

Imigracja studentów zagranicznych do Polski

Raport przygotowany przez
Krajowy Punkt Kontaktowy
Europejskiej Sieci Migracyjnej w Polsce

Październik 2013

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych

Współfinansowana
przez Unię Europejską

EMN
Europejska Sieć Migracyjna

Imigracja studentów zagranicznych do Polski

Raport przygotowany przez
Krajowy Punkt Kontaktowy
Europejskiej Sieci Migracyjnej w Polsce

Październik 2013

Niniejszy raport krajowy został skompilowany i przygotowany przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, pełniące funkcję koordynatora Krajowego Punktu Kontaktowego Europejskiej Sieci Migracyjnej w Polsce (PL KPK ESM). Podstawą do prac nad raportem były wspólne specyfikacje oraz metodologie przyjęte przez Europejską Sieć Migracyjną (ESM).

Redakcja: *Karolina Łukaszczyk*

Europejska Sieć Migracyjna została powołana na mocy Decyzji Rady 2008/381/EC z dnia 14 maja 2008 r. w celu dostarczania aktualnych, obiektywnych, wiarygodnych i porównywalnych informacji na temat migracji i azylu instytucjom UE, władzom i instytucjom Państw Członkowskich oraz opinii publicznej, w celu wspierania procesu kształtowania polityki w UE. Pracę ESM koordynuje i współfinansuje Komisja Europejska we współpracy z wyznaczonymi przez każde państwo członkowskie UE, a także Norwegię, krajowymi punktami kontaktowymi (KPK ESM).

Elektroniczna wersja krajowego raportu dostępna jest na stronie www.emn.gov.pl pod zakładką "Publikacje Krajowego Punktu Kontaktowego ESM".

Zastrzeżenie

Raport został przygotowany przez Krajowy Punkt Kontaktowy Europejskiej Sieci Migracyjnej w Polsce (PL KPK ESM). Wyrażane w nim opinie niekoniecznie odzwierciedlają punkt widzenia instytucji wchodzących w skład PL KPK ESM i Komisji Europejskiej. Podmioty te nie są również związane wnioskami sformułowanymi w raporcie.

ISBN: 978-83-938612-6-2

Kontakt

Krajowy Punkt Kontaktowy Europejskiej Sieci Migracyjnej w Polsce
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych – Departament Polityki Migracyjnej
ul. Stefana Batorego 5
02-591 Warszawa, Polska
E-mail: esm@msw.gov.pl
Strona internetowa: www.emn.gov.pl

Projekt graficzny, skład, przygotowanie do druku: *Czarny Mat*, www.czarnymat.com

Zdjęcie na okładce: ©*contrastwerkstatt* - Fotolia.com

Imigracja studentów zagranicznych do Polski

Spis treści

Streszczenie.....	8
Wstęp.....	12
1. Studenci zagraniczni a krajowy system szkolnictwa wyższego w Polsce.....	15
1.1. Struktura krajowego systemu szkolnictwa wyższego.....	15
1.2. Polityka w zakresie przyjmowania studentów zagranicznych.....	17
1.2.1. Podmioty uczestniczące w tworzeniu polityki wobec studentów zagranicznych.....	24
1.2.2. Krajowa strategia w zakresie przyjmowania studentów zagranicznych.....	28
1.2.3. Debata na temat absorpcji przez Polskę studentów zagranicznych.....	34
1.3. Charakterystyka studentów zagranicznych w Polsce.....	36
2. Prawne i praktyczne aspekty przyjmowania studentów zagranicznych do Polski.....	49
2.1. Sposoby pozyskiwania studentów zagranicznych w Polsce.....	49
2.1.1. Działania promocyjno-rekrutacyjne.....	49
2.1.2. Uznawanie wykształcenia uzyskanego za granicą.....	54
2.1.3. Oferta stypendialna.....	56
2.1.4. Dostęp do informacji na temat zasad i warunków podejmowania studiów w Polsce.....	62
2.2. Zasady wjazdu i legalizacji pobytu studenta zagranicznego na terytorium Polski.....	63
2.4. Opłaty za kształcenie wyższe w Polsce.....	82
2.5. Uprawnienia przysługujące studentom zagranicznym.....	83
2.5.1. Dostęp do rynku pracy.....	83
2.5.2. Możliwość prowadzenia działalności gospodarczej.....	85
2.5.3. Dostęp do świadczeń z systemu ubezpieczeń społecznych.....	85
2.5.4. Warunki zatrudnienia.....	86
2.5.5. Dostęp do opieki zdrowotnej.....	86
2.5.6. Dostęp do pomocy społecznej.....	87
2.5.7. Pomoc materialna dla studentów zagranicznych.....	88
2.6. Charakter podejmowanego w trakcie studiów zatrudnienia.....	88
2.7. Członkowie rodziny studenta zagranicznego.....	89
2.7.1. Prawo połączenia z rodziną.....	89
2.7.2. Uprawnienia przysługujące członkowi rodziny studenta cudzoziemskiego.....	91
2.8. Warunki i zasady pobytu w Polsce po ukończeniu przez cudzoziemca studiów w Polsce.....	93
2.9. Inicjatywy mające na celu lepsze dopasowanie umiejętności studentów zagranicznych do potrzeb rynku pracy.....	94
2.10. Nadużycia w zakresie wjazdu i pobytu studentów zagranicznych w Polsce.....	96
2.10.1. Praktyczne działania podejmowane w celu wykrywania lub zapobiegania nadużyciom.....	99

3.	Międzynarodowa współpraca w zakresie przyjmowania studentów zagranicznych.....	101
3.1.	Dwustronna/wielostronna współpraca z krajami trzecimi.....	101
3.2.	Działania promujące mobilność studencką.....	102
3.3.	Pozostałe formy współpracy z krajami trzecimi w zakresie wymiany studenckiej.....	103
3.4.	Procedury legalizacji pobytu w przypadku studentów uczestniczących w unijnych programach promujących mobilność studencką.....	106
3.5.	Procedury legalizacyjne w przypadku studentów nie uczestniczących w unijnych programach promujących mobilność studencką.....	110
4.	Skutki migracji edukacyjnych na wybrane sfery i aspekty życia w Polsce.....	111
4.1.	Rywalizacja o indeks polskiej uczelni między Polakami oraz studentami zagranicznymi.....	111
4.2.	Przedłużanie pobytu po ukończeniu studiów w Polsce.....	113
4.3.	Ryzyko wystąpienia zjawiska „drenażu mózgów”.....	115
4.4.	Wpływ zjawisk nadużywania procedur legalizacyjnych na kształt krajowej polityki w zakresie przyjmowania studentów zagranicznych.....	117
4.5.	Dochody generowane przez szkoły wyższe.....	117
4.6.	Aspekty demograficzne.....	117
4.7.	Opinia publiczna, społeczne nastroje wobec imigracji studentów zagranicznych.....	118
	Podsumowanie.....	119
	Załącznik 1. Cudzoziemcy studiujący na polskich uczelniach wyższych.....	124
	Załącznik 2. Wizy i odmowy wizowe wydawane osobom deklarującym podjęcie w Polsce kształcenia.....	138
	Załącznik 3. Limity przyznawanych przez Polskę stypendiów rządowych.....	146
	Załącznik 4. Porozumienia do umów międzynarodowych w zakresie współpracy edukacyjnej zawarte przez Polskę.....	147
	Bibliografia.....	149

Streszczenie

Pomimo, iż większość współczesnych migracji stanowią przepływy o charakterze zarobkowym, istotnym zjawiskiem otwierającym często drogę do dalszej mobilności, w tym ekonomicznej, są migracje edukacyjne.

Polska doświadcza widocznego wzrostu dynamiki migracji studentów międzynarodowych od około dekady ([podrozdział 1.3](#)). Dodatkowo dynamika ta w ostatnich latach przewyższyła ogólną dynamikę imigracji do Polski (liczba obywateli państw spoza UE studiujących w Polsce uległa w latach 2007-2012 blisko podwojeniu – z około 8 tysięcy w roku akademickim 2007/2008 do prawie 14 tysięcy w 2011/2012). Jedną z przyczyn tej sytuacji jest wchodzenie w wiek akademicki kolejnych roczników niżu demograficznego i stopniowe zmniejszanie się liczby potencjalnych „krajowych” kandydatów na studia, co stymuluje działania uczelni zmierzające do zainteresowania ofertą edukacyjną studentów zagranicznych.

Warunki (w tym również finansowe), na jakich możliwe jest podjęcie przez cudzoziemców studiów w Polsce ([podrozdział 1.2](#)) są ściśle uzależnione od kategorii, do jakiej zalicza się dany cudzoziemiec. Poza klasycznym zróżnicowaniem zasad podejmowania kształcenia przez obywateli państw członkowskich UE (a także obywateli Szwajcarii, Islandii, Liechtensteinu i Norwegii) oraz obywateli państw trzecich, warunki te mają m.in. związek z faktem

posiadania polskiego pochodzenia, rodzajem posiadanego przez cudzoziemca dokumentu pobytowego, formą kształcenia, jaką zamierza podjąć, a także mogą wynikać z ustaleń przyjętych w umowach międzynarodowych, międzyrządowych lub programów pomocowych.

W Polsce zidentyfikować można bardzo wiele podmiotów bezpośrednio lub pośrednio zaangażowanych w kreowanie polityki w zakresie przyjmowania studentów zagranicznych ([podrozdział 1.2.1](#)). Każdy z nich postrzega zjawisko migracji edukacyjnych z perspektywy przyjętych priorytetów i specyfiki swojej działalności.

Jak dotąd polskie władze państwowe nie wypracowały jednego dokumentu strategicznego, który w spójny i całościowy sposób odnosiłby się do wszelkich zagadnień związanych z przyjmowaniem studentów zagranicznych. Stosowne zalecenia oraz sugestie na ten temat zostały jednak zawarte w kilku przyjętych w ostatnich latach (lub oczekujących na przyjęcie) dokumentach o różnej randze oraz charakterze ([podrozdział 1.2.2](#)). Niezależnie od tego, w ostatnim czasie temat umiędzynarodowienia polskiego szkolnictwa wyższego coraz częściej przenika do głównego nurtu dyskursu politycznego w Polsce ([podrozdział 1.2.3](#)).

W związku z rosnącą w Polsce świadomością korzyści, jakie niesie ze sobą obecność studentów zagranicznych, w ciągu

ostatnich kilku lat znacznie poszerzył się katalog narzędzi stosowanych w celu zainteresowania podjęciem studiów na polskich uczelniach możliwie jak największej liczby obcokrajowców ([podrozdział 2.1](#)). Wśród wspomnianych narzędzi wymienić można m.in. szeroko zakrojoną i coraz bardziej profesjonalną działalność rekrutacyjno-promocyjną (np. prowadzenie stron internetowych uczelni w językach obcych, uczestnictwo w zagranicznych targach edukacyjnych, korzystanie z usług agencji rekrutujących studentów w ich krajach pochodzenia, kampanie reklamowe, zawieranie umów międzyuczelnianych dotyczących wymiany studenckiej lub rozwój wspólnych programów nauczania, zdobywanie akredytacji międzynarodowych

Szereg korzystnych rozwiązań w zakresie legalizacji pobytu wprowadzi nowa ustawa o cudzoziemcach, której wejście w życie planowane jest w 2014 r.

uczelni i instytucji, wprowadzanie do swojej oferty kierunków prowadzonych w językach obcych, zatrudnianie wykładowców zagranicznych) – [podrozdział 2.1.1](#).

Polska wprowadziła szereg rozwiązań mających na celu wyjście na przeciw potrzebie sprawnego uznawania zagranicznych dokumentów o wykształceniu (w tym zawarła dziewięć międzynarodowych dwustronnych umów w sprawie wzajemnego uznawania dokumentów o wykształceniu i nadaniu stopni naukowych) – [podrozdział 2.1.2](#). Dysponuje także relatywnie bogatą ofertą stypendialną (skierowaną głównie do osób polskiego pochodzenia) oraz udostępnia studentom zagranicznym możli-

wość zwolnienia z odpłat za studia lub obniżenie ich o 30% - [podrozdział 2.1.3](#).

Zgodnie z obowiązującymi przepisami wybór miejsca złożenia przez studenta - cudzoziemca wniosku o wydanie stosownego dokumentu pobytowego (kraj pochodzenia lub Polska) oraz to, czy decyduje się on przebywać w Polsce na podstawie kolejnych wiz krajowych czy też zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony ([podrozdział 2.2](#)) zależy w zasadzie od niego samego. Z preferencyjnych warunków przy ubieganiu się o wydanie wizy krajowej korzystają studenci zagraniczni, którzy posiadają tzw. Kartę Polaka. Szereg korzystnych rozwiązań w zakresie legalizacji pobytu wprowadzi nowa ustawa o cudzoziemcach, której przyjęcie planowane jest w drugiej połowie 2013 roku (np. wydłużenie okresu, na jaki udzielane będzie zezwolenie na pobyt czasowy, indywidualne oraz elastyczniejsze podejście do kwestii wydawania kolejnego zezwolenia pobytowego w przypadku, gdy student cudzoziemski nie poczynił wystarczających postępów w nauce). Studentom zagranicznym wydawana jest stosunkowo niska liczba odmów wizowych oraz decyzji odmownych w postępowaniach o udzielenie zezwolenia na czas oznaczony ([podrozdział 2.3](#)). Nadal jednak doświadczają oni problemów związanych z terminowym uzyskaniem wizy lub posiadaniem wymaganej wysokości środków na pokrycie kosztów utrzymania w celu uzyskania zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony.

Podczas pobytu w Polsce, studentowi zagranicznemu przysługuje szereg uprawnień ([podrozdział 2.5](#)), w tym dostęp do rynku pracy bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę, możliwość prowadzenia działalności gospodarczej (zakres dostępu uzależniony jest m.in. od typu posiadanego tytułu pobytowego), prawo do łączenia rodzin ([podrozdział 2.7](#)), dostęp do świadczeń z systemu ubezpieczeń społecznych oraz do opieki zdrowotnej.

Pomimo braku pełnej informacji na temat charakteru wykonywanej przez studentów w Polsce cudzoziemców pracy ([podrozdział 2.6](#)), badania ilościowe wykazały, iż w zasadzie nie różni się zasadniczo od tej wykonywanej przez studentów polskich (głównie w sektorze gastronomii, opieki nad dziećmi i innych prac dorywczych).

Obecnie obowiązujące przepisy ustawy o cudzoziemcach nie przewidują specjalnych ułatwień w zakresie przedłużenia pobytu w Polsce po zakończeniu studiów ([podrozdział 2.8](#)), ani wyodrębnionej ścieżki legalizacji pobytu, z której mogliby korzystać wyłącznie absolwenci uczelni w Polsce. W praktyce zatem, aby legalnie przedłużyć pobyt w Polsce przykładowo na podstawie podjętego zatrudnienia po zakończeniu okresu studiowania, student – obcokrajowiec powinien zacząć pracować już w trakcie odbywania studiów i pracować aż do ich zakończenia lub jeszcze w trakcie studiów znaleźć pracodawcę, który zatrudni go od razu po zakończeniu studiów albo posiadać deklarację pracodawcy o tym, iż zatrudni go po ukończeniu studiów (absolwenci polskich uczelni zostali bowiem zwolnieni z konieczności posiadania zezwolenia na pracę). Jakościową zmianę w tym zakresie ma wprowadzić projektowana nowa ustawa o cudzoziemcach, zgodnie z którą absolwent polskiej uczelni będzie mógł uzyskać zezwolenia na pobyt czasowy na okres 1 roku w celu poszukiwania pracy. Dodatkowo zapoczątkowana przez Polskę szeroka reforma szkolnictwa wyższego (w tym m.in. ściślejsza współpraca szkół wyższych oraz pracodawców w zakresie organizacji procesu kształcenia i programów studiów, swoboda uczelni wyższych w tworzeniu nowych autorskich kierunków studiów, w tym kierunków łączących różne elementy oraz programy kierunków zamawianych) ma się przyczynić do lepszego dopasowania umiejętności studentów w Polsce (polskich i zagranicznych) do potrzeb rynku pracy i tym samym

zwiększyć ich szansę na znalezienie pracy po studiach ([podrozdział 2.9](#)).

Z szerszym otwarciem rynku edukacyjnego na studentów z krajów trzecich związane są próby wykorzystania tej możliwości do nielegalnej imigracji. Skala nadużywania przez studentów cudzoziemskich procedur wjazdowo-pobytowych ([podrozdział 2.10](#)) w Polsce jest relatywnie niska (choć z tendencją wzrostową) – rejestrowane są one najczęściej podczas prowadzenia procedur wizowych w państwach azjatyckich oraz częściej dotyczą uczelni niepaństwowych, jak również krótkich form kształcenia, tj. szkolenia zawodowe, kursy doszkalające, nauka w szkołach policealnych, czy uczestnictwo w zajęciach organizowanych przez organizacje pozarządowe. Więcej nadużyć rejestruje się również w przypadku zezwoleń wydawanych na podstawie art. 53a ust. 1 pkt. 1 *ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach* (czyli wydawanych w związku z podjęciem nauki lub odbyciem szkolenia zawodowego). Mimo relatywnie niskiej skali nadużyć, władze konsularne i służby imigracyjne podejmują szereg praktycznych działań w celu wykrywania lub zapobiegania nadużyciom ([podrozdział 2.10.1](#)), do których należą na przykład weryfikacja autentyczności składanych dokumentów, przeprowadzanie rozmów z kandydatami na studia, przeprowadzanie wywiadu środowiskowego przez funkcjonariuszy Straży Granicznej, kontakt z uczelniami i opiekunami studentów zagranicznych oraz obowiązek informowania przez rektorów uczelni odpowiednich organów państwowych o niepodjęciu kształcenia przez cudzoziemców lub skreśleniu ich z listy studentów.

Przyjazdy cudzoziemców do Polski w celu odbycia studiów są ponadto ułatwiane poprzez prowadzoną w tym zakresie współpracę międzynarodową ([rozdział 3](#)), zarówno na poziomie makro – państwowym, jak i mikro – czyli bezpośrednią współpracę prowadzoną przez poszczególne szkoły wyższe ([podrozdział 3.1](#)). Specyfiką

polskiego systemu szkolnictwa wyższego w kontekście współpracy międzynarodowej jest niewielki odsetek cudzoziemców (ok. 1/3) studiujących w Polsce na podstawie umów/porozumień międzyrządowych; zdecydowanie więcej z nich (ok. 2/3) przyjeżdża na studia w ramach wymian studenckich prowadzonych przez szkoły wyższe na podstawie umów bilateralnych z zagranicznymi partnerami (zarówno międzyuczelnianych jak i międzywydziałowych).

Polska promując mobilność studencką podjęła szereg działań ukierunkowanych na ułatwienie jej ([podrozdział 3.2](#)) w wymiarze zarówno wewnętrznym (np. udział w programie Erasmus Mundus)

jedno z rozwiązań mających na celu zrównoważenie zmniejszającej się liczby kandydatów na studia, a także jako czynnik wspomagający promowanie w krajach pochodzenia poszanowanie demokracji, wolności, równości i praw człowieka (np. w przypadku realizowanej przez Polskę współpracy w ramach wymiany studenckiej z krajami Partnerstwa Wschodniego) oraz element strategii poprawiania sytuacji finansowej szkół wyższych. Studenci zagraniczni są też traktowani jako potencjalni wysoko wykwalifikowani imigranci długookresowi mogący mieć znaczenie dla gospodarki Polski.

Obecność studentów zagranicznych na polskich uczelniach postrzegana jest m.in. jako sposób zrównoważenia zmniejszającej się liczby kandydatów na studia

jak i pozaeuropejskim (np. udział w jednym z największych programów wielostronnej studenckiej wymiany na obszarze krajów Europy Środkowej – program CEEPUS) – [podrozdział 3.3](#). Cudzoziemcy uczestniczący w programach wymiany promujących mobilność studencką czasami napotykają jednak na trudności w zakresie uzyskania wizy oraz legalizacji pobytu w Polsce ([podrozdział 3.4-3.5](#)).

Większość zidentyfikowanych w opracowaniu skutków jaki napływ studentów zagranicznych wywiera na poszczególne sfery i aspekty życia w Polsce ([rozdział 4](#)), została oceniona pozytywnie. Obecność studentów zagranicznych na polskich uczelniach postrzegana jest bowiem jako

Wstęp

Niniejszy raport na temat imigracji studentów zagranicznych do Polski został przygotowany przez Krajowy Punkt Kontaktowy Europejskiej Sieci Migracyjnej w Polsce (PL KPK ESM) w ramach polskiego członkostwa w ESM¹ i stanowi wkład do raportu Europejskiej Sieci Migracyjnej syntetyzującego wiedzę na temat imigracji studentów zagranicznych do Unii Europejskiej.

Główny wkład pracy do raportu został wniesiony przez Departament Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, przy współpracy z Departamentem Strategii Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Departamentu Konsularnego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Departamentu Rynku Pracy Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Urzędu do Spraw Cudzoziemców, Biura Uznawalności Wychowania i Wymiany Międzynarodowej, Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji oraz Zarządu do Spraw Cudzoziemców Komendy Głównej Straży Granicznej.

Celem raportu jest przedstawienie realizowanej obecnie przez Polskę polityki w zakresie przyjmowania studentów zagranicznych do Polski. Przeanalizowano w nim stopień, w jakim poszczególne pod-

mioty angażują się w prowadzenie działań zachęcających studentów zagranicznych do podejmowania kształcenia w Polsce, skalę zjawisk niepożądanych, czyli wykorzystywania przyjazdu do Polski w innym celu niż nauka oraz zaprezentowano narzędzia/metody, którymi organy państwowe postępują się w celu wykrycia prób wyłudzenia polskiej wizej studenckiej oraz nadużyć tzw. studenckiej ścieżki legalizacji pobytu, a także opisano sposoby zapobiegania tym zjawiskom.

Przedmiotem opracowania jest analiza zachowań migracyjnych tytułowej grupy migrantów. Poza zakresem raportu pozostają zatem pozostałe aspekty dotyczące studentów zagranicznych.

Grupę odbiorców niniejszego opracowania stanowią Krajowe Punkty Kontaktowe Europejskiej Sieci Migracyjnej, Komisja Europejska, twórcy polityki zarówno na poziomie krajowym, jak i europejskim, krajowe instytucje wykonawcze oraz społeczeństwo – organizacje pozarządowe, instytuty badawcze oraz inne zainteresowane podmioty.

Podstawą do prac nad raportem były wspólne specyfikacje oraz metodologie przyjęte przez Europejską Sieć Migracyjną.

1. Polski KPK ESM składa się obecnie z przedstawicieli Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (Krajowy Koordynator), Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Urzędu do Spraw Cudzoziemców, Straży Granicznej oraz Głównego Urzędu Statystycznego.

• Metodologia zastosowana w raporcie

Raport oparty został głównie na metodzie badania źródeł wtórnych pochodzących zarówno od instytucji publicznych odpowiedzialnych za kreowanie polityki w zakresie przyjmowania studentów zagranicznych do Polski, jak i instytucji i organizacji pozarządowych promujących ideę internacjonalizacji.

Dokonano również przeglądu zgromadzonej literatury i przeprowadzonych badań dotyczących migracji edukacyjnych do Polski. Informacje na temat przebiegu procedur legalizacyjnych, nadużyć dotyczących wjazdu i pobytu studentów zagranicznych w Polsce (w tym przyczyn odmów wydawania wiz i udzielania zezwoleń na zamieszkanie na czas oznaczony), a także praktycznych działań podejmowanych przez służby migracyjne w celu wykrywania lub zapobiegania nadużyciom zostały opracowane w oparciu o odpowiedzi na pytania ankietowe, które przekazało urzędowi wojewódzkim oraz Urzędowi do Spraw Cudzoziemców, czyli instytucjom odpowiedzialnym za rozpatrywanie wniosków o legalizację pobytu w Polsce w I i II instancji, a także Departamentowi Konsularnemu MSZ.

Informacje zamieszczone w raporcie krajowym odnoszą się do polskich ram prawnych według stanu na dzień 31 grudnia 2012 roku, w szczególności do ustawy z dnia 13 czerwca 2003 roku o cudzoziemcach², ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym³ oraz projektu ustawy o cudzoziemcach, której wejście w życie planowane jest w dniu 1 maja 2014 r. (podczas pisania raportu projekt ustawy dyskutowany był przez nadzwyczajną podkomisję sejmową do rozpatrzenia rządowego projektu ustawy o cudzoziemcach).

Powyższy raport odnosi się także do dokumentów strategicznych – kluczowych z punktu widzenia imigracji edukacyjnych do Polski – takich jak „Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego”, „Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania”, oraz programów wieloletnich, w tym dokument pt.: „Kierunki Promocji Polski do 2015 r.”, „Rządowy Program Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą” oraz „Wieloletni Program Współpracy Rozwojowej na lata 2012-2015”.

Za podstawowe źródło danych liczbowych przedstawionych w raporcie uznano statystyki generowane przez Biuro Uznawalności Wykształcenia i Współpracy Międzynarodowej oraz Główny Urząd Statystyczny. Należy jednak podkreślić, iż z uwagi na odmienną metodologię zbierania danych przyjętą przez te instytucje⁴, przez wiele lat widoczne były znaczne rozbieżności pomiędzy danymi dotyczącymi liczby cudzoziemców studiujących w Polsce. W ostatnich latach, w związku z bilateralną współpracą pomiędzy GUS i BUWiWM polegającej na wymianie doświadczeń w zakresie zbierania danych, różnice te są coraz mniejsze.

Z uwagi na przyjętą na potrzeby niniejszego raportu definicję studentów zagranicznych oraz sposób agregowania danych statystycznych przez BUWiWM, przy opisywaniu skali zjawiska migracji edukacyjnych do Polski, w większym stopniu posłużono się danymi przekazanymi przez tę właśnie instytucję.

Polski raport zawiera najnowsze, dostępne głównie z wdrażanego stopniowo od 2007 roku we wszystkich urządach konsularnych krajowego elektronicznego rejestru aplikacji wizowych i wydanych decyzji w sprawach wizowych (tzw. system Wiza-Konsul), dane dotyczące liczby wiz udzie-

2. j.t. Dz. U. z 2011 r. Nr 264, poz. 1573.
3. j.t. Dz. U. z 2012 r. poz. 572.

4. Dane przekazywane przez uczelnie wyższe do BUWiWM, w odróżnieniu od danych raportowanych do GUS-u, są danymi spersonalizowanymi, co może świadczyć o ich większej rzetelności.

lonych cudzoziemcom w celu odbycia studiów I, II, III stopnia lub jednolitych studiów magisterskich (wiza o symbolu 10) oraz w celu odbycia kształcenia lub szkolenia w innej formie (wiza o symbolu 12), jak również liczby odmów wydania przez polskich konsulów tego typu wiz. Dane za lata 2008-2010 są niekompletne, gdyż dopiero w grudniu 2010 r. zakończono wdrażanie ww. systemu we wszystkich placówkach.

• Definicje

Na potrzeby niniejszego opracowania pojęciem „studenta zagranicznego” określa się „obywatela państwa trzeciego”⁵, który został przyjęty do instytucji szkolnictwa wyższego i przyjęty na terytorium Państwa Członkowskiego w celu odbywania studiów w pełnym wymiarze, traktowanych jako jego główne zajęcie, prowadzących do zdobycia wyższego wykształcenia uznawanego przez Państwo Członkowskie, w tym uzyskania dyplomów, świadectw lub stopnia doktora w instytucjach szkolnictwa wyższego, co może obejmować kursy przygotowawcze przed podjęciem takich studiów zgodnie z jego ustawodawstwem krajowym⁶.

Ponadto, pod uwagę wzięto wyłącznie odbywanie przez cudzoziemców studiów na poziomie 5 i 6 według Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Wykształcenia (ISCED).

W związku z powyższym, jako studenci zagraniczni zostali potraktowani cudzo-

ziemcy spoza UE, którzy przyjeżdżają do Polski w celu zdobycia wykształcenia na stacjonarnych studiach licencjackich, magisterskich (w tym studiach II stopnia i jednolitych studiach magisterskich), doktoranckich, podyplomowych, a także cudzoziemców odbywających w Polsce roczne kursy przygotowawcze do podjęcia nauki w języku polskim. Poza zakresem studium badawczego pozostały przyjazdy do Polski studentów – obywateli państw UE.

Opisując regulacje dotyczące wjazdu i legalizacji pobytu w Polsce nie odniesiono się do sytuacji, w których cudzoziemcy przyjeżdżają do Polski w innym celu i dopiero później decydują się na podjęcie studiów.

5. Zgodnie z glosariuszem ESM 2.0, obywatelem kraju trzeciego jest każda osoba, która nie jest obywatelem Unii Europejskiej w rozumieniu art. 20 ust. 1 *Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej* i która nie jest osobą korzystającą z unijnej swobody przemieszczania się określonej w art. 2 pkt. 5 *kodeksu granicznego Schengen*. (Źródło: Glosariusz ESM 2.0). Z związku z tą definicją, obywatele Norwegii, Islandii, Liechtensteinu oraz Szwajcarii nie są traktowani jak obywatele państw trzecich.

6. Definicja przyjęta do celów *Dyrektywy Rady 2004/114/EC z dnia 13 grudnia 2004 r. w sprawie warunków przyjmowania obywateli państw trzecich w celu odbywania studiów, udziału w wymianie młodzieży szkolnej, szkoleniu bez wynagrodzenia lub wolontariacie*.

1

Studenci zagraniczni a krajowy system szkolnictwa wyższego w Polsce

1.1. Struktura krajowego systemu szkolnictwa wyższego

Szkolnictwo wyższe w Polsce to jeden z najbardziej dynamicznie rozwijających się obszarów życia społecznego. W ciągu dwudziestu ostatnich lat przeszło gwałtowne ilościowe oraz instytucjonalne przemiany. Obecnie w Polsce funkcjonuje 470 uczelni wyższych, z czego 132 to uczelnie publiczne, a 338 to uczelnie niepubliczne. W roku akademickim 2011/2012 na polskich uczelniach kształciło się prawie 2 miliony studentów (1 764 060 osób), co daje Polsce jeden z najwyższych w krajach OECD wskaźników skolaryzacji netto oraz największą liczbę instytucji szkolnictwa wyższego w Europie – w liczbach bezwzględnych.

W Polsce, od roku akademickiego 2007/2008, obowiązuje trójstopniowy system studiów wyższych, a jego rozwój wiąże się bezpośrednio z włączeniem się przez administrację rządową w proces realizacji tzw. *Deklaracji Bolońskiej*⁷ mający na celu zbliżenie

systemów szkolnictwa wyższego krajów europejskich. Kształcenie na poziomie wyższym obejmuje obecnie:

- **kolegia nauczycielskie i nauczycielskie kolegia języków obcych (ISCED 5B⁸)** – 3-letnie kolegia przygotowują nauczycieli wychowania przedszkolnego, szkół podstawowych i innych placówek oświatowych oraz kształcą studentów, którzy zdobywają kwalifikacje uprawniające do nauczania języka obcego w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych. Kwalifikowane są jako studia wyższe wyłącznie do celów porównawczych na poziomie międzynarodowym. Przygotowują studentów do podjęcia pracy;
- **studia pierwszego stopnia (ISCED 5A)** – trwają od 3 do 4 lat (studia licencjackie), lub od 3,5 roku do 4 lat (studia inżynierskie) i kończą się uzyskaniem odpowiednio tytułu licencjata, inżyniera lub równorzędnego dla określonego

7. Podpisanie deklaracji miało miejsce 19 czerwca 1999 r. Wtedy też ministrowie edukacji 29 krajów zobowiązali się do realizacji zadań zawartych w dokumencie. Stan realizacji zaleceń *Deklaracji Bolońskiej* omawiany jest na konferencjach ministrów ds. szkolnictwa wyższego. Odbywają się one co dwa lata i kończą komunikatem podsumowującym dotychczasowe osiągnięcia oraz wyznaczającym dalsze działania. Obecnie w tzw. Procesie Bolońskim uczestniczą również kraje pozaeuropejskie. Łącznie w procesie udział bierze 47 krajów.

8. ISCED (International Standard Classification of Education) to klasyfikacja kształcenia opracowana przez UNESCO na początku lat siedemdziesiątych służąca służyła jako narzędzie wygodne do gromadzenia i opracowywania oraz prezentowania statystyki w zakresie edukacji zarówno w poszczególnych krajach jak i na arenie międzynarodowej. W najnowszej klasyfikacji ISCED wyróżniamy 7 poziomów edukacyjnych: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6. Poziom 5 został zdefiniowany jako pierwszy etap kształcenia wyższego (nie prowadzący bezpośrednio do uzyskania zaawansowanych kwalifikacji badawczych), podczas gdy poziom 6 jako drugi etap kształcenia wyższego (prowadzący do uzyskania zaawansowanych kwalifikacji badawczych).

kierunku studiów i profilu kształcenia. Przygotowują studentów do podjęcia zatrudnienia lub kontynuowania nauki na studiach drugiego stopnia;

- studia drugiego stopnia – uzupełniające studia magisterskie (ISCED 5A) – trwają od 1,5 roku do 2 lat i kończą się uzyskaniem dyplomu magistra. W ich trakcie studenci otrzymują szeroką wiedzę teoretyczną, a także rozwijają swoje umiejętności twórcze. W przypadku dyscyplin artystycznych, kształcenie studentów skupia się na rozwoju ich kreatywności oraz talentu;

- jednolite studia magisterskie (ISCED 5A) – trwają od 4,5 roku do 6 lat (na kierunku lekarskim nauka trwa 6 lat + 13-miesięczny lekarski staż podyplomowy, na kierunku lekarsko-dentystycznym nauka trwa 5 lat + 12-miesięczny lekarsko-dentystyczny staż podyplomowy, studia na kierunku farmacja trwają nie krócej niż 11 semestrów; natomiast 6-miesięczna praktyka (staż) w aptece stanowi integralny element procesu kształcenia). Jednolite studia magisterskie kończą się uzyskaniem tytułu magistra, magistra inżyniera lub równorzędnego dla określonego kierunku studiów i profilu kształcenia np. magister farmacji. Studia w tej formie mogą być prowadzone wyłącznie na 11⁹ kierunkach takich, jak:

- » aktorstwo,
- » analityka medyczna,
- » farmacja,
- » kierunek lekarski,
- » kierunek lekarsko-dentystyczny,

- » konserwacja i restauracja dzieł sztuki,
- » prawo,
- » prawo kanoniczne,
- » psychologia,
- » obraz filmowy, telewizyjny i fotografia,
- » weterynaria;

- studia podyplomowe (ISCED 5A) – trwają ok. 2 lata i prowadzą do uzyskania świadectwa potwierdzającego kwalifikacje podyplomowe;

- studia trzeciego stopnia – doktoranckie (ISCED 6) – trwają maksymalnie 4 lata i kończą się uzyskaniem stopnia naukowego doktora (po otwarciu, złożeniu i obronieniu rozprawy doktorskiej przez komisją egzaminacyjną oraz zdaniu egzaminu doktorskiego). Posiadacz stopnia doktora może kontynuować swoją karierę naukową i ma prawo do ubiegania się o drugi stopień naukowy doktora habilitowanego, a następnie o nadanie tytułu profesora.

Dostęp do studiów pierwszego stopnia i jednolitych studiów magisterskich jest otwarty dla osób posiadających świadectwo ukończenia szkoły średniej (osób, które zdały egzamin maturalny), podczas gdy o przyjęcie na studia drugiego stopnia mogą ubiegać się osoby posiadające dyplom licencjata lub inżyniera. Osoby legitymujące się tytułem magistra mogą ubiegać się o przyjęcie na studia podyplomowe lub doktoranckie (trzeciego stopnia).

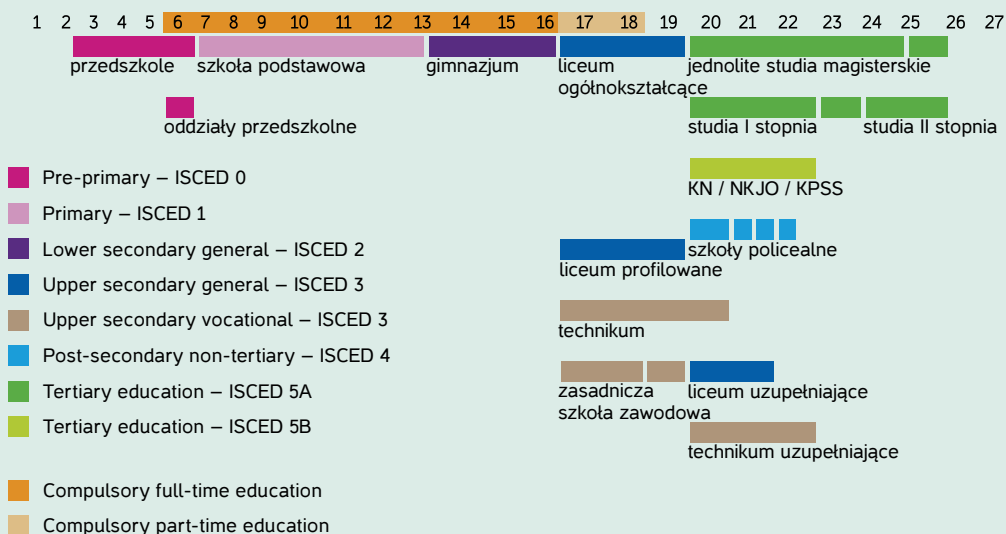
Nauka na polskich uczelniach może odbywać się w trybie stacjonarnym, czyli gdy zajęcia odbywają się od poniedziałku do piątku (za naukę na studiach na uczelniach publicznych w tym trybie nie jest pobierana opłata w formie czesnego) oraz w trybie niestacjonarnym, gdy studia prowadzone są w systemie zaocznym - zaję-

9. Tryb jednolitych studiów magisterskich może być ponadto wprowadzony fakultatywnie na kierunkach takich jak: grafika, malarstwo, rzeźba, reżyseria i teologia (w szczególności specjalność kapłańska).

cia odbywają się średnio co dwa tygodnie od piątku do niedzieli (za studia niestacjonarne pobiera się opłatę w formie czesnego, której wysokość na dany kierunek ustala rektor uczelni).

Wykres 1. System edukacji w Polsce

Źródło: Europejskie biuro Eurydice w Polsce, *The System of education in Poland*, Warszawa 2010

1.2. Polityka w zakresie przyjmowania studentów zagranicznych

Polityka Polski w zakresie przyjmowania cudzoziemców na studia wyższe obejmuje kilka kluczowych etapów - od przyjęcia do szkoły wyższej poprzez umożliwienie wjazdu i legalizacji pobytu w kraju oraz szereg uprawnień związanych z posiadaniem statusu studenta aż do szczególnych warunków regulujących możliwość pozostania cudzoziemca w Polsce po zakończeniu studiów.

Dostęp cudzoziemców (zarówno obywateli Unii Europejskiej jak i obywateli państw trzecich) do systemu szkolnictwa wyższego w Polsce polega na możliwości podejmowania i odbywania przez nich wszystkich następujących form kształcenia¹⁰:

- studiów licencjackich (pierwszego stopnia) – w formie stacjonarnych lub niestacjonarnych,
- studiów magisterskich (drugiego stopnia) - w formie stacjonarnych lub niestacjonarnych,
- jednolitych studiów magisterskich - w formie stacjonarnych lub niestacjonarnych,
- studiów podyplomowych,
- studiów doktoranckich,
- staży habilitacyjnych,

ctwa Wyższego z dnia 12 października 2006 r. w sprawie podejmowania i odbywania przez cudzoziemców studiów i szkoleń oraz ich uczestniczenia w badaniach naukowych i pracach rozwojowych (j.t. Dz. U. z 2012 r. poz. 572).

10. Art. 1 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa

- staży naukowych, artystycznych lub szkoleń specjalizacyjnych i medycznych staży podyplomowych,
- kursów dokształcających, w tym kursów języka polskiego oraz rocznych kursów przygotowawczych do podjęcia nauki w języku polskim,
- studenckich praktyk zawodowych,
- uczestnictwa w badaniach naukowych i pracach rozwojowych.

Warunki (w tym również finansowe) na jakich możliwe jest podjęcie studiów, są ściśle uzależnione od kategorii, do jakiej zalicza się dany cudzoziemiec. Poza klasycznym zróżnicowaniem zasad podejmowania kształcenia przez obywateli państw członkowskich UE (a także obywateli Szwajcarii, Islandii, Liechtensteinu i Norwegii) oraz obywateli państw trzecich, warunki te mają m.in. związek z faktem udokumentowania posiadania polskiego pochodzenia oraz rodzajem posiadanego przez cudzoziemca zezwolenia pobytowego, formą kształcenia, jaką zamierza podjąć, a także mogą wynikać z ustaleń przyjętych w umowach międzynarodowych, międzyrządowych lub programach pomocowych.

◇ Kryteria przyjęcia cudzoziemca przez szkoły wyższe

Przebieg procesu przyjmowania cudzoziemców do polskich instytucji szkolnictwa wyższego zależy od wielu zmiennych. Należy przede wszystkim wyróżnić cudzoziemców, którzy są uprawnieni do podejmowania kształcenia w Polsce na zasadach obowiązujących obywateli polskich. Zgodnie z *ustawą z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym*¹¹, wśród cudzoziemców mogących odbywać kształcenie na takich samych zasadach jak obywatele polscy¹² – czyli w drodze postę-

powania kwalifikacyjnego - znajdują się głównie posiadacze Karty Polaka¹³, osoby przebywające w Polsce już od dłuższego czasu (tzn. cudzoziemcy, którym udzielono zezwolenia na osiedlenie się, obywatele

w publicznej uczelni wyższej, a jeśli uczestniczą oni w organizowanych przez uczelnie odpłatnych formach kształcenia (np. studia niestacjonarne, studia podyplomowe, zajęcia prowadzone w językach obcych), ponoszą opłaty za naukę na takich samych warunkach i w takiej samej wysokości jak obywatele polscy. Mają oni również prawo do ubiegania się o stypendium socjalne i zapomogi oraz stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych, a także o stypendium rektora dla najlepszych studentów, stypendium ministra za osiągnięcia w nauce, za wybitne osiągnięcia i za wybitne osiągnięcia sportowe.

13. Karta Polaka jest dokumentem potwierdzającym przynależność do Narodu Polskiego. Jej posiadaczowi przysługują uprawnienia wynikające z ustawy o Karcie Polaka. Przyznanie Karty nie oznacza jednak nabycia polskiego obywatelstwa ani stwierdzenia polskiego pochodzenia. Nie uprawnia także do przekraczania granicy Polski bez wizy ani do osiedlenia się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Karta Polaka nie jest co prawda dokumentem legalizującym pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jednak jej posiadacz zyskuje wiele uprawnień ułatwiających utrzymywanie kontaktów z Rzeczpospolitą Polską. Może być ona przyznana tylko osobie posiadającej w dniu złożenia wniosku o jej wydanie obywatelstwo: Republiki Armenii, Republiki Azerbejdżańskiej, Republiki Białorusi, Republiki Estońskiej, Gruzji, Republiki Kazachstanu, Republiki Kirgiskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Mołdowy, Federacji Rosyjskiej, Republiki Tadżykistanu, Turkmenistanu, Ukrainy lub Republiki Uzbekistanu albo posiadającej w jednym z tych państw status bezpaństwowca. Kartę Polaka przyznaje się osobie, która deklaruje przynależność do Narodu Polskiego i spełni łącznie następujące warunki:

- wykaze swój związek z polskością przez przynajmniej podstawową znajomość języka polskiego, który uważa za język ojczysty, oraz znajomość i kultywowanie polskich tradycji i zwyczajów,
- w obecności konsula Rzeczypospolitej Polskiej złoży pisemną deklarację przynależności do narodu polskiego,
- wykaze, że jest narodowości polskiej lub posiadała obywatelstwo polskie lub co najmniej jedno z jej rodziców lub dziadków albo dwoje pradziadków było narodowości polskiej lub posiadało obywatelstwo polskie, albo przedstawi zaświadczenie organizacji polskiej lub polonijnej działającej na terenie jednego z ww. państw potwierdzające aktywne zaangażowanie w działalność na rzecz języka i kultury polskiej lub polskiej mniejszości narodowej przez co najmniej ostatnie 3 lata.

Ponadto małoletniemu cudzoziemcowi przyznaje się Kartę Polaka na wniosek rodziców, gdy:

- oboje rodzice posiadają Kartę Polaka,
- jeden z rodziców posiada Kartę Polaka – za zgodą drugiego z rodziców wyrażoną w oświadczeniu złożonym przed konsulem, chyba że drugiemu z rodziców nie przysługują władza rodzicielska.

11. j.t. Dz. U. z 2012 r. poz 572.

12. Cudzoziemcy ci mają dostęp do bezpłatnej nauki

Warunki, na jakich możliwe jest podjęcie studiów w Polsce, są ściśle uzależnione od kategorii, do jakiej zalicza się dany cudzoziemiec

państw UE, Islandii, Lichtensteinu, Norwegii oraz Szwajcarii posiadający w Polsce prawo stałego pobytu), cudzoziemcy, którzy przybywają do Polski w związku z połączeniem z rodziną lub którym uprawnienia te przysługują na podstawie zobowiązań międzynarodowych lub przepisów unijnych (m.in. osoby objęte ochroną międzynarodową, posiadacze zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE).

W przypadku obywateli państw trzecich opuszczających państwo pochodzenia z zamiarem podjęcia i odbycia nauki w Polsce oraz nie mających za sobą historii migracyjnej związanej z Polską, dostęp do szkolnictwa wyższego odbywa się na innych zasadach. Mogą być oni przyjmowani na studia z pominięciem zasad rekrutacji obowiązujących obywateli polskich, jeśli legitymują się zalegalizowanym¹⁴ lub opatrzonym apostille¹⁵ (dokonuje tego właściwy urząd kraju pochodzenia) odpowiednim dokumentem uzyskanym za granicą¹⁶ uprawniającym do ubiegania się o przyjęcie na studia

14. Legalizacja oznacza zaświadczenie, iż dany dokument został wydany zgodnie z prawem kraju wydania. Legalizacji dokonuje się, gdy kraj wydający dokument nie jest stroną *Konwencji Haskiej o zniesieniu wymogu legalizacji zagranicznych dokumentów urzędowych*.
15. Gdy kraj wydający dokument jest stroną *Konwencji Haskiej znoszącą wymóg legalizacji zagranicznych dokumentów urzędowych*.
16. Wymaganymi dokumentami są: dla kandydatów na studia I-ego stopnia oraz na jednolite studia magisterskie – świadectwo ukończenia szkoły średniej, dla kandydata na studia II-ego stopnia – dyplom ukończenia studiów licencjackich, dla kandydatów na studia podyplomowe – dyplom ukończenia studiów wyższych, dla kandydatów

w uczelniach każdego typu w państwie, w którym został wydany uznanym w wyniku procedury nostryfikacji świadectw maturalnych¹⁷ lub dyplomów ukończenia studiów wyższych¹⁸ wydanych za granicą lub na podstawie umowy międzynarodowej w sprawie wzajemnego uznawania dokumentów o wykształceniu i nadaniu stopni naukowych¹⁹, za równoważny odpowiedniemu polskiemu świadectwu dojrzałości²⁰.

W sytuacji, gdy w postępowaniu kwalifikacyjnym na określony kierunek studiów wymagane są szczególne predyspozycje (najczęściej spotykane w przypadku szkół medycznych), zagraniczni kandydaci muszą dodatkowo wykazać posiadanie takich szczególnych uzdolnień lub umiejętności (np. znajomość języków obcych, uzdolnień artystycznych czy umiejętności sprawnościowe). Osoby te muszą ponadto posiadać odpowiednią znajomość języka, w którym prowadzone będą studia. W przypadku przyjęcia na studia w języku polskim wymagane jest:

- ukończenie rocznego kursu przygotowawczego do podjęcia nauki w języku polskim w wyznaczonych do tego pla-

na studia doktoranckie – dyplom ukończenia studiów magisterskich.

17. Nostryfikacji świadectw maturalnych dokonują wojewódzkie kuratoria oświaty właściwe ze względu na miejsce zamieszkania osoby ubiegającej się o nostryfikację, a w przypadku jego braku, właściwe ze względu na siedzibę instytucji, w której zamierza przedłożyć świadectwo.
18. Nostryfikacji dyplomów ukończenia studiów wyższych dokonuje rada jednostki organizacyjnej uczelni, uprawnionej do nadawania stopnia doktora określonej dziedziny nauki lub dziedziny sztuki, prowadzącej kształcenie w obszarze obejmującym kierunek studiów wyższych, którego ukończenie potwierdza dyplom uzyskany za granicą.
19. W przypadku podpisania przez Polskę ww. umowy dokumenty te są uznawane za równoważne polskiemu dokumentom automatycznie. Aktualnie Polska jest stroną kilku umów dwustronnych regulujących sprawę uznania dokumentów dla potrzeb dalszego kształcenia – patrz podrozdział 2.1.2.
20. Cudzoziemiec jest zobowiązany przedstawić zaświadczenie stwierdzające równorzędność z odpowiednim polskim świadectwem dojrzałości, dyplomem ukończenia studiów wyższych w terminie nie dłuższym niż do końca pierwszego semestru studiów.

cówkach (obecnie w Polsce znajduje się 7 tego typu ośrodków), lub

- posiadanie certyfikatu znajomości języka polskiego wydanego przez Państwową Komisję Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego, lub
- uzyskanie potwierdzenia uczelni przyjmującej o odpowiednim przygotowaniu do podjęcia studiów w języku polskim.

Jeśli kandydat na studia ubiega się o przyjęcie na studia prowadzone w języku obcym²¹, musi przedstawić odpowiedni dokument potwierdzający znajomość ww. języka²².

Polskie przepisy nie precyzują jednak wymaganego poziomu znajomości języka wykładowego przez cudzoziemca na poszczególnych etapach jego edukacji, dlatego też uczelnie mają dość dużą autonomię w ustalaniu własnych wymagań w tym zakresie (zazwyczaj wymagany jest poziom B1 lub B2).

Szczegółowy tryb ubiegania się o przyjęcie na studia tej kategorii cudzoziemców uzależniony jest jednak od warunków finansowych, na jakich cudzoziemcy mogą podjąć kształcenie. I tak, przewidywane są

następujące możliwości odbywania przez nich studiów w Polsce:

- 1) jako stypendyści strony polskiej,
- 2) jako stypendyści strony wysyłającej, bez ponoszenia opłat za naukę,
- 3) bez odpłatności i świadczeń stypendialnych,
- 4) jako stypendyści uczelni,
- 5) na zasadach odpłatności.

W przypadku zaistnienia sytuacji opisanych w pkt 1-3, kandydaci na studia w Polsce mogą zostać zgłoszeni, zgodnie z postanowieniami umów międzynarodowych, programów pomocowych lub decyzją odpowiedniego ministra przyznającego stypendium, przez polskie lub zagraniczne placówki dyplomatyczno-konsularne albo ministerstwa lub instytucje danego kraju odpowiedzialne za prowadzenie wymiany akademickiej z zagranicą, do Biura Uznanwalności Wykształcenia i Współpracy Międzynarodowej, które następnie po zatwierdzeniu przez odpowiedniego ministra²³ oraz w porozumieniu z władzami uczelni, w której o przyjęcie na studia ubiega się cudzoziemiec, zatwierdza kandydaturę.

Nieco inaczej przebiega proces rekrutacji na studia osób polskiego pochodzenia²⁴,

21. Cudzoziemcy mogą być przyjmowani na wszystkie kierunki studiów prowadzone w języku obcym, z wyjątkiem studiów doktoranckich prowadzonych w uczelniach medycznych z zakresu dyscyplin klinicznych.

22. Są to m.in. dyplomy ukończenia studiów na kierunku filologia w zakresie języków obcych lub lingwistyki stosowanej; nauczycielskich kolegiów języków obcych, studiów wyższych za granicą - uznaje się znajomość języka wykładowego; Krajowej Szkoły Administracji Publicznej, zaświadczenie o zdanym egzaminie resortowym, certyfikat potwierdzający znajomość języka obcego, wydany przez Krajową Szkołę Administracji Publicznej oraz wybrane certyfikaty lub zaświadczenia określone w oddzielnych regulacjach (w tym dotyczące znajomości języka angielskiego, niemieckiego, francuskiego, hiszpańskiego, włoskiego), a także świadectwa, dyplomy lub inne dokumenty potwierdzające ukończenie za granicą szkoły ponadpodstawowej, w której zajęcia były prowadzone w tym samym języku obcym, w jakim cudzoziemiec będzie odbywał studia w Polsce.

23. W zależności od typu uczelni wyższej - Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministra Zdrowia lub Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

24. Za osobę polskiego pochodzenia, w rozumieniu ustawy z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji (j.t. Dz. U. z 2004 r. Nr 53, poz. 532), uznaje się osobę deklarującą narodowość polską i spełniającą łącznie następujące warunki:

- co najmniej jedno z jej rodziców lub dziadków albo dwoje przadków było narodowości polskiej,
- wykaże ona swój związek z polskością, w szczególności przez pielęgnowanie polskiej mowy, polskich tradycji i zwyczajów.

Za osobę polskiego pochodzenia uznaje się również osobę deklarującą narodowość polską, która posiadała w przeszłości obywatelstwo polskie lub co najmniej jedno z jej rodziców lub dziadków albo dwoje przadków posiadało obywatelstwo polskie oraz wykaże ona swój związek z polskością.

zamierzających się kształcić w Polsce na warunkach stypendialnych (stypendium odpowiedniego ministra). Stypendia w tym trybie są przyznawane na podstawie Rządowego Programu Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą i dotyczą studentów i doktorantów polonijnych zamieszkujących Białoruś, Bułgarię, Czechy, Estonię, Gruzję, Kazachstan, Litwę, Łotwę, Mołdawię, Rosję,

Stypendia dla osób polskiego pochodzenia przyznawane są na podstawie Rządowego Programu Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą

Rumunię, Słowację, Ukrainę, Uzbekistan, Turkmenistan oraz Węgry.

W związku z ograniczoną liczbą przyznawanych co roku stypendiów odpowiednich ministrów, a także relatywnie dużą popularnością, jaką cieszą się one od lat wśród młodzieży polonijnej, proces rekrutacji na studia w tym trybie jest zazwyczaj nieco dłuższy niż w pozostałych przypadkach i składa się on często z kilku etapów (testu z języka polskiego na poziomie A2²⁵, sprawdzianu testowego z dwóch przedmiotów kierunkowych²⁶ i rozmowy kwalifikacyjnej)²⁷

cią, w szczególności przez pielęgnowanie polskiej mowy, polskich tradycji i zwyczajów. Decyzje w sprawie stwierdzenia polskiego pochodzenia wydaje konsul.

25. Kandydaci na studia z zakresu nauk humanistycznych i społecznych zdają drugi egzamin z języka polskiego na poziomie B1.
26. Przedmioty, z jakich przeprowadzane zostały sprawdziany testowe w roku akademickim 2011/2012 wskazane są pod adresem: http://www.wschod-zachod.org.pl/images/pliki/studia_w_polsce/2_kierunkistudiow.pdf (dostęp w dniu 23 maja 2013 r.).
27. Postępowanie kwalifikacyjne przeprowadzane jest przez Biuro Uznawalności Wykształcenia i Współpracy Międzynarodowej w porozumieniu z polskimi placówkami dyplomatyczno-konsularnymi.

pozwalających na wyłonienie najlepszych kandydatów. W przypadku, gdy w danym państwie zgłosi się mała liczba kandydatów, odpowiedniej selekcji można dokonać wyłącznie na podstawie złożonych przez cudzoziemca dokumentów. Obecnie dotyczy to przede wszystkim Rosji, Uzbekistanu, Turkmenistanu i ma to związek z mniej licznymi kolejnymi rocznikami tamtejszej młodzieży.

W przypadku przyjazdu do Polski studentów zagranicznych (oficjalnie zgłoszonych przez władze danego państwa) w oparciu o postanowienia umów międzynarodowych, procedura przyjmowania jest maksymalnie uproszczona i polega przede wszystkim na weryfikacji przez BUWiWM strony formalnej dokumentów przekazanych przez zagraniczne placówki z siedzibą w Warszawie.

Kandydatów na studia w Polsce w oparciu o warunki finansowe opisane w pkt 3 (zwolnienie z opłat za studia przy jednoczesnym braku świadczeń stypendialnych) wyłania się z kolei na podstawie weryfikacji strony formalnej dokumentacji skompletowanej przez właściwe instytucje danego państwa lub polskie placówki dyplomatyczne lub konsularne.

Należy podkreślić, iż uczelnie w ramach rekrutacji na niektóre kierunki studiów, we wszystkich opisanych wyżej przypadkach, mogą wymagać odbycia dodatkowej rozmowy kwalifikacyjnej, posiadania dodatkowych umiejętności i predyspozycji, tj. znajomości języków obcych, uzdolnień artystycznych (np. na studia architektoniczne lub związane z konserwacją zabytków) czy też jak to ma miejsce w przypadku kierunków sportowych w akademiach wychowania fizycznego oraz kierunków artystycznych – zdania odpowiednio eg-

Wykaz kierunków studiów, na które przewiduje się rekrutację dostępny jest pod adresem: http://www.wschod-zachod.org.pl/images/pliki/studia_w_polsce/2_kierunkistudiow.pdf (dostęp w dniu 23 maja 2013 r.).

zaminu sprawnościowego oraz talentowego²⁸. Podstawą kwalifikacji na kierunki medyczne, tj. lekarski, lekarsko-dentystyczny i farmacja jest natomiast oprócz pozytywnego wyniku ww. procedury kwalifikacyjnej, zdany egzamin testowy przeprowadzony przez Centrum Egzaminów Medycznych w Łodzi na zlecenie Ministra Zdrowia.

Jeśli nie jest możliwe uzyskanie któregoś z powyższych stypendiów (pkt 1 i 2), ani zwolnienie cudzoziemca z ponoszenia opłat za studia (sytuacja nr 3), może on ubiegać się o stypendium przyznawane ze środków własnych danej uczelni lub o przyjęcie na studia za zasadach odpłatności²⁹ (pkt 4 i 5). Wniosek w tej sprawie kandydat na studenta składa wtedy bezpośrednio do wybranej przez siebie szkoły wyższej.

Na szczególną uwagę zasługuje tryb przyjmowania na studia osób posiadających ważną Kartą Polaka, gdyż są one uprawnione zarówno do podejmowania i odbywania studiów na zasadach obowiązujących obywateli polskich, z czym wiąże się m.in. prawo do ubiegania o wszystkie rodzaje świadczeń pomocy materialnej, jak i w trybie oraz na warunkach innych niż dotyczące Polaków (np. jako stypendyści strony polskiej, strony wysyłającej lub uczelni).

◊ Warunki wjazdu i pobytu studentów cudzoziemskich w Polsce

Po złożeniu wymaganego przez daną uczelnię formularza zgłoszeniowego (przeważnie internetowego) wraz z kompletem dokumentów oraz po otrzymaniu pozytywnej decyzji w sprawie przyjęcia na studia w Polsce, cudzoziemiec musi się skontaktować z polską placówką konsular-

ną lub dyplomatyczną w kraju zamieszkania (lub w przypadku jej braku – w innym kraju trzecim), która jest odpowiedzialna za wydawanie wiz wjazdowych (o ile kraj, z którego pochodzi dany student nie jest objętym ruchem bezwizowym). Niezbędnym dokumentem wymaganym przy ubieganiu się o polską wizę jest zaświadczenie o przyjęciu na studia w Polsce, które uczelnia wysyła studentowi w momencie zakwalifikowania go na studia. Szczegółowe regulacje dotyczące procedury wizowej zostały przedstawione w podrozdziale 2.2. Otrzymana wiza (Schengen lub krajowa) wraz z ważnym dokumentem podróży, posiadaną odpowiednią ilością środków utrzymania na czas pobytu w Polsce oraz na powrót do państwa pochodzenia, a także ubezpieczeniem zdrowotnym, upoważnia następnie do wjazdu na terytorium Polski. Każdorazowo kontroli ww. dokumentów dokonuje funkcjonariusz Straży Granicznej przy przekraczaniu granicy przez cudzoziemca, który może także w określonych przypadkach orzec o odmowie dopuszczenia cudzoziemca na terytorium Polski (decyzja o odmowie wjazdu).

Biorąc pod uwagę określony prawem termin ważności wiz (termin ważności wizeni krajowej nie może przekraczać 365 dni) oraz fakt, iż ich przedłużenie jest możliwe tylko w wyjątkowych przypadkach, studenci zagraniczni w celu przedłużenia swojego pobytu w Polsce, muszą złożyć wniosek o udzielenie zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony na co najmniej 45 dni przed upływem okresu legalnego pobytu w Polsce. W związku z licznymi niedogodnościami związanymi z obowiązkiem przestrzegania terminu złożenia ww. wniosku, w świetle przepisów projektu nowej ustawy o cudzoziemcach, której przyjęcie planowane jest na 2013 rok, wspomniany wniosek o zezwolenie pobytowe cudzoziemiec będzie mógł złożyć w dogodnym dla siebie momencie w trakcie ważności dotychczas posiadanego zezwolenia pobytowego, w tym również nawet ostatniego dnia swojego legalnego pobytu w Polsce.

28. Dodatkowo kandydaci na kierunek aktorstwo muszą posiadać doskonałą znajomość języka polskiego już w momencie zdawania egzaminu wstępnego.

29. Cudzoziemcy polskiego pochodzenia, podejmujący na zasadach odpłatności studia w języku polskim, wnoszą opłaty obniżone o 30%.

W projekcie nowej ustawy znalazła się również propozycja wydłużenia okresu ważności pierwszego zezwolenia pobytowego wydawanego studiującym w Polsce cudzoziemcom i ma być ono przyznawane na okres 15 miesięcy (obecnie wydaje się je na okres maksymalnie 12 miesięcy). Natomiast cudzoziemcy, którzy kontynuują studia na drugim lub kolejnym roku, otrzymają zezwolenie na pobyt czasowy na okres 3 lat³⁰, a nie jak do tej pory na rok.

Decyzje dotyczące zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony w pierwszej instancji wydaje wojewoda właściwy ze względu na miejsce pobytu cudzoziemca. Od decyzji wojewody cudzoziemiec

Projekt nowej ustawy o cudzoziemcach zakłada wydłużenie okresu (do 15 miesięcy), na jaki wydawane będzie pierwsze zezwolenia pobytowe

może wnieść odwołanie do Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Na decyzję organu drugiej instancji istnieje możliwość złożenia skargi do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego.

W przypadku nie zaliczenia przez cudzoziemca roku studiów i nie uzyskania przez niego warunkowego wpisu na następny semestr lub rok, wojewoda obowiązany jest odmówić przyznania studentowi kolejnego zezwolenia na pobyt. Projekt nowej

ustawy o cudzoziemcach pozwalają jednak wojewodzie na elastyczniejsze podejście do tego typu sytuacji, w wyniku czego będzie on podejmował decyzję w oparciu o indywidualną ocenę stanu faktycznego. W toku prac w podkomisji sejmowej dotyczących projektu ustawy doprecyzowano ponadto, że możliwość odmowy udzielenia kolejnego zezwolenia będzie dotyczyć wyłącznie sytuacji, gdy cudzoziemiec nie zaliczył roku studiów w określonym terminie.

◊ Warunki przedłużenia pobytu w Polsce po ukończeniu studiów

Jeżeli obywatele państw trzecich studiujący w Polsce chcą przedłużyć swój pobyt w kraju po ukończeniu studiów, muszą złożyć wnioski o nowe zezwolenie pobytowe, podając przy tym przewidziane prawem okoliczności (np. wykonywanie pracy, prowadzenie działalności gospodarczej³¹ lub artystycznej, zawarcie małżeństwa z obywatelem polskim, prowadzenie badań naukowych, odbycie stażu lub wolontariatu) uzasadniające ich pobyt w Polsce.

W przypadku studentów zagranicznych najczęściej odnotowywanymi okolicznościami zmiany statusu pobytowego były względy osobisto-rodzinne (w przypadku ponad połowy wszystkich zezwoleń na zamieszkanie na czas oznaczony wydanych w związku z szeroko pojętą edukacją³²).

Dotychczasowe regulacje w tym zakresie mają jednak ulec istotnej zmianie wraz z przyjęciem w 2013 roku nowej ustawy o cudzoziemcach. Przewiduje się możliwość przedłużenia przez cudzoziemców będących absolwentami polskich uczelni

30. W pierwotnej wersji projektu ustawy o cudzoziemcach okres ten wynosił 2 lata, ale w toku prac podkomisji sejmowej do rozpatrzenia projektu ustawy o cudzoziemcach zdecydowano o wydłużeniu tego okresu.

31. W tym przypadku istnieją pewne ograniczenia, gdyż cudzoziemiec niebędący już studentem może prowadzić działalność w bardziej ograniczonym zakresie, co często oznacza konieczność zarejestrowania działalności w innej formie (patrz: podrozdział 2.5.2).

32. Dane Eurostatu za rok 2011 dotyczące zezwoleń pobytowych udzielonych cudzoziemcom w związku ze zmianą celu pobytu w Polsce.

pobytu w Polsce na dodatkowy okres jednego roku, który będą mogli przeznaczyć na poszukiwanie pracy. To rozwiązanie wraz ze zniesieniem w 2009 roku obowiązku posiadania zezwolenia na pracę przez absolwentów polskich uczelni, przyczynić ma się do stworzenia systemu zachęt do związania na dłużej tej grupy imigrantów z Polską.

1.2.1. Podmioty uczestniczące w tworzeniu polityki wobec studentów zagranicznych

W Polsce zidentyfikować można wiele podmiotów zainteresowanych udziałem w bezpośrednim oraz pośrednim kreowaniu polityki w zakresie przyjmowania studentów zagranicznych, wśród których wymienić należy przede wszystkim:

- **Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW)**, które określa zasady i warunki, na jakich cudzoziemcy mogą podejmować studia w Polsce, kreuje politykę w zakresie wzajemnego uznawania wykształcenia, a także prowadzi współpracę międzynarodową w zakresie przyjmowania studentów zagranicznych na studia w Polsce. W ciągu ostatnich dwóch lat zaobserwować można nieco większe zaangażowanie ministerstwa w promowanie umiędzynarodowienia polskiej nauki i szkolnictwa wyższego, w tym przede wszystkim udzielanie wsparcia polskim uczelniom w nawiązaniu skutecznej rywalizacji z najlepszymi uczelniami świata. Służyć ma temu między innymi:

- » zainicjowana w marcu 2012 r. przez MNiSW kampania wizerunkowa promująca polskie szkolnictwo wyższe na świecie,
- » obecność Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz rektorów około dwudziestu publicznych oraz niepublicznych uczelni podczas pierwszej od 14 lat wizyty polskiego prezy-

dentą w Chinach w grudniu 2011 r., w trakcie której promowano polską ofertę dydaktyczną,

- » wprowadzenie do katalogu kryteriów branych pod uwagę podczas dokonywanej przez Państwową Komisję Akredytacyjną oceny jakości kształcenia, stopnia umiędzynarodowienia studiów (w dalszej perspektywie czasowej kształcenie w językach obcych ma być wsparte dodatkowym finansowaniem z budżetu państwa),
- » planowane zwiększenie liczby ośrodków uprawnionych do przeprowadzania egzaminów z języka polskiego jako obcego, które ułatwi cudzoziemcom dostęp do tego typu egzaminów,
- » uchwalenie ram prawnych pozwalających na otwieranie kierunków wspólnie z uczelniami z innych krajów oraz na wydawanie podwójnych dyplomów,
- » otrzymanie przez Polską Komisję Akredytacyjną pozytywnej oceny National Committee on Foreign Medical Education and Accreditation (NCFMEA), dzięki której Amerykanie studiujący w Polsce medycynę mogą uzyskać pomoc w finansowaniu nauki na takich samych zasadach jakby była to uczelnia amerykańska, a po zakończeniu studiów w Polsce mogą przystąpić do państwowego egzaminu lekarskiego w USA na takich samych zasadach jak ich kole-dzy, którzy zdobyli tytuł naukowy na uczelni amerykańskiej.

Ponadto przygotowując rozwiązania systemowe w ramach wdrażanej od 2011 r. reformy polskiego szkolnictwa wyższego, MNiSW wprowadziło nowy model kształcenia pozwalający na połączenie uczelni z gospodarką i lepsze dostosowywanie ich ofert do potrzeb rynku pracy, co w dłuż-

szej perspektywie ma przyczynić się do zwiększenia szans znalezienia pracy przez młodych absolwentów, w tym cudzoziemców, która odpowiadać będzie ich kwalifikacjom.

MNiSW podjęło też w latach 2011-2012 prace nad powołaniem Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej, która wzorując się na istniejących w innych krajach unijnych tego typu instytucjach (np. British Council lub niemiecki DAAD), miała się zajmować się m.in. wymianą studentów, pracowników naukowych, udzielaniem pomocy w zdobywaniu międzynarodowych grantów czy promocją polskiej nauki i uczelni na świecie. Biorąc jednak pod uwagę przede wszystkim duże ograniczenia finansowe związane z funkcjonowaniem Agencji, jej uruchomienie odłożono na kolejne lata.

- **Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN)** nadzorujące działalność uczelni artystycznych, które kształtuje politykę stypendialną rządu w odniesieniu do cudzoziemców podejmujących kształcenie na tych uczelniach;
- **Ministerstwo Zdrowia (MZ)** nadzorujące działalność uczelni medycznych, które kształtuje politykę stypendialną rządu w odniesieniu do cudzoziemców odbywających kształcenie na tych uczelniach oraz warunki odbywania w Polsce specjalizacji oraz staży podyplomowych lekarzy i lekarzy dentyków, a także politykę w zakresie dostępu do zawodu lekarza oraz lekarza dentyisty (m.in. ustala wymóg znajomości języka polskiego niezbędnego do wykonywania tego typu zawodów);
- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (MPIPS)** – odpowiedzialne za formułowanie ram prawnych w zakresie zatrudniania cudzoziemców, w tym studentów zagranicznych oraz określających ich

dostęp do polskiego rynku pracy biorąc m.in. pod uwagę aktualną stopę bezrobocia. Realizowana do tej pory polityka ma na celu ułatwianie możliwości podejmowania pracy zarówno w trakcie studiów jak i po ich zakończeniu;

- **Ministerstwo Spraw Zagranicznych (MSZ)** wraz z siecią polskich placówek konsularnych i ambasad – kreuje politykę wydawania wiz studentom zagranicznym. Ponadto w ramach dużego zaangażowania Polski we współpracę z Polonią i Polakami za granicą, stara się zapewnić osobom polskiego pochodzenia jak najszerszą możliwość kształcenia w Polsce, gwarantując tym samym młodemu pokoleniu warunki do poznania Polski i języka ojczystego (głównie poprzez wspieranie rozwoju programu stypendialnego). Działania te mają z kolei przyczynić się do realizacji strategicznego celu, jakim jest uzyskanie zrozumienia i skutecznego poparcia dla polskiej racji stanu i polskiej polityki zagranicznej wśród absolwentów polskich uczelni, a także skorzystanie z ich potencjału do promocji pozytywnego wizerunku Polski w świecie i tworzenia z nią długofalowych więzi (promocja edukacji w Polsce znalazła się wśród priorytetów promocji Polski do 2015 r.³³). Polityka stypendialna odgrywa również rolę w kontekście polityki w dziedzinie współpracy rozwojowej, którą koordynuje MSZ (głównie poprzez program stypendialny im. K. Kalinowskiego);
- **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (MSW)** wraz z podlegającymi mu: **Urzędem do Spraw Cudzoziemców i Strażą Graniczną** - jako wiodący podmiot w zakresie koordynacji działań związanych z prowadzeniem krajowej polityki migracyjnej, ma decydujący wpływ na tworzone rozwiązania legalizacyjne. W kontekście proponowanych zmian

33. „Kierunki Promocji Polski do 2015 r.”, dokument przygotowany przez MSZ pod auspicjami Rady Promocji Polski, przyjęty przez nią w 2010 r.

w tym zakresie zawartych w projekcie nowej ustawy o cudzoziemcach, można mówić o postępującej liberalizacji procedur przyjmowania studentów zagranicznych do Polski. Z uwagi na posiadane kompetencje w obszarze zwalczania nielegalnej imigracji, podejmowane przez MSW działania mają jednak przede wszystkim na celu skuteczniejsze wykrywanie i zapobieganie nadużyciom procedur legalizacyjnych;

- **Biuro Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej (BU-WiWM)**, które podlega MNiSW, a do którego zadań należy m.in.:

- » opiniowanie umów międzynarodowych lub innych porozumień z partnerami zagranicznymi w zakresie dotyczącym kształcenia cudzoziemców w Polsce,
- » udział w przygotowaniu projektów aktów prawnych dotyczących kształcenia cudzoziemców w Polsce oraz udział w ich uzgodnieniu,
- » koordynowanie i organizowanie rekrutacji cudzoziemców na studia i staże w Polsce w ramach umów międzynarodowych, programów wykonawczych do tych umów oraz programów resortowych.

Biuro prowadzi również obsługę Państwowej Komisji Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego, która organizuje egzaminy z języka polskiego jako obcego oraz wydaje certyfikaty poświadczające znajomość języka polskiego;

- **władze lokalne** – mając na uwadze strategiczne cele związane z rozwojem miast, takich jak: Warszawa, Kraków, Wrocław czy Lublin, będących równocześnie ośrodkami akademickimi, władze samorządowe wraz z uczelniami na danym terenie oraz innymi

partnerami podejmują wspólne inicjatywy (m.in. opracowywanie informatyków, stron internetowych, udział w targach edukacyjnych itp.), których celem ma być zwiększenie atrakcyjności ww. miast jako miejsc do studiowania dla cudzoziemców. Postulat umiędzynarodawiania uczelni wyższych często wymieniany jest wśród rekomendacji zawartych w strategiach rozwoju poszczególnych miast³⁴. Obecność zagranicznych studentów ma być bowiem istotnym czynnikiem budującym rangę oraz konkurencyjność poszczególnych miast i regionów;

- **publiczne i niepubliczne szkoły wyższe** – w związku z tym, iż studenci zagraniczni stanowią dla części z nich coraz ważniejszą grupę odbiorców proponowanej oferty edukacyjnej, realizowane przez nie strategie ukierunkowane na przyciągnięcie potencjalnych studentów - obcokrajowców, dopasowane są do ich indywidualnych potrzeb i możliwości. Obecność studentów zagranicznych na danej uczelni stanowi pewne uzupełnienie dla zmniejszającej się liczby polskich studentów, a także wiąże się z odpowiednim prestiżem oraz możliwością generowania dodatkowych dochodów pochodzących z opłat, które wnoszą za studia cudzoziemcy;
- **Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Konferencja Rektorów Zawodowych Szkół Polskich i inne** – w następstwie nadania Konferencjom szeregu ustawowych uprawnień w zakresie reprezentowania przez nie wspólnych interesów uczelni akademickich, mają one istotny wpływ na kształtowanie systemu przyjmowania studentów zagranicznych w Polsce. Organy władzy publicznej zasięgają bowiem opinii Konferencji w sprawach ustalania

34. Przykładem może być „Społeczna Strategia Warszawy - Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2009-2020”.

szeroko pojętych działań i kierunków rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce (w tym m.in. zarządzania uczelniami), a także projektów aktów prawnych dotyczących szkolnictwa wyższego, nauki i kultury, a także promocji nauki polskiej za granicą. Konferencje mają również prawo występować do ministra nauki i szkolnictwa wyższego z własnymi inicjatywami (m.in. poprzez przyjmowane uchwały, wyrażane opinie i przedstawiane wnioski), spośród których wymienić należy przygotowaną przez KRASP, szeroko konsultowaną w kręgach akademickich - „Strategię rozwoju szkolnictwa wyższego na latach 2010-2020”, której wiele postulatów, w tym te dotyczące zwiększenia stopnia umiędzynarodowienia polskiego szkolnictwa wyższego, a także potrzeby zaangażowania na ten cel większej niż dotychczas ilości środków publicznych, zostało uwzględnionych podczas przygotowanej przez rząd reformie szkolnictwa wyższego, której realizację przewidziano na nadchodzące lata. Wśród najczęściej poruszanych przez Konferencje kwestii związanych z przyjmowaniem przez Polskę studentów zagranicznych należy wymienić:

- » uproszczenie regulacji dotyczących studiowania cudzoziemców w Polsce (zbliżenie do regulacji dotyczących obywateli polskich);
- » zwiększenie oferty studiów w języku angielskim;
- » zwiększenie liczby ośrodków przygotowujących studentów zagranicznych do studiowania w języku polskim;
- » uproszczenie procedur uznawania kwalifikacji (dyplomów) zdobytych za granicą;
- » ułatwienia w zakresie przyznawania wiz;

- » rozszerzenie oferty stypendiów, zwłaszcza rządowych;
- » utworzenie agencji rządowej o nazwie Polska Agencja Wymiany Akademickiej, wspierającej międzynarodową wymianę akademicką, promującej studia w Polsce oraz koordynującej działania różnych resortów i instytucji publicznych w tym zakresie;
- » określenie priorytetowych obszarów geograficznych (państw lub ich grupy), na których m.in. powinny koncentrować się działania służące pogłębieniu współpracy akademickiej, a zwłaszcza działania zmierzające do pozyskania studentów;

- Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego – jako organ przedstawicielski środowiska akademickiego, podobnie jak ww. Konferencje, pełni funkcje opiniotwórcze wobec ministra właściwego do spraw nauki i szkolnictwa wyższego oraz innych organów administracji publicznej w zakresie ustalania polityki państwa dotyczącej szkolnictwa wyższego (w tym m.in. sporządza opinie, zwraca się do organów władzy publicznej, jednostek naukowych i uczelni o udzielenie wyjaśnień i informacji, opiniuje projekty aktów prawnych dotyczących szkolnictwa wyższego, a także zawieranych przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących szkolnictwa wyższego i nauki). Rada może proponować zmiany rozporządzeń dotyczących kształcenia, jednakże wprowadzenie tych zmian zależy od decyzji Ministra;

- **Polska Komisja Akredytacyjna** – jest ustawowym niezależnym organem szkolnictwa wyższego działającym na rzecz zapewnienia jakości kształcenia w Polsce³⁵, przez co przyczynia się do budowania wizerunku szkolnictwa wyższego w Polsce na światowym rynku edukacyjnym. Komisja przedstawia ministrowi opinie i wnioski dotyczące utworzenia uczelni, utworzenia przez uczelnię zamiejscowej jednostki organizacyjnej, przyznawania uczelni uprawnień do prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia. Co ważne, dokonując oceny programowej i instytucjonalnej uczelni, Komisja uwzględnia stopień umiędzynarodowienia studiów, w tym współpracę międzynarodową w zakresie kształcenia, wymianę studentów i nauczycieli akademickich, a także proporcje liczby studentów z zagranicy do ogólnej liczby studentów oraz prowadzenie zajęć w językach obcych;
  - **Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji** – pełni funkcję koordynatora programów edukacyjnych Unii Europejskiej. Wspomaga ponadto prace analityczne, studialne i promocyjne dotyczące reformy i rozwoju systemu edukacji w Polsce, a także promuje rozwój współpracy międzynarodowej pomiędzy instytucjami edukacyjnymi. Bierze również udział w międzynarodowych konferencjach oraz targach edukacyjnych, na których w ramach przygotowanego we wspó-
- pracy z MNiSW oraz KRASP stoiska narodowego prezentowana jest oferta polskich uczelni oraz przekazywane są informacje o systemie szkolnictwa wyższego w Polsce;
- **Parlament Studentów Rzeczypospolitej Polskiej i Krajowa Reprezentacja Doktorantów** reprezentujące odpowiednio środowisko studenckie, a także doktorantów w Polsce oraz broniące ich praw – uczestniczą w procesie kształtowania polityki państwa wobec tych dwóch środowisk, m.in. poprzez opiniowanie aktów prawnych dotyczących studentów oraz doktorantów, w tym odnoszących się do sytuacji cudzoziemców podejmujących kształcenie w Polsce, a także wyrażając opinie i prezentując odpowiednie wnioski. Wspierają międzynarodową wymianę studentów oraz mobilność wśród doktorantów. Współpracują ponadto przy organizowaniu dorocznego konkursu na najlepszego studenta zagranicznego w Polsce InterSTUDENT;
  - **inne organizacje** (fundacje, stowarzyszenia, agencje) zajmujące się rekrutacją obcokrajowców na studia w Polsce, ich wspieraniem lub promocją polskiego szkolnictwa wyższego za granicą, które często lobbują za wprowadzeniem rozwiązań ułatwiających podejmowanie przez cudzoziemców studiów w Polsce (często nie mają one jednak wspólnych stanowisk w określonych sprawach).

35. Podstawowym celem działań Komisji jest wspieranie polskich uczelni publicznych i niepublicznych w procesie doskonalenia jakości kształcenia oraz w osiągnięciu standardów edukacyjnych na miarę najlepszych wzorców obowiązujących w europejskiej i globalnej przestrzeni akademickiej. Działania te zmierzają do zapewnienia absolwentom polskich szkół wyższych wysokiej pozycji na krajowym i międzynarodowym rynku pracy oraz do zwiększenia konkurencyjności polskich uczelni jako instytucji europejskich. Poddanie się ocenie Polskiej Komisji Akredytacyjnej jest obligatoryjne, a jej negatywna ocena zobowiązuje ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego do wydania decyzji o cofnięciu lub zawieszeniu uprawnień do kształcenia na danym kierunku studiów i poziomie kształcenia.

1.2.2. Krajowa strategia w zakresie przyjmowania studentów zagranicznych

W Polsce nie wypracowano jak dotąd jednego dokumentu strategicznego, który w spójny i całościowy sposób odnosiłby się do wszelkich zagadnień związanych z przyjmowaniem studentów zagranicznych. Stosowne zalecenia oraz sugestie na ten temat zostały jednak zawarte w kil-

ku dokumentach o różnej randze oraz charakterze, wśród których wymienić należy:

- **Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego**³⁶, która określa docelową wartość odsetka studentów cudzoziemców studiujących na polskich uczelniach w 2020 r. na poziomie 5%³⁷,
- rządowy dokument strategiczny pt.: **„Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania”** (przyjęty przez Radę Ministrów w lipcu 2012 roku), w którym studentów zagranicznych oraz absolwentów polskich uczelni wyższych określono mianem priorytetu z punktu widzenia polityki przyjmowania cudzoziemców do Polski, co ma się następnie przełożyć na wprowadzane w przyszłości rozwiązania prawne, m.in. z zakresu procedur legalizowania pobytu dotyczących cudzoziemców. W dokumencie wskazano ponadto na potrzebę zainicjowania szeregu działań wykraczających poza zakres rozwiązań o charakterze strictly migracyjnym, takich jak:
  - » przygotowanie kadry uczelni do nauczania w językach obcych;
  - » upowszechniania informacji na temat możliwości studiowania w Pol-

sce przez wszystkie zainteresowane podmioty;

- » prowadzenie rekrutacji kandydatów na studia w Polsce w regionach lub państwach, które z punktu widzenia polityki zagranicznej Polski stanowią priorytet, z zastrzeżeniem, że zostaną oni zaakceptowani przez polskie uczelnie i spełnią obowiązujące kryteria naboru;
- » wypracowanie dodatkowych rozwiązań umożliwiających rekrutację zagranicznych kandydatów zainteresowanych podjęciem w Polsce studiów, które będą obejmować zarówno procedury związane z naborem kandydatów, jak i działania służb konsularnych i odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa; powyższy system powinien pozwolić na eliminowanie potencjalnych nielegalnych imigrantów, poprzez wyłanianie osób rzeczywiście zainteresowanych odbyciem studiów w Polsce;
- » opracowanie koncepcji stworzenia instytucji zajmującej się międzynarodową wymianą studentów i pracowników naukowych oraz promocją polskich uczelni na świecie;
- » wspieranie napływu studentów z krajów objętych Partnerstwem Wschodnim, m.in. poprzez sprawną realizację procedur związanych z wydawaniem im wiz długoterminowych i zezwoleń na pobyt;
- » uproszczenie formalności związanych z uzyskiwaniem dokumentów pobytowych przez cudzoziemców - studentów i pracowników naukowych, przy jednoczesnym podjęciu działań zapobiegających wykorzystywaniu ww. procedur wyłącznie w celu zalegalizowania pobytu;

36. *Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego (SRKL)* została opracowana w ramach Zespołu Doradców Strategicznych Prezesa Rady Ministrów, jako jedna z dziewięciu strategii rozwoju, przyczyniających się do realizacji celów określonych w „Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności”, oraz „Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju”. SRKL ma również służyć osiągnięciu celów wskazanych w dokumencie strategicznym Unii Europejskiej, „Europa 2020”, w takich obszarach, jak: wzrost zatrudnienia, podniesienie poziomu kompetencji, zmniejszenie poziomu ubóstwa. W połowie 2012 r. prace nad tym dokumentem przejęło Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. SRKL została przyjęta przez Radę Ministrów w czerwcu 2013 r. (uchwała nr 104 Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020).

37. Odsetek ten jest opracowywany na podstawie danych GUS i dotyczy cudzoziemców planujących studiować w Polsce przynajmniej jeden rok akademicki. Obejmuje on zarówno studentów pochodzących z krajów trzecich jak i pozostałych krajów unijnych.

- » ustalenie zasad monitorowania procesu odbywania studiów przez cudzoziemców w Polsce, poprzez stworzenie centralnego rejestru osób uczących się w placówkach szkolnictwa wyższego;
- » wykorzystywanie w szerokim zakresie środków przeznaczonych na pomoc rozwojową na wzmocnienie systemu stypendialnego, zachęcającego cudzoziemców do studiowania w Polsce, w tym na kierunkach istotnych z uwagi na znaczenie realizowanych przez uczelnie badań naukowych lub potrzeby rynku pracy.

Co niezwykle istotne, w dokumencie podkreślono również, iż zagraniczni studenci stanowią dla Polski niezwykle ważną grupę imigrantów, która w naturalny sposób, dzięki nauce na polskich uczelniach, zyskuje zasadniczy kapitał wiedzy i potencjał integracyjny, który może zostać wykorzystany w wypadku ich dalszego pobytu w Polsce po zakończeniu edukacji. Dlatego też zalekomendowano w nim wprowadzenie działań wspierających i promujących pozostawanie cudzoziemskich absolwentów uczelni w Polsce.

- dokument pt.: „[Kierunki Promocji Polski do 2015 r.](#)” (przyjęty przez Radę Promocji Polski w 2010 roku), który pomimo nie uzyskania przez niego rangi programu rządowego, stanowi ważny punkt odniesienia w trakcie planowania przez instytucje rządowe swoich działań w obszarach objętych zakresem tematycznym tego dokumentu. Część proponowanych w nim rekomendacji zostało między innymi zawarte w dokumencie „*Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania*”.

Dokument ten zakłada ścisłe związanie promocji polskiego szkolnictwa wyższego z promocją naukową oraz turystyczną Polski, wychodząc z założenia, iż nie-

zwykle ważnym motywem wyboru jest uznana i wypromowana międzynarodowa reputacja naukowa kraju, w którym kandydat na studenta planuje podjąć studia, a także jego stopień atrakcyjności w kategoriach turystycznych (korzystne w promocji turystycznej Polski jest przedstawianie jej jako miejsca, gdzie od dziesięcioleci studiują cudzoziemcy). W dokumencie podkreślono zainteresowanie Polski bezpośrednimi i pośrednimi dochodami z pobytu studentów zagranicznych (poprzez sprzyjanie inicjatywom promowania komercyjnej nauki w Polsce, np. poprzez stosowanie właściwych zachęć i wyróżnień takich jak rządowa nagroda dla najlepszych uczelni kształcących cudzoziemców). Ponadto wskazano na konieczność maksymalnego poszerzenia kręgu wykształconych osób mających bezpośrednie i pogłębione doświadczenie kontaktu z Polską, zwracając uwagę na fakt, iż generowanie kolejnych pokoleń zagranicznych absolwentów polskich uczelni wyższych to jedna ze skutecznych form powiększania propolskiego „lobby” na świecie i rozwijania tkanki kontaktów politycznych, gospodarczych, społecznych, kulturalnych i naukowych łączących Polskę z innymi krajami. Wśród działań mających służyć realizacji tych celów wymieniono:

- » zapewnienie dostatecznej oferty nauki języka polskiego jako obcego – przeznaczenie na ten cel odpowiednich środków finansowych;
- » przeprowadzenie reformy polityki stypendialnej, tak aby uzyskała ona faktyczny status jednego z zasadniczych instrumentów szeroko pojętej polityki zagranicznej i promocji Polski. Celem polityki stypendialnej powinno być bowiem tworzenie w ważnych perspektywie krajach grupy ludzi, którzy najważniejszy okres swojego życia spędzili w kraju,

który zaoferował im możliwość podjęcia nauki;

- » stworzenie mechanizmów pozwalających na wykorzystanie środków polskiej pomocy rozwojowej na sfinansowanie stypendiów dla obywateli krajów rozwijających się;
- » nakreślenie w ramach strategii polskiej polityki stypendialnej mapy priorytetów kierunków geograficznych, tj. państw, których obywatelom strona polska powinna proponować możliwości studiowania w Polsce, a także dziedzin studiów, których promocja powinna leżeć w jej długofalowym interesie;
- » utworzenie instytucji odpowiedzialnej za strategiczne promowanie polityki stypendialnej Polski;
- » uelastycznienie i unowocześnienie oferty stypendialnej Polski dla cudzoziemców (tutoring, środki na zakup pomocy naukowych, propagowanie praktyki „rodziny zastępczej”, specjalne środki i mechanizmy stymulujące udział w pozauniwersyteckich formach aktywności stypendysty);
- » związanie absolwentów polskich uczelni z Polską (utworzenie portalu internetowego po polsku i w 2-3 kluczowych językach, stymulowanie przez polskie placówki powstawania klubów, stowarzyszeń cudzoziemskich absolwentów polskich uczelni, angażowanie takich osób do pracy promocyjnej i informacyjnej polskich instytucji za granicą).

W dokumencie dokonano również przeglądu poszczególnych regionów pod kątem ich znaczenia z punktu widzenia promocji polskiego szkolnictwa wyższego, z którego wynika, iż obszarem o możliwym znaczeniu priorytetowym (w kontekście adresowania

polityki stypendialnej, jak i rozwijania możliwości komercyjnego studiowania) jest obszar UE. Możliwość pozyskiwania znaczących grup studentów dostrzeżono również w wypadku kilku państw obszaru Azji i Pacyfiku (w tym celu rekomendowano zwiększenie efektywności promocji oraz rozszerzenie oferty studiów w języku angielskim), a także europejskich państw spoza UE (szczególnie w kontekście studiowania na zasadach komercyjnych). Za istotny w tych kategoriach uznano również obszar Afryki i Bliskiego Wschodu, w wypadku którego podkreślono możliwość studiowania w wymiarze pomocowym – jako element pomocy rozwojowej – oraz podkreślono rolę studiów jako istotnego potencjału długofalowych związków z Polską, do wykorzystania w przyszłości. Za obszary o ograniczonym znaczeniu uznano z kolei region Północnoamerykański (z uwagi na brak konkurencyjnej oferty edukacyjnej w Polsce, z wyjątkiem specjalistów z relatywnie wąskich dziedzin) oraz Ameryki Południowej.

- projekt [Rządowego Programu Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą](#)³⁸, którego przyjęcie planowane jest w 2013 roku. W dokumencie wspieranie edukacji osób polskiego pochodzenia (mieszkających zarówno w krajach UE jak i pozaunijnych) zostało uznane za jedno z zadań priorytetowych polityki polonijnej. Działaniami, które mają przyczynić się do jego realizacji, są m.in.:
  - » rozwijanie polityki stypendialnej skierowanej do osób polskiego pochodzenia, szczególnie z państw powstałych wskutek rozpadu ZSRR oraz innych

38. Za realizację *Programu Rządowego* odpowiedzialne są wszystkie podmioty administracji rządowej zobowiązane do działań w sferze współpracy z Polonią i Polakami za granicą. Koordynacji działań dokonuje Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

państw określonych przez OECD jako biorcy oficjalnej pomocy rozwojowej,

- » utworzenie bazy danych stypendystów rządu polskiego studiujących lub będących absolwentami polskich szkół wyższych w celu utrzymywania z nimi kontaktu po ich powrocie do krajów zamieszkania,
  - » przygotowanie podstrony internetowej zawierającej informacje i porady dla polonijnych kandydatów na studia w Polsce oraz młodzieży polonijnej odbywającej naukę na polskich uczelniach.
- **strategiczne roczne plany współpracy z Polonią i Polakami za granicą**³⁹, w tym Plan współpracy z Polonią i Polakami za granicą w 2013 r., w którym zaznaczono, iż „*edukacja Polonii stanowi jeden z najbardziej oczywistych i realizowanych w sposób ciągły priorytetów programu współpracy z rodakami za granicą*”. Edukacja ta ma być realizowana głównie poprzez zapewnienie osobom polskiego pochodzenia za granicą możliwości nauki języka polskiego oraz szeroko rozumianej wiedzy o Polsce. To z kolei „*może istotnie zwiększyć szanse na dalszą edukację, w tym na najlepszych polskich uczelniach, a tym samym zwiększyć konkurencyjność lepiej wyedukowanej młodzieży w ubieganiu się o ich lepszą pozycję zawodową zarówno w Polsce, jak również w kraju zamieszkania*”. W efekcie, pomoc w sferze edukacji dotyczyć ma głównie działań takich, jak:
    - » kształcenie młodzieży polonijnej w specjalnościach poszukiwanych w krajach zamieszkania i w Polsce,

- » wspieranie programów stypendialnych,
- » promocję w środowiskach polonijnych edukacji w Polsce, zwłaszcza na poziomie wyższym.
- » nauczanie w języku polskim i języka polskiego, z uwzględnieniem wiedzy o Polsce, jej kulturze, historii i geografii, promocja języka polskiego i współpraca w tym zakresie z krajami zamieszkania.

Działania w powyższych obszarach tematycznych mają być następnie realizowane w wyróżnionych w Planie obszarach geograficznych takich, jak:

- » Litwa - intensyfikowanie wymiany pracowników naukowych i studentów,
- » Rosja, Kazachstan, Mołdawia, Gruzja, Armenia, Azerbejdżan, Uzbekistan, Tadżykistan, Turkmenistan, Kirgistan - wspieranie działalności stypendialnej na rzecz młodzieży polonijnej, a także umożliwienie studiów i staży w Polsce,
- » Brazylia i Argentyna - nawiązanie współpracy ze środowiskami polonijnymi niezrzeszonymi w strukturach organizacyjnych, w tym na rzecz promocji Polski w krajach zamieszkania, m.in., włączenie elit polonijnych w promocję Polski jako atrakcyjnego miejsca studiów,
- » Czechy, Rumunia, Łotwa, Estonia - wspieranie działalności stypendialnej na rzecz młodzieży polonijnej, a także umożliwienie studiów w Polsce,
- » pozostałe państwa: Ameryki Łacińskiej, Afryki, Azji, Oceanii, Turcja i Izrael - stworzenie mechanizmów zachęty do wszczyniania aktywności środowisk polonijnych w kra-

39. Na podstawie planów - w ramach konkursu - rozdzielane są środki przeznaczone na realizację projektów zgłaszanych przez organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, publiczne szkoły wyższe, instytuty badawcze, Polską Akademię Nauk i jej jednostki organizacyjne.

jach zamieszkania, ze szczególnym uwzględnieniem studentów; stworzenie możliwości praktycznego wykorzystania potencjału absolwentów do rozwoju dwustronnej współpracy kraju zamieszkania z Polską,

- » Niemcy, Austria - rozszerzenie możliwości dostępu do edukacji o Polsce i w języku polskim,
- » Australia, RPA, Nowa Zelandia - promocja nauki języka polskiego.
- **Wieloletni Program Współpracy Rozwojowej na lata 2012-2015**, w którym jako jedno z działań finansowanych ze środków pomocy rozwojowej (na rzecz krajów priorytetowych polskiej pomocy rozwojowej⁴⁰) wymienia się inicjatywy zwiększające dostęp do edukacji wysokiej jakości. Jak pokazały bowiem doświadczenia polskiej transformacji po 1989 r., obywatele świadomi swoich praw i obowiązków, biorący udział w debacie publicznej i kształtujący rzeczywistość wokół siebie, stanowią warunek trwałego i harmonijnego rozwoju współczesnych systemów demokratycznych oraz podstawę skutecznego sprawowania władzy⁴¹.

Reasumując, wszystkie z wymienionych wyżej dokumentów postrzegają możliwość szerszego podejmowania przez cudzoziemców studiów w Polsce jako warunek sine qua non dla dalszego rozwoju kraju w kategoriach gospodarczych, politycznych, a także kulturowych. Analizując treść tych dokumentów, wyróżnić można trzy sposoby współczesnego myślenia na temat migracji edukacyjnych do Polski:

- w kategoriach korzyści finansowych dla polskich uczelni (w sytuacji przyjmowania przez nie studentów na zasadzie odpłatności), zwłaszcza w perspektywie nadchodzącego niżu demograficznego,
- jako istotny element kształtowania szeroko pojętego wizerunku Polski na arenie międzynarodowej, a także
- przez pryzmat wysokiego potencjału intelektualnego i integracyjnego reprezentantów tej grupy migrantów, którzy mogą następnie znaleźć zatrudnienie na polskim rynku pracy lub przyczynić się do poprawy sytuacji gospodarczej Polski.

W przypadku drugiego podejścia do migracji studentów zagranicznych do Polski, szczególne miejsce od lat zajmują osoby polskiego pochodzenia, wobec których Polska kieruje szereg działań mających na celu tworzenie długofalowych więzi. Na działania te należy jednak spojrzeć przez pryzmat uwarunkowań historycznych Polski (w tym zmian terytorialnych po drugiej wojnie światowej, w wyniku których ponad 5 mln Polaków znalazło się poza granicami Polski oraz masowych deportacji Polaków na Wschód podczas reżimu stalinowskiego) oraz polityki rządu polskiego wobec Polaków na Wschodzie, które to miały znaczący wpływ na kształtowanie się późniejszej polityki stypendialnej rządu.

W tym kontekście należy podkreślić, iż do niedawna w Polsce dominował pogląd, zgodnie z którym zagraniczny absolwent pełni przede wszystkim rolę „ambasadora polskości”. Obecnie perspektywa patrzenia na cudzoziemskich studentów przesuwana jest jednak z aspektów prestiżowych w kierunku materialnych, czyli możliwości czerpania bezpośrednich korzyści finansowych uzyskiwanych przez przyjmujące uczelnie oraz traktowania cudzoziemskich studentów i absolwentów jako potencjalnych

40. Wśród tych krajów znalazły się: państwa należące do Partnerstwa Wschodniego (Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Gruzja, Mołdawia i Ukraina), a także osiem państw regionu Afryki Wschodniej (Burundi, Etiopia, Kenia, Ruanda, Somalia, Sudan Południowy, Tanzania, Uganda), dwa państwa Afryki Północnej (Libia, Tunezja), Afganistan, Kirgistan i Tadżykistan oraz Autonomia Palestyńska.

41. *Wieloletni Program Współpracy Rozwojowej na lata 2012-2015*, s. 7.

wysoko wykwalifikowanych imigrantów długookresowych o dużym znaczeniu dla gospodarki. Tego typu spojrzenie na kwestie migracji edukacyjnych przybliży zatem Polskę do grona państw, które biorą aktywny udział w „globalnej konkurencji o talenty” przyjmując studentów z zagranicy⁴².

Co ważne, w odpowiedzi na pojawiające się coraz częściej zjawisko wykorzystywania przez cudzoziemców możliwości podjęcia studiów w Polsce wyłącznie do zalegalizowania pobytu, w dokumentach strategicznych znalazły się również zapisy mówiące o konieczności podjęcia inicjatyw ukierunkowanych na zapobieganie tego typu praktykom. Zgodnie z rekomendacjami zawartymi w ww. dokumentach, podejmowanie starań mających na celu zwiększenie obecności studentów – obcokrajowców w Polsce skorelowane będzie zatem z odpowiednimi działaniami pozwalającymi na skuteczne eliminowanie potencjalnych nielegalnych imigrantów na etapie procedury wizowej, a także na lepsze monitorowanie procesu odbywania przez cudzoziemców studiów w Polsce, dzięki czemu możliwe będzie identyfikowanie przypadków wykorzystania ścieżki legalizacyjnej przewidzianej dla studentów zagranicznych do innych celów niż zadeklarowano i przeciwdziałanie nadużyciom w tym zakresie.

Tak sformułowane stanowisko władz państwowych oraz planowane działania często są konfrontowane z wizją szerokiej internacjonalizacji polskiego szkolnictwa wyższego prezentowaną przez niektóre podmioty niepubliczne (w tym uczelnie wyższe, ośrodki naukowo-badawcze lub instytucje promujące polskie szkolnictwo na świecie). Ich zdaniem administracja publiczna w niewystarczającym stopniu wspiera inicjatywy, których celem ma być zwiększanie napływu cudzoziemców do polskich szkół wyższych.

42. C. Żołędowski (red.), M. Duszczyk, J. Godlewska, E. Jaroszevska, J. Łukaszevska, *Studenci zagraniczni w Polsce, motywy przyjazdu, ocena pobytu, plany na przyszłość*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 2010, str. 191.

1.2.3. Debata na temat absorpcji przez Polskę studentów zagranicznych

Debata na temat umiędzynarodowienia edukacji zapoczątkowana została przez polskie środowisko akademickie i przez wiele lat ograniczała się wyłącznie do tego grona. Temat ten poruszano następnie w dość ograniczonym zakresie w 2011 roku przy okazji dyskusowania przyjętego przez Parlament pakietu reform szkolnictwa wyższego. Ekspercka dyskusja na temat potrzeby zwiększania obecności studentów zagranicznych na polskich uczelniach w kontekście planowanych preferencyjnych rozwiązań legalizacyjnych dla cudzoziemców miała również miejsce w trakcie prac nad przygotowaniem dokumentu określającego politykę migracyjną Polski, prowadzonych w latach 2009-2011 przez grupę roboczą międzyresortowego Zespołu ds. Migracji. Wtedy też, w związku z wagą potencjału integracyjnego oraz intelektualnego studiujących w Polsce cudzoziemców, zadeklarowano wprowadzenie rozwiązań ułatwiających przekształcanie się migracji edukacyjnych do Polski w bardziej trwałe formy migracji.

W ostatnim czasie temat umiędzynarodowienia polskiego szkolnictwa wyższego coraz częściej przenika do głównego nurtu dyskursu politycznego w Polsce⁴³. Po raz pierwszy wątek ten pojawił się w wypowiedziach Prezydenta RP podczas wizyty w Chinach w grudniu 2011 r., kiedy to otwarcie przyznał on, jak ważną dla Polski jest kwestia zwiększania migracji edukacyjnych, zachęcając przy tym studentów z Chin do podjęcia studiów w Polsce. Prezydent RP odniósł się również do konieczności uczynienia polskich uczelni atrakcyjnymi dla studentów zagranicznych w trakcie inauguracji roku akademickiego 2011/2012 na dwóch warszawskich, niepublicznych uczelniach (w Collegium Civitas oraz w Akademii Leona Koźmiń-

43. B. Sivińska, *Polska: Bliżej masy krytycznej internacjonalizacji*, artykuł ze strony www.studyinpoland.pl (dostęp 1 listopada 2012 r.).

skiego) – „*W obliczu pojawiających się skutków kryzysu demograficznego musimy mieć w sobie siłę i zdolność przyciągania studentów spoza Polski. To jest wielkie zadanie i sprawdzian, czy na rynku edukacyjnym w Polsce jesteśmy w stanie konkurować z odpływem polskiej młodzieży, która korzysta ze swobody podróżowania, zdobywania miejsca pracy i zdobywania wykształcenia. (...) Polska powinna być dobrym miejscem do studiowania, i powinna przyciągać studentów ze świata - zwłaszcza, że cudzoziemcy studiują u nas za własne pieniądze*”.

Fakt, że o umiędzynarodowieniu polskich uczelni mówi po raz kolejny głowa państwa, świadczy o wejściu tego procesu

Temat umiędzynarodowienia polskiego szkolnictwa wyższego coraz częściej przenika do głównego nurtu dyskursu politycznego

w nową fazę i priorytetyzacji tej tematyki w polityce państwa⁴⁴.

Wsparcie procesu umiędzynarodowienia polskich wyższych uczelni deklaruje również w swoich ostatnich wypowiedziach (na forum sejmowym, a także spotkań eksperckich) Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego („*kierunek, który chcemy wspierać to jest dalsze wspieranie umiędzynarodowienia*⁴⁵”). W opinii kierownictwa resortu zwiększenie liczby zagranicznych

studentów w Polsce powinno być jednak podawane jako skutek wzrostu międzynarodowej pozycji nauki polskiej, a nie jako cel sam w sobie. I tak, zdaniem profesor Darii Lipińskiej-Nałęcz, podsekretarz stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego, „*żeby studenci chcieli przyjeżdżać, musimy być dla nich atrakcyjni nie tylko pod względem oferty edukacyjnej. Może to zapewnić w pierwszym rzędzie atrakcyjność naszej nauki. Musimy mieć rozpoznawalny w świecie dorobek w konkretnych dziedzinach wiedzy. Jeżeli nie będziemy reprezentowali wysokiego poziomu badań naukowych w skali światowej czy europejskiej, to nie będziemy mieli dobrych studentów z zagranicy.(...) Zróbmy coś, żeby rozwijać naukę, tworzyć atrakcyjne centra badawcze, do których przyjadą zagraniczni dobrzy profesorowie, a za nimi przyjadą też studenci. Część studentów zechce skorzystać z naszej oferty już teraz, np. z tego powodu, że nasz kraj jest dla nich atrakcyjny, że są tu niedrogie kierunki studiów. Ale nam zależy głównie na studentach najbardziej ambitnych, którzy patrzą na jakość oferty. Jeśli będziemy potrafili stanąć do konkurencji z najlepszymi, to nie będziemy się musieli martwić o studentów*⁴⁶”.

Odpowiedzią na potrzebę odbycia dyskusji na temat wiz wydawanych studentom, o którą środowiska akademickie zabiegało przez lata, było seminarium poświęcone kształceniu studentów obcokrajowców zorganizowane w kwietniu 2013 r.⁴⁷, w którym wziął udział podsekretarz stanu ds. konsularnych i Polonii w MSZ, prof. Janusz Cisek. Spotkanie było okazją do przedstawienia zidentyfikowanych przez uczelnie problemów wizowych, z jakimi spotykają się prze-

44. Ibidem.

45. Wypowiedź Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego w trakcie obrad sejmowej Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży w dniu 26 stycznia 2012 r., zapis przebiegu posiedzenia: [http://orka.sejm.gov.pl/Zapisy7.nsf/0/EAB84919354CEf6DC12579A000483BA/D/\\$file/0020407.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Zapisy7.nsf/0/EAB84919354CEf6DC12579A000483BA/D/$file/0020407.pdf) (dostęp: 12 grudnia 2012 r.).

46. Artykuł w Forum Akademickim (nr 02/2013), „*Chcemy konkurować z najlepszymi*” - rozmowa z prof. Darią Lipińską-Nałęcz, podsekretarz stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego”.

47. Seminarium pt.: „*Kształcenie studentów obcokrajowców - szansą dla rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce*” zorganizowane 17 kwietnia 2013 r. przez Wyższą Szkołę Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

de wszystkim studenci z Ukrainy, a także do przedstawienia zapowiedzi inicjatyw, jakie planuje podjąć Ministerstwo Spraw Zagranicznych w celu ułatwienia studentom z zagranicy przyjazdu do Polski.

Stopniowej zmianie ulega również sposób oraz częstotliwość, z jaką tematy związane z internacjonalizacją edukacji poruszane są przez polskie media. Środki masowego przekazu zwracają uwagę głównie na dwa aspekty związane ze studiowaniem cudzoziemców w Polsce. Przede wszystkim podkreślają wynikające z tego faktu korzyści ekonomiczne. Czynią to jednak w bardzo uproszczony sposób, koncentrując się jedynie na krótkoterminowych korzyściach wynikających z opłacania przez obcokrajowców wysokiego czesnego. Po drugie, zwracają uwagę na ryzyko nielegalnej imigracji z Azji. Stosunkowo często omawiane jest ryzyko wystąpienia drenażu mózgow z Polski, natomiast prawie całkowicie pominięte pozostaje zjawisko *brain gain*, polegające na pozyskiwaniu przez państwo z zagranicy naukowców, specjalistów oraz studentów, którzy mogliby wzmocnić jego potencjał⁴⁸.

1.3. Charakterystyka studentów zagranicznych w Polsce

W roku akademickim 2011/2012 w Polsce kształciło się łącznie 23 485 cudzoziemców⁴⁹ (patrz wykres 2), co stanowi ok. 21-procentowy wzrost w porównaniu do roku poprzedniego.

Niespełna 60% z nich (13 511) stanowili cudzoziemcy pochodzący z krajów spoza UE/EFTA studiujący stacjonarnie, podczas, gdy liczba obywateli krajów UE/EFTA podejmujących kształcenie w tej samej formie wyniosła 4 301.

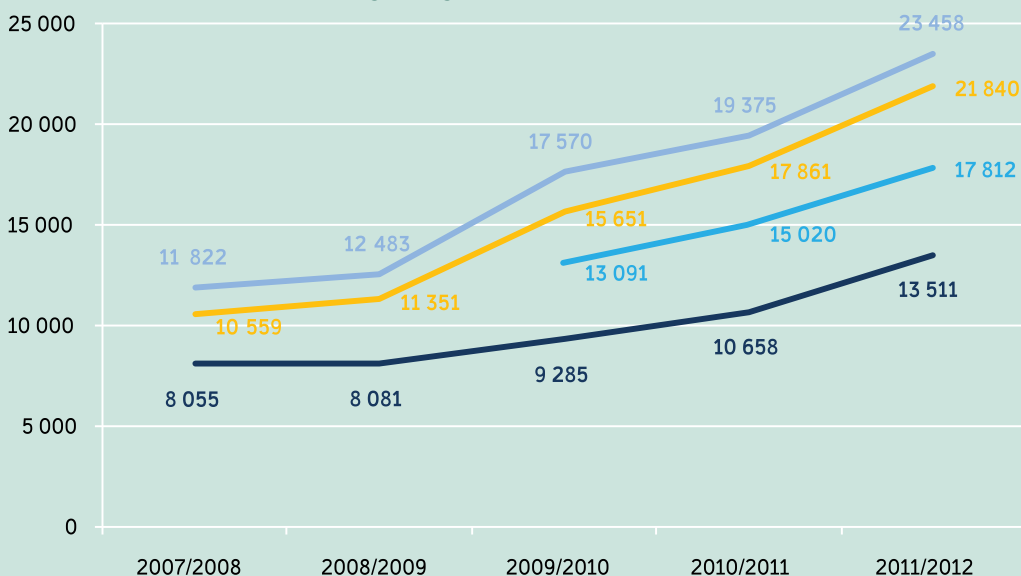
Relatywnie dużą popularnością cieszyły się studia niestacjonarne, których studenci (obywatele unijni oraz obywatele państw trzecich) stanowili blisko 20% (4 028) ogólnej liczby studentów – obcokrajowców kształcących się w Polsce. Nieco mniej osób (1 616 osób) odbywało krótkie formy kształcenia (w tym letnie kursy językowe, studia semestralne, staże do 9 miesięcy i wizyty naukowe, staże habilitacyjne i staże od 10 miesięcy).

Zdecydowana większość zagranicznych studentów w Polsce pochodzi z Europy (ok. 72%), w tym 33% z nich stanowią obywatele krajów UE/EFTA (głównie Norwegii, Litwy, Szwecji i Niemiec – patrz wykres 4). Liczną grupę stanowią również obywatele państw azjatyckich (prawie 1/4), głównie z Chin, Tajwanu oraz Wietnamu. Udział studentów z pozostałych kontynentów jest znikomy: Ameryki Północnej – ok. 5%, Afryki – ok. 4%, Ameryki Południowej, Środkowej, Australii i Oceanii – niespełna 1%.

48. B. Siwińska, „How media reflects and affects issues on internationalization of higher education in Poland?”, *Journal of University Development and Academic Management*, http://www.study-inpoland.pl/konsorcjum/index.php?option=com_content&view=article&id=16:how-media-reflects-and-affects-issues-on-internationalization-of-higher-education-in-poland&catid=17&Itemid=81 (dostęp: 20 października 2012 r.).

49. Dla porównania, w USA w roku 2010 studiowało ok. 685 tys. cudzoziemców, a w Wielkiej Brytanii w roku akademickim 2010/2011 r – 430 tys.

Wykres 2. Liczba cudzoziemców studiujących na polskich uczelniach w latach 2007/2008 – 2011/2012, według kategorii studentów⁵⁰

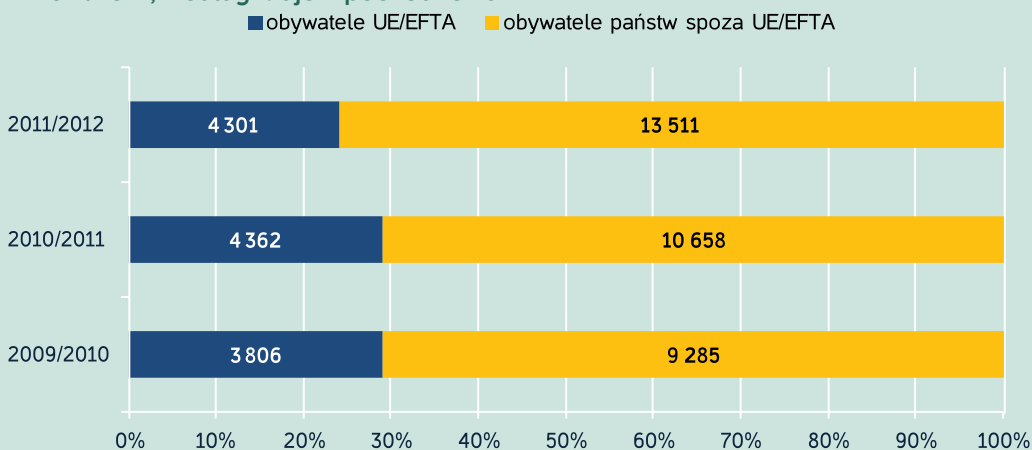
- stud-1 cudzoziemcy spoza UE, kształcenie stacjonarne
- stud-2 cudzoziemcy spoza UE+obywatele UE, kształcenie stacjonarne
- stud-3 cudzoziemcy spoza UE+obywatele UE, kształcenie stacjonarne i niestacjonarne
- stud-4 cudzoziemcy spoza UE+obywatele UE, kształcenie stacjonarne i niestacjonarne, oraz osoby odbywające krótkie formy kształcenia (letnie kursy językowe, studia semestralne, staże do 9 miesięcy i wizyty naukowe, staże habilitacyjne i staże od 10 miesięcy)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BUWiWM

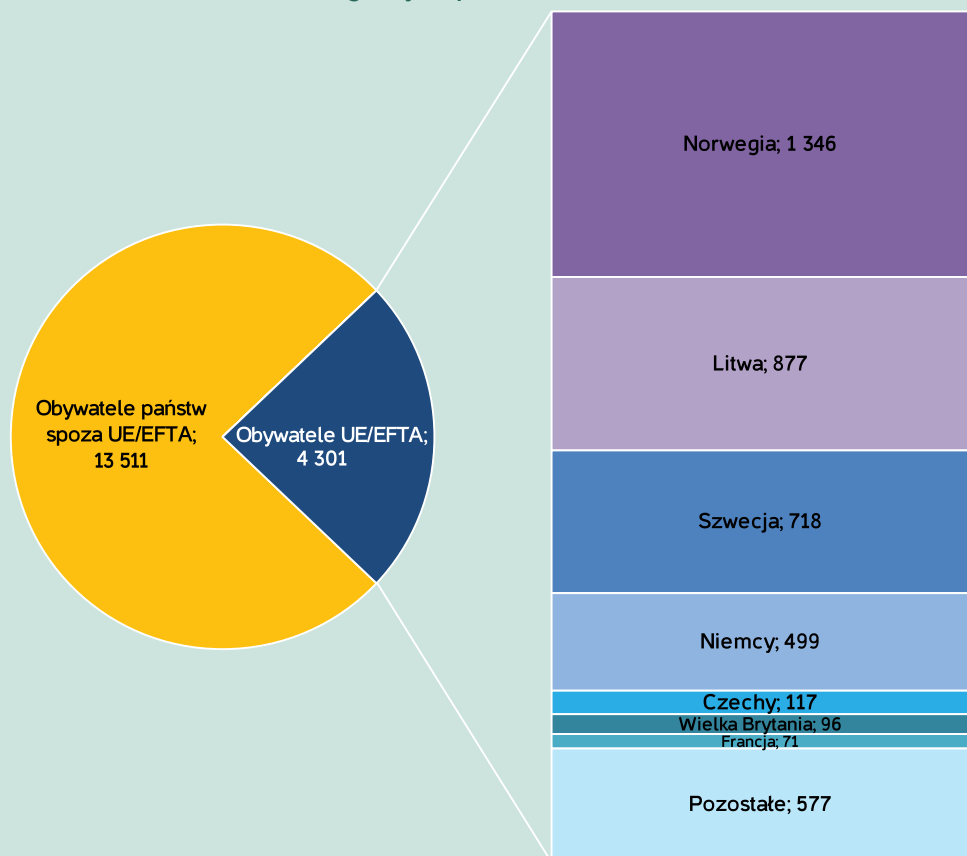
50. Objaśnienia skrótów użytych na wykresie:

- stud - 1 - studenci, doktoranci i słuchacze studiów podyplomowych (cudzoziemcy spoza UE, kształcenie stacjonarne) – dane za lata 2007/2008 i 2008/2009 zawierają liczbę cudzoziemców studiujących na studiach niestacjonarnych,
- stud - 2 – studenci, doktoranci i słuchacze studiów podyplomowych (cudzoziemcy spoza UE+obywatele UE, kształcenie stacjonarne) - brak danych za lata 2007/2008 i 2008/2009,
- stud - 3 - studenci, doktoranci i słuchacze studiów podyplomowych (cudzoziemcy spoza UE+obywatele UE, kształcenie stacjonarne i niestacjonarne) - dane za lata 2007/2008 i 2008/2009 nie zawierają liczby cudzoziemców odbywających krótkie formy kształcenia na studiach niestacjonarnych,
- stud - 4 - studenci, doktoranci, słuchacze studiów podyplomowych (cudzoziemcy spoza UE+obywatele UE, kształcenie stacjonarne i niestacjonarne) oraz osoby odbywające krótkie formy kształcenia (letnie kursy językowe, studia semestralne, staże do 9 miesięcy i wizyty naukowe, staże habilitacyjne i staże od 10 miesięcy) - dane za lata 2007/2008 i 2008/2009 nie zawierają liczby cudzoziemców odbywających krótkie formy kształcenia na studiach niestacjonarnych.

Wykres 3. Cudzoziemcy studiujący na polskich uczelniach (studenci, doktoranci i słuchacze studiów podyplomowych studiujący w trybie stacjonarnym) w latach 2009/2010 – 2011/2012, według krajów pochodzenia

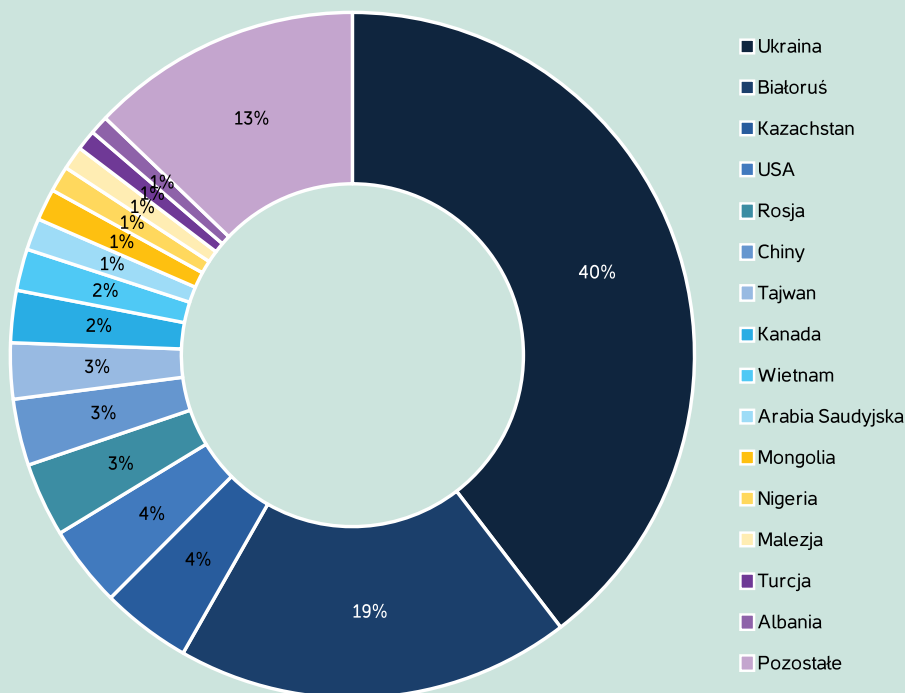

Wykres 4. Liczba cudzoziemców studiujących na polskich uczelniach (studenci, doktoranci i słuchacze studiów podyplomowych studiujący w trybie stacjonarnym) w roku akademickim 2011/2012, według krajów pochodzenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BUWiWM

Wykres 4. Cudzoziemcy – obywatele państw trzecich - studujący na polskich uczelniach (studenci, doktoranci i słuchacze studiów podyplomowych studujący w trybie stacjonarnym) w roku akademickim 2011/2012, według krajów pochodzenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BUWiWM

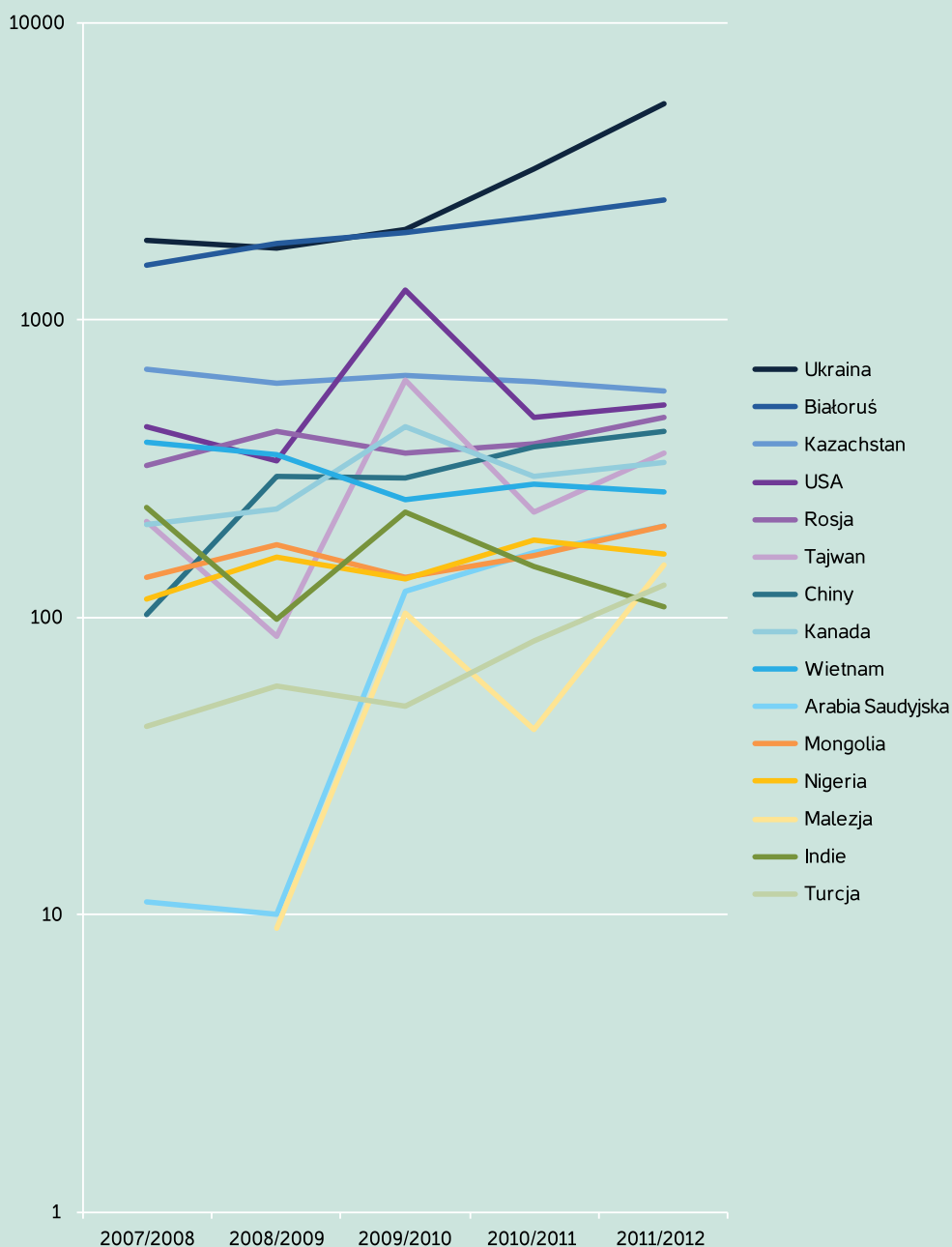
Struktura krajów pochodzenia studentów cudzoziemskich w Polsce jest widocznie monolityczna - ponad połowę wszystkich kształcących się w Polsce obywateli państw trzecich (59%) w roku 2011/2012 stanowili obywatele dwóch państw postradzieckich – Ukrainy i Białorusi (patrz: wykres 5).

Trzecią, największą grupą cudzoziemców (spoza krajów UE/EFTA) studujących w Polsce w roku akademickim 2011/2012 byli obywatele Kazachstanu, a następnie USA, Rosji, Chin, Tajwanu oraz Kanady; odsetek studentów z każdego z tych państw nie przekroczył 5%.

Obserwując dynamikę przyrostu liczby studentów cudzoziemskich pochodzących z poszczególnych krajów, uwagę w ostatnich latach zwraca wyraźny wzrost liczeb-

ności studentów z Malezji oraz Arabii Saudyjskiej, których zdecydowana większość to stypendyści strony wysyłającej studium na uczelniach medycznych, a także studentów z Chin, Turcji i Ukrainy (patrz: wykres nr 6). Ponadto, widocznie zwiększyła się liczba zainteresowanych kształceniem w Polsce studentów z państw UE/EFTA, przede wszystkim Norwegii, Szwecji, a także Hiszpanii. Od pewnego czasu systematycznie spada z kolei liczba studentów z Indii.

Wykres 5. Studenci zagraniczni studiujący na polskich uczelniach w trybie stacjonarnym w latach 2007/2008-2011/2012, według krajów pochodzenia najliczniejszych grup cudzoziemców (wykres w skali logarytmicznej)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BUWiWM

Tabela 1. Liczba studentów zagranicznych – obywateli państw trzecich - studiujących na polskich uczelniach w trybie stacjonarnym w roku akademickim 2009/2010, 2010/2011 oraz 2011/2012, według krajów pochodzenia

2009/2010		2010/2011		Wzrost/ spadek	2011/2012		Wzrost/ spadek
Ukraina	2018	Ukraina	3204	59%	Ukraina	5348	67%
Białoruś	1974	Białoruś	2212	12%	Białoruś	2521	14%
USA	1262	Kazachstan	620	-5%	Kazachstan	574	-7%
Kazachstan	654	USA	470	-63%	USA	517	10%
Tajwan	631	Rosja	385	8%	Rosja	472	23%
Kanada	440	Chiny	375	28%	Chiny	424	13%
Rosja	358	Kanada	298	-32%	Tajwan	356	58%
Chiny	293	Wietnam	279	12%	Kanada	332	11%
Wietnam	249	Tajwan	226	-64%	Wietnam	265	-5%
Indie	227	Nigeria	182	36%	Arabia Saud.	202	22%
Mongolia	136	Arabia Saud.	166	36%	Mongolia	202	25%
Nigeria	134	Mongolia	161	18%	Nigeria	164	-10%
Arabia Saud.	122	Albania	148	25%	Malezja	150	257%
Albania	118	Indie	148	-35%	Turcja	129	55%
Malezja	103	Armenia	111	118%	Albania	120	-19%
Pozostałe	1345	Pozostałe	1673		Pozostałe	1735	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BUIWM

Specyfiką Polski jest to, iż od wielu lat znaczną część cudzoziemców studiujących w Polsce stanowią osoby polskiego pochodzenia, zarówno wśród obywateli UE/EFTA (35% studentów w roku 2011/2012; głównie z Litwy – 819 osób, Niemiec - 187, Norwegii - 240, Szwecji - 147, Czech - 84, Łotwy – 48 i Wielkiej Brytanii - 47) jak i obywateli państw trzecich (65%). W roku 2011/2012 osoby posiadające polskie korzenie stanowiły 32% ogółu cudzoziemców - obywateli państw trzecich - studiujących na polskich uczelniach (patrz: wykres 7)

Wśród nich najliczniejszą grupą byli studenci z Ukrainy, Białorusi, Kazachstanu, USA, Kanady oraz Rosji (obywatele tych sześciu krajów stanowią 93% wszystkich studentów polskiego pochodzenia spoza UE/EFTA) – patrz wykres 8.

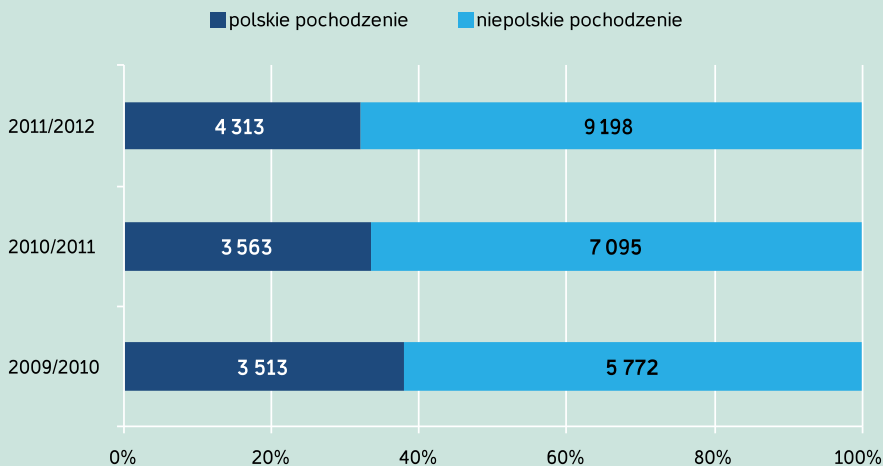
Pomimo, iż w liczbach bezwzględnych zwiększa się liczebność studentów posiadających polskie pochodzenie (w roku 2011/2012 licz-

ba tych osób wzrosła o ponad 20%⁵¹), udział tych osób w ogólnej liczbie studentów cudzoziemskich w Polsce z roku na rok spada (w 2011/2012 roku wyniósł on 32%; dla porównania, w roku akademickim 2000/2001 wynosił on aż 55,1⁵²).

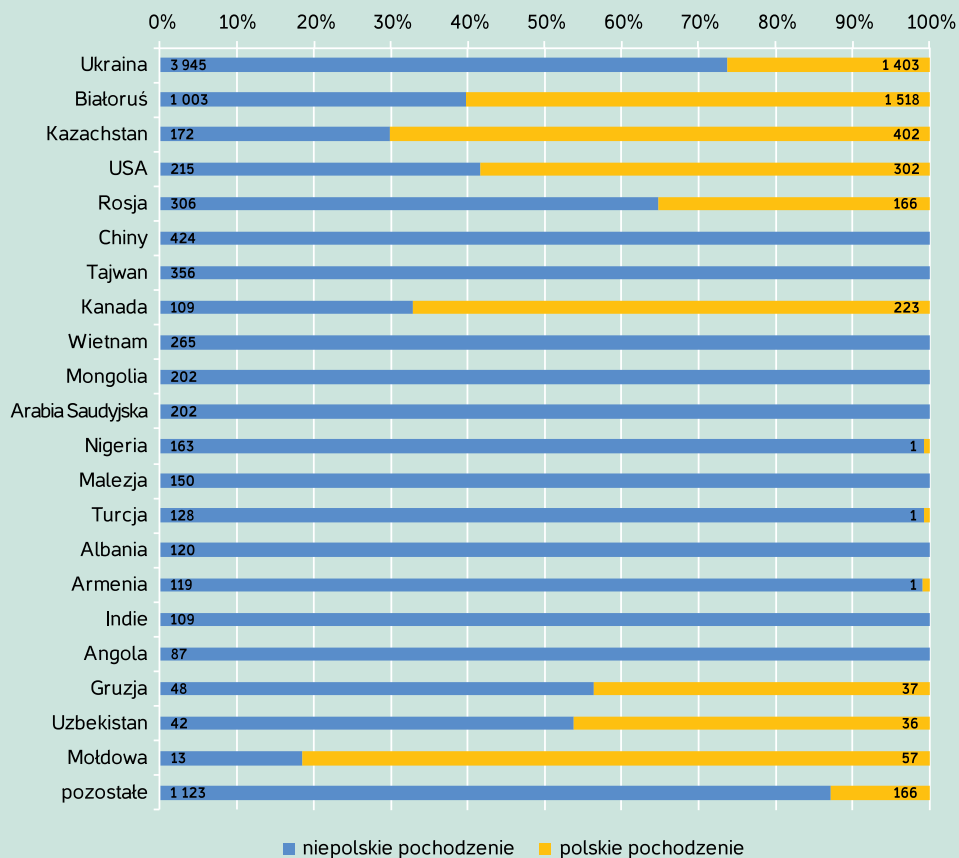
51. Z informacji przekazanych przez Departament Konsularny MSZ wynika, że w ostatnich latach zwiększa się liczba osób wnioskujących o wydanie Karty Polaka i deklarujących chęć podjęcia w Polsce studiów na jej podstawie.

52. Dane pochodzą z opracowania E. Jaroszewskiej, *Studenci zagraniczni w Polsce z uwzględnieniem wyników badań przeprowadzonych na Uniwersytecie Warszawskim*, [w:] A. Rajkiewicz (red.), *Zewnętrzne migracje zarobkowe we współczesnej Polsce*, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna, Włocławek 2000.

Wykres 6. Pochodzenie cudzoziemców – obywateli państw trzecich - studiujących na polskich uczelniach w trybie stacjonarnym w latach 2009/2010 – 2011/2012

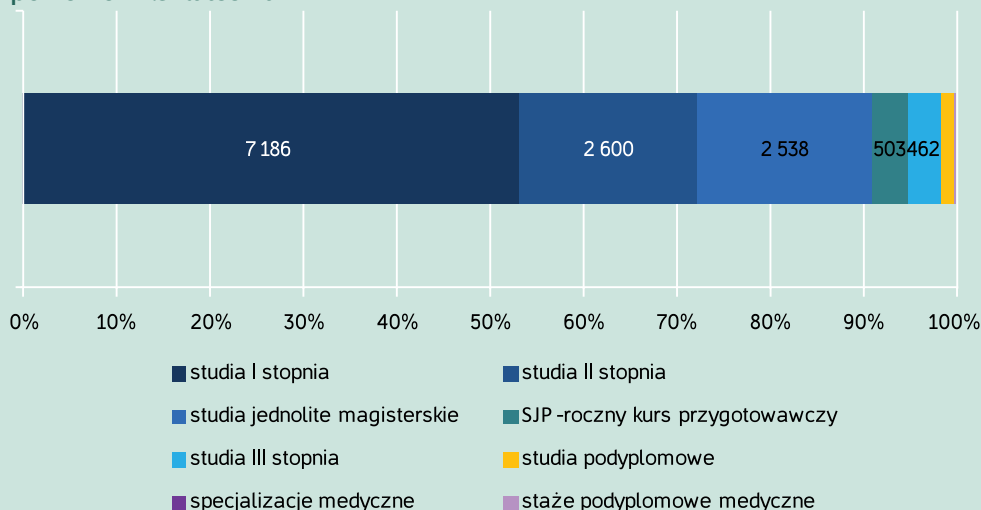

Wykres 7. Pochodzenie cudzoziemców – obywateli państw trzecich – studiujących na polskich uczelniach w trybie stacjonarnym w roku akademickim 2011/2012, według krajów pochodzenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BUWiWM

Wykres 8. Cudzoziemcy – obywatele państw trzech – studujący na polskich uczelniach w trybie stacjonarnym w roku akademickim 2011/2012, według poszczególnych poziomów kształcenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BUWiWM

Ponad połowa studentów z zagranicy w roku akademickim 2011/2012 kształciła się na studiach licencjackich, czyli I-ego stopnia (patrz: wykres 9). Porównywalna liczba studentów – obcokrajowców odbywała studia uzupełniające (II-ego stopnia) oraz jednolite studia magisterskie (w każdym przypadku ok. 2,6 tys. osób). Zaskakująco niski odsetek stanowili uczestnicy studiów doktoranckich (III-ego stopnia). Podczas, gdy w wielu krajach UE (np. we Francji, Belgii) cudzoziemcy stanowią istotny odsetek kandydatów na studia III-ego stopnia, w Polsce ich udział w ogólnej liczbie studentów zagranicznych wyniósł zaledwie ok. 4%

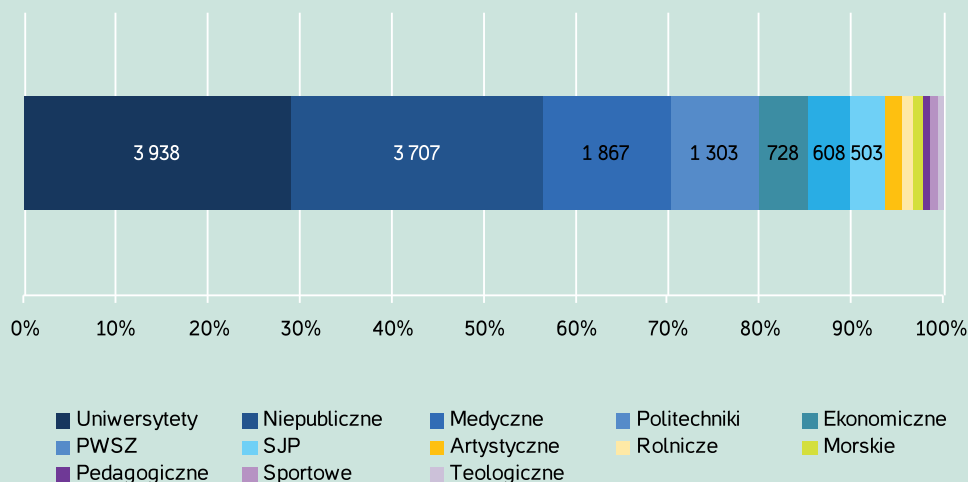
Analizując rozkład studentów zagranicznych w poszczególnych typach uczelni, na szczególną uwagę zasługuje jedna prawidłowość – w porównaniu z końcem lat 90. XX w. udział szkół niepublicznych w absorpcji studentów cudzoziemskich widocznie wzrósł (o ponad 12%)⁵³. Obecnie do tego typu uczelni trafia prawie 1/3 cu-

dzoziemców – studentów (patrz: wykres 10), w tym połowa uczących się w Polsce Ukraińców.

Najwięcej cudzoziemców trafia na uniwersytety (studiuje na nich ok. 60% wszystkich studentów z Kazachstanu, ok. 50% studentów z Rosji, a także ok. 40% studentów z Mongolii, Białorusi oraz Chin). Uczelniami, które skutecznie pozyskują studentów z zagranicy są także uczelnie medyczne (w roku 2011/2012 – studiowało na nich ok. 14% cudzoziemców). Co ważne, obok uczelni niepublicznych, uczelnie te na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia odnotowały największy wzrost liczby przyjmowanych studentów – obcokrajowców, a ich oferta edukacyjna jest szeroko doceniana przez studentów z różnych części świata. I tak, na uczelniach medycznych kształci się zdecydowana większość przyjeżdżających do Polski na studia obywateli Malezji, Tajwanu (odpowiednio 97% i 96%), a także Kanady (90%), Arabii Saudyjskiej (87%) oraz USA (86%). Często podkreślaną zaletą tego typu uczelni jest oferowany przez nie wysoki poziom kształcenia - jak na standardy światowe - w konkurencyjnej cenie.

53. C. Żołędowski (red.), *Studenci zagraniczni w Polsce...*, op.cit., str. 60.

Wykres 9. Cudzoziemcy – obywatele państw trzecich – studujący na polskich uczelniach w trybie stacjonarnym w roku akademickim 2011/2012, według poszczególnych grup uczelni

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BUWiWM

W dalszej kolejności, z 10-procentowym udziałem wszystkich cudzoziemców kształcących się w Polsce, plasują się uczelnie techniczne (studują na nich głównie obywatele Ukrainy, Białorusi, Chin, Nigerii, Wietnamu, Rosji i Mongolii), a następnie uczelnie ekonomiczne i państwowe wyższe szkoły zawodowe (na każdej z nich w 2011/2012 kształciło się ok. 5% studentów z zagranicy). Pozostałe typy uczelni (w tym artystyczne, rolnicze i morskie, pedagogiczne, sportowe oraz teologiczne) przyjmują niewielką liczbę studium w Polsce cudzoziemców – w granicach 1-2%.

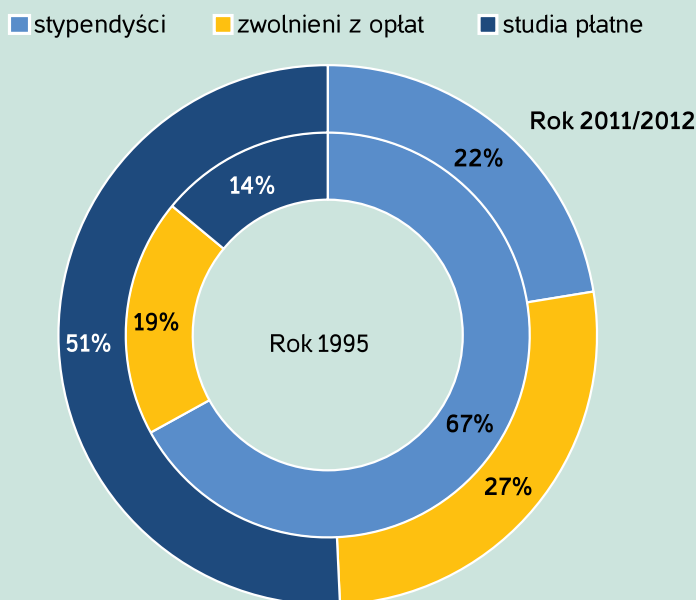
Mimo, iż niemożliwe jest precyzyjne określenie preferencji studentów zagranicznych będących obywatelami państw trzecich w zakresie wybieranych przez nich kierunków studiów w Polsce⁵⁴, można ogólnie stwierdzić, iż wśród najbardziej poszukiwanych kierunków są: kierunek lekarski, ekonomia, zarządzanie, stosunki międzynarodowe, informatyka oraz turystyka i rekreacja.

W kontekście sposobu finansowania podejmowanych przez studentów z zagranicy studiów w Polsce, ponad połowa z nich w roku akademickim 2011/2012 opłacała studia samodzielnie, niespełna 1/3 była zwolniona z odpłatności za studia, a blisko ¼ otrzymywała stypendium (np. rządu polskiego, strony wysyłającej lub przyznane przez fundacje). Co istotne, w latach 90. XX w. proporcje te przedstawiały się nieco inaczej - odsetek stypendystów był znacznie wyższy i osiągał wartość około 67% (patrz: wykres 11), podczas gdy samodzielnie finansowało swoje studia niewiele ponad 10% cudzoziemców. Biorąc pod uwagę fakt, iż odsetek osób zwolnionych z opłat za studia utrzymuje się na zbliżonym poziomie, można przypuszczać, że szkoły wyższe w Polsce w coraz większym stopniu traktują studentów zagranicznych jako element strategii poprawiania swoich budżetów⁵⁵.

54. Związane jest to z ograniczeniami dotyczącymi zakresu danych liczbowych gromadzonych zarówno przez BUWiWM jak i GUS.

55. C. Żołędowski (red.), *Studenci zagraniczni w Polsce...*, op.cit, s. 64-65.

Wykres 10. Finansowanie studiów przez cudzoziemców – obywatele państw trzecich – studium na polskich uczelniach w trybie stacjonarnym w roku akademickim 1995 oraz 2011/2012

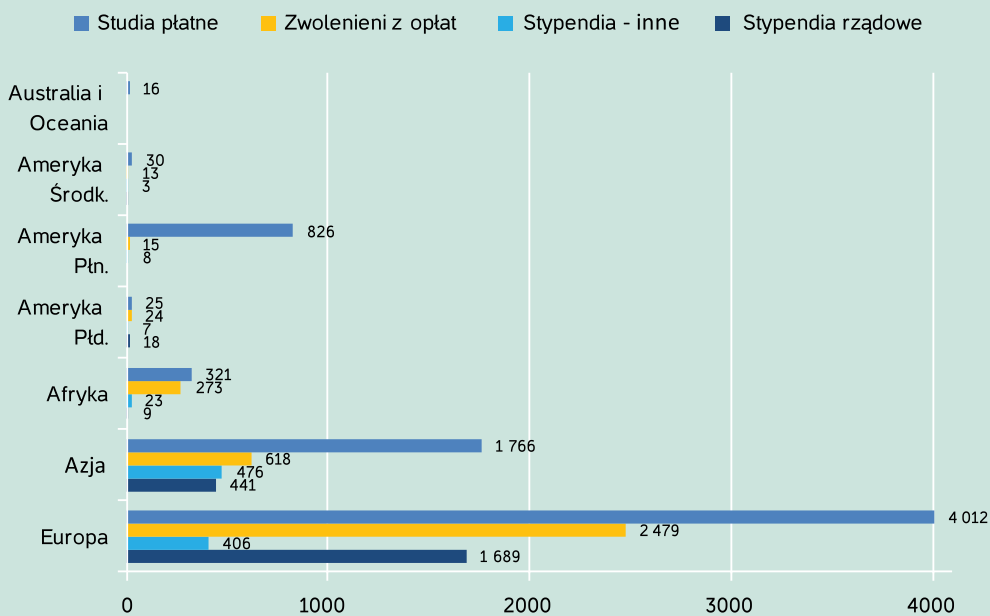
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BUWiWM. Dane dotyczące 1995 roku za: J. Godlewska, *Studenci obcokrajowcy...*, op.cit.

Wśród cudzoziemców będących stypendystami rządu polskiego zdecydowaną większość w roku akademickim 2011/2012 stanowili studenci z Europy (m.in. Białorusi, Ukrainy oraz Rosji – głównie za sprawą prowadzonej przez Polskę od lat polityki wspierania środowisk polonijnych skierowanej przede wszystkim do mniejszości polskich w państwach byłego ZSRR), a następnie z Azji (głównie z Kazachstanu, Gruzji oraz Mołdawii) – patrz wykres 12 oraz tabela 2. Pozostali stypendyści (w tym stypendia ufundowane przez rząd państwa wysyłającego) pochodzili przede wszystkim z Ukrainy, Białorusi, ale również z Malezji, Arabii Saudyjskiej, Wietnamu oraz Mongolii. Studenci z Europy byli również grupą cudzoziemców najczęściej zwalnianą z opłatności za naukę na polskich uczelniach – głównie na podstawie Karty Polaka. Wśród nich najliczniej reprezentowani byli obywatele Ukrainy i Białorusi.

stali z pomocy stypendialnej lub nie musieli ponosić opłat za studia, prawie 60% wszystkich Ukraińców kształcących się w Polsce opłacało swoje studia samodzielnie. Co ciekawe, wśród cudzoziemców, którzy odbywali płatne studia znaleźli się również prawie wszyscy obecni w Polsce studenci z USA, Tajwanu i Kanady.

Pomimo wysokiego odsetka studentów z Ukrainy, którzy w roku 2011/2012 korzy-

Wykres 11. Finansowanie studiów przez cudzoziemców – obywateli państw trzecich – studiujących na polskich uczelniach w trybie stacjonarnym w roku akademickim 2011/2012, według regionów pochodzenia studentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BUWiWM

Tabela 2. Finansowanie studiów przez cudzoziemców – obywatele państw trzecich – studium na polskich uczelniach w trybie stacjonarnym w roku akademickim 2011/2012, według krajów pochodzenia

Zwolnieni z opłat			Studia odpłatne		
	Liczba studentów	% wszystkich studentów z danego kraju		Liczba studentów	% wszystkich studentów z danego kraju
Ukraina	1 435	27%	Ukraina	3 159	59%
Białoruś	789	31%	Białoruś	584	23%
Rosja	165	35%	USA	502	97%
Kazachstan	129	22%	Tajwan	344	97%
Wietnam	110	42%	Kanada	319	96%
Armenia	65	54%	Chiny	282	67%
Angola	65	75%	Rosja	183	39%
Pozostałe	664	-	Pozostałe	6 847	-
Stypendyści rządu polskiego			Stypendyści – inni		
	Liczba studentów	% wszystkich studentów z danego kraju		Liczba studentów	% wszystkich studentów z danego kraju
Białoruś	981	39%	Ukraina	195	4%
Ukraina	549	10%	Białoruś	165	7%
Kazachstan	296	52%	Malezja	108	72%
Rosja	106	22%	Arabia Saud.	104	51%
Gruzja	40	47%	Wietnam	56	21%
Mołdawia	36	51%	Mongolia	51	25%
Pozostałe	162	-	Pozostałe	244	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BUWiWM

Według danych zgromadzonych przez Ośrodek Łączności z Cudzoziemcami w latach 1950-2000 pełne studia wyższe w Polsce ukończyło około 14 tys. cudzoziemcami Absolwentami Polskich Szkół Wyższych, w tym 14 tys. cudzoziemców (patrz: tabela 3).

Tabela 3. Zagraniczni absolwenci polskich szkół wyższych w latach 1950-2000, według kontynentów (dane Ośrodka Łączności z Cudzoziemcami Absolwentami Polskich Szkół Wyższych)

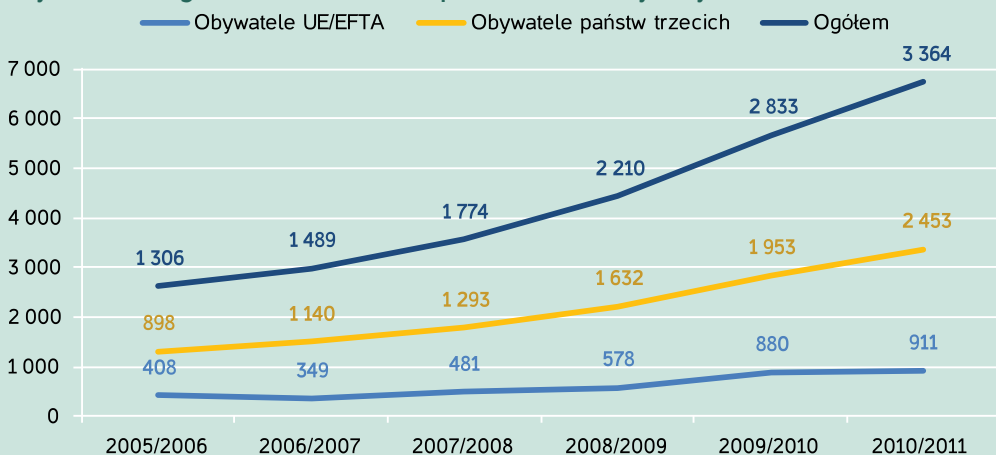
	1950-1960	1961-1970	1971-1980	1981-1990	1991-2000
Europa	120	471	1 137	577	3 229
Azja	338	266	1 314	1 220	1 764
Afryka	-	211	393	725	1 145
Ameryka Płn. i Płd.	-	53	81	316	418
Australia	-	-	-	2	4
Ogółem	458	1 001	2 925	2 840	6 560

Źródło: M. Chilczuk, 50 lat kształcenia cudzoziemców w Polsce, „Kontakt” nr 1-2/2001, s.15

W roku 2011 naukę na polskich uczelniach (w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym) zakończyło 2 453 absolwentów – obywatele państw trzecich, a także 911 oby-

wywczeni UE/EFTA - patrz: wykres 13) - przede wszystkim z Litwy, Norwegii, Szwecji i Niemiec.

Wykres 12. Zagraniczni absolwenci polskich szkół wyższych w latach 2005-2011

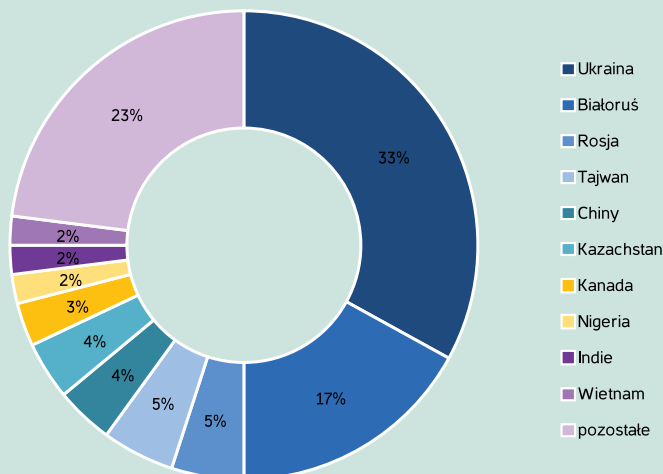

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Obywatele Ukrainy i Białorusi stanowili połowę (50%) wszystkich absolwentów, którzy pochodzili spoza UE/EFTA (patrz: wykres 14). W dalszej kolejności znalazły się Ro-

sja, Tajwan (po 5% w każdym przypadku) Chiny oraz Kazachstan (po 4% w przypadku każdego z państw).

Wykres 13. Zagraniczni absolwenci (obywatele państw trzecich) polskich szkół wyższych w roku akademickim 2010/2011, według krajów pochodzenia absolwentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

2

Prawne i praktyczne aspekty przyjmowania studentów zagranicznych do Polski

2.1. Sposoby pozyskiwania studentów zagranicznych w Polsce

2.1.1. Działania promocyjno-rekrutacyjne

W związku z rosnącą w Polsce świadomością korzyści, jakie niesie ze sobą obecność studentów zagranicznych, w ciągu ostatnich kilku lat znacznemu zintensyfikowaniu uległa działalność rekrutacyjno-promocyjna podejmowana przez coraz szersze grono zainteresowanych podmiotów. Z oczywistych względów, głównymi aktorami, którzy podejmują szeroko zakrojone w tym kierunku działania, są **uczelnie wyższe**. Co niezwykle istotne, starają się one działać w sposób bardziej komercyjny, podobny do działalności przedsiębiorstw. Odbywa się to m.in. poprzez:

- prowadzenie stron internetowych uczelni w językach obcych (głównie w języku angielskim, ale również chińskim, rosyjskim, ukraińskim, arabskim, francuskim oraz hiszpańskim), które pełnią rolę reklamową (zamieszczane są informacje o procesie rekrutacji, kierunkach studiach, infrastrukturze uczelni, oferowanych stypendiach, praktykach studenckich, możliwościach zakwaterowania, zdjęcia i filmy o uczel-

ni, wywiady z profesorami, wypowiedzi absolwentów, a także informacje o mieście, w którym znajduje się dana uczelnia), ale również użytkową stanowiąc platformę e-learningową oraz medium komunikacyjne między nauczycielami akademickimi a studentami (możliwość pobrania sylabusów poszczególnych przedmiotów, prezentacji multimedialnych, a także elektronicznych wersji podręczników⁵⁶),

- uczestnictwo w zagranicznych targach edukacyjnych,
- organizowanie spotkań informacyjnych w szkołach i na uczelniach w krajach pochodzenia cudzoziemców, a także wizyt studyjnych do polskich uczelni,
- korzystanie z usług agencji rekrutujących studentów w ich krajach pochodzenia (agenci często oferują studentom również pomoc w uzyskaniu stypendiów/kredytów, a także w nawiązaniu kontaktu z absolwentami),
- tworzenie w ramach uczelni oddzielnych struktur, których zadaniem jest pozyskiwanie kandydatów na studia oraz ich obsługa po przyjeździe do Polski,

56. J. Łukaszewska, *Jak szkoły wyższe zabiegają o studentów cudzoziemców*, [w:] *Biuletyn Migracyjny* – numer 26, str. 7.

- obecność na popularnych portalach społecznościowych,
- organizowanie tzw. „dni otwartych”, w trakcie których przyszli studenci mogą spotkać się z wykładowcami i aktualnymi studentami,
- kampanie reklamowe (w tym bill boardy, ulotki, banery na stronach internetowych, ogłoszenia w prasie, spoty reklamowe oraz specjalne audycje radiowe) – coraz częściej organizowane za pośrednictwem zewnętrznych agencji PR,
- zachęcanie (na zasadach prowizyjnych) aktualnych studentów do rekrutacji swoich znajomych,
- współpraca z polskimi placówkami dyplomatycznymi oraz organizacjami polonijnymi w zakresie informowania o możliwości studiowania w Polsce,
- współpraca i wykorzystywanie kontaktów z absolwentami polskich uczelni mieszkającymi za granicą (w tym promowanie tzw. „success stories”, czyli sukcesów osiągniętych przez absolwentów danej uczelni),
- zawieranie umów międzyuczelnianych, w ramach których uczelnie zobowiązują się do wymiany studenckiej lub rozwój wspólnych programów nauczania,
- zdobywanie międzynarodowych akredytacji (w stosowaniu tej praktyki prym w ostatnim czasie wiodą uczelnie medyczne oraz biznesowe – kierunki związane z zarządzaniem), które stanowią podstawowy wskaźnik jakości nauczania,
- organizowanie dla cudzoziemców kursów języka polskiego, połączonych niekiedy z uczestnictwem w wycieczkach oraz imprezach kulturalnych,
- wprowadzanie do swojej oferty kierunków prowadzonych w językach obcych – w 2011 roku na uczelniach akademickich w Polsce dostępnych było 363 programów nauczania w językach obcych⁵⁷,
- zatrudnianie wykładowców zagranicznych (prowadzących zarówno krótkoterminowe kursy jak i zatrudnionych na dłuższe okresy) – liczba nauczycieli akademickich – obcokrajowców, którzy byli zatrudnieni w Polsce w 2011 roku wyniosła 1 719 osób⁵⁸,
- wykorzystywanie unikalnej aktywności naukowej (np. badanie zastosowania fizyki w biologii i medycynie, inżynieria nanostruktur) lub oferowanie unikatowych kierunków (stosowane najczęściej w przypadku mniejszych uczelni), np. konserwacja zabytków lub profesjonalna obsługa cudzoziemców oferowana na uczelniach zlokalizowanych w pobliżu wschodniej granicy Polski, będącej jednocześnie jedną z najdłuższych granic zewnętrznych UE,
- oferowanie nowoczesnych form kształcenia (głównie w przypadku uczelni medycznych),
- lokowanie absolwentów na rynku pracy.

W celu zwiększenia skuteczności ww. działań, a także optymalizacji kosztów z tym związanych, polskie uczelnie wyższe coraz częściej konsolidują wysiłki podejmowane w zakresie promocji decydując się na wielostronną współpracę na rzecz budowy pozycji polskich szkół wyższych za granicą. W tym kontekście na uwagę zasługuje uruchomiony w 2005 roku przez Konferencję Rektorów Akademickich Szkół Polskich (porównaj: str. 26) – z pomocą Fundacji Edukacyjnej „Perspektywy”⁵⁹

57. Fundacja Edukacyjna „Perspektywy”, *Study in Poland. Studenci zagraniczni w Polsce 2012*, str. 40.

58. Ibidem, str. 41.

59. Fundacja Edukacyjna „Perspektywy” jest funda-

– projekt „Study in Poland”, czyli zintegrowany program promocji polskiego szkolnictwa wyższego za granicą, który bardzo szybko stał się wiodącą inicjatywą podejmowaną w tym kierunku. W ramach projektu, w którym uczestniczą obecnie 43 uczelnie, prowadzone są następujące działania:

- organizowanie wspólnego udziału polskich uczelni w międzynarodowych targach edukacyjnych (w latach 2005-2012 uczelnie uczestniczące w programie wzięły udział w 55 targach edukacyjnych w 17 krajach, w tym przede wszystkim na Ukrainie, w Chinach, w Rosji oraz USA), wyjazdów promocyjno-informacyjnych (skierowanych bezpośrednio do określonej grupy odbiorców) oraz seminariów i debat (konferencje NAFSA, EAIE, ACA oraz EHEF, a także bilateralne spotkania „okrągłego stołu” w krajach szczególnego zainteresowania programem⁶⁰),
- prowadzenie aktualizowanej na bieżąco wielojęzycznej platformy internetowej o polskich uczelniach i prowadzonych przez nie programów studiów (www.studyinpoland.pl⁶¹) adresowanej do zagranicznych kandydatów na studia oraz

profilu „Study in Poland” na portalu społecznościowym Facebook,

- publikowanie informatorów i innych wydawnictw w języku angielskim prezentujących ofertę edukacyjną polskich uczelni, które przekazywane są polskim placówkom dyplomatycznym oraz są dystrybuowane na międzynarodowych targach edukacyjnych,
- obsługa mobilnej aplikacji „Study in Poland” w wersji na urządzenia z systemem iOS,
- organizowanie szkoleń z zakresu przygotowania polskich uczelni do przyjmowania i obsługi cudzoziemców oraz promocji polskich uczelni za granicą,
- organizowanie międzynarodowych konferencji edukacyjnych stanowiących forum wymiany doświadczeń krajowych i zagranicznych w zakresie umiędzynarodowienia studiów,
- dostarczanie uczelniom informacji o rynkach edukacyjnych w poszczególnych krajach i regionach świata,
- organizowanie dorocznego konkursu „Interstudent”, którego celem jest nagrodzenie najlepszych studentów zagranicznych studiujących w Polsce⁶².

cją non-profit. W 2006 roku pełniła funkcję narodowego koordynatora dla największego w historii UE projektu promocji europejskiego szkolnictwa wyższego poza Europą - EHEF (European Higher Education Fairs). Bierze też udział jako kluczowy partner w wielu projektach europejskich - najnowszy z nich to IMPI - Indicators for Mapping and Profiling Internationalisation, którego celem jest budowanie listy wskaźników umiędzynarodowienia sprofilowanych dla potrzeb europejskich uczelni.

60. Spotkania te dają możliwość odwiedzenia szeregu uczelni, z którymi na co dzień polskie uniwersytety nie mają roboczych kontaktów i często są punktem wyjścia do rozmowy na temat możliwości współpracy – zarówno dydaktycznej jak i naukowej.

61. Portal został uruchomiony 5 czerwca 2008 r. Serwis jest szeroko promowany kanałami akademickimi oraz poprzez Ministerstwo Spraw Zagranicznych (liczne ambasady zamieszczają link do serwisu na swoich stronach), a także wykupywanie pozycjonowania w wyszukiwarkach internetowych oraz lokowanie adresu na głównych międzynarodowych stronach internetowych poświęconych edukacji.

Mając na względzie szczególne zainteresowanie polskich uczelni rozwijaniem współpracy z Ukrainą, w 2007 r. zdecydowano o określeniu Ukrainy mianem kierunku priorytetowego w kontekście podejmowanych w ramach projektu działań. Zdaniem osób odpowiedzialnych za realizację programu „Study in Poland”, zintensyfikowane zabiegi na rzecz promowania

62. Sukces jednej z laureatek edycji konkursu z 2011 r. (Anny Sugiyama z Japonii - studentki nauk politycznych na Uniwersytecie Warszawskim) został następnie wykorzystany przez ambasadę Polski w Japonii do wypromowania polskiego szkolnictwa wyższego.

polskich uczelni na Ukrainie⁶³, które podjęto w ciągu ostatnich sześciu lat, przynoszą widoczne efekty w postaci coraz większej obecności w Polsce studentów z Ukrainy.

Program „Study in Poland” jest realizowany również w wymiarze lokalnym na poziomie poszczególnych miast. W chwili obecnej największe miasta akademickie takie, jak Warszawa, Kraków, Wrocław oraz Lublin posiadają własne wielojęzyczne strony internetowe, wydają informatory, a także uczestniczą w targach edukacyjnych, gdzie promują uczelnie z danego obszaru.

Wyrazem myślenia o potrzebie podejmowania przez uczelnie wspólnych działań na rzecz popularyzacji wiedzy na temat polskiej oferty edukacyjnej jest również utworzone w 2010 roku konsorcjum szkół wyższych - **Konsorcjum Michała Boyma**, którego celem jest promowanie w Chinach pod wspólną „polską marką” uczelni członkowskich (w tym przede wszystkim wybranych kierunków akademickich prowadzonych w języku angielskim). Główną przyczyną, która legła u podstaw powstania programu, były obserwacje i analiza kilkuletnich prób wejścia na tzw. chiński rynek edukacyjny przez niektóre polskie uczelnie, które pokazały, iż indywidualne działania podejmowane przez polskie szkoły wyższe nie są w stanie zapewnić sobie sukcesu w Chinach, a dotychczas stosowane metody promocji i naboru kandydatów na studia w Polsce nie przyniosły zadowalających rezultatów.

Konsorcjum, poza promocją na targach edukacyjnych w Chinach programów nuczania oferowanych przez uczestników

porozumienia, udziela uczelniom wsparcia – poprzez biuro przedstawicielskie w Pekinie – przy kwalifikowaniu osób zainteresowanych studiowaniem w Polsce (prowadzi szeroko rozumianą weryfikację i screening kandydatów na studia⁶⁴ co ułatwia polskim służbom konsularnym podejmowanie decyzji wizowych z korzyścią dla pozytywnie zakwalifikowanych studentów oraz daje uczelniom pewność co do jakości i wiarygodności kandydatów przyjmowanych na studia). W przyszłości Konsorcjum planuje również powołanie w Chinach polsko-chińskiej szkoły wyższej.

Podobną działalność prowadzi również na zasadach komercyjnych organizacja **Think Poland**, która oferuje uczelniom wyższym prowadzenie w ich imieniu szeroko zakrojonych działań promocyjnych (pozycjonowanie wielojęzycznego portalu edukacyjnego www.thinkpoland.org⁶⁵ w internecie, portale społecznościowe oraz tzw. marketing face-to-face), jak również rekrutacji studentów⁶⁶ (poprzez współpracę z agentami rekrutacyjnymi w kilku krajach Europy, Azji, Australii oraz na Bliskim Wschodzie⁶⁷).

Odnosząc się do działań promocyjnych podejmowanych przez administrację pań-

63. Działania obejmują m.in. organizowanie wyjazdów informacyjno-promocyjnych typu „road show”, forów akademickich gromadzących przedstawicieli kadry kierowniczej uczelni obu krajów, polsko-ukraińskiego „okrągłego stołu” rektorów uczelni Polski i Ukrainy, a także utworzenie na Ukrainie centrum ukraińsko-polskiego (centrum poza promocją polskich uczelni, uczy języka polskiego, a także przeprowadza egzaminy wstępne) oraz organizowanie co roku polsko-ukraińskiego turnieju piłkarskiego drużyn akademickich – StudentEuro.

64. Przeprowadza rozmowy i egzaminy wstępne, sprawdza i poświadcza (we współpracy z miejscowymi notariuszami i polskimi konsulami) świadectwa oraz dyplomy oraz sprawdza autentyczność przedstawianych dokumentów.

65. Na portalu znajdują się informacje na temat systemu edukacji w Polsce, województw oraz opisy miast akademickich. Można również za jego pośrednictwem przesłać kompletną, dopasowaną do wymogów danej uczelni, wstępną aplikację na wybrany kierunek.

66. Organizacja pomaga m.in. w wyborze właściwej uczelni pod względem możliwości finansowych studenta, jego zainteresowań i planów związanych z rozwojem zawodowym oraz w zorganizowaniu jego wyjazdu (biletów, wiz, ubezpieczeń, zakwaterowania itp.). Po przyjeździe do Polski opiekę nad studentem przejmują centra studenckie Think Poland rozmieszczone w największych miastach akademickich (pomagają cudzoziemcom uzyskać zezwolenia pobytowe, zdobyć NIP, znaleźć mieszkanie lub pracę).

67. Think Poland posiada sieć biur lokalnych oraz zagranicznych, w tym w Australii, na Ukrainie, w Indiach, Nepalu, Arabii Saudyjskiej, Pakistanie, Nigerii, Grecji oraz Turcji.

stwową, w tym głównie przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, należy stwierdzić, że aktywność państwa w tej dziedzinie przez wiele lat była - zdaniem wielu środowisk – niewielka. Wynikało to z przekonania, że to przede wszystkim polskie uczelnie wyższe powinny aktywnie popularyzować swoją ofertę za granicą. Zdaniem Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego – pani Darii Lipińskiej-Natęcz „uczelnie dość biernie oczekują na aktywność państwa, tymczasem te, które rozwijają własne

Aktywność państwa w zakresie działań promocyjnych przez wiele lat była – zdaniem wielu środowisk – niewielka

kontakty i własną działalność rekrutacyjną, odnotowują duże sukcesy. (...) Tak jak powiedziałam, to nie może być tak, że to jest tylko aktywność państwa. Uczelnie same – popatrzmy na praktykę tych wielkich uczelni zagranicznych, takich jak Oxford, Cambridge i innych – prowadzą tę działalność, one same rozwijają swoje filie zagraniczne, można powiedzieć, że państwo w tym w ogóle nie uczestniczy. (...) Być może trzeba jeszcze chwilę poczekać na to, żeby uczelnie same zaczęły aktywniej pracować, a nie liczyć na to, że ktoś sprowadzi do nich tych studentów. Mogę powiedzieć, że z obserwacji dotychczasowej dyskusji wygląda to tak, że uczelnie mogą tylko czekać, a to raczej Ministerstwo powinno, państwo powinno szukać studentów i państwo powinno fundować stypendia. Nam się wydaje, że niekoniecznie powinno fundować tak dużo stypendiów, jeśli już, to w odniesieniu do tych

obszarów, tych grup ludności czy tych kierunków, które wydają nam się istotne”⁶⁸.

W marcu 2012 r. MNIŚW zainaugurowało jednak wdrażanie kampanii promocyjnej, której celem jest wzmocnienie wizerunku polskich uczelni oraz innowacyjnych projektów badawczych wśród kandydatów na studia oraz naukowców za granicą. W ramach kampanii przewidziano:

- konkurs grantowy na innowacyjne działania promocyjne za granicą, w ramach którego uczelnie i ich konsorcja, a także zespoły realizujące innowacyjne projekty badawcze będą mogły ubiegać się o sfinansowanie projektowanych działań promocyjnych, gadżetów, publikacji i multimediiów,
- system szkoleń z zakresu komunikacji i marketingu, które adresowane będą do osób odpowiedzialnych za kreowanie wizerunku uczelni (w tym m.in. rzeczników prasowych uczelni, pracowników uczelnianych biur promocji oraz biur współpracy z zagranicą)⁶⁹,
- interaktywny „katalog dobrych praktyk” do wykorzystania przez polskie uczelnie i instytucje naukowe w tworzeniu własnych kampanii promocyjnych⁷⁰,
- wielojęzyczny, interaktywny portal internetowy go-poland.pl (www.go-poland.pl)

68. Wypowiedź z 19 lutego 2013 r., zapis scenograficzny 30. posiedzenia senackiej Komisji Spraw Emigracji i Łączności z Polakami za Granicą.

69. W zajęciach udział wezmą wybitne autorytety z branży reklamowej z Europy i świata oraz eksperci zagranicznych agencji specjalizujących się w pracy na rzecz umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego i badań naukowych.

70. Znajdą się w nim m.in. podstawowe modele kampanii promocyjnych, wykorzystywane przez instytucje szkolnictwa wyższego, wskazówki związane z doбором odpowiednich narzędzi do realizacji celów promocyjnych, dostosowanych do specyfiki grup docelowych, przegląd najlepszych kampanii promujących zagraniczne uczelnie, forum wymiany doświadczeń w powyższym zakresie pomiędzy przedstawicielami uczelni odpowiedzialnymi za promocję uczelni, a także określeni zostaną partnerzy, którzy powinni wspierać uczelnie w tworzeniu kampanii promocyjnych.

land.pl), na którym oprócz kompleksowych informacji na temat Polski, znajdują się informacje o ofercie kształcenia, procedurach dotyczących zezwoleń pobytowych i warunkach życia w miastach akademickich⁷¹,

- udział w targach rekrutacyjnych i eksperckich konferencjach zagranicznych, na których polskie uczelnie prezentować będą na stoisku narodowym (przygotowanym przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Fundację Rozwoju Systemu Edukacji) swoją ofertę edukacyjną,
- kompleksowy system identyfikacji wizualnej i kampania wizerunkowa pod hasłami „Ready, Study, Go! Poland”, „Ready, Research, Go! Poland” (w tym przygotowywanie broszur dostosowanych do specyfiki odbiorców w poszczególnych krajach).

2.1.2. Uznawanie wykształcenia uzyskanego za granicą

Zagraniczne świadectwo maturalne lub dyplom uczelni wyższej mogą zostać uznane w Polsce w różny sposób w zależności od kraju wystawienia, poziomu wykształcenia, o którym zaświadcza i celu uznania (do celów akademickich lub zawodowych).

Biorąc pod uwagę jak ważnym czynnikiem sprzyjającym podejmowaniu studiów przez cudzoziemców jest krajowy system uznawania wykształcenia uzyskanego za granicą, Polska wprowadziła szereg rozwiązań mających na celu wyjście na przeciw potrzebie sprawnego uznawania zagranicznych dokumentów o wykształceniu. Jednym z nich jest zawieranie międzynarodowych dwustronnych umów w sprawie wzajemnego uznawania doku-

mentów o wykształceniu i nadaniu stopni naukowych, na podstawie których ww. dokumenty są uznawane przez umawiające się strony w sposób automatyczny. I tak, Polska zawarła do tej pory dziewięć tego typu umów – sześć z państwami członkowskimi UE, a także z Białorusią⁷², Ukrainą⁷³ (krajami pochodzenia zdecydowanej większości cudzoziemców odbywających studia w Polsce) oraz Libią⁷⁴.

Jeśli dany rodzaj zagranicznego dokumentu nie jest objęty umową, albo jeśli pochodzi on z kraju, z którym Polska nie zawarła umowy o uznawalności wykształcenia, może on być uznany w Polsce w dwojaki sposób, w zależności od tego, jakiego poziomu wykształcenia dotyczy.

I tak, w przypadku uznania zagranicznego świadectwa w celu ubiegania się o przyjęcie na studia pierwszego stopnia lub

72. *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Białorusi o uznaniu ekwiwalencji w szkolnictwie wyższym, równoważności stopni naukowych i stopni w zakresie sztuki sporządzona w Warszawie dn. 28 kwietnia 2005 r.* pozwala osobom kształcącym się na Białorusi ubiegać się o przyjęcie na studia wyższe w Polsce, kontynuować kształcenie na studiach drugiego stopnia, otworzyć przewód doktorski, wszcząć postępowanie habilitacyjne oraz zaliczyć odpowiedni okres studiów na polskiej uczelni. Umowa ta ma charakter czysto akademicki.

73. *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o wzajemnym uznawaniu akademickich dokumentów o wykształceniu i równoważności stopni podpisana dn. 11 kwietnia 2005 r.* - pozwala osobom kształcącym się na Ukrainie ubiegać się o przyjęcie na studia wyższe w Polsce, kontynuować kształcenie na studiach drugiego stopnia, otworzyć przewód doktorski, wszcząć postępowanie habilitacyjne oraz zaliczyć odpowiedni okres studiów na polskiej uczelni. Umowa ta ma charakter czysto akademicki.

74. *Porozumienie między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Libijską Dżamahiriją Ludowo-Socjalistyczną o wzajemnym uznawaniu studiów, świadectw, dyplomów i stopni naukowych, sporządzone w Trypolisie dnia 27 października 1976 r.* (nie opublikowane, zatwierdzone Uchwałą Rady Ministrów nr 26/89 z dnia 23 lutego 1989 r.) - pozwala na stwierdzenie równorzędności libijskich i polskich świadectw szkolnych i świadectw maturalnych oraz na stwierdzenie równorzędności libijskich i polskich stopni naukowych doktora – niezależnie od celu uznania tych dokumentów. Porozumienie pozwala również posiadaczowi libijskiego dyplomu ukończenia studiów na otwarcie w Polsce przewodu doktorskiego (uznanie do celów akademickich).

71. Portal będzie też pełnił rolę intranetu pozwalającego przekazywać uczelniom informacje dotyczące bieżących działań MNiSW w zakresie wspierania promocji zagranicznej (targi, granty, szkolenia itp.), a także kontaktować się wzajemnie pomiędzy uczelniami.

jednolite studia magisterskie w Polsce, stosuje się przepisy *rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 6 kwietnia 2006 r. w sprawie nostryfikacji świadectw szkolnych i świadectw maturalnych uzyskanych za granicą*⁷⁵, zgodnie z którymi wymagana jest nostryfikacja świadectwa, której dokonuje kurator oświaty. Zagraniczne świadectwo ukończenia szkoły lub maturalne będzie uznane za równoważne polskiemu świadectwu dojrzałości, jeżeli uprawniać będzie do ubiegania się o przyjęcie na studia wyższe do każdego typu szkół wyższych w państwie, w którego systemie edukacji działa instytucja wydająca świadectwo⁷⁶.

Polska zawarła dziewięć międzynarodowych umów w sprawie wzajemnego uznawania dokumentów o wykształceniu

Jeśli z kolei cudzoziemiec posiada zagraniczny dyplom ukończenia studiów wyższych uprawniający go do kontynuacji kształcenia na studiach wyższego stopnia lub otwarcia przewodu doktorskiego w państwie, w którego systemie szkolnictwa wyższego działa uczelnia, która ten dyplom wydała, może on na jego podstawie ubiegać się o przyjęcie na studia drugiego stopnia, studia podyplomowe, studia trzeciego stopnia lub otwarcie przewodu

doktorskiego w Polsce⁷⁷ bez konieczności przeprowadzania nostryfikacji⁷⁸.

W sytuacji, gdy dyplom ten nie daje bezpośredniego dostępu do studiów wyższego stopnia w kraju jego uzyskania, przed podjęciem studiów konieczne jest poddanie go procedurze nostryfikacji, zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie nostryfikacji dyplomów ukończenia studiów wyższych uzyskanych za granicą*⁷⁹, którą przeprowadza większość wydziałów uczelni publicznych prowadzących kierunek studiów, którego dotyczy dany dokument⁸⁰. Warto podkreślić, iż przebieg procesu nostryfikacji zależy w dużej mierze od uczelni, które mają w tym zakresie dużą autonomię działania. Najczęściej nostryfikacja polega na porównaniu programów studiów krajowych i odbytych za granicą⁸¹. Uczelnia może wziąć pod uwagę intensywność studiów, wyniki lub prestiż uczelni zagranicznej i uznać zagraniczny tytuł na poziomie, jaki uzna za słuszny, może także w przypadku znaczących różnic programowych poprosić o zdanie dodatkowych egzaminów lub zaliczeń. Często jednak ww. dyplom nie jest nostryfikowany, gdy w Polsce brak jest odpowiednika danego dokumentu.

Dyplomy wydane przez uczelnię działającą w systemie szkolnictwa wyższego państwa członkowskiego UE/EFTA oraz OECD potwierdzające ukończenie 3-let-

75. Dz. U. z 2006 r. Nr 63, poz. 443.

76. Świadectwo lub jego duplikat składany wraz z wnioskiem o nostryfikację powinien być zalegalizowany przez polskiego konsula urzędującego w państwie, w którym został wydany dokument.

77. Podstawę prawną do uznania dyplomu stanowi wtedy art. 191a ust. 3 i 4 *ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.).

78. Jeżeli dyplom nie daje bezpośredniego dostępu do studiów wyższego stopnia w kraju jego uzyskania, przed podjęciem studiów konieczne jest poddanie go procedurze nostryfikacji.

79. Dz. U. Nr 196, poz. 1168.

80. Wydział taki wybiera się samodzielnie i zwraca się o nostryfikację dyplomu do Rady Wydziału. Uprawnienia do nostryfikacji dyplomów na poziomie polskiego licencjata oraz magistra posiadają wszystkie wydziały uczelni, które z danej dziedziny mogą nadawać polski stopień naukowy doktora.

81. Niemożliwe może się okazać uznanie dyplomu uzyskanego po dwóch latach, bowiem w Polsce najkrótsze studia trwają 3 lata i dają tytuł licencjata lub inżyniera.

nich studiów lub studiów pierwszego stopnia trwających co najmniej 3 lata, studiów drugiego stopnia lub co najmniej 4-letnich studiów jednolitych potwierdzają w Polsce posiadanie wyższego wykształcenia na adekwatnym poziomie studiów (I lub II stopnia)⁸².

Polska jest również sygnatariuszem *Konwencji Lizbońskiej o uznaniu kwalifikacji związanych z uzyskaniem wykształcenia wyższego w Regionie Europy*, zawartej w 1997 r., która co prawda nie stanowi bezpośredniej podstawy prawnej do uznawania zagranicznych dokumentów o wykształceniu, ale zawiera wytyczne odnośnie ogólnych zasad oceny zagranicznych kwalifikacji i dobrej praktyki w ich uznawaniu. Konwencja nakłada ponadto na Strony obowiązek dokonywania – na wniosek osoby zainteresowanej – sprawiedliwej oceny kwalifikacji i wykształcenia uzyskanego w innym kraju.

Do dnia 6 sierpnia 2004 roku Polska była również stroną *Konwencji o wzajemnym uznawaniu równoważności dokumentów ukończenia szkół średnich, szkół średnich zawodowych oraz szkół wyższych, a także dokumentów o nadawaniu stopni i tytułów naukowych*, sporządzonej w Pradze dnia 7 czerwca 1972 r., która zapewniała automatyczne uznanie tych dyplomów. Dokumenty o wykształceniu wydane w państwach – sygnatariuszach w okresie obowiązywania *Konwencji Praskiej* (oprócz dyplomów lekarza, farmaceuty, dentysty, weterynarza, architekta, pielęgniarki i położnej) są nadal uznawane na jej podstawie⁸³.

Analizując przyjęty przez Polskę system uznawania wykształcenia uzyskanego za granicą do celów akademickich można stwierdzić, iż pozwala on na rzetelną

i sprawiedliwą ocenę umiejętności kandydata na studia, nie tworząc przy tym zbędnych barier biurokratycznych przy podejmowaniu przez nich studiów w Polsce.

Dodatkowo wiele uczelni zapewnia cudzoziemcom pomoc w zakresie nostryfikacji niezbędnych dokumentów już na etapie rekrutacji na studia. Zdarzają się jednak przypadki, w których uczelnie przyjmują cudzoziemców na studia (w tym pobierają od nich opłaty) zanim świadectwa lub dyplomy zostaną uznane (w przypadku bowiem, gdy świadectwo, dyplom albo inne dokumenty uzyskane za granicą, podlegają uznaniu w trybie nostryfikacji, regulacje dają cudzoziemcowi możliwość przedstawienia zaświadczenia, stwierdzającego o równorzędności z odpowiednim polskim dokumentem w terminie nie dłuższym niż do końca pierwszego semestru studiów). Wówczas okazuje się, że pomimo spełnienia kryteriów rekrutacyjnych (m.in. uiszczona opłata), student nie ma *de facto* gwarancji, iż będzie mógł ukończyć studia i uzyskać odpowiedni dyplom⁸⁴.

2.1.3. Oferta stypendialna

Cudzoziemcy decydujący się podjąć kształcenie w Polsce, mogą skorzystać z szerokiej oferty stypendialnej, w skład której wchodzi:

- 1) **stypendia strony polskiej** (tzw. rządowe), **stypendia ze środków Senatu RP** (przyznawanych do 2011 roku) oraz innych instytucji publicznych (np. program stypendialny im. Stanisława Grabskiego współfinansowany przez Narodowy Bank Polski skierowany do osób polskiego pochodzenia wywodzących się z krajów byłego ZSRR studiujących

82. Art. 191a ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym.

83. Tym niemniej niekiedy nawet dyplomy wydane w czasie obowiązywania tych umów mogą wymagać przeprowadzenia procedury nostryfikacyjnej.

84. K. Naranovich (red.), *Mapa drogowa do przyjaźniejszej integracji migrantów i polskiego społeczeństwa – praktyczny poradnik dla odpowiedzialnych za wprowadzenie zmian*, Fundacja Rozwoju Oprócz Granic, Warszawa, s. 177-183.

kierunki ekonomiczne na polskich uczelniach⁸⁵),

- 2) **stypendia strony wysyłającej** – rządu państwa, z którego pochodzi student,
- 3) **stypendia przyznane przez uczelnię** i wypłacane z dochodów własnych szkoły wyższej (np. Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu przyznaje co roku stypendia studenckie osobom pochodzenia polskiego z krajów byłego ZSRR - tzw. stypendium im. Profesora Stanisława Tołpy), przez **krajowe i zagraniczne fundacje** (np. program stypendialny Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności im. Lane'a Kirklanda adresowany do kandydatów z Ukrainy, Białorusi, Rosji, Mołdowy, Gruzji, Armenii, Azerbejdżanu, Kazachstanu i Kirgistanu⁸⁶; stypendia Fundacji Kościuszkowskiej dla studentów z USA; stypendia udzielane w ramach Wyszehradzkiego Programu Stypendialnego⁸⁷; program stypendialny Fundacji Jana Pawła II dla studentów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego z Europy Wschodniej⁸⁸; stypendia Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej, stypendia fundacji Nippon im. Ryoichi Sasakawa dla Młodych Liderów), organizacje kościelne, urzędy i jednostki administracyjne, np. prezydentów miast, gminy lub przez **osoby prywatne**.

85. W roku akademickim 2011/2012 ze stypendium skorzystało 93 słuchaczy kierunków ekonomicznych 20 polskich uczelni wyższych. Nadrzędnym celem programu jest przekazywanie i upowszechnianie polskich doświadczeń w zakresie transformacji gospodarczej i systemowej krajom byłego Bloku Wschodniego w ramach dwusemestralnych studiów oraz 2-4 tygodniowych staży zawodowych w instytucjach prywatnych i państwowych w Polsce.

86. W ramach programu fundacja oferuje stypendia studenckie na dwa semestry studiów oraz 2-4 tygodniowe staże zawodowe w instytucjach państwowych lub prywatnych. Dotychczas w programie wzięło udział ponad 350 stypendystów.

87. Wśród goszczonych przez Polskę w ostatnich latach stypendystów w ramach tego programu znaleźli się głównie obywatele Ukrainy, Białorusi, Gruzji, Armenii oraz Serbii.

88. Do tej pory ponad 700 stypendystów ukończyło studia licencjackie i magisterskie. Trzech z nich uzyskało już tytuł profesora, a 67 obroniło doktoraty.

Stypendia rządowe przyznawane są kształcącym się w Polsce obcokrajowcom w ramach limitu (patrz: załącznik 3) ustalonego:

- w umowach międzynarodowych i programach wykonawczych – stypendia przyznawane na ich podstawie mają głównie charakter krótkookresowy (dotyczą głównie letnich kursów języka i kultury polskiej, krótkich staży naukowo-badawczych). Przyznanie stypendium strony polskiej w związku z odbyciem dłuższych form kształcenia przewidziane jest wyłącznie w umowie z Gruzją, Koreą Płd. oraz Mongolią,
- na podstawie odrębnej decyzji ministra właściwego do spraw nauki i szkolnictwa wyższego (w przypadku osób kształcących się na uniwersytetach, uczelniach technicznych, ekonomicznych, rolniczych i sportowych), ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (w odniesieniu do uczelni artystycznych), ministra właściwego do spraw zdrowia (w odniesieniu do uczelni medycznych).

Należy zaznaczyć, że znakomita większość stypendystów rządu polskiego pobiera w Polsce kształcenie na podstawie decyzji właściwych ministrów, a w niewielkim tylko stopniu na podstawie porozumień międzynarodowych. Są to przede wszystkim studenci pochodzący z Ukrainy, Białorusi, Kazachstanu, Litwy oraz Rosji i Czech. Ponadto głównymi odbiorcami polskiego programu stypendialnego są osoby polskiego pochodzenia⁸⁹ (którym przyznawano stypendia na podstawie *Rządowego Programu Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą*); odsetek tej kategorii osób wśród wszystkich stypendystów stro-

89. Ustaleniem polskiego pochodzenia zajmują się polskie placówki konsularne i dyplomatyczne głównie w oparciu o dostarczane dokumenty, relacje postronnych osób oraz korespondencję rodzinną.

ny polskiej wynosi aktualnie około 80%⁹⁰. Stanowi to zatem dowód na to, jak ważną rolę odgrywają w przypadku młodzieży polskiego pochodzenia programy stypendialne Polski.

Co prawda limity przydzielanych przez Polskę stypendiów rządowych od dłuższego czasu utrzymują się na stałym poziomie (przy rosnącej corocznie liczbie studentów zagranicznych w Polsce, stypendyści rządu polskiego stanowią coraz mniejszy odsetek wśród wszystkich cudzoziemców studiujących w Polsce), jednakże przez wiele lat stanowiły one jeden z kluczowych czynników przyciągających na polskie uczelnie studentów zza wschodniej granicy mających polskie korzenie.

Uruchomienie stypendiów rządu polskiego skierowanych do tej grupy osób było ściśle związane z przemianami o charakterze polityczno-gospodarczym jakie dokonały się w Polsce pod koniec lat 80. Zapoczątkowały one bowiem odrodzenie ducha narodowego i aktywizację środowisk polonijnych, czego jednym z przejawów było nowe myślenie o założeniach i celach akcji stypendialnych, zgodnie z którym stypendia rządu RP przyznawane dotychczas głównie studentom pochodzącym z tzw. krajów Trzeciego Świata zostały przeznaczone na pomoc studentom polskim na Wschodzie. Umożliwienie zamieszkałym za granicą Polakom i osobom polskiego pochodzenia kształcenia w Polsce miało się przyczynić do podtrzymania polskości na dawnych Kresach oraz odbudowy polskiej inteligencji i klasy średniej w krajach byłego bloku komunistycznego, szczególnie w byłym ZSRR, która, według zamierzeń, miałaby następnie działać na rzecz Polaków mieszkających w danym państwie i na rzecz zacieśniania ich związków z Macierzą⁹¹.

90. W 2012 r. przyznano osobom polskiego pochodzenia 165 stypendiów na 5 lat, 140 – na 3 lata, 100 – na 1 rok oraz 25 stypendiów na studia doktoranckie i staże długoterminowe.

91. M. Głowacka – Gnajper, R. Wyszynski, *Kształce-*

Realizacji takich samych długofalowych celów służą również stypendia (głównie w formie stypendiów semestralnych i zasiłków socjalnych) przyznawane ze środków Ministerstwa Spraw Zagranicznych (do niedawna będących w dyspozycji Senatu RP) – za pośrednictwem organizacji polonijnych - oraz stypendia Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego⁹², które adresowane są do osób pochodzenia polskiego studiujących w krajach macierzystych⁹³.

Nie odnosząc się w tym miejscu do stopnia, w jakim zrealizowane zostały tak założone przez władze cele akcji stypendialnej, należy wskazać, iż do dnia dzisiejszego stypendia rządowe stanowią ważny element szeroko pojętej polityki polonijnej, pomocy rozwojowej, a nawet zagranicznej (głównie skierowanej na Wschód – stanowiąc tym samym dowód i jeden z przykładów zaangażowania Polski w kształtowanie przyszłości regionu) i promocji Polski.

O stypendia cudzoziemcy mogą ubiegać się w związku z podjęciem jednej z dostępnych w Polsce form kształcenia (patrz: str. 17-18) zarówno na uczelniach publicznych jak i niepublicznych, z zastrzeżeniem, że stypendia te przyznaje się na cały okres studiów lub na jego część, z możliwością przedłużenia na kolejne lata (w tym nawet na okres do 3 miesięcy po ukończeniu edukacji w Polsce).

nie polskiej inteligencji z Białorusi, Litwy i Ukrainy w Polsce – idee, realia, konteksty, [w:] Wyszynski R. (red.), *Mniejszość polska na rozdrożu Studenti i absolwenci uczelni polskich pochodzący z Litwy, Białorusi i Ukrainy*, Instytut Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005.

92. Na podstawie *Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 grudnia 2006 r. w sprawie stypendiów dla cudzoziemców polskiego pochodzenia studiujących w kraju swojego zamieszkania* (Dz. U. z 2006 r. Nr 240, poz. 1743).

93. W państwach wymienionych przez OECD jako biorcy Oficjalnej Pomocy Rozwojowej, w których roczny produkt narodowy brutto na jednego mieszkańca nie przekraczał w roku 2004 kwoty 3.255 dolarów amerykańskich, albo w państwach powstałych na terytorium byłego Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Wysokość stypendiów rządowych jest ściśle uzależniona od typu uczelni i formy kształcenia (patrz: tabela 4) oraz waha się od 900 do prawie 2 400 złotych miesięcznie. Co ważne, cudzoziemcy pobierający stypendium strony polskiej są zwolnieni z ponoszenia opłat za studia, a niektóre uczelnie zapewniają im miejsca w domach studenckich. Ponadto mogą oni się też ubiegać o zasiłek:

- na zagospodarowanie na pierwszym roku studiów (max. 60% kwoty stypendium);
- losowy – np. w wypadku kradzieży, zgonu w rodzinie (max. 40% kwoty stypendium);
- na przygotowanie pracy dyplomowej lub pracy doktorskiej dla studentów na ostatnim roku studiów (max. 40% kwoty stypendium).

Tabela 4. Wysokość przyznawanych stypendiów strony polskiej (rządowych), wg typu kształcenia⁹⁴

Forma szkolenia	Wysokość stypendiów		
	Uczelnie artystyczne	Uczelnie medyczne	Pozostałe uczelnie
<ul style="list-style-type: none"> • studia, • studenckie praktyki zawodowe, • kursy przygotowawcze do • podjęcia nauki w języku polskim 	900 zł miesięcznie		
letnie kursy języka i kultury polskiej	1 785 zł (dla kursów trwających 21 dni) 2 380 zł (dla kursów trwających 28 dni)		
<ul style="list-style-type: none"> • badania naukowe i prace <ul style="list-style-type: none"> • rozwojowe, • studia doktoranckie, • studia podyplomowe, • staże habilitacyjne, naukowe 	1 350 zł miesięcznie		
staże artystyczne	1 350 zł miesięcznie	nd	nd
<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia specjalizacyjne, • medyczne staże podyplomowe, • kursy dokształcające 	nd	1 350 zł miesięcznie	nd
<ul style="list-style-type: none"> • badania naukowe i prace <ul style="list-style-type: none"> • rozwojowe, • studia podyplomowe, • staże naukowe (przeznaczone dla osób posiadających stopień odpowiadający polskiemu stopniowi doktora habilitowanego lub zatrudnionych na zagranicznej uczelni na stanowisku profesora)	1 600 zł miesięcznie		
staże artystyczne (przeznaczone dla osób posiadających stopień odpowiadający polskiemu stopniowi doktora habilitowanego lub zatrudnionych na zagranicznej uczelni na stanowisku profesora)	1 500 zł miesięcznie	nd	nd
<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia specjalizacyjne, • medyczne staże podyplomowe, • kursy dokształcające (przeznaczone dla osób posiadających stopień odpowiadający polskiemu stopniowi doktora habilitowanego lub zatrudnionych na zagranicznej uczelni na stanowisku profesora)	nd	1 600 zł miesięcznie	nd
krótkoterminowe staże naukowe (do 15 dni)	110 zł dziennie (stypendium) 160 zł dziennie (dofinansowanie do kosztów zakwaterowania)	nd	120 zł dziennie (stypendium) 170 zł dziennie (dofinansowanie do kosztów zakwaterowania)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dostępnych aktów prawnych, wg stanu na dzień 10 lipca 2012 r.

94. Umowy międzynarodowe mogą określać inne wysokości stypendiów. Objasnienie skrótów (nd – nie dotyczy).

Znaczna część, spośród niespełna dwóch tysięcy stypendiów rządowych, które Polska przyznaje co roku studentom zagranicznym, jest przeznaczona na realizację wieloletnich programów stypendialnych, wśród których wymienić należy:

- program stypendialny Studiów Europy Wschodniej UW, który przewiduje przyznanie corocznie 25 stypendiów dla kandydatów – absolwentów studiów wyższych posiadających tytuł magistra lub specjalisty - z Europy Środkowej, Wschodniej, Bałkanów, Rosji, Kaukazu oraz Azji Centralnej⁹⁵, które przeznaczone są na odbycie 2-letnich studiów magisterskich po nazwą „Specjalistyczne Studia Wschodnie”⁹⁶,
- program stypendialny im. Konstantego Kalinowskiego⁹⁷ skierowany do młodzieży białoruskiej, która z powodów politycznych ma ograniczone możliwości podjęcia studiów wyższych w swoim kraju⁹⁸,

- program stypendialny dla obywateli krajów należących do Partnerstwa Wschodniego UE podejmujących w Polsce studia doktoranckie w dziedzinie nauk humanistyczno – społecznych (na takich kierunkach jak socjologia, dziennikarstwo, nauki polityczne i prawo)⁹⁹,
- program stypendialny dla młodych naukowców na realizację staży naukowych, mających charakter rocznych indywidualnych studiów uzupełniających - adresowany do kandydatów z Rosji, Ukrainy, Białorusi, Mołdawii, państw Azji Centralnej i Kaukazu¹⁰⁰,
- program stypendialny w zakresie rocznych studiów i praktyk zawodowych dla absolwentów Szkół Prawa Polskiego i Europejskiego na Ukrainie organizowany przez Uniwersytet Jagielloński (uruchomiony w roku 2013),
- program stypendialny dla doktorantów oraz uczestników staży naukowych w zakresie nauk technicznych dla obywateli krajów rozwijających się (uruchomiony w 2013 r.),
- program stypendialny im. Stefana Banacha dla absolwentów studiów I stopnia z krajów Partnerstwa Wschodniego, którzy będą mogli kontynuować w Polsce kształcenie na studiach II stopnia na kierunkach ścisłych, przyrodniczych, technicznych oraz prawnych i ekonomicznych (uruchomiony w 2013 r.)

95. Dotychczas przyjęto ponad 280 stypendystów z 20 krajów objętych programem, w tym 13 krajów spoza UE (Albanii, Armenii, Azerbejdżanu, Białorusi, Gruzji, Kazachstanu, Kirgistanu, Mołdowy, Mongolii, Rosji, Turcji, Ukrainy i Uzbekistanu).

96. Stypendium obejmuje stypendium socjalne w wysokości 1 350 zł miesięcznie, zwolnienie z opłat za studia, jednosemestralny kurs języka polskiego, dwuletni kursu języka regionalnego oraz opłacony wyjazd naukowy na terenie Polski.

97. Stypendyści programu korzystają z szerokiej oferty wsparcia, na którą składają się: stypendium w wysokości 1 240 zł miesięcznie przeznaczone na pokrycie kosztów utrzymania i zamieszkania, zwolnienie z opłat za naukę, możliwość wzięcia udziału w letnim kursie przygotowawczym, który obejmuje przede wszystkim lektorat języka polskiego, a także elementy kultury i historii Polski i regionu, pomoce naukowe (słowniki i encyklopedie, książki z zakresu kultury i historii), a także dodatkowe środki (ok. 400 zł) na tzw. zagospodarowanie się.

98. Bezpośrednim wydarzeniem, które przyczyniło się do jego utworzenia były represje (w tym masowe aresztowania) wobec białoruskiej młodzieży uniwersyteckiej protestującej w marcu 2006 r. przeciwko fałszerstwom, jakich dopuściły się władze Białorusi w trakcie trwających w tamtym okresie wyborów prezydenckich. Wobec tak dalece kontrowersyjnej reakcji władz białoruskich, ówczesny premier Polski Kazimierz Marcinkiewicz podjął decyzję o powołaniu do życia programu, który miał na celu danie nie mogącym studiować na Białorusi ze względów politycznych studentom, szansy na ukończenie studiów w Polsce lub studiowanie

Stypendia strony wysyłającej (rządu innego państwa)¹⁰¹ są przyznawane cu-

do czasu, kiedy będą mogli wrócić na uczelnie macierzyste. Do programu po pewnym czasie włączono również dzieci rodziców, represjonowanych z przyczyn politycznych.

99. W programie ma uczestniczyć docelowo ok. 120 obywateli niektórych państw powstałych po rozpadzie b. ZSRR.

100. Aplikanci zazwyczaj są doktorantami, młodymi wykładawcami lub absolwentami studiów wyższych, i planują kontynuować naukę po powrocie do kraju.

101. Cudzoziemcy, którym jest ono udzielone nie muszą dodatkowo ponosić opłat za studia w Polsce.

dzoziemcom, podejmującym kształcenie przede wszystkim na podstawie zawartych przez Polskę umów międzynarodowych, przez ministerstwa lub instytucje danego kraju odpowiedzialne za prowadzenie wymiany akademickiej z zagranicą. Aktualnie, podjęcie studiów w Polsce na takich warunkach jest możliwe na podstawie umowy z:

- Chinami – 40 miejsc na studia lub staże naukowe;
- Serbią – 32 miesiące stypendialne w ramach staży naukowych, 10 miejsc w ramach studiów semestralnych.

W przypadku braku umowy międzynarodowej w zakresie wymiany studenckiej z danym krajem, możliwe jest przyjęcie przez Polskę studentów zagranicznych - stypendystów strony wysyłającej na podstawie doraźnej współpracy w tym zakresie. W Polsce aktualnie studiuje na tej podstawie duża grupa studentów z Arabii Saudyjskiej.

Dodatkową formą wsparcia przyjazdu studentów zagranicznych do Polski jest ponadto zwolnienie z **opłat za studia** (nie otrzymują oni jednak świadczeń stypendialnych). O przyjęcie na polskie uczelnie na tych warunkach aplikują posiadacze Karty Polaka (którzy zdecydowali się podjąć studia na warunkach innych niż dla obywateli polskich), a także cudzoziemcy w ramach umów międzynarodowych (w tym umowy z Armenią, Gruzją, Mongolią oraz Mołdawią) lub programów pomocowych oferowanych określonym krajom przez polski rząd. Zdarza się, że tego typu wsparcie oferują również niektóre uczelnie, np. Politechnika Warszawska przeznaczając rocznie dla cudzoziemców mających polskie korzenie określoną liczbę bezpłatnych miejsc na wybranych wydziałach i kierunkach studiów prowadzonych w języku polskim (około 1% łącznej liczby miejsc na odpowiednich stopniach studiów, przyjęcia odbywają się na warunkach konkursowych). Cudzoziemiec nie ponosi wówczas

opłat za studia, ale nie otrzymuje również stypendium rządu polskiego i we własnym zakresie pokrywa koszty utrzymania w Polsce.

Na szczególnie rodzaj wsparcia mogą dodatkowo liczyć cudzoziemcy polskiego pochodzenia¹⁰². Decydując się na podjęcie studiów w języku polskim na zasadach odpłatności, wnoszą oni **opłaty obniżone o 30%**.

2.14 Dostęp do informacji na temat zasad i warunków podejmowania studiów w Polsce

W Polsce istnieje wiele podmiotów starających się dotrzeć do studenta cudzoziemskiego z możliwie pełną informacją na temat zasad i warunków podejmowania studiów w Polsce.

I tak, wiedzę na temat organizacji szkolnictwa wyższego w Polsce, dostępnych stypendiów, uznawalności świadectw i dyplomów, kosztów studiów, możliwości podjęcia studiów w różnych językach, a także trybu i zasad rekrutacji studentów zagranicznych na studia w Polsce cudzoziemcy mogą czerpać przede wszystkim z internetu, w tym ze stron internetowych polskich placówek dyplomatyczno-konsularnych, ministerstw nadzorujących poszczególne szkoły wyższe, BUWiWM, wybranej polskiej szkoły wyższej, fundacji zajmujących się promocją polskiego szkolnictwa na świecie, a także ze specjalnie dedykowanych do tego stron internetowych tworzonych przez władze samorządowe.

Powyższe informacje można również uzyskać podczas akcji informacyjno-promocyjnych (krajowe i zagraniczne targi edukacyjne, sympozja, wystawy itp.) prowadzonych przez instytucje publiczne (ministerstwa, uczelnie) oraz organizacje pozarządowe działające w obszarze edukacji.

102. Pochodzenie to musi być uznane w rozumieniu art. 5 ust. 1-3 ustawy z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji.

W podobny sposób przekazywane są ponadto informacje dotyczące warunków wjazdu i pobytu w Polsce. Oprócz umieszczanych na portalach internetowych wszystkich polskich placówek dyplomatycznych i konsularnych informacji dotyczących wydawania wiz, w tym m.in. wymaganych dokumentów, ubezpieczeń zdrowotnych, środków finansowych, formularzy oraz opłat konsularnych, dodatkowe informacje na temat regulacji wjazdowych pracownicy konsularni starają się przekazywać osobom, którym została udzielona wiza. Niekiedy jednak w warunkach pracy konsulów brakuje na to czasu.

Obszerna informacja na temat procedur w zakresie legalizacji pobytu dostępna jest na stronach internetowych organów odpowiedzialnych za rozpatrywanie wniosków o wydanie zezwoleń pobytowych, czyli 16 urzędów wojewódzkich oraz Urzędu do Spraw Cudzoziemców, będącego organem odwoławczym w tych sprawach. Warto jednak zaznaczyć, iż nieliczne uczelnie informują swoich studentów o zasadach legalizowania pobytu oraz terminach, w jakich muszą oni stawiać się w urzędach.

W 2009 r. Okręgowa Izba Radców Prawnych opublikowała w trzech wersjach językowych (polskim, angielskim i rosyjskim) „*Informator dla cudzoziemców dotyczący podejmowania w Polsce nauki i studiów*” stanowiący kompleksowe źródło informacji na temat zasad wjazdu, legalizacji pobytu na terytorium Polski oraz możliwości podejmowania pracy. Informator zawiera ponadto wzory najważniejszych dokumentów wraz z instrukcją ich wypełnienia¹⁰³.

Pomimo licznych działań w zakresie przekazywania studentom zagranicznym informacji na temat warunków odbywania studiów w Polsce, dostęp cudzoziemca do niezbędnej informacji okazuje się być

obszarem wymagającym wielu usprawnień (na potrzebę taką wskazują również sami cudzoziemcy¹⁰⁴).

Głównymi problemami wydaje się być rozproszenie oraz niekompleksowość przekazywanych informacji, ich nieaktualność (związane jest to po części z dynamiką zmian prawa migracyjnego w Polsce), niewystarczająco jasny opis skomplikowanego stanu prawnego, a także podawanie niedziałających odnośników (linków) do stron z bardziej szczegółowymi informacjami.

2.2. Zasady wjazdu i legalizacji pobytu studenta zagranicznego na terytorium Polski

Co do zasady, cudzoziemiec, zamierzający przybyć do Polski w celu odbycia studiów, musi uzyskać w pierwszej kolejności wydaną przez konsula odpowiednią wizę na wjazd do kraju (**wizę jednolitą - Schengen**¹⁰⁵ - wydawaną na okres pobytu na terytorium państw strefy Schengen maksymalnie do 3 miesięcy w ciągu kolejnych 6 miesięcy lub **długoterminową** wizę krajową, która uprawnia do wjazdu i pobytu na terytorium Polski trwającego dłużej niż 3 miesiące i nieprzekraczającego roku; wybór określonego typu zależy m.in. od posiadanych przez cudzoziemca dokumentów). Wyróżnia się dwa typy wiz wydawanych cudzoziemcom chcącym podjąć w Polsce naukę i są to¹⁰⁶:

- wiza w celu odbycia studiów pierwszego stopnia, studiów drugiego stopnia lub jednolitych studiów magisterskich

103. K. Rowińska, I. Zemanek, *Informator dla cudzoziemców dotyczący podejmowania w Polsce nauki i studiów*, Okręgowa Izba Radców Prawnych, Warszawa 2009.

104. Porównaj: S. Kubiciel-Lodzińska, *Czynniki przeszkadzające o wyborze przez cudzoziemców studiów w Polsce i w województwie opolskim* (na podstawie wyników przeprowadzonych badań), [materiał nieopublikowany].

105. Obowiązek ten nie dotyczy obywateli państw, którzy na podstawie *Rozporządzenia Rady (WE) nr 539/2001 z dnia 15 marca 2001 roku*, zwolnieni są z wymogu posiadania wizen Schengen w związku z pobytem na terytorium UE trwającym maksymalnie 90 dni.

106. Art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach.

albo studiów trzeciego stopnia – tzw. wiza studencka (cel wydania 10¹⁰⁷) oraz

- wiza w celu kształcenia się lub szkolenia w innej formie niż szkolenie zawodowe – wydawana w przypadku podjęcia pozostałych form kształcenia m.in. w związku z planowanym odbyciem studiów podyplomowych oraz rocznych kursów przygotowawczych do podjęcia studiów w języku polskim (cel wydania 12¹⁰⁸).

Wniosek o wydanie wizen należy złożyć z odpowiednim wyprzedzeniem, nie później niż 2 tygodnie przed zamierzonym wjazdem. Wiz co do zasady nie przedłuża się¹⁰⁹. Gdy czas pobytu w Polsce na podstawie wizen dobiega końca, student – obcokrajowiec może ubiegać się u wojewody (właściwego ze względu na swoje miejsce zamieszkania) o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony w związku z okolicznością opisaną w art. 53 ust. 1 pkt 16 ustawy o cudzoziemcach, które to zezwolenie jest podstawową formą legalizacji pobytu w Polsce w przypadku studentów zagranicznych. Możli-

wość wnioskowania o ww. typ zezwolenia dotyczy jednak jedynie studentów studiów stacjonarnych wyższych lub stacjonarnych studiów doktoranckich, w tym osób prowadzących badania naukowe w ramach stacjonarnych studiów doktoranckich („Art. 53 ust. 1 pkt 16 (...) *Zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udziela się cudzoziemcowi, który (...) przybywa lub przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w celu podjęcia lub kontynuacji stacjonarnych studiów wyższych lub stacjonarnych studiów doktoranckich na tym terytorium, zwanych dalej „studiami”, także w przypadku gdy podjął studia na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, które zamierza kontynuować lub uzupełnić na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (...)*”). Pozostałe kategorie studentów, w tym m.in. studenci studiów niestacjonarnych, słuchacze studiów podyplomowych, a także osoby odbywające roczne kursy przygotowawcze do podjęcia studiów w języku polskim mogą ubiegać się o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony w związku z inną okolicznością, o której mowa w art. 53a ust. 1 pkt 1a ww. ustawy, zgodnie z którym „*zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony można udzielić cudzoziemcowi, który zamierza na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej podjąć lub kontynuować naukę (...)*”. Przesłanka ta nie ma jednak charakteru obligatoryjnego. Dokonanie przez ustawodawcę w procedurze legalizacji pobytu tak wyraźnego rozróżnienia pomiędzy powyższymi kategoriami studentów cudzoziemskich ma swoje konsekwencje prawne, do których odniesiono się w dalszych częściach niniejszego rozdziału.

107. Zgodnie z § 2 ust. 2 pkt 10 *Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 22 kwietnia 2011 r. w sprawie wiz dla cudzoziemców* (Dz. U z 2011 r. Nr 99 poz. 579).

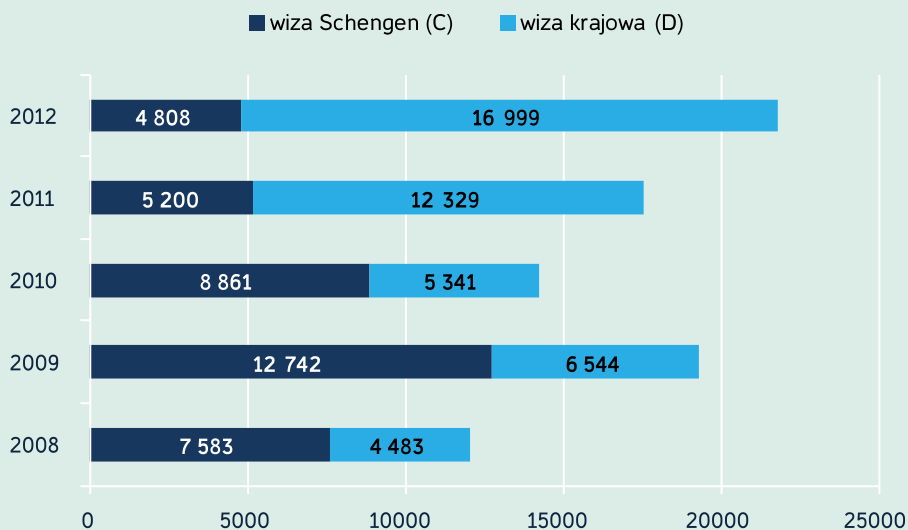
108. Zgodnie z § 2 ust. 2 pkt 12 *rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 22 kwietnia 2011 r. w sprawie wiz dla cudzoziemców* (Dz. U z 2011 r. Nr 99 poz. 579).

109. Ustawodawca przewidział możliwość przedłużania wiz, jednakże jest to ograniczone wyłącznie do wyjątkowych przypadków, enumeratywnie wymienionych w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach, tzn. gdy spełnione są łącznie trzy warunki (art. 41 ust. 1 ww. ustawy):

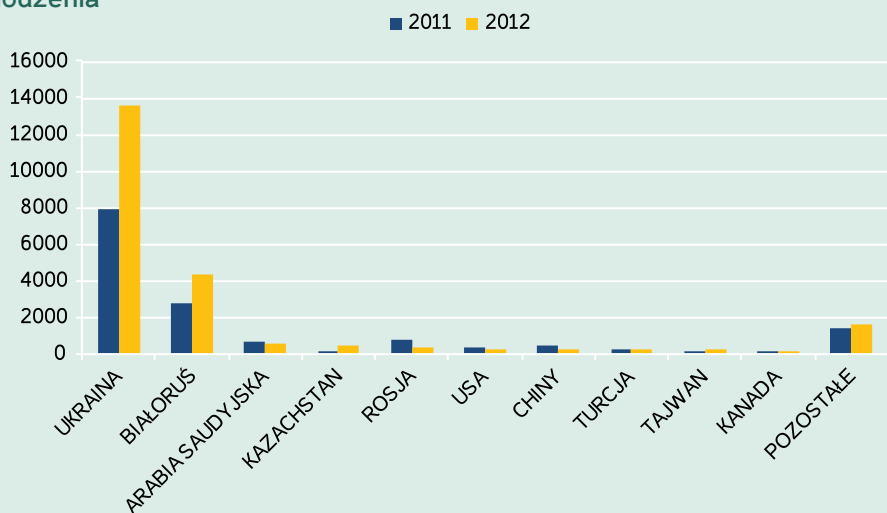
- przemawia za tym ważny interes zawodowy lub osobisty cudzoziemca albo względy humanitarne, uniemożliwiające mu opuszczenie tego terytorium przed upływem terminu ważności wizen krajowej lub przed końcem objętego tą wizą dozwolonego okresu pobytu;
- zdarzenia, które są przyczyną ubiegania się o przedłużenie wizen krajowej, wystąpiły niezależnie od woli cudzoziemca i nie były możliwe do przewidzenia w dniu składania wniosku o wydanie wizen krajowej;
- okoliczności sprawy nie wskazują, że cel pobytu cudzoziemca na terytorium Polski będzie inny niż deklarowany;
- nie zachodzą okoliczności, z powodu których odmawia się wydania wizen krajowej.

Wykres 14. Liczba wiz¹¹⁰ wydanych studentom zagranicznym w latach 2008-2012

Wykres 15. Liczba wiz wydanych studentom zagranicznym w celu odbycia studiów I, II, III stopnia lub jednolitych studiów magisterskich w latach 2011-2012, według krajów pochodzenia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MSZ

110. Wizy wydawane w celu odbycia studiów oraz kształcenia i szkolenia (w okresie 2008-01.09 2010 r. zostały uwzględnione również wizy wydawane w celu dydaktycznym oraz naukowym).

Procedura o udzielenie przez wojewodę zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony jest zupełnie nową procedurą, o której wszczęcie musi zawnioskować sam cudzoziemiec i nie jest bezpośrednio związana z procedurą wydania wizy. Różni się także zestaw wymaganych od aplikantów dokumentów. Przed upływem terminu ważności udzielonego zezwolenia można ubiegać się o udzielenie kolejnego, a następnie kolejnych zezwoleń w przypadku kontynuowania pobytu w Polsce. Okres, na który wydaje się ww. zezwolenie, w przypadku studentów zagranicznych, wynosi od 3 miesięcy do 1 roku.

Wniosek o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony musi być złożony na co najmniej 45 dni przed upływem okresu legalnego pobytu w Polsce (na podstawie wizy lub udzielonego wcześniej zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony)¹¹¹. Dotrzymanie wskazanego terminu jest bardzo ważne, ponieważ od tego zależy, czy cudzoziemiec będzie mógł pozostać legalnie w Polsce przez cały czas trwania procedury udzielania ww. zezwolenia (nawet w przypadku, gdy wojewoda nie zdoła wydać decyzji przed upływem okresu legalnego pobytu w Polsce na podstawie wizy lub posiadanego zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony), w tym procedury odwoławczej (warunkiem jest tutaj złożenie przez cudzoziemca skutecznego odwołania do organu II instancji)¹¹². W przypadku, gdy termin

do złożenia ww. wniosku nie został zachowany, a postępowanie w sprawie udzielenia tego zezwolenia nie zostało zakończone przed upływem okresu pobytu określonego w posiadanym zezwoleniu na pobyt, cudzoziemiec musi opuścić terytorium RP i oczekiwać na decyzję za granicą. Co ważne, powyższe ograniczenie czasowe przy składaniu wniosku o udzielenie zezwolenia pobytowego często stanowi dla cudzoziemców nieudogodnienie i dlatego też zostanie zniesione wraz z wejściem w życie nowej ustawy o cudzoziemcach, która zakłada możliwość złożenia przez cudzoziemca ww. wniosku w dowolnym momencie jego pobytu w Polsce, nie później niż w ostatnim dniu jego legalnego pobytu w Polsce.

Cudzoziemiec może także przebywać w Polsce na podstawie kolejno uzyskiwanych wiz krajowych, o które każdorazowo ubiega się poza granicami Polski – u polskiego konsula. Co istotne, w przypadku tej formy legalizowania pobytu cudzoziemca obowiązują mniejsze wymogi dotyczące dokumentów dołączanych do wniosku w porównaniu z procedurą ubiegania się o zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony (m.in. nie jest potrzebne przedstawienie tytułu prawnego do lokalu, zaświadczenia o zameldowaniu). Istotnie krótszy jest również sam termin uzyskania kolejnej wizy. Z koniecznością wyjazdu z Polski wiążą się jednak dodatkowe koszty. Zgodnie z obowiązującymi przepisami wybór jednego z ww. scenariuszy należy w każdym przypadku do cudzoziemca. To bowiem on, w oparciu o subiektywne preferencje, dokonuje wyboru co do tego, czy decyduje się on przebywać w Polsce

111. Podobny warunek obowiązuje przy składaniu wniosku o przedłużenie wizy. Obowiązek ten nie dotyczy z kolei m.in. cudzoziemców przebywających w Polsce w ramach ruchu bezwizowego.

112. Jeżeli termin do złożenia wniosku został zachowany i wniosek nie zawiera braków formalnych lub braki formalne zostały uzupełnione w terminie, wojewoda zamieszcza w dokumencie podróży cudzoziemca odcisk stempla, który potwierdza złożenie wniosku i pozwala cudzoziemcowi na legalny pobyt w Polsce do czasu zakończenia procedury. Zamieszczenie stempla w dokumencie podróży cudzoziemca nie jest równoznaczne z wydaniem wizy lub dokumentu pobytowego uprawniającego do podróżowania po terytorium innych państw obszaru Schengen. Cudzoziemiec posiadający ww. stempel może opuścić terytorium Polski (wyjeżdżając do kraju, do którego ma prawo wjazdu) natomiast, jeśli podlega on obowiązkowi

wizowemu, powinien uzyskać wizę uprawniającą do wjazdu i pobytu na terytorium Polski lub zezwolenie pobytowe wydane przez inne państwo obszaru Schengen, w celu ponownego wjazdu na terytorium Polski. Jeżeli natomiast cudzoziemiec nie posiada w momencie składania wniosku kompletu wymaganych dokumentów, dopuszcza się możliwość złożenia wyłącznie wypełnionego wniosku, zdjęcia oraz dotychczasowego dokumentu pobytowego. Do uzupełnienia dokumentacji będzie on wezwany przez urząd w późniejszym terminie.

na podstawie uzyskiwanych za granicą wiz krajowych czy też zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony.

Co ważne, polskie prawo daje cudzoziemcowi możliwość ubiegania się o zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony również bezpośrednio z zagranicy, w tym z kraju jego pochodzenia. W takiej sytuacji wniosek o ww. zezwolenie składany jest za pośrednictwem konsula, który po dotczeniu do wniosku informacji, czy wjazd i pobyt cudzoziemca na terytorium Polski stanowią (lub nie) zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa albo ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, przekazuje całą dokumentację do wojewody właściwego ze względu na planowane miejsce zamieszkania cudzoziemca. W przypadku wydania przez wojewodę decyzji pozytywnej, cudzoziemiec odbiera ją na terytorium Polski, po uprzednim uzyskaniu w polskim urzędzie konsularnym wizy w celu realizacji zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony.

W praktyce jednak studenci zagraniczni niezwykle rzadko korzystają z tej ścieżki proceduralnej i wjeżdżają do Polski na podstawie wizy (lub tytułu pobytowego wydanego przez inne państwo członkowskie) lub w ruchu bezwizowym, a dopiero później ubiegają się o zezwolenie na pobyt. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać przede wszystkim w krótszym czasie oczekiwania na wydanie wizy¹¹³, a tym samym szybszym wjeździe do Polski, aniżeli w przypadku procedury ubiegania się o udzielenie ze-

zwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony bezpośrednio z kraju pochodzenia cudzoziemca (wymaga to przekazania wojewodzie przez konsula dokumentów za pośrednictwem poczty, co dodatkowo wydłuża proces rozpatrywania wniosku), a także wysokości kwoty, jaką cudzoziemiec musi jednorazowo ponieść w celu wjazdu do Polski w przypadku ubiegania się o udzielenie zezwolenia pobytowego za pośrednictwem konsula¹¹⁴. Kwota ta bowiem w przypadku wjazdu na terytorium RP na podstawie wizy, może być nawet pięciokrotnie niższa (o ile nie podlega ona całkowitemu zniesieniu)¹¹⁵, co nie powoduje zbytniego obciążenia finansowego na samym początku roku akademickiego i pozwala na bardziej racjonalne rozłożenie w czasie wszystkich płatności związanych z wjazdem i pobytem w Polsce.

Warto również podkreślić, iż w ogólnym zestawieniu preferowanym przez cudzoziemców sposobem na legalizowanie pobytu w Polsce jest wnioskowanie o wydanie kolejnych wiz krajowych, a nie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony. Wydanie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony wraz z kartą pobytu wiąże się bowiem z koniecznością uiszczenia łącznej opłaty w wysokości 390 zł (oraz wyższą kwotą wymaganych środków na pokrycie utrzymania się w Polsce oraz powrotu – patrz: tabela 7), co kontrastuje z szybszym (zwłaszcza na Wschodzie) i często bezpłatnym wydawaniem wiz. W celu zmiany tej sytuacji, MSZ wystąpił w kwietniu

113. Należy zaznaczyć, iż terminy oczekiwania na wydanie wizy w ostatnim czasie uległy wydłużeniu. Ma to związek z wprowadzeniem w 2010 r. obowiązku uprzedniej internetowej rejestracji wniosku wizowego (e-konsulat) oraz uprzedniej rezerwacji terminu na złożenie wniosku w konsulacie, a także szeregiem nieprawidłowości, które miały wpływ na funkcjonowanie (głównie w początkowej fazie, po jego wprowadzeniu), takimi jak: składanie fałszywych zgłoszeń za pośrednictwem e-konsulatu, ataki hackerskie na serwery polskiego MSZ (dotyczy to głównie Ukrainy i Białorusi, czyli państw, w których składana jest zdecydowana większość wniosków wizowych przyjmowanych przez Polskę). Obecnie czas oczekiwania na możliwość złożenia wniosku wynosi około jednego miesiąca.

114. Maksymalnie 200 euro opłat konsularnych za przyjęcie i opracowanie wniosku oraz ewentualnie za doręczenie decyzji za granicę + maksymalnie 60 euro za wydanie wizy w celu realizacji zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony (pod warunkiem, że dany cudzoziemiec nie jest zwolniony z opłaty wizowej) + 340 zł za udzielenie zezwolenia pobytowego + 50 zł za wydanie karty pobytu – łącznie ok. 1 430 złotych (360 euro).

115. Za przyjęcie i rozpatrzenie wniosku o wydanie wizy krajowej pobierana jest opłata w wysokości 60 euro. Od obywateli wielu państw trzecich (w tym od studentów z Ukrainy, Białorusi, Rosji i Mołdawii, którzy stanowią jedne z najliczniejszych grup studentów zagranicznych w Polsce), na podstawie odrębnych przepisów, nie pobiera się opłaty wizowej.

2013 r. do Ministra Finansów z wnioskiem o zniesienie lub obniżenie opłaty skarbowej za wydanie zezwolenia pobytowego (obecnie w wysokości 340 zł).

Ponadto w projekcie nowej ustawy o cudzoziemcach, która zostanie przyjęta przez Sejm najprawdopodobniej w drugiej połowie 2013 roku, zrezygnowano z możliwości ubiegania się o zezwolenie na pobyt przez cudzoziemców przebywających za granicą. Związane jest to z wprowadzeniem wraz z nową ustawą obowiązku pobierania od cudzoziemca ubiegającego się o udzielenie mu zezwolenia pobytowego odcisków jego linii papilarnych.

◇ Okres ważności i warunki wydania kolejnego zezwolenia pobytowego

Zgodnie z ogólną zasadą wskazaną w ustawie o cudzoziemcach, zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udziela się na okres roku. Okres ten może być krótszy jeżeli wybrana przez cudzoziemca forma kształcenia uzasadnia zamieszkanie cudzoziemca w Polsce krócej niż rok.

W przypadku chęci kontynuowania studiów, a tym samym pobytu w Polsce, po upływie okresu wyznaczonego w zezwoleniu, cudzoziemiec powinien ubiegać się o udzielenie kolejnego zezwolenia. Warunki wymagane w celu jego wydania są takie same jak przy ubieganiu się o zezwolenie pobytowe po raz pierwszy (patrz: str. 71). Studenci stacjonarnych studiów wyższych lub stacjonarnych studiów doktoranckich w celu odnowienia zezwolenia muszą jednak dodatkowo wykazać, iż zaliczyli poprzedni rok studiów lub też uzyskali warunkowy wpis na kolejny rok lub semestr studiów. W przeciwnym razie wojewoda obligatoryjnie odmawia udzielenia zezwolenia. Cudzoziemiec powinien zatem dołączyć do wniosku zaświadczenie z uczelni potwierdzające fakt kontynuowania przez niego studiów oraz zawierające informację na temat roku, którego jest aktualnie studentem.

W przypadku braku postępów w nauce i związanej z tym decyzji odmownej w sprawie udzielenia kolejnego zezwolenia, cudzoziemiec jest de facto pozbawiony możliwości pozostania w Polsce legalnie. W takiej sytuacji cudzoziemiec może kontynuować naukę na podstawie odpowiedniej wizy – jest to jednak związane z koniecznością opuszczenia Polski i przyjazdu na podstawie nowej wizy. Z relacji wojewodów wynika, że często jest wówczas praktykowane podejmowanie przez cudzoziemca studiów na innym kierunku lub na innej uczelni i na tej podstawie staranie się o zalegalizowanie pobytu.

Wymóg odpowiednich postępów w nauce nie obejmuje pozostałych kategorii migrantów edukacyjnych, w tym m.in. osób odbywających studia podyplomowe lub niestacjonarne studia wyższe lub doktoranckie.

Na uwagę zasługuje fakt, iż Polska zamierza znacząco zreformować przepisy prawne w tym obszarze. I tak rozwiązania zawarte w projekcie nowej ustawy o cudzoziemcach wprowadzą szereg korzystniejszych z punktu widzenia zainteresowanych cudzoziemców rozwiązań niż przewidziane w dotychczasowym prawodawstwie.

Po pierwsze, zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony w celu odbycia studiów udzielane będzie na okres 1 roku oraz dodatkowych 3 miesiące, tak aby między innymi umożliwić studentom zagranicznym bezproblemowy udział w poprawkowej sesji egzaminacyjnej, która odbywa się we wrześniu każdego roku. Po drugie, wprowadzono ułatwienia dla cudzoziemców kontynuujących w Polsce studia na drugim lub kolejnym roku, gdyż tej grupie osób zezwolenie pobytowe będzie mogło zostać udzielone na okres 3 lat¹¹⁶, co będzie jednak wymagało od studentów potwierdzenia posiadania odpowiednich środków finansowych na utrzymanie się.

116. Patrz: przypis 30.

Ponadto w projekcie zrezygnowano z obecnie obowiązujących rozwiązań, zgodnie z którymi wojewoda jest zobowiązany odmówić cudzoziemcowi udzielenia kolejnego zezwolenia pobytowego w przypadku, gdy nie zaliczył on roku studiów i nie uzyskał warunkowego wpisu na następny rok lub semestr studiów, na rzecz rozwiązania, które pozwoli wojewodzie na większą elastyczność w podejmowaniu decyzji w zależności od indywidualnej okoliczności sprawy. W toku prac w podkomisji sejmowej dotyczących projektu ustawy doprecyzowano ponadto, że możliwość odmowy udzielenia kolejnego zezwolenia będzie dotyczyć wyłącznie sytuacji, gdy cudzoziemiec nie zaliczył roku studiów w określonym terminie.

◊ Warunki wydania wizy/udzielenia zezwolenia pobytowego

Cudzoziemiec ubiegający się o **wydanie wizy** (w tym osoba chcąca podjąć studia w Polsce), oprócz złożenia właściwie zarejestrowanego internetowo¹¹⁷ i wypełnionego wniosku wizowego, musi okazać:

- 1) dokument podróży (wydany w ciągu ostatnich dziesięciu lat, ważny co najmniej 3 miesiące od daty planowanego powrotu, posiadający minimum 2 wolne strony),
- 2) aktualną fotografię,
- 3) dowód uiszczenia opłaty wizowej¹¹⁸ (z opłat wizowych zwolnione są wizy Schengen dla studentów, opłata za wizę krajową - typu D - wynosi 60 €¹¹⁹, ale przewiduje się liczne zwolnienia, np. dla

posiadaczy Karty Polaka oraz obywateli państw, z którymi Polska zawarła międzynarodowe umowy o zniesieniu opłat wizowych lub też zniósła ten obowiązek jednostronnie¹²⁰),

- 4) ubezpieczenie zdrowotne (rodzaj ubezpieczenia zależy od rodzaju wizy, o którą aplikuje cudzoziemiec; w przypadku wizy Schengen jest to ubezpieczenie o minimalnej kwocie gwarancyjnej w wysokości 30.000 euro, ważne przez okres planowanego pobytu cudzoziemca na terytorium państw strefy Schengen, które powinno obejmować wydatki, jakie mogą być związane z powrotem z powodów medycznych, pilną pomocą medyczną lub nagłym leczeniem szpitalnym, a w przypadku wizy krajowej – ubezpieczenie w rozumieniu przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych lub podrózne ubezpieczenie medyczne o minimalnej kwocie ubezpieczenia w wysokości 30.000 euro, ważne przez okres planowanego pobytu cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej),
- 5) wystarczające środki na pokrycie kosztów utrzymania przez okres planowanego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz na powrót do państwa pochodzenia lub zamieszkania lub na tranzyt do państwa trzeciego, które udzieli pozwolenia na wjazd, albo możliwość uzyskania takich środków zgodnie z prawem (student podczas kontroli granicznej przy wjeździe do Polski musi posiadać kwotę 1 600 zł albo jej równoważność w walutach obcych na pokrycie kosztów zakwaterowania i wyżywienia przez pierwsze 2 miesiące pobytu w Polsce lub dokumenty, które potwierdzają posiadanie takich środków, tj.: zaświadczenie o posiadaniu środków

117. Rejestracja wniosku wizowego odbywa się w systemie e-konsulat, w którym zarezerwowany zostaje termin złożenia wymaganych dokumentów w polskim urzędzie konsularnym.

118. Wysokość opłaty wskazana została w *Rozporządzeniu Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 23 kwietnia 2013 r. w sprawie opłat konsularnych* (Dz. U. z 2013 r., poz. 522).

119. Opłata ta ulega zwiększeniu jeśli cudzoziemiec korzysta z usług punktów przyjmowania wniosków wizowych. Takie punkty działają obecnie w Rosji, Turcji i na Ukrainie.

120. Minister Spraw Zagranicznych podjął decyzję o zniesieniu z dniem 1 stycznia 2011 r. opłat za rozpatrzenie i wydanie wiz krajowych dla obywateli Republiki Białorusi.

płatniczych w banku lub spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej mających siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej - wystawione najpóźniej na miesiąc przed przekroczeniem granicy, czek podróżny, karta kredytowa lub płatnicza, z której można korzystać w Polsce - wraz z zaświadczeniem o wysokości limitu na karcie kredytowej lub zaświadczeniem o aktualnym stanie konta lub aktualnym wyciągiem z historii rachunku, zarejestrowany w urzędzie wojewódzkim oryginał zaproszenia, dokument potwierdzający przyznanie stypendium, bilet powrotny),

6) dokumenty potwierdzające:

a) cel i warunki planowanego pobytu (m.in. zaświadczenie o przyjęciu na studia w Polsce lub dokumenty potwierdzające ich kontynuację; w przypadku podjęcia studiów na zasadach odpłatności - dowód wniesienia opłaty za pierwszy rok nauki lub za cały okres nauki, gdy jest krótszy niż rok, albo potwierdzenie posiadania środków w wysokości wystarczającej do uiszczenia ww. opłaty; zaświadczenie potwierdzające znajomość języka polskiego lub angielskiego na poziomie umożliwiającym podjęcie studiów w tym języku; świadectwo maturalne uprawniające do podjęcia studiów wyższych, dokumenty potwierdzające zakwaterowanie – gwarantowane przez uczelnie lub zorganizowane samodzielnie przez cudzoziemca),

b) inne okoliczności podane we wniosku (np. dowód osobisty, akt urodzenia).

Po sprawdzeniu dokumentów, konsul uznaje (lub nie) wniosek za dopuszczalny i przystępuje do dalszej analizy. Stosowna decyzja w sprawie o wydanie wizy wydana jest przez konsula w wyniku analizy powyższych dokumentów (w tym weryfikacji prawdziwości podanych danych osobowych i informacji oraz

autentyczności złożonych dokumentów), a także sprawdzeniu, czy aplikujący znajduje się na liście osób, którym odmówiono zgody na wjazd¹²¹, uznawany jest za osobę, która może naruszyć porządek publiczny, bezpieczeństwo, interes Rzeczypospolitej Polskiej lub stosunki międzynarodowe jednego z państwa Schengen¹²². Co niezwykle istotne, rodzaj oraz liczba dokumentów potwierdzających, w tym przede wszystkim poświadczających cel i warunki planowanego pobytu, może różnić się w zależności od urzędu konsularnego i charakteru danej sprawy, dlatego nie jest możliwe stworzenie zamkniętego katalogu dokumentów, których przedstawienia wymagają aktualnie polscy konsulowie.

W ramach procedury wydawania wizy krajowej celem odbycia studiów w Polsce, konsul każdorazowo przeprowadza również rozmowę osobistą z kandydatem, podczas której weryfikuje znajomość języka, w którym cudzoziemiec będzie odbywał studia (np. w przypadku prowadzenia zajęć w języku angielskim konsul prowadzi wywiad w tym języku), poziom wiedzy ogólnej, ze szczególnym uwzględnieniem preferowanego przez kandydata kierunku studiów oraz zakres informacji o Polsce, warunkach studiowania i zamieszkania. Ponadto konsul próbuje uzyskać od apli-

121. Jeżeli dane cudzoziemca znajdują się w Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu, wizę krajową można wydać tylko w razie istnienia poważnych przyczyn, zwłaszcza ze względów humanitarnych lub z powodu zobowiązań międzynarodowych, z uwzględnieniem interesu państwa, które dokonało wpisu do Systemu Informacyjnego Schengen.

122. Konsul rozpatrujący wniosek o wydanie wizy Schengen lub wizy krajowej, w ramach tzw. konsultacji wizowych może zwrócić się za pośrednictwem Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców (pełniącego rolę centralnego organu wizowego w Polsce) o przekazanie informacji, czy wobec cudzoziemca zachodzą okoliczności odmowy wydania wizy do:

- Komendanta Głównego Straży Granicznej;
- Komendanta Głównego Policji;
- Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego;
- Szefa Agencji Wywiadu;
- ministra właściwego do spraw zagranicznych lub
- centralnego organu innego państwa obszaru Schengen (w przypadku wiz Schengen).

kantów informacje na temat powodów podjęcia studiów właśnie w Polsce i planów na przyszłość. Tego typu procedura dotyczy praktycznie wszystkich kandydatów na studia w Polsce, a w szczególności obywateli państw tzw. „wysokiego ryzyka imigracyjnego”.

Warto podkreślić, że z preferencyjnych warunków przy ubieganiu się o wydanie wizy krajowej korzystają studenci zagraniczni, którzy posiadają Kartę Polaka. Osoby te bowiem w trakcie kontroli granicznej nie muszą okazywać wystarczających środków finansowych na czas trwania planowanego pobytu oraz na powrót do państwa pochodzenia ani dokumentów umożliwiających uzyskanie takich środków oraz mogą się ubiegać o zwolnienie z opłat za przyjęcie i rozpatrzenie wniosku o wydalenie wizy krajowej lub refundację tej opłaty, pod warunkiem, że wjeżdżają do Polski na podstawie specjalnej wizy wydanej w celu

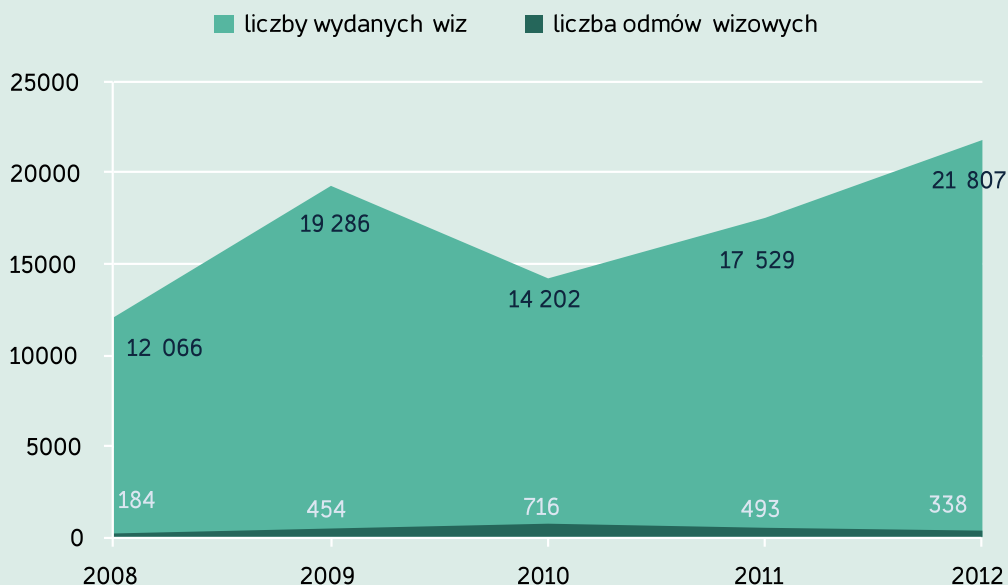
korzystania z uprawnień wynikających z posiadania Karty Polaka.

Warto podkreślić, iż temat wydawanych studentom cudzoziemskim przez polskich konsulów wiz, w tym praktycznych problemów dotyczących procedur wizowych, od wielu lat jest podnoszony przez środowiska akademickie jako jedno z głównych zagadnień wymagających usprawnień oraz bardziej liberalnego podejścia władz.

W tym kontekście należy zaznaczyć, iż odsetek odmów wydania wizy studenckiej jak i wiz w celu kształcenia się w latach 2008-2012 w obydwu przypadkach wyniósł średnio niespełna 3% wszystkich wniosków o wydanie wizy (zarówno typu C i D), a więc był relatywnie niski.

Co się tyczy zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udzielanego studentom stacjonarnych studiów wyższych lub stacjonarnych studiów doktoranckich,

Wykres 16. Liczba wiz¹²³ oraz odmów wizowych wydanych studentom zagranicznym w latach 2008-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MSZ

123. Wizy wydawane w celu odbycia studiów oraz kształcenia i szkolenia (w okresie 2008-01.09.2010 zostały uwzględnione również wizy wydawane w celu dydaktycznym oraz naukowym).

Tabela 5. Liczba odmów wizowych wydanych studentom zagranicznym w związku z ubieganiem się o wizy w celu odbycia studiów I, II, III stopnia lub jednolitych studiów magisterskich w latach 2011-2012, według krajów pochodzenia

2011		2012	
Indie	70	Nepal	51
Nepal	41	Indie	49
Pakistan	31	Ukraina	15
Chiny	16	Nigeria	10
Kongo	7	Bangladesz	10
Sri Lanka	8	Sri Lanka	8
Nigeria	4	Egipt	2
Syria	4	Rosja	2
Ukraina	4	Turcja	2
Palestyna	4	Pakistan	1
Pozostałe	33	Pozostałe	15

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MSZ

to udzielane jest ono na zasadach obligatoryjnych (przepis stanowi: „*zezwoenia (...) udziela się*”), po spełnieniu odpowiednich przesłanek pozytywnych i braku przesłanek negatywnych wykluczających wydanie zezwolenia (ocena, czy zachodzą przesłanki danego rodzaju należy jednak do organu rozpatrującego wnioski). I tak, cudzoziemiec, który ubiega się o ww. zezwolenie, jest zobowiązany:

- 1) złożyć prawidłowo wypełniony formularz wniosku o udzielenie zezwolenia,
- 2) przedstawić ważny dokument podróży (w szczególnie uzasadnionym przypadku, gdy cudzoziemiec nie posiada ważnego dokumentu podróży i nie ma możliwości jego uzyskania, może przedstawić inny dokument potwierdzający jego tożsamość lub dostarczyć potwierdzoną za zgodność z oryginałem kserokopię tego dokumentu),
- 3) aktualne fotografie,
- 4) dowód uiszczenia opłaty skarbowej w wysokości 340 zł,
- 5) potwierdzić zamiar podjęcia lub kontynuowania studiów na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, przedkładając zaświadczenie jednostki prowadzącej studia o przyjęciu na studia,
- 6) przedstawić dowód uiszczenia opłat, jeżeli są wymagane przez ww. jednostkę w celu podjęcia lub kontynuowania studiów lub posiadania odpowiedniej kwoty przeznaczonej na ten cel na koncie bankowym,
- 7) posiadać środki finansowe wystarczające na pokrycie kosztów utrzymania (minimalna kwota środków na pokrycie ww. kosztów wynosi 800 zł na każdy miesiąc pobytu przez okres 12 miesięcy (czyli prawie 10 tys. zł) lub przez cały okres pobytu krótszy niż 12 miesięcy albo równoważność tej kwoty w walutach obcych¹²⁴), studiów i powrotu do kraju pochodzenia (środki finansowe na pokrycie kosztów

124. Dodatkowo, jeżeli cudzoziemiec przebywa w Polsce wraz z członkiem rodziny pozostającym na jego utrzymaniu, powinien on posiadać 456 zł na każdego członka rodziny na każdy miesiąc pobytu przez okres 12 miesięcy lub przez cały okres pobytu krótszy niż 12 miesięcy albo równoważność tej kwoty w walutach obcych (przez ostatnie 6 lat do końca września 2012 r. kwota ta wynosiła 351 zł).

powrotu do kraju zamieszkania w wysokości stanowiącej równowartość biletu, na podstawie którego nastąpił wjazd na terytorium Polski, nie mniejsze jednak niż 200 zł - w razie przybycia z państwa trzeciego sąsiadującego z Rzeczpospolitą Polską, 500 zł - w razie przybycia z europejskiego państwa trzeciego, 2 500 zł - w razie przybycia z państwa trzeciego nieeuropejskiego¹²⁵) lub przedstawić dokumenty potwierdzających posiadanie ww. środków,

- 8) posiadać ubezpieczenie zdrowotne w rozumieniu przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych lub potwierdzenie pokrycia przez ubezpieczyciela kosztów leczenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (polisa ubezpieczeniowa),
- 9) przedstawienie dodatkowych dokumentów potwierdzających dane i informacje zawarte we wniosku (np. odpis aktu urodzenia) oraz potrzebnych do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego (np. zaświadczenie o niekaralności w Polsce, potwierdzenie zameldowania pod adresem pobytu w Polsce).

W pozostałych przypadkach odbywania nauki w Polsce, takich jak studia podyplomowe, niestacjonarne lub roczny kurs przygotowujący do podjęcia studiów w języku polskim, zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony może zostać udzielone fakultatywnie (przepis stanowi: „*zezwoienia (...) można udzielić*”), w oparciu o przesłankę zawartą w art. 53a ust. 1 pkt 1a *ustawy o cudzoziemcach*. Ma to jednak ulec zmianie po wejściu w życie nowej ustawy o cudzoziemcach (kursy przygotowawcze mają być objęte przepisami o udzielaniu zezwolenia pobytowego na zasadach obligatoryjnych).

125. W przypadku pozostawania na utrzymaniu cudzoziemca jego członków rodziny, obowiązuje wymóg posiadania biletu powrotnego lub środków finansowych na jego pokrycie dla każdego członka rodziny.

Warunki, od spełnienia których uzależnione jest udzielenie ww. zezwolenia, są podobne do tych wymaganych przy udzielaniu zezwolenia studentom stacjonarnych studiów wyższych lub stacjonarnych studiów doktoranckich z tą różnicą, iż nie wymaga się przedstawienia w takich przypadkach dowodu posiadania wystarczających środków finansowych na pokrycie kosztów kształcenia¹²⁶, które są wymagane w odniesieniu do pozostałych grup cudzoziemców. Niezbędne jest z kolei przedstawienie tytułu prawnego do zajmowanego lokalu mieszkalnego, w którym przebywa lub zamierza przebywać cudzoziemiec¹²⁷. Warunek ten ma jednak zostać zniesiony wraz z przyjęciem nowej ustawy o cudzoziemcach, która wymagać będzie jedynie wskazania miejsca zamieszkania na terenie Polski.

Niektóre z wymogów, np. wymóg złożenia wniosku o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony na określonym formularzu, złożenie podpisu na wniosku, dołączenie fotografii, przedstawienie ważnego dokumentu podróży oraz tytułu prawnego do lokalu, stanowią warunek formalny do rozpatrzenia wniosku cudzoziemca. W sytuacji, w której student cudzoziemski składa przedmiotowy wniosek bez dopełnienia któregoś z wymaganych warunków formalnych, organ właściwy do rozpatrzenia sprawy wzywa go do ich uzupełnienia w określonym terminie, pod rygorem pozostawienia podania bez rozpoznania. Jeśli natomiast nie zostanie uiszczona opłata skarbowa za udzielenie zezwolenia z chwilą złożenia wniosku, cudzoziemiec wzywany

126. Zgodnie z 2 ust. 1 *Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie minimalnych kwot, jakie powinni posiadać cudzoziemcy podejmujący lub kontynuujący studia oraz prowadzący badania naukowe na pokrycie kosztów utrzymania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i powrotu oraz dokumentów, które mogą potwierdzić możliwość uzyskania takich środków* (Dz. U. 2009 nr 222 poz. 1766).

127. Do wniosku dołącza się również analogicznie zaświadczenie potwierdzające zamiar podjęcia lub kontynuowania nauki określające przewidywany regulaminem czas jej trwania oraz dowód uiszczenia opłat, jeżeli są one wymagane przez jednostkę w celu podjęcia lub kontynuowania nauki.

jest do jej wniesienia w wyznaczonym terminie najpóźniej w dniu odbioru decyzji¹²⁸.

Przyczyną odmowy udzielenia studentowi zagranicznemu zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony jest przede wszystkim wystąpienie przesłanek negatywnych, a więc jeśli¹²⁹:

- 1) cudzoziemiec nie spełnia wymogów udzielenia zezwolenia określonych ustawą o cudzoziemcach,
- 2) dane cudzoziemca figurują w wykazie cudzoziemców, których pobyt na terytorium Polski jest niepożądany lub w Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu,
- 3) okoliczności sprawy wskazują, że cel wjazdu lub pobyt jest lub będzie inny niż deklarowany,
- 4) cudzoziemiec nie zaliczył roku studiów i nie uzyskał warunkowego wpisu na następny rok lub semestr studiów (dotyczy odmów dzielenia kolejnego zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony),
- 5) wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa albo ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego lub interes Rzeczypospolitej Polskiej,
- 6) w postępowaniu o udzielenie zezwolenia cudzoziemiec złożył wniosek lub dołączył do niego dokumenty zawierające nieprawdziwe dane osobowe lub fałszywe informacje,
- 7) w postępowaniu o udzielenie zezwolenia cudzoziemiec zeznał nieprawdę lub zataił prawdę albo, w celu użycia za autentyczny, podrobił lub przerobił dokument

байдь takiego dokumentu jako autentycznego używał,

- 8) nie zwrócił kosztów wydalenia, które zostały sfinansowane z budżetu państwa
- 9) stwierdzono u cudzoziemca chorobę lub zakażenie, podlegające obowiązkowemu leczeniu na podstawie *ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi* lub istnieje podejrzenie takiej choroby lub zakażenia, a cudzoziemiec nie wyraża zgody na to leczenie,
- 10) cudzoziemiec przebywa na terytorium Polski nielegalnie.

Ustalenie tego, czy zachodzi jedna z ww. okoliczności odbywa się m.in. poprzez obowiązek zwrócenia się wojewody do komendanta oddziału Straży Granicznej, komendanta wojewódzkiego Policji, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, a w razie potrzeby także do konsula właściwego ze względu na ostatnie miejsce zamieszkania cudzoziemca za granicą lub do innych organów, z wnioskiem o przekazanie informacji, czy wjazd i pobyt cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanowią zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa albo ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego.

W przeciwieństwie do procedury wizowej, prawo nie przewiduje żadnych ułatwień dla cudzoziemców posiadających Kartę Polaka ubiegających się o udzielenie zezwolenia pobytowego. Ubiegają się oni o udzielenie zezwolenia na ogólnych zasadach.

W przypadku obydwu procedur organ rozpatrujący wniosek (konsul lub wojewoda) może wezwać cudzoziemca do dostarczenia dodatkowych dokumentów potrzebnych do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego, potwierdzających cel i warunki planowanego pobytu oraz dane i informacje zawarte we wniosku.

128. Zgodnie z art. 261 § 4 kpa, możliwe jest jednak rozpatrzenie przez organ sprawy (pomimo nieuiszczenia należności), jeżeli za niezwłocznym załatwieniem sprawy przemawiają względy społeczne lub ważny interes strony.

129. Art. 57 ust. 1 i 1a *ustawy o cudzoziemcach*.

Przesłanki do udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony uwzględniają wymogi dyrektywy Rady 2004/114/WE z dnia 13 grudnia 2004 r. w sprawie warunków przyjmowania obywateli państw trzecich w celu odbywania studiów, udziału w wymianie młodzieży szkolnej, szkoleniu bez wynagrodzenia lub wolontaria-

cie. Dodatkowy warunek przedstawienia dowodu wystarczającej znajomości języka, w którym cudzoziemiec będzie odbywał studia (art. 7 pkt 1c ww. dyrektywy) brany jest pod uwagę przy wydawaniu przez konsula wizy, nie jest natomiast wymagany przez wojewodę przy rozpatrywaniu wniosku o udzielenie zezwolenia pobytowego.

Tabela 6. Liczba osób, które uzyskały zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony w 2011 r. (wg podstawy prawnej)

Rok	art. 53 ust.1 pkt 16 (stacjonarne studia wyższe lub doktorantkie)	art. 53a ust.1 pkt 1 lit.a (nauka)	art. 53a ust.1 pkt 1 lit.b (szkolenie zawodowe)
2008	4 535	1 442	188
2009	5 272	1 487	113
2010	4 951	1 163	140
2011	4 616	1 162	4140
2012	4 463	1 128	25

Źródło: System Pobyt

Tabela 7. Zestaw warunków wymaganych do spełnienia w trakcie ubiegania się o wydanie wizy, udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony

Warunki wymagane do spełnienia przy ubieganiu się o wydanie wizy	Warunki wymagane do spełnienia przy ubieganiu się o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony
elektronicznie zarejestrowany, wypełniony, wydrukowany oraz podpisany formularz ankiety wizowej	wypełniony wniosek o udzielenie zezwolenia złożony na formularzu
	aktualne fotografie,
ważny dokument podróży spełniający określone kryteria	ważny dokument podróży lub - w szczególnie uzasadnionym przypadku - inny dokument potwierdzający tożsamość cudzoziemca
zaświadczenie, potwierdzające zamiar podjęcia lub kontynuowania studiów (zgodnie ze wzorem określonym w rozporządzeniu)	
dokumenty potwierdzające posiadanie środków finansowych na pokrycie kosztów utrzymania (co najmniej 1600 złotych lub jej równowartość w walutach obcych na pokrycie ww. kosztów przez okres pierwszych 2 miesięcy planowanego pobytu) oraz na powrót albo możliwość uzyskania takich środków zgodnie z prawem	dokumenty potwierdzające posiadanie wystarczających środków finansowych na pokrycie kosztów utrzymania i powrotu cudzoziemca i członków rodziny pozostających na jego utrzymaniu (co najmniej 800 złotych na każdy miesiąc pobytu oraz dodatkowo 456 zł na członka rodziny na każdy miesiąc pobytu, a także 200-2 500 złotych na pokrycie kosztów powrotu) albo możliwość uzyskania takich środków zgodnie z prawem
dokumenty wykazujące, że cudzoziemiec uiścił opłatę za podjęcie lub kontynuację studiów (jeśli jest wymagana)	

Warunki wymagane do spełnienia przy ubieganiu się o wydanie wizy	Warunki wymagane do spełnienia przy ubieganiu się o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony
wiza Schengen: ubezpieczenie zdrowotne o minimalnej kwocie w wysokości 30.000 EUR i ważne przez okres planowanego pobytu cudzoziemca na terytorium państw strefy Schengen; wiza krajowa: ubezpieczenie zdrowotne w rozumieniu przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych lub podróżne ubezpieczenie medyczne na minimalną kwotę w wysokości 30.000 EUR i ważne przez okres planowanego pobytu cudzoziemca na terytorium Polski	ubezpieczenie zdrowotne w rozumieniu przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych lub potwierdzenie pokrycia przez ubezpieczyciela kosztów leczenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (polisa ubezpieczeniowa)
dowód uiszczenia opłaty wizowej: wizy Schengen – brak opłat dla studentów, wiza krajowa – opłata w wysokości 60 € (z opłaty tej zwolnieni są posiadacze Karty Polaka oraz obywatele państw, z którymi Polska zawarła międzynarodowe umowy o zniesieniu opłat wizowych lub też zniósł ten obowiązek jednostronnie)	dowód uiszczenia opłaty skarbowej za zezwolenie w kwocie 340,00 zł (w przypadku udzielenia zezwolenia, pobierana jest od cudzoziemca dodatkowa opłata za wydanie karty pobyt w wysokości 50 zł)
dokumenty potrzebne do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego	
dokumenty potwierdzające dane i informacje zawarte we wniosku (np. akt urodzenia)	
fakultatywnie - dowód wystarczającej znajomości języka, w którym cudzoziemiec będzie odbywał studia	nie dotyczy
niefigurowanie danych cudzoziemca w wykazie cudzoziemców, których pobyt na terytorium RP jest niepożądany lub w Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu,	
cudzoziemiec nie może być uznawany za osobę, która może naruszyć porządek publiczny, bezpieczeństwo, interes Rzeczypospolitej Polskiej lub stosunki międzynarodowe jednego z państwa Schengen,	cudzoziemiec nie może być uznawany jest za osobę, która może naruszyć porządek publiczny, bezpieczeństwo, interes Rzeczypospolitej Polskiej, zdrowie publiczne,
nie dotyczy	cudzoziemiec musi przebywać w Polsce legalnie.

Źródło: Opracowanie własne

◇ Termin wydania zezwolenia na wjazd/pobyt

W pilnych przypadkach decyzja o wydaniu wizy może być podjęta w ciągu do trzech dni roboczych (nie dotyczy obywateli wszystkich państw – zalecany jest kontakt z konsulatem). Co do zasady jest ona jednak wydawana w ciągu 15 dni kalendarzowych od dnia uznania wniosku przez konsula za dopuszczalny (czyli po złożeniu wszystkich wymaganych dokumentów). W indywidualnych przypadkach, gdy konieczna jest dalsza, szczegółowa kontrola dokumentów, rozpatrzenie wniosku może zostać przedłużone do 30 dni, a wyjątkowo, gdy potrzebne są dodatkowe

dokumenty, termin ten można przedłużyć do maksymalnie 60 dni¹³⁰.

Okres ważności wizy oraz długość dozwolonego pobytu w Polsce uzależniony jest od wyników analizy wniosku przez konsula, w tym okresu pobierania nauki. Przy wyznaczaniu okresu ważności wizy brany jest również pod uwagę termin rozpoczęcia zajęć przez studenta, tak aby umożliwić rozpoczęcie zajęć zgodnie z harmonogramem określonym przez uczelnię.

130. Wniosek wizowy nie może być złożony w konsulacie wcześniej niż 3 miesiące przed planowanym wjazdem do Polski.

Pomimo, iż Polska nie stosuje obecnie ani nie planuje stworzyć systemowego, formalno-prawnego rozwiązania polegającego na wprowadzeniu specjalnej, przyspieszonej procedury w przypadku udzielania wiz studenckich (dotyczy to również studentów zakwalifikowanych do odbycia studiów w ramach określonego programu wymiany np. Erasmus Mundus lub studentów pochodzących z krajów będących sygnatariuszem *Konwencji Lizbońskiej*), polscy konsulowie dążą do skrócenia terminu wydawania wiz w każdym uzasadnionym przypadku, tak aby umożliwić studentom rozpoczęcie nauki w normalnym trybie.

Problemem, jaki pojawił się jednak wraz ze wzmożonym zainteresowaniem w ostatnich latach polskimi wizami na Wschodzie (głównie na Ukrainie i Białorusi), były kolejki przed konsulatami (często kontrolowane przez „kolejkowe” mafie), które znacznie utrudniały złożenie wniosku wizowego i wydanie wizy na czas. W celu poprawy tej sytuacji, MSZ zdecydował się na otwarcie nowych placówek konsularnych, wprowadzenie elektronicznego systemu rejestracji wniosków wizowych, tzw. e-konsulat (system pozwala na zapisanie się na rozmowę w konsulacie w konkretnym terminie, a następnie zmianę danych lub daty spotkania) oraz outsourcing wizowy, czyli zlecenie przyjmowania wniosków wizowych (połączone z pomocą w ich przygotowaniu i skompletowaniu dokumentów) zewnętrznym firmom działającym na lokalnych rynkach¹³¹. System e-konsulat poddawany był jednak wielu próbom ataków hackerskich przeprowadzanych przez zorganizowane grupy przestępcze¹³², przez co dochodziło

do sytuacji, w których termin umówienia wizyty w konsulacie był bardzo odległy - nawet kilkumiesięczny. W chwili obecnej czas oczekiwania na wizytę w konsulacie wynosi ok. 1 miesiąc.

System jest ciągle poprawiany, a nowe wpisy monitorowane i ręcznie usuwane, gdy budzą podejrzenia, że są fikcyjne¹³³. W państwach, w których znajdują się Punkty Przyjmowania Wniosków Wizowych uruchomiono również call center udzielające informacji i pomocy w procedurze wizowej.

Warto dodać, iż podpisywanie przez Polskę z innymi państwami umowy o wzajemnej reprezentacji wizowej z reguły zawierają wyłączenia wydawania wiz w celu odbycia studiów (przykładem jest tutaj umowa o wzajemnej reprezentacji wizowej z Estonią, Holandią i Słowacją, które nie mają zastosowania do wiz wydawanych w celu podjęcia nauki; umowy ze Słowenią i Szwecją nie zawierają takich wyłączeń). Nie jest zatem zazwyczaj możliwe ubieganie się przez studenta zagranicznego o polską wizę studencką w konsulacie innego państwa, które reprezentuje interesy Polski na terenie państwa trzeciego.

W przypadku procedur udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, zgodnie z kodeksem postępowania administracyjnego, załatwienie sprawy wymagającej postępowania wyjaśniającego powinno nastąpić nie później niż w ciągu miesiąca, a sprawy szczególnie skomplikowanej – nie później niż w ciągu dwóch miesięcy od dnia wszczęcia postępowania¹³⁴.

131. Na outsourcing i otwarcie nowych placówek nie zgodziła się jednak Białoruś, która skutecznie blokuje też zwiększenie liczby - tak tam potrzebnych - polskich pracowników konsularnych.

132. Ataki polegają na masowym wpisywaniu do systemu e-konsulat fikcyjnych nazwisk osób (przy użyciu specjalnych skryptów, które sprawdzają dostępność terminów rozmów z pracownikami konsularnymi) w celu zablokowania tych terminów, a następnie ich ewentualnej odsprzedaży. W efekcie często spośród 30 osób zarejestrowanych przez e-konsulat, które miały się pojawić w polskiej placówce, zjawia się zaledwie kilka.

Na Białorusi skala tego typu ataków była tak duża, że zdecydowano się na wydzielenie specjalnych serwerów i osobnych subdomen, by nie blokować działania systemu w polskich placówkach na całym świecie.

133. Biuletyn Migracyjny nr 38 – październik 2012 r., *Pan XYZZ o 10:00 po wizę*.

134. Do powyższego terminu nie wlicza się terminów przewidzianych w przepisach prawa dla dokonania określonych czynności, okresów zawieszenia postępowania oraz okresów opóźnień spowodowanych z winy strony albo z przyczyn niezależnych od organu.

Wydłużony czas oczekiwania na wydanie decyzji w sprawie o udzielenie zezwolenia pobytowego spowodowany jest również tym, iż przed wydaniem decyzji orzekającej o udzieleniu zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony wojewoda zobowiązany jest skonsultować z określonymi organami ewentualny wpływ wjazdu i pobytu cudzoziemca na terytorium RP na porządek publiczny, obronność lub bezpieczeństwo państwa. Organy te mają 30 dni na przekazanie wojewodzie opisanych wyżej informacji, a w szczególnie uzasadnionych przypadkach termin ten może być przedłużony do 3 miesięcy, co ma bezpośredni wpływ na długość trwania procedury.

Również w tej procedurze nie jest stosowany przyspieszony tryb udzielania zezwoleń pobytowych dla żadnej konkretnej grupy studentów, w tym osób odbywających studia w ramach unijnych programów wymiany lub studentów pochodzących z państw będących sygnatariuszami *Konwencji Lizbońskiej*. Obowiązująca *ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach* nie różnicuje sytuacji studentów pochodzących z państw trzecich przyjeżdżających do Polski indywidualnie oraz w ramach sformalizowanych programów wymiany, dlatego też wszyscy studenci zagraniczni podlegają jednej procedurze, a rozpatrywanie wniosków odbywa się w oparciu o zasadę równego traktowania wszystkich wnioskodawców. Na żadnym etapie postępowania nie żąda się zatem od studenta przedstawienia dokumentów potwierdzających uczestnictwo w jakichkolwiek programach wymiany, takich jak np. Erasmus Mundus, a dobrowolne dołączenie takich dokumentów do akt sprawy nie wpływa w jakikolwiek sposób na rozstrzygnięcie, ponieważ regulacje nie przewidują preferencji w stosunku do tej kategorii osób.

Z reguły wszyscy studenci zakwalifikowani do programu Erasmus Mundus lub innych programów wymiany przyjeżdżają do Polski ze stosowną wizą i nie ubiegają się

o zezwolenie pobytowe. Niekiedy powstaje potrzeba przedłużenia okresu wymiany, wówczas na podstawie zaświadczeń z uczelni dokonuje się przedłużenia wizy bez zbędnej zwłoki.

♦ **Obowiązek osobistego stawiennictwa przed organem**

Wymóg osobistego stawiennictwa aplikującego o wizę bądź zwolnienia z tego wymogu stosuje się w oparciu o art. 10, ust. 1 i 2 *Wspólnotowego Kodeksu Wizowego*. Osoba ubiegająca się o wizę składa zatem wniosek osobiście pamiętając, iż złożenie wniosku wizowego w każdym polskim urzędzie konsularnym musi być poprzedzone elektroniczną rejestracją wniosku.

Osobiste złożenie wniosku ma umożliwić pracownikom konsulatu ocenę, czy dane zawarte we wniosku są zgodne z prawdą i umożliwić zadanie pytań co do celu podróży i złożonych dokumentów. Niezależnie od praktycznych okoliczności przyjmowania wniosku i dokumentów uzupełniających, istotne jest, aby przy tej okazji uzyskać od wnioskodawcy możliwie dużo informacji, pozwalających na określenie celu podróży.

Konsul może odstąpić od wymogu osobistego stawiennictwa, jeżeli wiadomo, że osoba ubiegająca się o wizę jest uczciwa i wiarygodna (art. 10 ust. 2 *Wspólnotowego Kodeksu Wizowego*).

W drodze wyjątku, konsul może ponadto w każdej chwili zaprosić wnioskodawcę na dodatkową rozmowę lub zażądać od cudzoziemca przedstawienia w konsulacie dodatkowych dokumentów. Z reguły urzędy konsularne nie przyjmują dokumentów nadesłanych faksem, pocztą lub pocztą elektroniczną. W przypadku odbioru wizy, cudzoziemiec nie jest zobowiązany do osobistego stawiennictwa.

Nieco odmiennie zasady obowiązują w przypadku procedury prowadzonej przez

województwo. Wniosek o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony można bowiem składać osobiście w siedzibie urzędu wojewódzkiego, jego dele-

System e-konsulat poddawany był wielu próbom ataków hakerskich przeprowadzanych przez zorganizowane grupy przestępcze

gaturach, punktach obsługi mieszkańców, poprzez pełnomocnika (ustanowionego na podstawie pisemnego pełnomocnictwa lub udzielonego przed urzędnikiem prowadzącym sprawę; pełnomocnikiem może być posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych i wymaga to wniesienia opłaty w wysokości 17 zł¹³⁵) lub pocztą na adres siedziby urzędu. W toku prowadzonego postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony wojewoda może wezwać cudzoziemca do dostarczenia dodatkowych wyjaśnień lub dokumentów (obowiązuje taki sam tryb ich składania jak w przypadku wniosku). Może się także zdarzyć, że pracownik urzędu wojewódzkiego, który prowadzi postępowanie w danej sprawie, wezwie cudzoziemca do siedziby urzędu w celu złożenia osobistych wyjaśnień w sprawie. O ile jednak odbiór decyzji w sprawie udzielenia zezwolenia następuje osobiście, pocztą lub przez pełnomocnika, o tyle w przypadku wydania karty pobytu, cudzoziemiec obowiązany jest do jej osobistego odbioru. Zgodnie jednak z projektowanymi przepisami nowej

ustawy o cudzoziemcach opisane powyżej dopuszczalne sposoby składania wniosku zastąpione zostaną obowiązkiem osobistego stawiennictwa cudzoziemca w urzędzie wojewódzkim, co spowodowane będzie koniecznością pobrania od niego odcisków linii papilarnych (obowiązek stawiennictwa nie będzie wykluczać możliwości działania przez pełnomocnika).

◇ Stosowanie wobec studentów ułatwienia przewidziane we Wspólnym Kodeksie Wizowym

Zgodnie z art. 16 ust. 4 pkt b *Wspólnego Kodeksu Wizowego* opłata za wydanie wizy Schengen znoszona jest względem uczniów, studentów oraz uczestników studiów doktoranckich, którzy podróżują w celu podjęcia studiów lub udziału w szkoleniach.

◇ Zasady legalizacji pobytu w przypadku odbywania kursu przygotowawczego z języka polskiego

W przypadku planowanego przez cudzoziemca odbycia rocznego kursu przygotowawczego w celu nauki języka polskiego przed formalnym rozpoczęciem studiów, oprócz możliwej do wydania przez konsula stosownej do tego celu wizy (wizy w celu kształcenia się lub szkolenia w innej formie niż studia pierwszego, drugiego i trzeciego stopnia lub jednolite studia magisterskie), ma on do dyspozycji dwie ścieżki zalegalizowania swojego pobytu w Polsce. Wybór jednej z nich zależy przede wszystkim od ośrodka, w którym odbywa się ww. kurs. W przypadku, gdy cudzoziemiec uczestniczy w kursie języka polskiego organizowanym przez uczelnię, na której zamierza następnie podjąć regularne studia, uzyskuje on zgodnie z prawem uprawnienia studenta¹³⁶, a co za tym idzie prawo do ubiegania

135. Poświadczone notarialnie pełnomocnictwo wymagane jest, gdy strona nie załącza oryginału dokumentu (art. 76a § 2 kpa).

136. Osoby uczestniczące w takim kursie nie posiadają statusu studenta (są słuchaczami), lecz na podstawie wystawionych im przez uczelnię wyższą legitymacji studenckich są traktowani jak studenci odbywający naukę na roku zerowym studiów.

się o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony na podstawie art. 53 ust. 1 pkt. 16 ww. ustawy (studia stacjonarne I, II i III stopnia). W powyższej sytuacji wymagane jest przedstawienie przez studenta zaświadczenia z uczelni potwierdzającego przyjęcie go na studia stacjonarne na określonym kierunku, poprzedzone rocznym kursem języka polskiego. Takie rozwiązania stosowane jest przez wiele uczelni wyższych w Polsce od kilku lat, co znacznie ułatwia proces legalizacji pobytu na terytorium Polski.

Gdy z kolei cudzoziemiec bierze udział w intensywnym kursie językowym zorganizowanym przez:

- szkołę językową, która nie jest w żaden sposób powiązana z uczelnią wyższą, na której cudzoziemiec zamierza podjąć studia, oraz
- daną uczelnią wyższą, a następnie planuje podjęcie studiów na innej uczelni

może się ubiegać o udzielenie zezwolenia na czas oznaczony na czas oznaczony z uwagi na okoliczność, o której mowa w art. 53a ust 1 pkt 1 lit a *ustawy o cudzoziemcach* – nauka. Warunkiem koniecznym do spełnienia w toku ww. procedury jest przedstawienie przez studenta zaświadczenia potwierdzającego status słuchacza kursu językowego.

Pomimo, iż wystąpienie powyższej okoliczności nie wiąże się z obowiązkiem wydania zezwolenia pobytowego, według deklaracji pracowników urzędów wojewódzkich, studenci zakwalifikowani na kursy przygotowawcze bez przeszkód otrzymują ww. zezwolenia na czas trwania kursu. Problemem formalnym jest jednak to, że kursy te w świetle ustawy o cudzoziemcach nie są traktowane na równi ze studiami wyższymi (będą tak traktowane dopiero po przyjęciu nowej ustawy o cudzoziemcach), wobec czego cudzoziemca obowiązują inne kryteria formalne, oceniane przez pracowni-

ków urzędów wojewódzkich jako mniej korzystne dla zainteresowanych np. warunków posiadania tytułu prawnego do zajmowanego mieszkania, z którego zwolnione są osoby wnioskujące o udzielenie zezwolenia na podstawie artykułu 53 ust. 1 pkt. 16 ww. ustawy. Ma to jednak ulec zmianie po wejściu w życie nowej ustawy o cudzoziemcach (kursy przygotowawcze mają być objęte przepisami o udzielaniu zezwolenia pobytowego na zasadach obligatoryjnych).

Problemem formalnym zgłaszanym obecnie przez wojewodów w przypadku obydwu opisanych wyżej sposobów legalizowania pobytu w Polsce jest jednak fakt, iż zezwolenia pobytowego w celu odbycia kursu przygotowawczego udziela się na czas trwania kursu (nie dłużej jednak niż na okres roku), a decyzja o przyjęciu studenta na studia wyższe niejednokrotnie podejmowana jest w ostatnim tygodniu przed podjęciem studiów, a tym samym w ostatnim tygodniu ważności wizy/zezwoleń. Problemem jest zatem złożenie wniosku o udzielenie zezwolenia pobytowego na okres następujący po ukończeniu kursu z zachowaniem wymaganego prawem 45-dniowego terminu. Sytuacja ta ulegnie jednak zmianie, gdy w życie wejdzie nowa ustawa o cudzoziemcach, która znosi ww. ograniczenie czasowe na złożenie wniosku.

2.3. Przyczyny odmów wydania wiz oraz udzielenia zezwolenia pobytowego

Najczęstszymi przyczynami odmowy wydania wiz studenckich¹³⁷ jest:

137. Zgodnie z art. 30 ust. 1 *ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach*, cudzoziemcowi odmawia się wydania wizen krajowej, jeżeli:

- jego dane znajdują się w wykazie cudzoziemców, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niepożądany lub w Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu,
- nie posiada wystarczających środków utrzymania na czas trwania planowanego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz na powrót do państwa pochodzenia lub zamieszkania lub na tranzyt do państwa trzeciego,

- niezgodność danych i informacji zawartych we wniosku wizowym z faktycznym celem wyjazdu,

Uczniowie, studenci oraz uczestnicy studiów doktoranckich zwolnieni są z wnoszenia opłat za wydanie wizy Schengen

- brak podstawowych dokumentów uprawniających do podjęcia studiów na danym poziomie, np. w Chinach wymagane jest przedstawienie świadectwa ukończenia szkoły średniej oraz wyników krajowego egzaminu na wyższe uczelnie (tzw. Gao Kao) – odpowiednika matury, które

które udzieli pozwolenia na wjazd, lub możliwości uzyskania takich środków zgodnie z prawem,

- nie posiada ubezpieczenia zdrowotnego w rozumieniu przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych lub podróznego ubezpieczenia medycznego o minimalnej kwocie ubezpieczenia w wysokości 30.000 euro, ważnego przez okres planowanego pobytu cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w którym ubezpieczyciel zobowiązuje się do pokrycia kosztów udzielonych ubezpieczonemu świadczeń zdrowotnych bezpośrednio na rzecz podmiotu udzielającego takich świadczeń, na podstawie wystawionego przez ten podmiot rachunku,
- wjazd lub pobyt cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej może spowodować zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego albo naruszyć interes Rzeczypospolitej Polskiej,
- dokument podróży cudzoziemca nie spełnia określonych kryteriów, z wyłączeniem przypadku, gdy kryteria te zostały pominięte ze względu na słuszny interes cudzoziemca,
- złożył wniosek lub dołączył do niego dokumenty zawierające nieprawdziwe dane osobowe lub fałszywe informacje,
- zeznał nieprawdę lub zataił prawdę albo, w celu użycia za autentyczny, podrobił lub przerobił dokument lub takiego dokumentu jako autentycznego używał,
- nie uzasadnił celu lub warunków planowanego pobytu.

łącznie stanowią uprawnienie do ubiegania się o przyjęcie na studia wyższe w Chinach,

- fałszerstwa dokumentów, świadectw, certyfikatów potwierdzających znajomość języka obcego, odbytych kursów zawodowych lub przygotowawczych,
- niewystarczająca znajomość języka angielskiego lub wiedzy na temat kierunku studiów, na którym ma podjąć kształcenie cudzoziemiec (wnioskujący nie są w stanie określić np. ile trwają studia, jakie mają perspektywy pracy, nie wiedzą czy dyplomy ukończenia studiów w Polsce będą uznawane w ich ojczystym kraju), która podlega weryfikacji w trakcie rozmów konsula z aplikantami.

Najczęstszymi powodami, dla których odmawia się z kolei studentom zagranicznym wydania zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony¹³⁸ są przede wszystkim: nieposiadanie wystarczających środków finansowych na pokrycie kosztów utrzymania i powrotu (w tym także na pokrycie kosztów studiów/nauki) oraz niezaliczenie roku studiów i brak warunkowego wpisu na następny rok lub semestr studiów (w przypadku ubiegania się o udzielenie kolejnego zezwolenia na zamieszkanie), w wyniku czego skreślono cudzoziemca z listy studentów.

Pracownicy urzędów wojewódzkich z różną częstotliwością wskazywali również na inne powody odmawiania udzielenia ww. zezwolenia, w tym m.in.:

- brak ubezpieczenia zdrowotnego,
- złożenie wniosku z uchybieniem terminu 45 dni przed końcem ważności legalnego pobytu w Polsce (zarówno w przypadku pierwszego jak i kolejnego wniosku),

138. Warunki udzielenia lub odmowy udzielenia zezwolenia – patrz strona 72-74.

- pozostawanie przez cudzoziemca w Polsce po upływie ważności posiadanej przez niego wizy lub zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony,
- niezupewnienie przez cudzoziemca, pomimo wezwania, wymaganych w toku procedury niezbędnych dokumentów (ma to miejsce zazwyczaj w przypadku ubiegania się o zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony po raz pierwszy),
- złożenie w trakcie postępowania przez studenta wniosku lub dołączenie do niego dokumentów zawierających nieprawdziwe dane osobowe lub nieprawdziwe informacje,
- brak dokumentów potwierdzających legalny pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Należy podkreślić, iż przedstawienie przez cudzoziemca wraz z odwołaniem brakujących dokumentów, które potwierdzają, że spełnia on przesłanki udzielenia zezwolenia prowadzi do zmiany wydanej wcześniej decyzji. Gdy zatem student zagraniczny dostarczy w toku postępowania odwoławczego m.in. potwierdzenie posiadania wystarczających środków finansowych na pokrycie kosztów pobytu, studiów oraz powrotu, spełnienia warunków w zakresie ubezpieczenia, organ II instancji z reguły uchyla decyzję negatywną organu I instancji i udziela studentowi wnioskowanego zezwolenia¹³⁹.

Warto jednak podkreślić, iż studenci zagraniczni należą do tej kategorii cudzoziemców, którym wydawana jest stosunkowo niska liczba decyzji odmownych w postępowaniach o wydanie wizy lub o udziele-

nie zezwolenia na czas oznaczony (patrz: wykres 17).

2.4. Opłaty za kształcenie wyższe w Polsce¹⁴⁰

Biorąc pod uwagę warunki finansowe, na jakich cudzoziemcy kształcą się w Polsce, mogą oni podejmować studia jako stypendyści, bez odpłatności za studia i świadczeń stypendialnych lub na zasadach odpłatności.

W przypadku cudzoziemców odbywających studia na zasadach odpłatności lub podejmujących studia prowadzone w języku obcym, minimalna roczna opłata za naukę¹⁴¹ wynosi odpowiednio:

- 1) na studiach pierwszego, drugiego stopnia albo jednolitych studiach magisterskich - 2.000 euro,
- 2) na studiach doktoranckich i studiach podyplomowych, medycznych stażach podyplomowych, stażach naukowych i artystycznych, szkoleniach specjalistycznych i stażach habilitacyjnych - 3.000 euro;
- 3) na kursach dokształcających i studenckich praktykach zawodowych - 3.000 euro;
- 4) za udział w kursie językowym, w tym kursie przygotowawczym do podjęcia nauki w języku polskim - 2.000 euro;
- 5) w placówkach naukowych Polskiej Akademii Nauk, jednostkach badawczo-roz-

139. Z informacji przekazanych przez wojewodę lubelskiego wynika, iż w takich przypadkach korzysta z przewidzianej w kpa możliwości zmiany decyzji na korzyść strony przed przekazaniem odwołania do organu II instancji.

140. Ogólna uwaga: zgodnie z polskim prawem, studia stacjonarne pierwszego, drugiego i trzeciego stopnia na uczelniach publicznych (w przeciwieństwie do kształcenia na uczelniach niepublicznych) są bezpłatne zarówno dla obywateli polskich, jak i dla obywateli UE, EOG i Szwajcarii oraz posiadaczy Karty Polaka. Studia niestacjonarne i studia podyplomowe są odpłatne dla wszystkich. Uczelnie mogą również wprowadzać opłaty za zajęcia prowadzone w językach obcych. Często zdarza się jednak, iż są one bezpłatne dla ww. kategorii osób.

141. Podane opłaty za studia zostały wprowadzone w 2002 roku i od tamtego czasu nie uległy zmianie.

wojowych i jednostkach organizacyjnych posiadających status jednostki badawczo-rozwojowej oraz Polskiej Akademii Umiejętności - wysokość opłaty w kwocie ustalonej dla danej formy kształcenia w uczelni¹⁴².

Dodatkowo, przy opłacie za pierwszy rok obowiązuje jednorazowa opłata (rekrutacyjna) w wysokości 200 euro. Na uzasadniony wniosek cudzoziemca (np. w przypadku podjęcia drugiego równoległego kierunku studiów lub innej formy nauki bądź wykazania trudnej sytuacji materialnej - niskie zarobki, niepełna rodzina itp.) rektor uczelni może jednak obniżyć ww. opłaty lub zwolnić z nich całkowicie.

Biorąc pod uwagę sposób organizacji opłat za studia w Polsce, w praktyce opłaty te różnią się w zależności od uczelni, kierunku studiów, stopnia studiów i programu, a także języka, w którym prowadzone jest nauczanie, często przewyższając podane wyżej wartości (niekiedy sięgając kwoty 6 000 euro, a na niektórych kierunkach medycznych, technicznych oraz programach MBA nawet ok. 8 000 – 12 000 euro za rok akademicki).

Cudzoziemcy polskiego pochodzenia (w rozumieniu przepisów określonych w art. 5 ust.1-3 *ustawy z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji*), decydując się na podjęcie studiów w języku polskim na zasadach odpłatności, wnoszą opłaty obniżone o 30%.

2.5. Uprawnienia przysługujące studentom zagranicznym

2.5.1. Dostęp do rynku pracy

Opisując uprawnienia przysługujące studentom zagranicznym w kontekście dostę-

pu do rynku pracy, po raz kolejny należy zauważyć, iż cudzoziemcy przebywający w Polsce na podstawie wydanego im zezwolenia pobytowego udzielonego w związku z odbywaniem stacjonarnych studiów wyższych lub stacjonarnych studiów doktoranckich (na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 16 *ustawy o cudzoziemcach*) cieszą się największym zestawem uprawnień w tym zakresie – mogą wykonywać pracę w Polsce bez zezwolenia na pracę¹⁴³. W takiej samej sytuacji są również studenci - posiadacze Karty Polaka¹⁴⁴ oraz studenci, którzy wykonują pracę w ramach odbywania wybranych typów staży lub praktyk zawodowych¹⁴⁵, współpracy publicznych służb zatrudnienia i ich zagranicznych partnerów¹⁴⁶ lub uczestniczących w programach wakacyjnej pracy studentów, zorganizowanych w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw pracy¹⁴⁷.

Inaczej kształtuje się z kolei sytuacja prawna studentów posiadających inny dokument upoważniający do pobytu w Polsce, tj.:

- zezwolenie pobytowe udzielone w związku z podjęciem nauki – art. 53a ust. 1 pkt. 1a ww. ustawy, w tym m.in. podjęciem studiów podyplomowych, studiów niestacjonarnych oraz z odby-

143. Art. 87 ust. 2 pkt 1 *ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*.

144. Art. 6 ust. 1 pkt 1 *ustawy z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka*.

145. Staży, do których odbywania kierują ich organizacje będące członkami międzynarodowych zrzeszeń studentów, 6-miesięcznych praktyk przewidzianych regulaminem studiów lub programem nauczania, zorganizowanych w ramach umowy pomiędzy zagraniczną szkołą wyższą a pracodawcą, zarejestrowanej w powiatowym urzędzie pracy lub praktyk przewidzianych regulaminem studiów lub programem nauczania, pod warunkiem uzyskania skierowania na taką praktykę ze szkoły wyższej lub zawodowej (jeśli cudzoziemiec jest studentem szkoły wyższej w państwie członkowskim UE/EFTA).

146. Jeżeli potrzeba powierzenia cudzoziemcowi wykonywania pracy jest potwierdzona przez właściwy organ zatrudnienia.

147. *Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20 lipca 2011 r. w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę*.

142. §17 *Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 października 2006 r. w sprawie podejmowania i odbywania przez cudzoziemców studiów i szkoleń oraz ich uczestniczenia w badaniach naukowych i pracach rozwojowych*.

ciem rocznego kursu przygotowującego do podjęcia nauki w języku polskim, a także

- więz.

Osoby te bowiem nadal obowiązują pewne wyłączenia w zakresie ich dostępu do rynku pracy. Zgodnie z nimi mogą one wykonywać pracę bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę wyłącznie podczas wakacji akademickich (lipiec-wrzesień)¹⁴⁸. Ponadto, co niezwykle istotne, dotyczy to jedynie cudzoziemców studiujących w polskich uczelniach w systemie stacjonarnym¹⁴⁹. Studenci studiów niestacjonarnych jeśli chcą podjąć pracę muszą zatem posiadać zezwolenie na pracę.

Warto zwrócić uwagę na fakt, iż niezależnie od posiadanego tytułu pobytowego bezwarunkowy dostęp do rynku pracy mają absolwenci polskich szkół ponadgimnazjalnych, stacjonarnych studiów wyższych lub stacjonarnych studiów doktoranckich na polskich uczelniach, w instytutach naukowych Polskiej Akademii Nauk lub instytutach badawczych działających na podstawie przepisów o instytutach badawczych¹⁵⁰.

Ponadto, cudzoziemcowi, który przez trzy lata poprzedzające złożenie wniosku o wydanie zezwolenia na pracę przebywał w Polsce legalnie¹⁵¹ (a pobyt był nie-

przerwany), wojewoda wydaje zezwolenie na pracę bez uwzględnienia warunków na lokalnym rynku pracy¹⁵², co w praktyce ułatwia dostęp do rynku pracy studentom starszych roczników, którzy przebywają w Polsce na podstawie wiz.

Na szczególną uwagę zasługują w tym kontekście obywatele Ukrainy, Białorusi, Rosji, Gruzji i Mołdowy, którzy – po spełnieniu określonych warunków - nawet w przypadku przebywania w Polsce na podstawie wizy lub zezwolenia pobytowego udzielonego zgodnie z art. 53a ust. 1 pkt 1a ww. ustawy, zwolnieni są z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę¹⁵³.

Mimo, iż w polskim prawie brak jest ograniczeń dotyczących dozwolonej liczby godzin wykonywanej przez studenta zagranicznego pracy, a także rodzaju wykonywanej przez niego profesji, możliwe jest cofnięcie wydanego cudzoziemcowi zezwolenia pobytowego lub odmówienie wydania kolejnego poświadczającego status studencki, jeśli praca staje się głównym celem jego pobytu w Polsce. Warto podkreślić, iż studentom – obywatelom państw trzecich nie przysługuje ochrona z tytułu bezrobocia (zasiłki i inne świadczenia). Planowana jest jednak zmiana w tym zakresie, dająca im m.in. prawo do korzystania z usług rynku pracy z wyłączeniem prawa do świadczeń¹⁵⁴.

148. W pozostałych miesiącach wymagane jest zatem posiadanie zezwolenia na pracę wydawanego na zasadach ogólnych. Procedura wydania zezwolenia na pracę wszczynana jest na wniosek pracodawcy. Nie jest wymagane, aby cudzoziemiec legalnie przebywający w Polsce opuścił jej terytorium w celu wydania ww. zezwolenia.

149. §1 pkt. 11 *Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20 lipca 2011 r. w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę* (Dz. U. z 2011 r. poz. 919).

150. Jak wyżej - § 1 ust. 17.

151. Z wyjątkiem pobytu cudzoziemca w strzeżonym ośrodku, w areszcie w celu wydalenia lub w przypadku cudzoziemca, wobec którego został zastosowany środek zapobiegawczy w postaci zakazu opuszczania kraju lub pozbawionego wolności

wskutek wykonania orzeczeń wydanych na podstawie ustaw (pobyt cudzoziemca uznaje się wtedy za legalny).

152. Art. 88c ust. 8 pkt. 2 *ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*.

153. Ibidem §1 pkt. 12. Obywatele Ukrainy, Białorusi, Rosji, Gruzji i Mołdowy uprawnieni są do wykonywania pracy bez wymaganego zezwolenia na pracę przez 6 miesięcy w ciągu 12 miesięcy. Jest to możliwe po zarejestrowaniu przez pracodawcę w urzędzie pracy oświadczenia o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca zawierającego określone przepisem rozporządzenia elementy oraz pod warunkiem wykonywania pracy na podstawie umowy zawartej w formie pisemnej.

154. Zmiana zostanie wprowadzona nowelizacją ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w związku z przyjęciem w 2013 r. nowej ustawy o cudzoziemcach.

2.5.2. Możliwość prowadzenia działalności gospodarczej

Możliwość zakładania działalności gospodarczej przez studentów zagranicznych, podobnie jak w przypadku wykonywania przez nich pracy, różnicuje się w Polsce ze względu na posiadany przez nich tytuł pobytowy. I tak, podejmowanie i wykonywanie działalności gospodarczej w Polsce na takich samych zasadach jak obywatele polscy przysługuje wyłącznie cudzoziemcom odbywającym w Polsce studia wyższe lub studia doktoranckie w trybie stacjonarnym, którym udzielono na tej podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony (art. 53 ust. 1 pkt 16 *ustawy o cudzoziemcach*)¹⁵⁵. Takie same uprawnienia przysługują osobom posiadającym ważną Kartę Polaka.

Z ww. uprawnień wyłączeni są natomiast pozostali studenci zagraniczni, tj.:

- cudzoziemcy posiadający zezwolenie pobytowe udzielone w związku z podjęciem nauki – art. 53a ust. 1 pkt 1a ww. ustawy, w tym m.in. podjęciem studiów podyplomowych, studiów niestacjonarnych, odbyciem rocznego kursu przygotowującego do podjęcia nauki w języku polskim, a także
- cudzoziemcy przebywający w Polsce na podstawie wizy.

Ww. osoby mają bowiem prawo do podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej wyłącznie w formie spółki:

- » komandytowej,
- » komandytowo-akcyjnej,
- » z ograniczoną odpowiedzialnością,
- » akcyjnej,

a także do przystępowania do takich spółek oraz obejmowania bądź nabywania ich udziałów lub akcji, o ile umowy międzynarodowe nie stanowią inaczej.

W tym kontekście, należy podkreślić, iż po ukończeniu przez cudzoziemca studiów w Polsce, a wraz z nim zmianą statusu pobytowego, ograniczeniu ulega też zakres, w jakim uprawniony jest on do prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce (będzie taki jak w przypadku cudzoziemców posiadających zezwolenie pobytowe udzielone w związku z podjęciem nauki oraz przebywających w Polsce na podstawie wizy), co prowadzić może do sytuacji, w których cudzoziemiec będzie zmuszony zaprzestać dalszego prowadzenia działalności gospodarczej w dotychczasowej formie¹⁵⁶.

2.5.3. Dostęp do świadczeń z systemu ubezpieczeń społecznych

Przepisy *ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych* nie uzależniają faktu objęcia polskimi ubezpieczeniami od posiadania danego obywatelstwa, miejsca zamieszkania, czy tytułu pobytowego. Istotny dla objęcia tymi ubezpieczeniami jest fakt prowadzenia pozarolniczej¹⁵⁷ działalności gospodarczej w Polsce lub zawarcia z polskim podmiotem stosunku pracy lub innej umowy rodzącej zgodnie z przepisami obowiązek ubezpieczeń społecznych oraz wykonywanie pracy w ramach tych umów na obszarze Polski.

Na podstawie art. 6 ust. 1 ww. ustawy wszystkie osoby (w tym studenci zagraniczni), które w Polsce są m.in.: pracownikami, zleceniobiorcami, prowadzącymi pozarolniczą działalność gospodarczą

155. Art. 13 ust. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U z 2010 r. Nr 220 poz. 1447 j.t.).

156. K. Naranovich (red.), *Mapa drogowa...*, op.cit., s. 108.

157. Rolnicy podlegają w Polsce odmiennym zasadom dotyczącym ubezpieczenia społecznego, ponieważ system ubezpieczeń społecznych dla rolników jest wyodrębniony z systemu powszechnego.

podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym¹⁵⁸.

Cudzoziemiec zatrudniony w Polsce nie będzie podlegał polskiemu ustawodawstwu w zakresie ubezpieczeń społecznych wyłącznie, jeśli obowiązek taki wyklucza umowa międzynarodowa o zabezpieczeniu społecznym, której Polska jest stroną¹⁵⁹ (postanowienia takiej umowy mają bowiem pierwszeństwo przed regulacjami prawnymi zawartymi w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych). Może więc się okazać, że cudzoziemiec mimo wykonywania pracy na terytorium Polski będzie podlegał systemowi zabezpieczenia społecznego państwa, którego jest obywatelem.

Wartym podkreślenia jest również fakt, iż szczególnym zasadom podlegają studenci¹⁶⁰ (polscy oraz zagraniczni) pracujący na umowę zlecenie¹⁶¹. Nie są oni bowiem objęci obowiązkiem posiadania ubezpieczenia społecznego (a także ubezpieczenia zdrowotnego) do ukończenia 26 roku życia. Mogą oni jednak zostać objęci dobrowolnym ubezpieczeniem emerytalnym i rentowymi (pod warunkiem, iż nie podlegają tym ubezpieczeniom z innego tytułu¹⁶²). Jeżeli student wykonuje pracę na podstawie umowy o pracę lub prowadzi działalność gospodarczą, składki na ubezpieczenie społeczne oraz zdrowotne są odprowadzane tak jak w każdym innym przypadku. Opisana regulacja sprawia, iż pracodawcy chętnie zatrudniają studentów w oparciu o umowy zlecenie, ponieważ pozwala im to na minimalizowanie kosztów

własnych (sami studenci preferują z kolei umowy o dzieło).

2.5.4. Warunki zatrudnienia

W Polsce obowiązuje, zapisana w *Kodeksie pracy*, zasada zakazu dyskryminacji, zgodnie z którą nie dopuszczalna jest jakiegokolwiek dyskryminacja w zatrudnieniu, w szczególności ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną, a także ze względu na zatrudnienie na czas określony lub nieokreślony albo w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy¹⁶³. Oznacza to zatem, iż wszyscy pracownicy, w tym studenci zagraniczni podejmujący pracę w trakcie studiów, powinni być równo traktowani w stosunkach pracy w zakresie:

- nawiązywania i rozwiązywania stosunków pracy,
- warunków zatrudnienia (dotyczących m.in. norm i wymiaru czasu pracy oraz okresów odpoczynku dobowego i tygodniowego, wymiaru urlopu wypoczynkowego, minimalnego wynagrodzenia za pracę, wysokości dodatku za pracę w godzinach nadliczbowych, bezpieczeństwa i higieny pracy, uprawnień pracowników związanych z rodzicielstwem),
- awansowania,
- dostępu do szkolenia w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych.

2.5.5. Dostęp do opieki zdrowotnej

Ze świadczeń publicznej opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych mogą korzystać osoby ubezpieczone w Narodowym Funduszu Zdrowia (NFZ)¹⁶⁴.

158. *Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych* przewiduje, że ubezpieczenia społeczne mogą być obligatoryjne (obowiązkowe), dobrowolne lub można im nie podlegać.

159. Polska ma obecnie zawarte umowy o zabezpieczeniu społecznym z takimi państwami, jak: Macedonia, Kanada, USA, Korea Płd., Australia i Ukraina.

160. Chodzi tutaj wyłącznie o studentów na studiach pierwszego lub drugiego stopnia oraz jednolitych studiach magisterskich.

161. Umowa zlecenia jest umową cywilnoprawną uregulowaną w kodeksie cywilnym.

162. Art. 7 *ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych*.

163. Art. 113 *Kodeksu pracy*.

164. Instytucja państwowa, która finansuje świadczenia zdrowotne udzielane ubezpieczonym w niej osobom oraz refunduje leki.

W Polsce można być objętym obowiązkowym ubezpieczeniem zdrowotnym lub ubezpieczyć się dobrowolnie¹⁶⁵. Z bezpłatnej służby zdrowia korzystają mogą wyłącznie osoby ubezpieczone, a w przypadku nieubezpieczonych (co dotyczy także cudzoziemców) - te, które nie ukończyły 18 roku życia oraz kobiety w czasie ciąży, porodu i połogu.

Zgodnie z *ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych*¹⁶⁶, prawo do dobrowolnego ubezpieczenia zdrowotnego (wiążącego się z wykupieniem ubezpieczenia w cenie około 50 zł za miesiąc) mają zarówno studiujący w Polsce cudzoziemscy studenci i uczestnicy studiów doktoranckich, jak i absolwenci, którzy odbywają w Polsce obowiązkowy staż. Dobrowolnym ubezpieczeniem mogą ponadto zostać objęci cudzoziemcy odbywający kursy przygotowawcze do podjęcia nauki w języku polskim.

Cudzoziemcy podejmujący w Polsce pozostałe formy kształcenia (w tym m.in. studia podyplomowe) mogą dobrowolnie ubezpieczyć się w NFZ, pod warunkiem, że przebywają w Polsce na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony¹⁶⁷.

Grupą studentów zagranicznych, której przysługują szczególne uprawnienia w zakresie korzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych są studenci mający udokumentowane pochodzenie polskie w rozumieniu

przepisów o repatriacji. Mogą oni bowiem ubiegać się od uczelni polskiej, w której studiują, o pokrycie przez nią kosztów ubezpieczenia (uczelnia odprowadza wówczas składkę do NFZ, a koszt ubezpieczenia refundowany jest jej ze środków budżetu państwa).

Po zawarciu z NFZ umowy dotyczącej ubezpieczenia oraz po wybraniu lekarza „podstawowej opieki zdrowotnej” wszystkie opisane wyżej kategorie studentów zagranicznych mają takie same prawa w zakresie dostępu do publicznej służby zdrowia jak studenci polscy.

Wszyscy studenci cudzoziemscy mogą ponadto zawierać umowy na ubezpieczenie zdrowotne z dowolnie wybranym prywatnym towarzystwem ubezpieczeniowym.

2.5.6. Dostęp do pomocy społecznej

Regułą w polskim prawie jest to, że do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej uprawnieni są jedynie obywatele polscy. Pomimo, iż od tej zasady przewidziano kilka wyjątków, nie odnoszą się one bezpośrednio do wszystkich studentów-obcokrajowców. Niemniej jednak, studenci zagraniczni mogą korzystać z polskiej pomocy społecznej, jeśli zaliczają się do jednej z kategorii cudzoziemców przebywających w Polsce na podstawie:

- zezwolenia na osiedlenie się,
- zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE,
- zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udzielonego cudzoziemcowi, który w innym państwie członkowskim UE uzyskał status rezydenta długoterminowego UE, a do Polski przybył np. w celu podjęcia pracy, rozpoczęcia działalności gospodarczej, kontynuacji studiów lub szkolenia zawodowego,

165. Różnica pomiędzy dwoma rodzajami ubezpieczeń zdrowotnych dotyczy instytucji/osoby odpowiedzialnej za odprowadzenie składki zdrowotnej za ubezpieczonego. I tak, w przypadku obowiązkowego ubezpieczenia zdrowotnego składkę zdrowotną za ubezpieczoną osobę opłaca inny podmiot tj. pracodawca, Urząd Pracy, szkoła lub uczelnia wyższa itp., a w przypadku dobrowolnego ubezpieczenia zdrowotnego składkę zdrowotną ubezpieczeni opłacają samodzielnie.

166. Dz. U. z 2008 r., Nr 164, poz. 1027.

167. Podstawą wymiaru ich składki jest kwota deklarowanego miesięcznego dochodu, nie niższa jednak od kwoty odpowiadającej przeciętnemu wynagrodzeniu.

- przyznanego im w Polsce statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej,
- uzyskanej w Polsce zgody na pobyt tolerowany – w tym przypadku świadczenia obejmują wyłącznie schronienie, posiłek, niezbędne ubranie oraz zasiłek celowy.

Poza tym prawo do świadczeń w formie interwencji kryzysowej, schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego przysługuje również cudzoziemcom będącym ofiarami handlu ludźmi lub prawdopodobnymi ofiarami handlu ludźmi i spełniającymi określone w ustawie o cudzoziemcach warunki uzyskania zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony¹⁶⁸.

2.5.7. Pomoc materialna dla studentów zagranicznych

O pomoc materialną przysługującą obywatelom polskim (tj. stypendium socjalne, stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych, stypendium rektora dla najlepszych studentów, stypendium ministra za wybitne osiągnięcia) mogą ubiegać się wyłącznie wybrane kategorie studentów cudzoziemskich, w tym przede wszystkim studenci, którzy posiadają długoterminowe zezwolenie pobytowe (w tym zezwolenie na osiedlenie się, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE wydane przez Polskę lub inne państwo UE), są objęci ochroną międzynarodową lub którym udzielono w Polsce zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony w związku z łączeniem rodzin.

Inaczej kształtuje się sytuacja osób legitymujących się ważną Kartą Polaka, które podejmują studia na zasadach obowiązujących obywateli polskich (tj. w trybie postępowania kwalifikacyjnego przewidzianego dla polskich studentów). Mogą oni bowiem ubiegać się o wszystkie rodzaje świadczeń

pomocy materialnej przewidziane dla studentów i doktorantów z polskim obywatelstwem¹⁶⁹.

2.6. Charakter podejmowanego w trakcie studiów zatrudnienia

W związku z charakterem polskich regulacji w zakresie dostępu studentów cudzoziemskich do rynku pracy (zwolnienie znaczącej liczby osób z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę) oraz podejmowania przez nich działalności gospodarczej, a także sposobem agregowania danych w tym zakresie (w statystykach dotyczących liczby wydawanych zezwoleń na pracę lub liczby samozatrudnionych w Polsce, brak jest informacji na temat podstawy pobytowej cudzoziemca lub kategorii cudzoziemców, do której się zalicza), nie jest możliwe systemowe monitorowanie tego zjawiska. Informacji na ten temat dostarczać mogą jedynie przeprowadzone dotychczas badania naukowe. Należy jednak pamiętać, iż ze względu na swój ograniczony charakter opisują one jedynie wycinek rzeczywistości i nie pozwalają na jednoznaczne sformułowanie wniosków.

I tak, z badań przeprowadzonych w ramach projektu „*Migracje edukacyjne do Polski – konsekwencje społeczno-ekonomiczne*”, zrealizowanego w latach 2009-2010 przez Ośrodek Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego¹⁷⁰, wynika, iż

169. Posiadacze ważnej Karty Polaka podejmujący kształcenie w Polsce w trybie oraz na warunkach innych niż dotyczące obywateli RP (jako stypendiści strony polskiej, wysyłający, uczelni, na zasadach odpłatności lub bez odpłatności i świadczeń stypendialnych), nie mogą ubiegać się o stypendia, nie przysługuje im prawo do ubiegania się o świadczenia pomocy materialnej o charakterze socjalnym i stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych.

170. Badanie obejmowało:

- * badanie ilościowe zrealizowane na podstawie kwestionariusza wywiadu, przeprowadzone w dziesięciu polskich uczelniach wyższych (Uniwersytet Warszawski, Politechnika Warszawska, Uniwersytet Medyczny w Białymstoku, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Wyższa Szkoła Prawa i Administracji w Przemyślu-Rzeszowie, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lubli-

168. Art. 5 i 5a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 175 poz. 1362 z późn. zm.).

znacząca część studentów zagranicznych objętych ww. badaniem miała doświadczenia związane z udziałem w polskim rynku pracy, podejmując w trakcie studiów pracę zarobkową zarówno w formie legalnej, jak i nielegalnej (według deklaracji respondentów, aż 40% z nich posiadało jedynie ustną umowę o pracę, a 20% - umowę cywilno-prawną, czyli zawartą na podstawie kodeksu cywilnego). Wśród najczęściej wykonywanych przez respondentów prac wskazywali oni:

- prace fizyczne o charakterze dorywczym,

Z badań Ośrodka Badań nad Migracjami UW wynika, iż znacząca część studentów zagranicznych miała doświadczenia związane z pracą w Polsce

- opieka nad dzieckiem,
- tłumaczenie,
- praca w gastronomii,
- zajęcia informatyczne.

Na uwagę zasługuje zatem fakt, iż charakter pracy wykonywanej przez studiujących w Polsce cudzoziemców nie różnił się zasadniczo od tej wykonywanej przez stu-

dentów polskich, poza zapewne większą częstotliwością udzielanych korepetycji językowych i prac translatorskich¹⁷¹.

Podejmowanie zatrudnienia podczas studiowania w Polsce było częstym zjawiskiem wśród studentów polskiego pochodzenia oraz postugujących się językiem polskim. Przeciwwagą dla nich byli studenci z Afryki i Azji, których aktywność ekonomiczna miała marginalny oraz ograniczony charakter. Wydaje się zatem, iż ze względu na zidentyfikowany w badaniach charakter zatrudnienia studentów zagranicznych (głównie w sektorze gastronomii, opieki nad dziećmi i innych prac dorywczych) najważniejszą cechą, dzięki której możliwe jest zatrudnienie jest znajomość języka polskiego. Nie dotyczy to jedynie korepetycji z języków obcych i prac związanych z wykonywaniem tłumaczeń.

Badania wykazały również, iż wśród respondentów nie ma powszechnej wiedzy, iż mogą oni obecnie podejmować zatrudnienie bez zezwolenia na pracę¹⁷².

Podkreślenia wymaga również fakt, iż studenci (zarówno polscy jak i zagraniczni) podejmują pracę najczęściej w czasie wakacji, z której dochód wykorzystują na utrzymanie w trakcie roku akademickiego.

2.7. Członkowie rodziny studenta zagranicznego

2.7.1. Prawo połączenia z rodziną

Członkowie rodzin studentów zagranicznych kształcących się w Polsce mogą korzystać z procedury łączenia rodzin na zasadach ogólnych, tzn. po upływie co najmniej 2 lat pobytu głównego członka rodziny w Polsce na podstawie zezwolenia na zamieszkanie

nie, Szkoła Główna Handlowa, Wyższa Szkoła Gospodarki Regionalnej w Józefowie, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego) – łącznie uzyskano 256 ankiet, oraz

• badanie jakościowe przeprowadzone z udziałem 10 zagranicznych absolwentów polskich uczelni wyższych oraz z ekspertami posiadającymi znaczącą wiedzę na temat studentów zagranicznych w Polsce.

171. C. Żołędowski (red.), *Studenci zagraniczni w Polsce...*, op.cit., str. 162-168.

172. Ibidem, str. 187-188.

na czas oznaczony (zarówno udzielonego w związku z okolicznością opisaną w art. 53 ust. 1 pkt 16 jak i w art. 53a ust 1 pkt 1a *ustawy o cudzoziemcach*), w tym bezpośrednio przed złożeniem wniosku o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony dla członka rodziny - na podstawie zezwolenia wydanego na okres pobytu nie krótszy niż rok¹⁷³ (obecnie ww. zezwolenie może być wydane studentowi cudzoziemskiemu maksymalnie na okres 1 roku; zdarzają się zatem sytuacje, w których zezwolenie wydane jest na krótszy okres, co powoduje brak możliwości spełnienia jednego z podstawowych warunków wymaganych do połączenia z rodziną).

Korzystając z powyższych uprawnień, student – obcokrajowiec może złożyć do wojewody (właściwego ze względu na jego miejsce pobytu) wniosek o udzielenie poszczególnym członkom swojej rodziny zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, do którego dołącza:

- dokumenty potwierdzające posiadanie stabilnego i regularnego źródła dochodu wystarczającego na pokrycie kosztów utrzymania siebie i członków rodziny pozostających na utrzymaniu cudzoziemca¹⁷⁴,

173. Zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony w celu połączenia z rodziną udziela się członkowi rodziny studenta zagranicznego zamieszkującego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej również na podstawie innych dokumentów pobytowych tj. zezwolenia na osiedlenie się, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE, zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji lub posiadającego status uchodźcy albo ochronę uzupełniającą. Dotyczy to jednak przypadków dłuższego okresu przebywania cudzoziemca w Polsce albo sytuacji, dla których podjęcie kształcenia nie jest główną przesłanką wjazdu do Polski – art. 53 ust. 1 pkt 7 *ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach*.

174. Dochód ten, po odliczeniu kosztów zamieszkania, przypadający na każdego członka rodziny pozostającego na utrzymaniu cudzoziemca, musi być wyższy niż wysokość dochodu, od której przyznaje się świadczenia pieniężne z pomocy społecznej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (czyli od kwoty 456 zł za każdą osobę w rodzinie).

- tytuł prawny do zajmowania lokalu mieszkalnego, w którym cudzoziemiec, składający wniosek, przebywa lub zamierza przebywać (za tytuł prawny do zajmowania lokalu mieszkalnego w którym cudzoziemiec przebywa lub zamierza przebywać nie uznaje się umowy użyczenia lokalu, chyba, że użyczającym jest jego zstępny, wstępny lub małżonek lub rodzice małżonka lub rodzzeństwo cudzoziemca)¹⁷⁵,

- dokumenty potwierdzające posiadanie ubezpieczenia zdrowotnego w rozumieniu przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych lub potwierdzenie pokrycia przez ubezpieczyciela kosztów leczenia na terytorium RP,

- dokumenty niezbędne do potwierdzenia danych zawartych we wniosku i okoliczności uzasadniających ubieganie się o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, w tym m.in.:

» odpis aktu małżeństwa (wraz z tłumaczeniem przysięgłym) - jeżeli wniosek dotyczy współmałżonka,

» odpis aktu urodzenia dziecka – w zależności od sytuacji:

- cudzoziemca i osoby pozostającej z nim w związku małżeńskim, w tym także dziecka przysposobionego,

- cudzoziemca - składającego wniosek, w tym także dziecka przysposobionego, pozostającego na jego utrzymaniu, nad którym cudzoziemiec sprawuje faktycznie władzę rodzicielską,

175. Projekt nowej ustawy o cudzoziemcach znosi obowiązek spełnienia tego warunku.

- osoby, z którą cudzoziemiec pozostaje w związku małżeńskim uznawanym przez prawo Rzeczypospolitej Polskiej, w tym także dziecka przysposobionego, pozostającego na jej utrzymaniu, nad którym sprawuje ona faktycznie władzę rodzicielską.
  - » prawomocne orzeczenie sądu potwierdzające, że małoletnie dziecko jest dzieckiem przysposobionym (w zależności od sytuacji),
  - » zgodę osób, które sprawują władzę rodzicielską nad małoletnim cudzoziemcem, ubiegającym się o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony (wraz z tłumaczeniem przysięgłym),
  - » zaświadczenie, potwierdzające wywiązywanie się z zobowiązań podatkowych wobec Skarbu Państwa (zaświadczenie z właściwego Urzędu Skarbowego).
- dowód uiszczenia opłaty skarbowej za zezwolenie w kwocie 340,00 zł.

Członek rodziny dołączający do cudzoziemca przebywającego w Polsce przedstawia ponadto do wglądu lub dostarcza potwierdzoną za zgodność z oryginałem kserokopię ważnego dokumentu podróży (paszportu)¹⁷⁶.

Za członka rodziny cudzoziemca w takim przypadku uważa się:

- osobę pozostającą z nim w związku małżeńskim (pod warunkiem, że związek jest uznawany przez polskie prawo),

- małoletnie dziecko, w tym dziecko przysposobione:
  - » studenta zagranicznego oraz jego małżonka,
  - » studenta zagranicznego, jeśli dziecko pozostaje na jego utrzymaniu oraz nad którym sprawuje on faktycznie władzę rodzicielską,
  - » małżonka studenta zagranicznego, jeśli dziecko pozostaje na jego utrzymaniu oraz nad którym sprawuje on faktycznie władzę rodzicielską.

2.7.2. Uprawnienia przysługujące członkowi rodziny studenta cudzoziemskiego

◊ Dostęp do rynku pracy i możliwość prowadzenia działalności gospodarczej

Członek rodziny studenta zagranicznego, który przybywa na terytorium Polski w celu połączenia z rodziną (czyli w trybie opisanym w podrozdziale 2.7.1), może pracować bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę. W kwestii podejmowania pracy oraz realizowania umów cywilno-prawnych traktowany jest tak samo jak obywatele polscy. Może ponadto podejmować i wykonywać działalność gospodarczą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na takich samych zasadach jak obywatele polscy.

Osobom tym nie przysługuje jednak ochrona z tytułu bezrobocia (zasiłki i inne świadczenia).

◊ Dostęp do opieki zdrowotnej

Studenci zagraniczni nie mogą zgłaszać do ubezpieczenia zdrowotnego swoich członków rodziny. Oznacza to, iż ubezpieczenie zdrowotne opłacane przez studenta cudzoziemskiego nie obejmuje jego członków rodziny, a osoby te, aby korzy-

¹⁷⁶ W szczególnie uzasadnionym przypadku, gdy cudzoziemiec nie posiada ważnego dokumentu podróży (paszportu) i nie ma możliwości jego uzyskania, może przedstawić inny dokument potwierdzający jego tożsamość lub dostarczyć potwierdzoną za zgodność z oryginałem kserokopię tego dokumentu.

stać ze świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych muszą być objęte dobrowolnym ubezpieczeniem zdrowotnym, czyli muszą opłacić je samodzielnie.

◇ Dostęp do pomocy społecznej

Cudzoziemcom przyjeżdżającym do Polski w celu połączenia z członkiem rodziny będącym studentem zagranicznym nie przysługuje prawo do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej.

◇ Dostęp do systemu oświaty/edukacji

Uczęszczanie do szkoły w Polsce jest obowiązkowe od 7 roku życia i trwa do ukończenia gimnazjum, nie dłużej jednak niż do ukończenia 18 roku życia¹⁷⁷. Obowiązek ten dotyczy wszystkich cudzoziemców niezależnie od ich statusu prawnego i podstawy pobytu na terytorium Polski, w tym również dzieci dołączających do studenta zagranicznego w ramach procedury łączenia rodzin.

Wszyscy małoletni cudzoziemcy przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, korzystają z nauki i opieki w publicznych przedszkolach (obejmującej dzieci w wieku 3-6 lat), w publicznych szkołach podstawowych, gimnazjach, publicznych szkołach artystycznych oraz w publicznych szkołach ponadgimnazjalnych do osiągnięcia wieku 18 lat lub ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej, na warunkach dotyczących obywateli polskich (bezpłatnie). Rodzice-cudzoziemcy mogą też postać dziecko do prywatnych przedszkoli i szkół, ale w takim przypadku muszą stosować się do wymagań i zasad rekrutacji ustalonych przez daną placówkę (opłaty, limity przyjęć itp.).

177. Jeżeli dziecko nie ma skończonych 18 lat, po ukończeniu gimnazjum realizuje obowiązek nauki kontynuując naukę w szkole ponadgimnazjalnej. Uczeń, który ukończył szkołę ponadgimnazjalną przed ukończeniem 18 roku życia, może również spełniać obowiązek nauki przez uczęszczanie do szkoły wyższej.

Inaczej przedstawia się możliwość nauki w placówkach takich, jak publiczne szkoły policealne i zakłady kształcenia nauczycieli. Członkowie rodziny studenta zagranicznego mogą bowiem korzystać z nauki w tych placówkach:

- jako stypendyści otrzymujący stypendium przyznane przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania;
- jako stypendyści otrzymujący stypendium przyznane przez organ prowadzący szkołę, zakład kształcenia nauczycieli lub placówkę, dyrektora szkoły, zakładu kształcenia nauczycieli lub placówki;
- na warunkach odpłatności.

Uczniowie, którzy nie znają języka polskiego albo nie znają go na poziomie wystarczającym, mają również prawo do dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego, za zorganizowanie której odpowiedzialna jest właściwa ze względu na jego miejsce zamieszkania gmina. Dla uczniów cudzoziemców organ prowadzący szkołę może też zorganizować dodatkowe zajęcia wyrównawcze, które pomogą im nadrobić różnice programowe bądź opóźnienia w cyklu kształcenia. Zajęcia te obejmują przedmioty nauczane w danej szkole na danym etapie kształcenia. Ponadto, akredytowane w Polsce placówki dyplomatyczne lub konsularne kraju pochodzenia ww. cudzoziemców albo stowarzyszenia kulturalno-oświatowe reprezentujące daną narodowość, mogą w porozumieniu z dyrektorem szkoły i za zgodą organu prowadzącego, organizować w szkole dla danej grupy cudzoziemców naukę języka i kultury kraju pochodzenia.

Odbywanie z kolei przez członków rodziny studenta cudzoziemskiego studiów lub innych form kształcenia w polskich szkołach wyższych ma miejsce na zasadach i warunkach innych niż dotyczące obywateli polskich. Biorąc pod uwagę warunki finan-

sowe, cudzoziemcy ci mogą kształcić się w polskich uczelniach:

- jako stypendyści strony polskiej;
- bez odpłatności i świadczeń stypendialnych;
- na zasadach odpłatności;
- jako stypendyści strony wysyłającej, bez ponoszenia opłat za naukę.

◇ Dostęp do świadczeń rodzinnych i renty socjalnej

Członkom rodziny studenta - cudzoziemca nie przysługuje prawo do korzystania z tego rodzaju świadczeń, chyba, że przebywa on w Polsce na podstawie zezwolenia na osiedlenie się, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE, zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udzielonego w związku posiadaniem statusu rezydenta długoterminowego wydane go przez inne państwo UE, lub w związku z uzyskaniem w Polsce statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej, a także jeśli prawo do świadczeń wynika z wiążących Polskę umów dwustronnych o zabezpieczeniu społecznym^{178 179}.

***

Podsumowując warunki, na jakich studenci cudzoziemscy mogą korzystać z prawa do łączenia rodzin nie odbiegają od tych, które mają zastosowanie w przypadku pozostałych grup migrantów. Członkowie rodziny studenta zagranicznego (małżonkowie i małoletnie dzieci) cieszą się relatywnie dużym katalogiem praw i swobód. Mają oni

szeroki dostęp do kluczowych, z punktu widzenia ich zestawu potrzeb, obszarów, tj. rynku pracy i systemu oświaty. Pozwala to zatem na stosunkowo sprawną integrację w kraju przyjmującym.

Brak jest jakkolwiek twardych dowodów na to, że prawo do łączenia rodzin i warunki realizacji tego prawa w Polsce są ważnymi czynnikami, które mają wpływ na decyzje studentów zagranicznych o przyjeździe do Polski. Potwierdzają to wypowiedzi pracowników urzędów wojewódzkich, którzy dodatkowo wskazują na niezwykle małą skalę przypadków wjazdu i pobytu w Polsce studentów – cudzoziemców wraz z rodzinami¹⁸⁰. Powyższego zagadnienia nie poddano również analizie w żadnym z przeprowadzanych dotychczas badań nad społecznością studentów cudzoziemskich w Polsce.

2.8. Warunki i zasady pobytu w Polsce po ukończeniu przez cudzoziemca studiów w Polsce

Obowiązujące przepisy ustawy o cudzoziemcach nie przewidują szczególnych ułatwień dla cudzoziemców planujących przedłużenie pobytu w Polsce po zakończeniu studiów, nie przewidują także wyodrębnionej ścieżki legalizacji pobytu, z której mogliby korzystać wyłącznie absolwenci uczelni w Polsce. Osoby te mogą ubiegać się o możliwość pozostania w Polsce na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony na zasadach ogólnych¹⁸¹, czyli w związku z okolicznościami wymienionymi w ww. ustawie, takimi jak

178. Art. 1 ust 2 pkt 2 oraz ust 3 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. nr 139 poz. 992 z późn. zm.).

179. Świadczenia rodzinne przysługują tym osobom, jeżeli zamieszkują na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres zasiłkowy, w którym otrzymują świadczenia rodzinne, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej.

180. Ciekawy przypadek opisano w województwie lubelskim, w którym studentkom z Arabii Saudyjskiej zawsze towarzyszy mężczyzna będący członkiem ich najbliższej rodziny (ojciec, brat, rzadziej mąż) oraz posiadający odpowiednie zaświadczenie z Ambasady Arabii Saudyjskiej o celu pobytu i o źródle utrzymania (zazwyczaj jest to stypendium rządowe). W indywidualnych sytuacjach członkowie rodzin (małżonkowie, dzieci) towarzyszą także studentom z Ukrainy, Tajwanu, USA.

181. Zezwolenie w takich przypadkach jest wydawane na okres maksymalnie 2 lat. Projekt nowej ustawy o cudzoziemców wydłuża ten okres do 3 lat.

np. wykonywanie pracy, prowadzenie działalności gospodarczej¹⁸², odbywanie stażu, wolontariatu lub zawarcie małżeństwa z obywatelem polskim. W przypadku ich braku, cudzoziemiec zmuszony jest opuścić Polskę.

W praktyce zatem, aby legalnie przedłużyć swój pobyt przykładowo na podstawie podjętego zatrudnienia bezpośrednio po zakończeniu okresu studiowania, student – obywatel państwa trzeciego powinien zacząć pracować już w trakcie odbywania studiów i pracować aż do ich zakończenia lub posiadać deklarację pracodawcy o zamiarze jego zatrudnienia po ukończeniu studiów.

Dużym ułatwieniem jest natomiast fakt, iż absolwenci stacjonarnych studiów na polskich uczelniach zostali zwolnieni z konieczności posiadania zezwolenia na pracę. Niezależnie od powyższego w trakcie postępowania o udzielenie kolejnego zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony cudzoziemiec musi wykazać, że zachodzi wobec niego okoliczność, uzasadniająca jego zamieszkiwanie na terytorium Polski przez okres powyżej 3 miesięcy. Cudzoziemiec powinien również spełniać przewidziane w ustawie o cudzoziemcach inne warunki do uzyskania danego zezwolenia pobytowego.

Ponadto należy zauważyć, iż okres odbywania w Polsce studiów jest zaliczany do okresu pobytu niezbędnego do uzyskania statusu rezydenta długoterminowego UE wyłącznie w połowie (dotyczy to zarówno osób przebywających w Polsce na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, jak i osób przebywających na podstawie wizy studenckiej lub wizy w celu kształcenia się), zaś przerwy w pobycie w Polsce (np. w okresach wakacyjnych) liczone są w pełnym wymiarze.

¹⁸² W tym przypadku istnieją pewne ograniczenia, gdyż cudzoziemiec niebędący już studentem może prowadzić działalność w ograniczonym zakresie niż dotychczas, co często oznacza konieczność zarejestrowania działalności w innej formie (patrz: podrozdział 2.5.2).

Samo ubieganie się o ten status nie może mieć miejsca w trakcie odbywania studiów.

Dotychczasowe rozwiązania prawne w tym względzie mają już wkrótce ulec zmianie, gdyż projektowana nowa ustawa o cudzoziemcach wprowadza możliwość udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy na okres 1 roku cudzoziemcom, którzy są absolwentami polskich uczelni (posiadają dyplom ukończenia uczelni) i będą poszukiwali w Polsce pracy.

Zmianę w podejściu do tego zagadnienia należy rozpatrywać jako wyraz zamiaru zachęcania przez państwo specjalistów do pozostania w Polsce.

2.9. Inicjatywy mające na celu lepsze dopasowanie umiejętności studentów zagranicznych do potrzeb rynku pracy

Charakteryzując działania podejmowane w celu lepszego dostosowania kwalifikacji studentów zagranicznych do aktualnych potrzeb rynku pracy należy w pierwszej kolejności osadzić je w znacznie szerszym kontekście dotyczącym działań o tym charakterze podejmowanych z myślą o wszystkich (polskich oraz cudzoziemskich) studentach kształcących się w Polsce. Związane jest to bowiem z zapoczątkowaniem przez Polskę w ostatnim czasie szerokiej reformy szkolnictwa wyższego, której jednym z celów jest odpowiedź na coraz bardziej niepokojące kłopoty ze znalezieniem przez absolwentów pracy, w tym zmiana struktury wykształcenia i wzrost liczby osób kształcących się na kierunkach technicznych i ścisłych.

Realizacją tak rozumianej reformy było uchwalenie przez Sejm *ustawy z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*

oraz o zmianie niektórych innych ustaw¹⁸³, która weszła w życie z dniem 1 października 2011 r. W ustawie uwzględniono szereg rozwiązań mających na celu lepsze dopasowanie procesu i efektów kształcenia wszystkich studentów (polskich i zagranicznych) do potrzeb rynku pracy. Rozwiązania te mają motywować do nawiązywania ściślejszej współpracy szkół wyższych oraz pracodawców w zakresie organizacji procesu kształcenia i programów studiów, co w perspektywie kilku lat przyczynić się ma do lepszego przygotowania absolwentów do wejścia na rynek pracy.

Co ważne, dzięki ww. reformie zmianie uległa dotychczasowa filozofia podejścia

Nowa ustawa o cudzoziemcach wprowadzi możliwość udzielenia zezwolenia pobytowego na okres jednego roku cudzoziemcom, którzy będą poszukiwali pracy

do polskiej oferty edukacyjnej. Zwiększyła się znacząco autonomia programowa szkół wyższych, które uzyskały tym samym swobodę w tworzeniu nowych autorskich kierunków studiów, w tym kierunków łączących różne elementy. Mogą one również do tworzenia programów studiów o profilu praktycznym włączyć osoby reprezentujące organizacje społeczne, gospodarcze i publiczne. Każdy student ma mieć również okazję zdobycia wiedzy i umiejętności z zakresu przedsiębiorczości, a także możliwość wyboru - w ramach dodatkowych 30 punktów ECTS - interesujących go dodatkowych zagadnień (kur-

sów), co będzie podwyższać kwalifikacje zawodowe bez konieczności studiowania drugiego kierunku.

Wprowadzony został ponadto obowiązek monitorowania losów zawodowych absolwentów przez uczelnie, co pomoże w dostosowaniu oferty kształcenia do potrzeb rynku pracy, a także powołano Rzecznika Praw Absolwenta, który pracuje nad zmniejszaniem barier w dostępie do pracy zawodowej.

Nowe mechanizmy wprowadzane zostały w oparciu o funkcjonujące w Europie tzw. Ramy Kwalifikacji (polegające na opisie efektów kształcenia na roku), dzięki którym dyplomy polskich uczelni mają być porównywane z dyplomami z innych krajów europejskich.

W tym kontekście należy również zwrócić uwagę na ciekawe rozwiązanie, jakim jest realizowany od 2008 roku program kierunków zamawianych, w ramach którego uczelnie wyższe mogą ubiegać się o dodatkowe środki na uruchomienie kształcenia na kierunkach, które w dialogu z partnerami gospodarczymi zostały ustalone jako strategiczne z punktu widzenia polskiej gospodarki¹⁸⁴.

Biorąc pod uwagę przyjęty harmonogram przeprowadzanych zmian w polskim systemie szkolnictwa wyższego¹⁸⁵, nie jest obecnie możliwe wskazanie wymiernych efektów tych zmian. Pierwsze rezultaty realizowanych działań będzie bowiem można zaobserwować dopiero po upływie kilku kolejnych lat.

184. Obecnie liczba kierunków zamawianych wynosi 29 i są to automatyka i robotyka, biotechnologia, budownictwo, chemia, energetyka, fizyka i fizyka techniczna, informatyka, inżynieria materiałowa, inżynieria środowiskowa, matematyka, mechanika i budowa maszyn, mechatronika, ochrona środowiska, wzornictwo, inżynieria chemiczna, technologia chemiczna i procesowa.

185. Pierwsi absolwenci kierunków zamawianych zakończyli naukę dopiero w 2011/2012 roku.

183. Dz. U. 2011 r. Nr 84, poz. 455.

2.10. Nadużycia w zakresie wjazdu i pobytu studentów zagranicznych w Polsce

Wraz z notowanym w ostatnich latach wzrostem obecności studentów – obywateli krajów na polskich uczelniach wyższych, władze migracyjne coraz częściej informują o rosnącej liczbie wykrywanych nadużyć związanych z tą ścieżką legalizacyjną.

I tak, placówki konsularne (szczególnie w państwach Azji) sygnalizują nasilenie się liczby cudzoziemców ubiegających się o wizy w związku z zamiarem kształcenia się w Polsce w różnych formach (studia wyższe, staże, kursy językowe), którzy nie spełniają minimalnych wymogów do wjazdu do Polski, bądź próbują wyłudzić wizę przedstawiając fałszywe dokumenty szkolne lub certyfikaty¹⁸⁶. Przykładowymi formami nadużyć odnotowywanych w trakcie procesu ubiegania się o wydanie wizy do Polski są m.in.:

- usuwanie stempla państw Schengen w paszporcie świadczącego o odmowie wizowej z przeszłości (poprzez wywabienie tuszu; niektóre konsulaty państw trzecich w Indiach znane są z nakładania naklejek w odpowiednich miejscach za stosowną gratyfikacją);
- przedstawianie nowego paszportu, w którym nie ma adnotacji o poprzednich odmowach wydania wizy;
- przedstawianie dokumentów zawierających nieprawdziwe dane uczelni/szkół;
- przedstawianie sfalszowanych dyplomów ukończenia szkoły, ubezpieczenia, zaświadczeń z banków, dokumentów potwierdzające otrzymanie pożyczki, rezerwacji lotniczych.

W tym kontekście należy zaznaczyć, iż o ile przedstawianie podrobionych dokumentów było jednym z głównych nadużyć rejestrowanych w trakcie procedury wizowej, o tyle praktycznie nie spotykano się z nim podczas postępowań prowadzonych w kraju przez wojewodę.

Biorąc pod uwagę sam etap pobytu studenta cudzoziemskiego w Polsce, na podstawie materiałów Straży Granicznej oraz informacji przekazanych przez pracowników urzędów wojewódzkich można zidentyfikować następujące kategorie najczęstszych nadużyć lub okoliczności mogących potencjalnie stanowić wskaźnik takich nadużyć:

- wykorzystywanie przez cudzoziemców uzyskania zezwolenia pobytowego uprawniającego do pobytu na terytorium Polski w celu innym niż odbywanie kształcenia, np.:
  - » do wjazdu do innych państw obszaru Schengen z zamiarem pozostania tam na stałe;
  - » w celu rozpoczęcia prowadzenia własnej działalności gospodarczej lub podjęcia zatrudnienia - w ocenie wielu studentów zagranicznych zezwolenie pobytowe w celu podjęcia studiów uzyskuje się w sposób łatwiejszy niż zezwolenie udzielane w związku z okolicznością wykonywania pracy i obwarowane jest mniejszą ilością koniecznych do spełnienia warunków; dodatkowo cudzoziemcy posiadający takie zezwolenie zwolnieni są z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę (praktyka w szczególności stosowana przez studentów pochodzących z Nigerii, Indii, Pakistanu, Bangladeszu); tuż przed złożeniem kolejnego wniosku o zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony cudzoziemcy powracają zazwyczaj do edukacji;

186. Dokument rządowy „Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania”, s. 38.

- zawieranie w trakcie studiów związku małżeńskiego z obywatelem/obywatelką polskim oraz wnioskowanie o zezwolenie wydawane z uwagi tę okoliczność przy jednoczesnej rezygnacji z dalszego studiowania (m.in. obywatele Tunezji, Nigerii, Turcji, Maroka, Arabii Saudyjskiej, Nepalu, Gambii) – w niektórych przypadkach okres pobytu w Polsce studenta przed zawarciem związku małżeńskiego jest krótki i wynosi zaledwie kilka miesięcy do roku;
- zmiana kierunku studiów lub uczelni w celu ponownego ubiegania się o pobyt z uwagi na rozpoczęcie, a nie kontynuację studiów - w konsekwencji są przypadki, gdy student od 3-4 lat jest na pierwszym roku studiów, ale za każdym razem na innej uczelni lub kierunku (często wynika to z jakości oferty edukacyjnej, niemożności zaliczenia egzaminów lub też zmiany preferencji studenta; praktyka zidentyfikowana m.in. w przypadku obywateli Nepalu, Bangladeszu);
- rezygnacja z kształcenia na uczelniach wyższych i podejmowanie nauki na różnego rodzaju kursach tematycznych, np. z zakresu biznesu, zarządzania, bankowości, turystyki (należy podkreślić, iż tego rodzaju kursy mogły trwać nawet 2 lata, a zjawisko to dotyczyło m.in. obywateli Indii, Pakistanu i Bangladeszu), a także kursach języka polskiego i angielskiego dla cudzoziemców lub podejmowanie nauki w szkołach policealnych - ma to związek z obniżonymi kryteriami stawianymi w tych przypadkach rekrutowanym osobom (wystarczającym do podjęcia nauki w szkole policealnej jest posiadanie wykształcenia średniego, nie ma również żadnych ograniczeń wiekowych), przez co cudzoziemcy chętnie legalizują na tej podstawie swój dalszy pobyt w Polsce¹⁸⁷; sprawia to, iż powyższe formy kształcenia cudzoziemców w Polsce mogą być wykorzystywane do nielegalnej migracji;
- nie uczęszczanie na zajęcia, nie przystępowanie do egzaminów lub nie uzyskanie zaliczenia roku studiów bądź warunkowego wpisu na następny rok lub semestr studiów;
- pozostanie w kraju mimo upływu dozwolonego prawem okresu pobytu oznaczonego w wizie lub zezwoleniu na zamieszkanie na czas oznaczony;
- występowanie po uzyskaniu zezwolenia na pobyt o udzielenie urlopu dziekańskiego na uczelni (w takich przypadkach nie jest możliwe ustalenie rzeczywistych okoliczności związanych z pobytem, a także cofnięcie udzielonego zezwolenia, gdyż cudzoziemiec przebywający na urlopie dziekańskim zachowuje status studenta).

Należy mieć na uwadze, że ww. okoliczności często na siebie zachodzą, a część z nich może występować jako bezpośrednia konsekwencja decyzji o przerwaniu studiów, skreślenia cudzoziemca z listy studentów (m.in. z powodu braku postępów w nauce, zbyt małej frekwencji lub nieuregulowania opłat za czesne) lub innych podobnych czynników.

Straż Graniczna podczas kontroli granicznej ujawniała ponadto przypadki usiłowania wjazdu do Polski (m.in. obywatele Mongolii, Sudanu, Bangladeszu) niezgodnego z przeznaczeniem wizy wydanej w celu odbycia kursu językowego – najczęściej języka polskiego. W przypadku cudzoziemców z państw afrykańskich na uwagę zasługuje,

nich przez podmioty nie mające statusu szkoły wyższej, którzy następnie nie opuszczają Polski i pozostają w kraju nielegalnie lub decydują się na wyjazd do innych krajów UE. Prowadzenie rozpoznania wśród cudzoziemców uczęszczających do tego rodzaju szkół jest jednak znacznie utrudnione, gdyż szkoły te nie mają obowiązku informowania o przyjęciu/niepodjęciu/skreśleniu z listy studentów.

187. Straż Graniczna wykrywa również przypadki wjazdu do Polski cudzoziemców w celu odbycia kilkudniowych szkoleń zawodowych, prowadzo-

zidentyfikowany już w latach poprzednich, modus operandi polegający na podawaniu się za studentów uczelni ukraińskich, których zamiarem wjazdu do Polski było m.in. rzekome uczestniczenie w szkoleniach językowych. Faktyczny cel podróży miał jednak charakter imigracyjny.

Pomimo, iż dokładna skala i charakter występujących nadużyć pozostają w dużej mierze niezbadane, często stosowanym miernikiem tego zjawiska są dane SG dotyczące liczby osób, które mimo uzyskania wizy oraz zakwalifikowania do podjęcia studiów w Polsce, nie podjęły studiów lub zostały skreślone z listy (często skreślenie z listy studentów wynika z braku możliwości przedłużenia legalnego pobytu przez studenta i w konsekwencji rezygnacji ze studiów, niespełnionych oczekiwań odnośnie pobytu w Polsce lub braku wystarczających środków finansowych; z tych też powodów wskaźnik ten należy traktować niejednoznacznie). Z danych tych wynika, iż w roku akademickim 2010/2011 po pierwszym roku z listy studentów skreślono 1 218 obywateli państw trzecich, w tym m.in. obywateli Ukrainy, Białorusi, Arabii Saudyjskiej, Tajwanu, Rosji, Tunezji, Indii, Kazachstanu, Mongolii, Chin, Wietnamu. Należy jednak podkreślić, iż skala zjawiska jest prawdopodobnie większa, gdyż nie wszystkie uczelnie powiadamiają o skreśleniu z list studentów lub czynią to ze znacznym (niekiedy kilkuletnim) opóźnieniem¹⁸⁸.

Dodatkowych informacji na temat zjawiska wykrywanych nadużyć w zakresie migracji studentów zagranicznych do Polski dostar-

zać mogą również statystyki dotyczące liczby odnotowanych przypadków unieważnień wydanych wiz¹⁸⁹, których liczba na przestrzeni ostatnich lat nie przekraczała 30 rocznie¹⁹⁰, a także przypadków cofnięcia z urzędu zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony wydanego w celu odbycia studiów, których od 2006 roku do końca 2012 r. odnotowano 13. Należy mieć jednak na uwadze, iż z uwagi na szeroki zakres przesłanek pozwalających na unieważnienie wydanego zezwolenia pobytowego, a także ograniczenia prawne w tym zakresie (jednostki prowadzące studia nie mają ustawowego obowiązku informowania wojewody o przebiegu studiów w Polsce, w tym o wykreśleniu cudzoziemca z listy studentów¹⁹¹) są to dane fragmentaryczne.

Dostępna wiedza na temat skali wykorzystywania przez cudzoziemców przyjazdu do Polski do realizacji innych celów niż kształcenie w szkołach wyższych pozwala jednak na stwierdzenie, iż proceder ten dotyczy najczęściej uczelni niepublicznych¹⁹² oraz krótkich form kształcenia (szkoleń zawodowych, kursów doszkalających, nauki w szkołach policealnych, czy uczestnictwa w zajęciach organizowanych przez organizacje pozarządowe).

Instytucje zajmujące się przeciwdziałaniem zjawisku fikcyjnego kształcenia wskazują, iż czynnikiem, który przyczynia się do jego coraz częstszego występowania są m.in. nazbyt liberalne i niejasno określone zasady rekrutacji stosowane przez polskie uczelnie, zlecenie naboru studentów firmom zewnętrznym (niejednokrotnie nie mającym możliwości/doświadczenia w weryfikowaniu dokumentów przedstawianych przez studentów zagranicznych) oraz brak

188. Obowiązek niezwłocznego informowania Komendanta Głównego Straży Granicznej o przyjęciu na studia cudzoziemców, a także niepodjęciu przez nich kształcenia lub skreśleniu ich z listy studentów został nałożony na rektorów uczelni w 2006 r. jako próba przeciwdziałania zjawisku nadużywania przez cudzoziemców procedur przewidzianych dla studentów. Prawnie obowiązek reguluje *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 października 2006 r. w sprawie podejmowania i odbywania przez cudzoziemców studiów i szkoleń oraz ich uczestniczenia w badaniach naukowych i pracach rozwojowych* (Dz. U. z 2006 r. Nr 190 poz. 1406 z późn. zm.).

189. Dane dotyczą szerokiej kategorii wiz, tj. wydanych w celu odbycia studiów, w celu szkolenia zawodowego oraz w celu kształcenia się.

190. Dane Straży Granicznej.

191. Obowiązek ten ma dopiero wprowadzić nowa ustawa o cudzoziemcach.

192. W Polsce istnieje wiele uczelni niepublicznych, które np. oferują studia weekendowe w języku angielskim, obejmujące kilka godzin nauki tygodniowo przez cały semestr.

międzyinstytucjonalnego systemu gromadzenia danych dotyczących studentów zagranicznych. Powyższe uwarunkowania stwarzały liczne problemy w identyfikowaniu i zwalczaniu nadużyć, a także szereg trudności na etapie procedury wizowej dotyczących dokumentów, jakie aplikujący powinni przedłożyć w celu uzyskania wiza studenckiej, osiągniętych wyników w nauce, zdobytego dotychczas przez nich wykształcenia, orientacji co do zamierzonego kierunku studiów w Polsce, a także znajomości języka angielskiego. Tego rodzaju problemy pojawiały się w polskich urzędach konsularnych w Azji, Afryce, na Bliskim Wschodzie oraz w Ameryce Południowej¹⁹³.

2.10.1. Praktyczne działania podejmowane w celu wykrywania lub zapobiegania nadużyciom

Na etapie procedury wizowej podejmowane są następujące działania praktyczne zmierzające do zapobiegania nadużyciom ze strony cudzoziemców deklarujących wjazd na terytorium Polski w związku ze studiami oraz zwiększenia skali ich wykrywalności:

- wymiana doświadczeń pomiędzy urzędami konsularnymi państw UE w ramach Lokalnej Współpracy Schengen;
- badanie (również przy użyciu sprzętu specjalistycznego stanowiącego wyposażenie każdego urzędu konsularnego) jakości dokumentów podróży obywateli państw trzecich, w tym autentyczności zawartych w nich naklejek wizowych, a przede wszystkim wydanych przez państwa „wysokiego ryzyka migracyjnego” (w przypadku polskich konsulatów w Indiach są to: Chiny, Wietnam, Indonezja, Malezja, Kazachstan, Laos, Uzbekistan itd.), daty wydania paszportu;

- sprawdzanie dokumentów towarzyszących wnioskowi wizowemu pod kątem ich autentyczności/zgodności z wymogami, adresów uczelni je wystawiających, podpisów na tych dokumentach (w tym kontakt z przedstawicielami uczelni);
- przeprowadzanie rozmowy z kandydatem, podczas której zadawane są pytania dotyczące powodów studiowania w Polsce, przyczyn wyboru danej uczelni, przebiegu procesu rekrutacyjnego, wiedzy na temat kierunku studiów, planowanego zakwaterowania, uczelni, realiów cenowych w Polsce, finansów potrzebnych na odbycie studiów, zainteresowania, plany na przyszłość po ukończeniu studiów, uznawalności dyplomu w kraju pochodzenia, sposobu uzyskania apostille, historii dotychczasowego wykształcenia (nazwy szkół, rok ukończenia, przedmioty na świadectwach, punktacja i porównanie z rzeczywistą wiedzą). Zadawane są także pytania z zakresu dziedziny, którą cudzoziemiec zamierza studiować/pogłębiać/dokształcać. Czasami stosowane jest również przeprowadzanie testu (na inteligencję) z prostymi pytaniami;

- informowanie przez konsulów właściwych organów krajowych o nadzwyczajnych zjawiskach w tym zakresie.

Działaniami podejmowanymi przez urzędy wojewódzkie na etapie procedury wydawania zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony są z kolei:

- kontakt z uczelniami i opiekunami studentów zagranicznych (w tym kierowanie zapytań, czy cudzoziemiec uczęszcza na zajęcia, czy otrzymuje zaliczenie poszczególnych semestrów, jaki jest przewidywany termin ukończenia szkoły, a także jakie są warunki uzyskania zaliczenia); niekiedy uczelnie przekazują informacje o przerwaniu studiów przez cudzoziemców lub o ich ukoń-

193. Raport polskiej służby konsularnej za 2010 rok, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Departament Konsularny, s. 24.

czeniu (jest to podstawa do wszczęcia przez organ postępowania o cofnięcie udzielonego zezwolenia pobytowego),

- rozmowa z cudzoziemcem podczas toczącego się postępowania mająca na celu ustalenie m.in. czy uczęszcza na zajęcia, orientuje się w tematyce bieżących zajęć, potrafi wymienić wykładowców, zna terminy wykładów lub ćwiczeń i miejsca, w których odbywają się zajęcia,
- weryfikacja prawdziwości przedstawianych przez cudzoziemca dokumentów,
- przeprowadzanie wywiadu środowiskowego przez funkcjonariuszy Straży Granicznej w celu ustalenia, czy cudzoziemiec przebywa pod wskazanym adresem zamieszkania oraz czy uczęszcza na zajęcia (sprawdzanie, czy uzyskane zezwolenie nie jest wykorzystywane wyłącznie w celu świadczenia pracy, np. na lokalnych targowiskach),
- informowanie polskich placówek dyplomatycznych i konsularnych o nadużyciach ze strony cudzoziemców,
- współpraca urzędów wojewódzkich z Państwową Inspekcją Pracy i Strażą Graniczną, które w sytuacji wykrycia przypadków wykonywania przez studiujących w Polsce cudzoziemców pracy bez wymaganego zezwolenia na pracę lub niezgodnego z prawem pobytu na terytorium Polski przekazują wojewodzie informacje o stwierdzonych nieprawidłowościach (podstawa do wszczęcia przez organ postępowania o wydalenie cudzoziemca z Polski).

Ponadto w celu lepszego przeciwdziałania zjawisku nadużywania przez cudzoziemców procedur adresowanych do studentów wprowadzono obowiązek informowania przez rektorów uczelni odpowiednich organów (w tym Komendanta Głównego Straży Granicznej, Biura Uznawalności

Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej oraz odpowiednich ministrów) o niepodjęciu kształcenia przez cudzoziemców, lub skreśleniu ich z listy studentów. Według projektowanej obecnie nowej ustawy o cudzoziemcach, powyższy obowiązek został poszerzony o wojewodów, których rektorzy uczelni będą informować o wykreśleniu cudzoziemca z listy studentów, a także o niezaliczeniu roku studiów i nieuzyskaniu warunkowego wpisu na kolejny rok lub semestr studiów. Wojewoda z kolei zobowiązany będzie informować jednostki prowadzące studia o udzieleniu cudzoziemcowi zezwolenia pobytowego.

Działania w kierunku eliminowania występujących nieprawidłowości podejmują jednak nie tylko podmioty rządowe. W odpowiedzi na rozwijający się na Ukrainie tzw. „dziki” rynek usług rekruterskich oferowanych studentom przez pośredników pozbawionych zazwyczaj niezbędnej wiedzy i doświadczenia, Fundacja Edukacyjna „Perspektywy” opracowała w 2012 roku koncepcję certyfikacji – na zasadach dobrowolności – ukraińskich agencji zainteresowanych świadczeniem swoich usług w zakresie naboru na studia w Polsce (pierwsze certyfikaty zostały wręczone w kwietniu 2013 r.), która to ma służyć obronie interesów potencjalnych studentów (poprzez zapobieganie sytuacjom, w których nakładane są na nich przez agencje dodatkowe, nieuprawnione opłaty), a także uczelni (poprzez dbanie o wysokie standardy rekrutacji).

3

Międzynarodowa współpraca w zakresie przyjmowania studentów zagranicznych

3.1. Dwustronna/wielostronna współpraca z krajami trzecimi

Polska prowadzi aktualnie wymianę akademicką na szczeblu międzyrządowym z ponad 80 krajami, w tym ponad 60 krajami spoza UE¹⁹⁴ (na podstawie bilateralnych lub wielostronnych umów międzynarodowych albo programów wykonawczych bądź uzgodnień na szczeblu rządowym o kontynuacji wymiany akademickiej, w przypadku gdy takie oficjalne dokumenty międzynarodowe utraciły moc). Umowy te dotyczą zazwyczaj szeroko pojętej współpracy w dziedzinie nauki, edukacji, a także kultury i sportu. O ile większość z nich (głównie umowy zawarte w ciągu ostatnich kilku lat) określa uzgodnienia zawarte ze stroną wysyłającą co do form i wielkości wymiany studenckiej, o tyle duża część umów nie uszczegóławia tych kwestii, przez co często wymiana ta nie jest realizowana w praktyce, np. tak jak w przypadku Argentyny. Wykaz zawartych przez Polskę porozumień do bilateralnych umów dotyczących współpracy edukacyjnej, w ramach

których określono uzgodnienia (co do form i wielkości wymiany) ze stroną wysyłającą został zawarty w załączniku 4.

Planowane jest zawarcie kolejnych umów lub programów o współpracy w szczególności z państwami, w przypadku których umowy lub porozumienia z formalnego punktu widzenia utraciły moc, w tym m.in. z Białorusią, Rosją, a także z kilkoma innymi państwami pozaeuropejskimi.

Poddając analizie kwestie, które składają się na treść postanowień ww. umów/porozumień i programów, należy stwierdzić, iż określają one z reguły formy kształcenia, limity i warunki wymiany studentów (w tym niekiedy procedury przyjmowania¹⁹⁵/kwalifikacji, długość okresu kształcenia oraz warunki finansowania), doktorantów i nauczycieli akademickich.

Często odnoszą się również do kwestii zapewnienia opieki medycznej w przypadku nagłych zachorowań lub nieszczęśliwych wypadków (zazwyczaj wymagane jest zapewnienie osobie uczestniczącej w wymianie przez stronę wysyłającą polisy ubezpieczeniowej). Umowy nie regulują natomiast kwestii związanych z dostępem do rynku pracy (w trakcie i po zakończe-

194. Są to: Albania, Algieria, Angola, Arabia Saudyjska, Argentyna, Armenia, Azerbejdżan, Bangladesz, Białoruś, Bośnia i Hercegowina, Brazylia, Chile, Chiny, Czarnogóra, Egipt, Etiopia, Ghana, Gruzja, Gwinea, Indie, Indonezja, Iran, Izrael, Japonia, Kambodża, Kanada, Kazachstan, Kenia, Kirgistan, Kolumbia, Korea Płn., Kostaryka, Kuba, Laos, Libia, Macedonia, Malezja, Mali, Meksyk, Mołdawia, Mongolia, Nigeria, Pakistan, Panama, Paragwaj, Peru, Rosja Korea Płn., RPA, Serbia, Sudan, Syria, Tadżykistan, Tajlandia, Tanzania, Tunezja, Turcja, Ukraina, Urugwaj, USA, Uzbekistan, Wenezuela, Wietnam, Zjednoczone Emiraty Arabskie.

195. Np. konieczność powiadomienia przez stronę wysyłającą, z odpowiednim wyprzedzeniem, właściwych władz w Polsce o terminie przyjazdu, środkach lokomocji oraz miejscach przekroczenia granicy przez osoby skierowane na studia lub staż naukowy, w celu umożliwienia sprawnego wjazdu na terytorium Polski (umowa z Chinami).

niu kształcenia) lub łączeniem rodzin itp. Dość unikalne rozwiązanie zastosowano w umowie z Mongolią, zgodnie z którą osoby zakwalifikowane na studia w Polsce zostały zobowiązane do zawarcia umowy z Ministerstwem Edukacji, Kultury i Nauki Mongolii, w której zobowiążą się do efektywnego świadczenia pracy na rzecz mongolskiej instytucji publicznej przez okres nie krótszy niż 3 lata po ukończeniu studiów w Polsce. Wyklucza to zatem możliwość związania przez studenta – obcokrajowca zaraz po ukończeniu kształcenia swoich losów z Polską oraz ma na celu wykorzystanie zdobytej przez niego wiedzy i doświadczenia w kraju pochodzenia.

Ponadto charakteryzując formy kształcenia, na które cudzoziemcy mogą przyjeżdżać do Polski w ramach zawartych umów międzynarodowych, należy podkreślić iż przeważają wśród nich krótkoterminowe formy, tj. letnie kursy języka polskiego, kilku- lub kilkunastomiesięczne staże naukowo-badawcze oraz staże artystyczne.

Biorąc pod uwagę możliwość odbywania przez cudzoziemców pełnowymiarowych studiów w Polsce, jest ona gwarantowana wyłącznie w umowie z Armenią, Chinami, Gruzją, Koreą Południową, Mongolią, Mołdawią¹⁹⁶.

Biorąc pod uwagę powyższe uwarunkowania, a także relatywnie niskie limity miejsc na studia, jakie przewidują zawarte dotychczas międzyrządowe porozumienia w zakresie przyjmowania studentów należy zaznaczyć, iż specyfiką polskiego systemu szkolnictwa wyższego w kontekście współpracy międzynarodowej jest niewielki odsetek cudzoziemców studiujących w Polsce na podstawie ww. porozumień.

W związku z tym, iż przepisy obowiązujące w Polsce uprawniają wszystkie szkoły wyższe do prowadzenia przez nie bezpo-

średniej współpracy i wymiany z partnerami zagranicznymi, zdecydowana większość z nich chętnie korzysta z tej możliwości oraz zawiera z zagranicznymi uczelniami liczne umowy bilateralne, zarówno międzyuczelniane jak i międzywydziałowe (niektóre z nich są stronami nawet kilkudziesięciu porozumień z różnymi uczelniami mających swoje siedziby poza UE).

Jak wynika z analizy listy ww. umów podpisanych przez 30 uczelni przyjmujących co roku największą liczbę studentów¹⁹⁷, ich partnerami zagranicznymi są zazwyczaj uczelnie z USA, Ukrainy, Rosji, Chin, Kanady, Japonii, Korei Południowej oraz Białorusi.

3.2. Działania promujące mobilność studencką

W związku z tym, iż z biegiem lat coraz bardziej cenioną wśród studentów zagranicznych jest możliwość odbycia części studiów na kilku różnych uczelniach europejskich, Polska wprowadziła szereg rozwiązań, które ułatwiają mobilności studencką w wymiarze zarówno wewnętrznym (w myśl założeń programów unijnych promujących taką mobilność) ale i pozaeuropejskim.

Jednym z nich jest umożliwienie polskim uczelniom oraz instytucjom naukowym prowadzenia wspólnych studiów licencjackich oraz magisterskich ze swoimi zagranicznymi odpowiednikami. Instytucje te mogą zatem, na podstawie zawartych między sobą porozumień, prowadzić studia na wybranym kierunku, a także wydawać wspólne dyplomy ich absolwentom¹⁹⁸. W oparciu o porozumienie, rady jednostek organizacyjnych szkół wyższych lub innych jednostek organizacyjnych mają również możliwość przeprowadzania

196. Nie uwzględniono umów, w których nie ma określonych ze stroną wysyłającą uzgodnień co do form i wielkości wymiany.

197. Wyboru uczelni dokonano na podstawie statystyk GUS z 2010 roku.

198. Art. 168 ust. 1 i 2, art. 168 ust. 3 *ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz. U. z 2012 r., poz. 572 z późn. zm.).

wspólnie przewodów doktorskich (warunkiem jest tutaj posiadanie przez nie uprawnień do nadawania stopnia doktora)¹⁹⁹.

W tym kontekście, na uwagę zasługują również dotychczasowe doświadczenia udziału Polski w programie Erasmus Mundus. I tak, począwszy od momentu uruchomienia programu Erasmus Mundus aż do roku 2012, polskie uczelnie/instytucje (przede wszystkim renomowane uczelnie publiczne) były partnerami dla uczelni z pozostałych krajów UE w 37 projektach dotyczących realizacji

Specyfiką polskiego systemu szkolnictwa wyższego jest niewielki odsetek cudzoziemców studiujących w Polsce na podstawie porozumień międzynarodowych

wspólnych studiów magisterskich oraz w 5 projektach z zakresu organizowania wspólnych studiów doktoranckich²⁰⁰. Nigdy nie uczestniczyły one jednak w projekcie w roli koordynatora.

Polskie uczelnie biorą także udział w Akcji 2 programu Erasmus Mundus, która wspiera projekty partnerskie, umożliwiające realizację wymiany studentów na wszystkich poziomach kształcenia pomiędzy uczelniami z państw UE i krajów trzecich. W latach 2007-2012 polskie szkoły wyższe uczestniczyły w 75 projektach partnerskich, w tym w 6 w roli koordynatora.

W ramach programu Erasmus Mundus w latach 2007-2011 z krajów trzecich do Polski na kształcenie przyjechało 765 studentów, doktorantów, pracowników i uczestników staży naukowych. Najwięcej z Ukrainy, Białorusi, Rosji i Kazachstanu. Rośnie grupa studentów pochodzących z Chin oraz Indii.

Kolejnym przykładem zaangażowania w promowanie przez Polskę mobilności wewnątrzregionalnej jest jej aktywny udział w realizowaniu Środkowoeuropejskiego Programu Wymiany Uniwersyteckiej (CEE-PUS) - pierwszym programie wspierającym wymianę akademicką w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego zarówno studentów, jak i nauczycieli akademickich w krajach Europy Środkowej (tj. w 7 krajach UE - Austrii, Bułgarii, Czechach, Rumunii, Słowacji, Słowenii oraz na Węgrzech, a także w Albanii, Chorwacji, Czarnogórze, Macedonii, Mołdawii, Serbii, Bośni i Hercegowinie oraz UNMIK - Kosowie). W ramach Programu uczelnie partnerskie z co najmniej trzech krajów tworzą wspólne programy studiów licencjackich, magisterskich oraz doktoranckich dostępne dla studentów z wszystkich krajów uczestniczących w tej inicjatywie.

3.3. Pozostałe formy współpracy z krajami trzecimi w zakresie wymiany studenckiej

Na przestrzeni ostatnich kilku lat widoczne jest coraz większe zainteresowanie polskich uczelni wyższych tworzeniem filii lub zamiejscowych podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni (zwyczajowo jest to wydział prowadzący co najmniej jeden kierunek studiów)²⁰¹. Związane jest to jednak głównie z chęcią dotarcia z ofertą edukacyjną (głównie uczelni niepublicznych) do Polonii oraz Po-

199. Art. 14a ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.).

200. Możliwość organizowania wspólnych studiów doktoranckich pojawiła się dopiero w 2009 roku.

201. Sposób tworzenia ww. jednostek reguluje Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia.

laków przebywających czasowo zagranicą i dotyczy przede wszystkim placówek tworzonych w innych krajach UE (patrz: tabela 8). Zakładaniu tzw. kampusów satelitarnych w tych krajach towarzyszyły jednak również liczne kontrowersje, gdyż ujawniono przypadki, iż filie powstawały i prowadziły zajęcia bez wymaganego prawem pozwolenia.

W kontekście tworzenia przez polskie uczelnie wyższe filii lub wydziałów w pozaunijnych krajach pochodzenia migrantów, na uwagę zasługuje przykład Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie (uczelnia niepubliczna), która posiada zgodę Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego na prowadzenie studiów²⁰² na Ukrainie (we Lwowie). W związku z szeregiem kwestii organizacyjno-prawnych, nie doszło jednak jeszcze do inauguracji nauki w ww. filii.

Bezpośrednia współpraca polskich uczelni ze stroną ukraińską legła również u podstaw pomysłu powołania w 2000 roku Europejskiego Kolegium Polskich i Ukraińskich Uniwersytetów (EKPUiU). Założycielami Kolegium były dwa polskie uniwersytety mające siedzibę w Lublinie: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej i Katolicki Uniwersytet Lubelski oraz cztery uniwersytety ukraińskie (Narodowy Uniwersytet im. Tarasa Szewczenki w Kijowie, Narodowy Uniwersytet im. Iwana Franki we Lwowie, Narodowy Uniwersytet „Akademia Kijowsko-Mohylańska” w Kijowie oraz Instytut Europy Środkowo-Wschodniej w Lublinie). Placówka prowadziła studia doktoranckie obejmujące szeroko rozumianą problematykę Europy Środkowo-Wschodniej w zakresie ekonomii, prawa, historii, językoznawstwa, literaturoznawstwa, kulturoznawstwa, filozofii, socjologii, politologii, stosunków międzynarodowych, pedagogiki i psychologii, a jej dyplom uzyskało liczne grono dok-

torantów z Polski, Ukrainy oraz z innych państw byłego bloku wschodniego.

W związku z kontekstem historycznym relacji polsko-ukraińskich, działalności Kolegium, od początku towarzyszyło zainteresowanie polityków oraz najwyższych władz obydwu krajów, czego dowodem jest przekazanie na jego funkcjonowanie licznych dotacji celowych rządu polskiego, a także uczestniczenie w inauguracji pierwszego roku akademickiego prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej Aleksandra Kwaśniewskiego i Ukrainy Leonida Kuczmy.

Biorąc pod uwagę brak osobowości prawnej Kolegium oraz związane z nim ciągłe perturbacje natury prawno-administracyjnej, a także brak współfinansowania przez stronę ukraińską, w 2011 podjęto decyzję o zakończeniu tej inicjatywy. W miejsce Kolegium powstały nowe struktury – Centrum Europy Wschodniej UMCS, które przejęło po Kolegium kadre naukowo-badawczą, rozszerzając przy tym formułę współpracy akademickiej pomiędzy Polską a Ukrainą o kraje Europy Wschodniej oraz Kolegium Wschodnie KUL.

W tym kontekście należy zaznaczyć, iż powstanie EKPUiU miało w założeniu stanowić pierwszy krok ku utworzeniu w przyszłości Polsko-Ukraińskiego Uniwersytetu Europejskiego (z siedzibą w Lublinie oraz we Lwowie lub Kijowie)²⁰³. Według wstępnych założeń, Uniwersytet miałby kształcić około 4 tysiące osób, przy czym 20% studentów i wykładowców miałoby pochodzić z państw Europy Środkowo-Wschodniej. Oferowane studia licencjackie, magisterskie oraz doktoranckie prowadzone byłyby na trzech wydziałach: humanistycznym (kierunki: ukrajoznawstwo, rusoznawstwo, europeistyka i kulturoznawstwo), informatyki i zarządzania oraz fizyki jądrowej.

202. Zgodnie z zamierzeniem uczelni, utworzone mają zostać trzy kierunki: ekonomia (I), turystyka i rekreacja (I).

203. Na czele uczelni stanąłby rektor, którego funkcja miałaby mieć charakter rotacyjny – jedną kadencję sprawowałby przedstawiciel Polski, a kolejną – Ukrainy.

Tabela 8. Lista polskich uczelni wyższych, które posiadają uprawnienia prowadzenia kształcenia na terenie innych krajów

Np.	Nazwa polskiej uczelni wyższej	Nazwa placówki zagranicznej	Nazwa kierunku studiów
1	Uniwersytet w Białymstoku	Zamiejscowy Wydział Ekonomiczno-Informatyczny w Wilnie	„ekonomia”, „informatyka”
2	Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfańtego w Katowicach	Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny w Wiedniu	„administracja”, „zarządzanie” – (I)
3	Zachodniopomorska Szkoła Biznesu w Szczecinie	Wydział Zamiejscowy w Berlinie	„ekonomia” – (I)
4	Społeczna Akademia Nauk w Łodzi	Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny w Londynie	„zarządzanie” – (I)
		Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny w Dublinie	„zarządzanie”, „pedagogika” - (I)
		Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny w Paryżu	„zarządzanie”, „pedagogika” - (I)
5	Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztorą w Pułtusku	Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny w Londynie	„politologia” - (I),
6	Wyższa Szkoła Rozwoju Lokalnego w Żyrardowie	Zamiejscowy Wydział Ekonomiczny w Dublinie	„ekonomia” - (I)
7	Wyższa Szkoła Menedżerska w Legnicy	Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny w Brnie	„zarządzanie” - (I)
8	Europejska Wyższa Szkoła Prawa i Administracji w Warszawie	Wydział Zamiejscowy w Londynie	„prawo” - (jm)
9	Wyższa Szkoła Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu	Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny w Pardubicach	„zarządzanie” – (I)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych na stronie www.nauka.gov.pl (dostęp dnia 10 października 2012 r.) Wyjaśnienie oznaczeń w tabeli:

(I) - studia pierwszego stopnia

(jm) – studia jednolite magisterskie

Co ciekawe, tematy prac dyplomowych miałyby zamawiać rządy obydwu państw. Wskazuje to zatem na wysoki stopień upolitycznienia kwestii związanych z funkcjonowaniem uczelni, która odgrywałaby ważną rolę również w polsko-ukraińskich relacjach.

Pomimo podpisanej w 2007 roku przez premierów Polski i Ukrainy deklaracji w tej sprawie oraz daleko posuniętych prac przygotowawczych, inicjatywa ta nie będzie jednak dalej realizowana.

Mając na uwadze jak ważną rolę w ogólnoświatowej konkurencji o zagranicznego studenta odgrywa wysoka jakość oferowanego kształcenia rozpoznawalna na ca-

łym świecie, w październiku 2011 r. Polska Komisja Akredytacyjna otrzymała pozytywną ocenę National Committee on Foreign Medical Education and Accreditation (NCFMEA) - amerykańskiego komitetu zajmującego się zagranicznymi szkołami medycznymi, który uznał, że standardy i zasady stosowane przez Polską Komisję Akredytacyjną przy ocenie jednostek kształcących na kierunkach medycznych są porównywalne z tymi stosowanymi przez instytucje oceniające uczelnie medyczne w USA. Dzięki akredytacji polskie ośrodki mogą stać się członkami amerykańskiego, rządowego programu pożyczkowego U.S. William D. Ford Federal Direct Loan, a studenci z USA mogą uzyskać pomoc w finan-

sowaniu nauki w Polsce na takich samych zasadach, jakby była to uczelnia amerykańska (pod warunkiem, że wybiorą studia medyczne na którejkolwiek uczelni bądź wydziale, posiadającym akredytację Komisji), a po zakończeniu studiów w Polsce mogą przystąpić do państwowego egzaminu lekarskiego w Stanach Zjednoczonych na takich samych zasadach jak ich koledzy, którzy zdobyli tytuł naukowy na uczelni amerykańskiej. Można się zatem spodziewać, iż dzięki powyższej inicjatywie, polskim uczelniom medycznym jeszcze łatwiej będzie zachęcić studentów z USA do studiowania w Polsce.

3.4. Procedury legalizacji pobytu w przypadku studentów uczestniczących w unijnych programach promujących mobilność studencką

Określając wymogi jakie muszą spełnić studenci zagraniczni objęci unijnymi programami promującymi mobilność studencką (m.in. programem Erasmus Mundus) chcący przyjechać do Polski w celu kontynuacji kształcenia, po tym jak przebywali oni w innym kraju członkowskim, należy dokonać rozróżnienia między sytuacją prawną osób przybywających z kraju będącego członkiem strefy Schengen oraz państw nienależących do tej strefy.

Zgodnie z unijnymi regulacjami, jeżeli student spoza UE zakwalifikowany do unijnego programu edukacyjnego przebywa w kraju członkowskim obszar Schengen, może on wjechać do Polski jeżeli posiada wizę (Schengen lub krajową)²⁰⁴ albo dokument pobytowy wydany przez inne państwo strefy Schengen²⁰⁵.

204. Cudzoziemcy, którzy zwolnieni są w obowiązku posiadania wizy (w ramach ruchu bezwizowego), mogą przebywać w Polsce do 3 miesięcy w ciągu 6 miesięcy od daty pierwszego wjazdu. Po upływie tego okresu mogą przebywać w kraju (bez konieczności wyjazdu z Polski) pod warunkiem uprzedniego uzyskania zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony.

205. Art. 21 *Konwencji wykonawczej do układu z Schengen* (Dz.U.UE.L.00.239.19).

W myśl zasady swobody poruszania się na terenie państw należących do strefy Schengen, posiadacz wizy krajowej wydanej przez inne państwo UE może przebywać w Polsce do 3 miesięcy w okresie półrocznym, o ile jednocześnie spełnione są ogólne warunki wjazdu i pobytu na terytorium obszaru Schengen²⁰⁶. Również w przypadku pobytu cudzoziemca na podstawie dokumentu pobytowego wydanego przez inne państwo obszaru Schengen, pobyt ten nie może przekroczyć 3 miesięcy w ciągu kolejnych 6 miesięcy. Tym samym, jeśli student zagraniczny zamierza przebywać w Polsce dłużej niż 3 miesiące (dotyczy to głównie pobytów co najmniej jednosemestralnych), zasadnym jest uzyskanie wizy krajowej wydanej przez polskiego konsula (ważnej do 1 roku) lub zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony w związku z okolicznością zawartą w art. 53 ust. 1 pkt 16 *ustawy o cudzoziemcach* („*cudzoziemiec przybywa lub przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w celu podjęcia lub kontynuacji stacjonarnych studiów wyższych lub stacjonarnych studiów doktoranckich na tym terytorium, zwanych dalej „studiami”, także w przypadku gdy podjął studia na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, które zamierza kontynuować lub uzupełnić na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*”), wydane go przez właściwego wojewodę. Warunkiem uzyskania ww. zezwolenia jest jednak wykazanie przez cudzoziemca, iż zamierza on przebywać w Polsce powyżej 3 miesięcy.

Polskie ustawodawstwo nie różnicuje zatem na etapie ubiegania się o zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony sytuacji prawnej studentów zagranicznych

206. Tzn.: cudzoziemiec posiada ważny dokument podróży, potrafi uzasadnić cel i warunki planowanego pobytu oraz posiada wystarczające środki utrzymania lub możliwość ich uzyskania zgodnie z prawem, a także nie jest uważany za stanowiącego zagrożenie dla porządku publicznego, bezpieczeństwa wewnętrznego, zdrowia publicznego lub stosunków międzynarodowych żadnego z państw członkowskich, a w szczególności nie dokonano wobec niego na tej podstawie wpisu do celów odmowy wjazdu w krajowych bazach danych państw członkowskich.

objętych unijnym programem promującym mobilność studencką, którzy chcą przyjechać do Polski w celu kontynuacji kształcenia, po tym jak przebywali oni w innym kraju członkowskim oraz sytuacji prawnej pozostałych studentów – obcokrajowców (przyszłych lub obecnych studentów, którzy aplikują o wydanie ww. zezwolenia, a wcześniej przebywali na terytorium swojego ojczystego kraju lub na terytorium Polski). Obie kategorie ubiegają się o zezwolenie pobytowe w tym samym trybie oraz w oparciu o tę samą podstawę prawną.

Polska Komisja Akredytacyjna otrzymała w 2011 r. pozytywną ocenę National Commitee on Foreign Medical Education and Accreditation

Jeżeli wjazd studenta ma nastąpić z kraju spoza obszaru Schengen to zastosowanie znajdują ogólne zasady wjazdu i pobytu dotyczące wszystkich studentów zagranicznych. I tak, cudzoziemiec przebywający w państwie spoza strefy Schengen w celu wjazdu do Polski powinien uzyskać stosowną wizę studencką (krajową lub Schengen) uprawniającą go do pobytu w Polsce w okresie jej ważności, lub powinien, tak jak każdy student zagraniczny, zalegalizować pobyt na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony (art. 53 ust. 1 pkt 16 *ustawy o cudzoziemcach*) – patrz podrozdział 2.2.

Warto jednak podkreślić, iż niezbędnym warunkiem przy ubieganiu się o udzielenie wizy Schengen jest posiadanie przez studenta zagranicznego ważnego zezwolenia na pobyt w kraju, w którym dotychczas odbywał on kształcenie. Jeśli student

cudzoziemski nie posiada ww. pozwolenia na pobyt, musi on złożyć wniosek wizowy w kraju swojego pochodzenia.

W pozostałych przypadkach obowiązuje standardowy tryb ubiegania się o zezwolenia pobytowe. Oznacza to, iż każdy student zagraniczny przebywający w innym państwie członkowskim może wystąpić do działającego na jego terytorium polskiego konsula o wydanie wizy (jeżeli jest wymagana) bądź złożyć wniosek o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony w związku z kontynuowaniem studiów w Polsce za jego pośrednictwem (bezpośrednio do wojewody właściwego ze względu na miejsce pobytu cudzoziemca, jeśli legalnie przebywa już w Polsce na podstawie innych dokumentów pobytowych). Kartę pobytu wydaną w związku z udzieleniem wnioskowanego zezwolenia należy jednak odebrać osobiście. Dlatego też wjazd do Polski cudzoziemca przebywającego w kraju UE spoza strefy Schengen, powinien nastąpić na podstawie wizy.

Powyższe uwarunkowania prawne uniemożliwiają precyzyjne monitorowanie zjawiska wewnątrzunijnych przepływów studentów spoza UE. W związku z możliwością swobodnego przemieszczania się po terytorium strefy Schengen znacznej części tej kategorii studentów zagranicznych oraz brakiem wydzielonej ścieżki legalizacyjnej dla omawianych kategorii cudzoziemców już po przybyciu do Polski, dostępne statystyki z zakresu procedur legalizacji pobytu nie dostarczają wiedzy na temat dokładnej liczby cudzoziemców, którzy decydują się na odbycie części studiów w Polsce, po tym jak wcześniej przebywali w innym państwie UE.

Analiza statystyk dotyczących liczby wiz studenckich wydanych przez polskie konsulaty w pozostałych krajach UE²⁰⁷, pozwa-

207. W 2011 roku 7 polskich urzędów konsularnych, które wystawiły w tym okresie ok. 80% wszystkich wiz na terenie UE, wydały następującą ilość wiz studenckich:

la na stwierdzenie, iż większość studentów przyjeżdża do Polskie na podstawie tytułów pobytowych uzyskanych w innych krajach UE i na miejscu wnioskuje o zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony. Zasadniczo jedyną placówką wydającą regularnie tego typu wizy jest Ambasada RP w Berlinie (ok. 30% wszystkich wiz studenckich wydawanych przez polskie konsulaty w krajach UE). Nie wynika to jednak z wysokiej liczby przyjazdów studentów z granicznych z terytorium Niemiec do Polski, ale z faktu, iż jest to urząd najłatwiej dostępny komunikacyjnie (i bezwizowo) z większości polskich ośrodków studenckich. Wizy wystawiane w Berlinie dotyczą głównie przypadków, w których student nie złożył w terminie wniosku o zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony w Polsce i musiał wyjechać za granicę w celu uzyskania wizej studenckiej na okres niezbędny do rozpatrzenia wniosku.

◇ Trudności, jakich doświadczają studenci programu Erasmus Mundus studiujący w Polsce, a chcący kontynuować lub uzupełnić studia w innych państwach UE

Zgodnie z obowiązującymi w Polsce zasadami legalizacji pobytu, studenci zagraniczni ubiegający się o uzyskanie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony w Polsce muszą wykazać, że zamierzają

przebywać w Polsce przez okres dłuższy niż 3 miesiące. Powyższy wymóg znacznie komplikuje sytuację studentów przybywających do Polski na krótkie okresy (np. jednego semestru), bowiem w wielu przypadkach biorąc pod uwagę około 45-dniowy okres trwania procedury udzielenia ww. zezwolenia, w dniu wydania decyzji rozstrzygającej, planowany okres pobytu studenta w Polsce nie spełnia wskazanego powyżej warunku (cudzoziemiec nie jest w stanie wykazać, że nadal będzie przebywać w Polsce jeszcze przez minimum 3 miesiące, ponieważ np. za 2 miesiące zamierza kontynuować studia w innym kraju strefy Schengen).

Analogiczne trudności pojawiają się w przypadku ubiegania się o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie przez studentów planujących długotrwały np. 10-cio miesięczny pobyt poza granicami Polski w ramach wymiany studenckiej. Obecnie obowiązujące przepisy nie przewidują bowiem możliwości udzielenia zezwolenia pobytowego cudzoziemcowi, który w celu kontynuowania nauki zamierza wyjechać z Polski do innego państwa na dłuższy okres (nie dotyczy to wyjazdów trwających do 3 miesięcy w ciągu kolejnych 6 miesięcy, na które zezwalają unijne uregulowania w zakresie funkcjonowania strefy Schengen).

Zdarza się również, iż cudzoziemcy aplikują o udzielenie zezwolenia pobytowego w Polsce bez zachowania co najmniej 45-dniowego terminu przed upływem okresu pobytu oznaczonego w posiadanej wizie lub przed upływem terminu ważności poprzedniego zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony (np. konsul wydał wizę o zbyt krótkim okresie dozwolonego pobytu w Polsce, bądź cudzoziemiec nie znając procedur dotyczących legalizacji pobytu zbyt późno złożył stosowny wniosek). Niezłożenie wniosku w tym terminie powoduje określone skutki dla wnioskodawcy i nie ma tu znaczenia, w związku z jaką okolicznością cudzoziemiec ma zamiar przebywać w Polsce. W takich przypadkach organy administracji starają się

- Ambasada RP w Dublinie: 2 wizej studenckie na 696 wydanych;
- Ambasada RP w Londynie: 3 wizej studenckie na 3 789 wydanych;
- Ambasada RP w Edynburgu: 1 wiza studencka na 340 wydanych;
- Ambasada RP w Manchesterze: 7 wiz studenckich na 663 wydanych;
- Ambasada RP w Pradze: 9 wiz studenckich na 353 wydanych;
- Ambasada RP w Bukareszcie: 4 wizej studenckie na 328 wydanych;
- Ambasada RP w Berlinie: 108 wiz studenckich na 380 wydanych.

Niemożliwe jest jednak oszacowanie skali osób zamierzających wjechać do Polski w związku z odbywaniem studiów np. w ramach programu wymiany Erasmus Mundus lub też poza nim, gdyż tego typu informacje nie są wyodrębniane w statystykach MSZ.

w miarę możliwości zebrać cały materiał i uzyskać wymagane prawem stanowiska innych organów, tak by wydać decyzję w trakcie legalnego pobytu cudzoziemca. Nie zawsze jest to jednak możliwe.

Odnotowano również kilka przypadków, w których całe grupy studentów nie używały wizy wjazdowej do wybranego kraju – partnera z kraju trzeciego (np. Argentyny) bądź też wymagano od studentów powrotu do kraju pochodzenia i tam wnioskania o wydanie wizy.

◊ Trudności, jakich doświadczają studenci programu Erasmus Mundus studiujący w innym państwie członkowskim, a chcący kontynuować lub uzupełnić studia w Polsce

Wieloletnie kontakty z uczelniami Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, która koordynuje wszystkie unijne programy edukacyjne w Polsce, pozwalają na stwierdzenie, iż najczęściej podnoszoną przez nie oraz przez studentów zagranicznych kwestią są trudności w uzyskaniu wizy przez studentów pochodzących z określonych regionów geograficznych (najczęściej w tym kontekście wymieniany jest Pakistan i Nigeria). W tym kontekście zwracano uwagę na to, iż polskie placówki konsularne bądź nie wydają wizy w ogóle bądź proces weryfikacji dokumentów jest zbyt długi, aby móc rozpocząć studia w terminie. Uczelnie podkreślają ponadto, iż niekiedy spotykają się z przypadkami, w których pomimo przedstawienia przez kandydata pełnej dokumentacji (wraz z potwierdzeniem ze strony Komisji Europejskiej i uczelni o uzyskanym stypendium na realizację danego programu studiów) odmawia się im wydania wizy oraz nie informuje się ich o powodach takiej decyzji. Z relacji wielu polskich uczelni wyższych uczestniczących w przyjmowaniu studentów programu Erasmus Mundus wynika również, iż potencjalni studenci, którzy nie uzyskali wizy pozwalającej na realizację studiów w Pol-

sce często pozytywnie przechodzą weryfikację wizową przez konsulaty innych krajów UE, w których decydują się ostatecznie na kontynuację studiów.

Ponadto na podstawie praktyki instytucji zajmujących się nostryfikacją dokumentów, zidentyfikowano następujące problemy:

- konieczność dokonania legalizacji świadectwa/dyplomu (związane jest to z poświadczeniem autentyczności dokumentów) przez polskiego konsula urzędującego w kraju, w którym zostało wydane świadectwo/dyplom oraz przedłożenie kompletu wymaganych dokumentów²⁰⁸ wiąże się niekiedy z potrzebą powrotu do kraju, w którym zostało wydane świadectwo/dyplom²⁰⁹;
- brak w Polsce tłumaczy przysięgłych wybranych języków np. języka mongolskiego, kazachskiego powoduje problemy z przetłumaczeniem świadectw,
- brak formalnej możliwości nostryfikacji niektórych świadectw – wiąże się to z licznymi zmianami wprowadzanymi na przestrzeni lat w zagranicznych systemach edukacyjnych, których nie uwzględniają obecne przepisy nostryfikacyjne²¹⁰.

208.Są wśród nich m.in.: dokumenty przedstawiające przebieg kształcenia obejmujące wykaz zajęć edukacyjnych ze wskazaniem uzyskanych z nich ocen oraz liczbę godzin przeznaczonych na realizację zajęć edukacyjnych, zaświadczenia stwierdzające uprawnienie do ubiegania się o przyjęcie na studia wyższe do każdego typu szkół wyższych w kraju, w którym działa uczelnia, która ten dyplom wydała.

209.Niekiedy w danym państwie, które wydano świadectwo/dyplom nie ma polskiego przedstawicielstwa konsularnego np. Syria (obywatele Syrii, aby dokonać legalizacji i tłumaczenia muszą zgłaszać się do polskiego konsulatu w Bejrucie).

210. Aktualnie obowiązująca klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego, w grupie zawodów pod nazwą „średni personel ochrony zdrowia”, nie obejmuje pielęgniarek i położnych. W związku z tym, na gruncie obowiązujących przepisów nie ma w Polsce szkoły ponadgimnazjalnej, która aktualnie kształciłaby w zawodzie pielęgniarki lub położnej. Kurator oświaty nie posiada zatem kompetencji do uznania świadectwa w zawodzie pielęgniarki lub położnej za równorzędny z odpowiednim rodzajem świadectwa ukończenia szkoły na terenie RP.

◇ Ułatwienia dla studentów zagranicznych objętych programami mobilności studenckiej przewidziane we Wspólnotowym Kodeksie Wizowym

Polska w procedurze ubiegania się o wizę, poza ułatwieniami adresowanymi do wszystkich kategorii studentów cudzoziemskich, o których mowa była w podrozdziale 2.2, nie stosuje wobec studentów zagranicznych objętych programami mobilności studenckiej żadnych dodatkowych ułatwień wymienionych we *Wspólnotowym Kodeksie Wizowym*. Procedura wizowa dla studentów pochodzących z państw trzecich studiujących w innych państwach członkowskich jest jednak maksymalnie uproszczona, szczególnie w przypadkach kandydatów na studia w znanych uczelniach o niepodważalnej renomie, którym często wydaje się wizy w ciągu jednego dnia.

3.5. Procedury legalizacyjne w przypadku studentów nie uczestniczących w unijnych programach promujących mobilność studencką

Polskie przepisy nie różnicują sytuacji studentów w zależności od uczestnictwa przez nich w programach wymian studenckich. Sytuacja prawna cudzoziemców – studentów – nie objętych unijnymi programami, którzy chcą kontynuować lub uzupełnić studia w Polsce jest zatem identyczna jak w przypadku studentów objętych tymi programami.

4

Skutki migracji edukacyjnych na wybrane sfery i aspekty życia w Polsce

4.1. Rywalizacja o indeks polskiej uczelni między Polakami oraz studentami zagranicznymi

Z uwagi na stosunkowo małą liczbę cudzoziemców ubiegających się co roku o przyjęcie na studia w Polsce, nie stanowią oni w zasadzie istotnej konkurencji wobec studentów polskich (pomimo, iż wśród najczęściej wybieranych przez cudzoziemców kierunków studiów znajdują się również te, które cieszą się największą popularnością wśród studentów polskich np. zarządzanie, informatyka, ekonomia, turystyka i rekreacja).

Na szczególną uwagę zasługują uczelnie o najwyższym wskaźniku studentów cudzoziemskich w Polsce, czyli uczelnie medyczne, w przypadku których roczne limity przyjęć na kierunki lekarskie i lekarsko-dentystyczne ustalane są przez ministra zdrowia²¹¹, co w przypadku rosnącego zainteresowania tymi kierunkami wśród studentów zagranicznych (głównie pochodzących ze Szwecji, Norwegii, USA, Kanady, Niemiec, Tajwanu, Malezji i Arabii Saudyjskiej) oraz wdrażaniu przez te uczelnie zapowiadanych planów zmniejszania liczby miejsc dla przyszłych studentów na studiach płatnych (na których zazwyczaj naukę podejmują cudzoziemcy, ale również

Polacy)²¹² może w konsekwencji doprowadzić do wzrostu konkurencji między polskimi a zagranicznymi studentami w zakresie dostępnych miejsc.

Obecność studentów zagranicznych na polskich uczelniach rozpatrywana jest jednak raczej w kontekście skutków niżu demograficznego dla polskiego szkolnictwa wyższego oraz podawana jest jako jedno z rozwiązań mających na celu zrównoważenie zmniejszającej się liczby kandydatów na studia. Jak wynika z prognoz, Polska w wyniku nasilenia czynników demograficznych ma do 2020 r. odnotować najsilniejszy spadek liczby studentów spośród wszystkich krajów OECD, który ma wynieść 25-30% aktualnej liczby studentów (600-800 tys. osób w porównaniu z sytuacją obecną).

211. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 23 lipca 2012 r. w sprawie limitu przyjęć na kierunki lekarski i lekarsko-dentystyczny (Dz. U. z 2012 r. poz. 864).

212. Związane jest to z reformą kształcenia lekarzy i dentystów, która zakłada skrócenie studiów o rok. W konsekwencji zmianie ma ulec podejście wobec kształcenia tej grupy studentów na bardziej praktyczne co w przypadku wielu uczelni medycznych generować będzie dodatkowe koszty (zakup dodatkowego sprzętu, fantomów, a nawet wybudowanie nowych budynków, w których przyszli lekarze mogliby doskonalić swoje umiejętności), a także uniemożliwić będzie, w kontekście troski o bezpieczeństwo przyszłych pacjentów, wykształcenie w tak krótkim czasie takiej samej liczby osób jak dotychczas.

Wykres 17. Prognoza liczby studentów w 2015, 2020 i 2025 roku w wybranych krajach OECD (zmiana w % w stosunku do 2005 r.)

Źródło: OECD, *Higher Education to 2030*, vol. 1, Paryż, 2008.

Procesy demograficzne w przekroju społecznym wpływać mogą ponadto na sektor szkolnictwa wyższego w sposób pośredni prowadząc do:

- spadku popytu na kształcenie w szkołach wyższych z uwagi na zwiększenie się odsetka osób z wyższym wykształceniem w grupie osób w wieku 25-64 lat (z 17% w roku 2005 do 25-30% w 2025 r.),
- ograniczania finansowania szkolnictwa wyższego ze środków publicznych – wypieranie przez inne kategorie wydatków charakteryzujących się większą bezpośrednią użytecznością z punktu widzenia osób starszych,
- istotnych zmian w strukturze konsumpcji, a tym samym w strukturze popytu na siłę roboczą oraz w efekcie – w strukturze popytu na kształcenie

na poszczególnych kierunkach studiów²¹³.

Powyższe uwarunkowania, którym według założeń obecnej reformy szkolnictwa wyższego towarzyszyć ma upowszechnianie atrakcyjności studiów I stopnia i ich promocja jako studiów kończących cykl edukacji formalnej, prowadzić może do sytuacji, w której otwarcie uczelni polskich na studentów z zagranicy będzie dla polskich uczelni niewątpliwie jedną z szans rozwoju, co w perspektywie kilku lat skutkować może nawet rywalizacją między uczelniami o studenta.

Zdaniem ekspertów, problem ten nie będzie jednak dotyczył wszystkich uczelni w takim samym stopniu. O ile bowiem sytuacja na uczelniach publicznych, zwłaszcza specjalistycznych (politechniki, szko-

213. *Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 roku* (2010), Ernst&Young, s. 20-21.

ty rolnicze i medyczne) wydaje się być ustabilizowana²¹⁴, największe spadki liczby kandydatów odczuwają głównie uczelnie niepubliczne, których działalność opiera się na wpływach z czesnego²¹⁵. Już teraz widać jak ważnym odbiorcą usług dydaktycznych na tych uczelniach są studenci – obcokrajowcy. Świadczy o tym chociażby ponad dwukrotny wzrost liczby Ukraińców studiujących w roku akademickim 2011/2012 na uczelniach niepublicznych w porównaniu do roku poprzedniego.

W świetle ostatnich badań, większość studentów zagranicznych nie zamierza pozostać w Polsce po ukończeniu studiów

4.2. Przedłużanie pobytu po ukończeniu studiów w Polsce

W związku z brakiem dostępnych danych statystycznych oraz przeprowadzonych aktualnych, ogólnopolskich badań na cudzoziemcach - absolwentach polskich szkół wyższych, wiedza na temat skali pozostawania tej kategorii osób w Polsce po ukończeniu studiów²¹⁶, w tym na temat

rodzaju podejmowanego przez nich zatrudnienia, ma ograniczony i wyrwykowy charakter.

Jednym ze źródeł wiedzy na ten temat jest przywoływane już badanie Ośrodka Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego z 2009 roku. Co prawda najliczniejszą grupą respondentów byli ówcześni studenci kształcący się w polskich uczelniach²¹⁷, wobec czego udziałowe odpowiedzi na pytania dotyczące ich planów na przyszłość miały wyłącznie deklaracyjny charakter. Na ich podstawie możliwe było jednak sformułowanie kilku wniosków odnoszących się do przyjętych przez określone grupy studentów strategii. Większość badanych studentów obcokrajowców nie zamierzała pozostać w Polsce po ukończeniu studiów (ok. 54%).

Podobne prawidłowości wykazały badania przeprowadzone na studentach w różnych ośrodkach akademickich, w tym w Lublinie, Opolu oraz w Rzeszowie. I tak, w wyniku badań przeprowadzonych na grupie obywateli Ukrainy studiujących w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie (WSliZ) autorstwa Instytutu Badań nad Szkolnictwem Wyższym WSliZ, okazało się, że 36% ankietowanych chce zostać w Polsce, 39% z nich deklaruje chęć wyjazdu do innego kraju unijnego, a tylko 4% chce wrócić na Ukrainę. Z badań Saby Kubiciel-Lodzińskiej (przeprowadzonym w latach 2010-2012 na grupie 82 cudzoziemskich studentów z krajów UE oraz spoza UE podejmujących naukę w województwie opolskim) wynika, iż ponad 1/3 badanych zamierza po zakończeniu nauki pozostać w województwie opolskim, ale jednocześnie taka sama grupa

214. Nie dotyczy to przeważnie studiów niestacjonarnych na uczelniach publicznych, gdzie odnotowuje się mniejsze zainteresowanie studentów.

215. Uczelnie niepubliczne przestają być powoli uczelniami pierwszego wyboru, a na podjęcie prowadzonych przez nie studiów decydują się głównie osoby, którym nie udało się przejść przez proces kwalifikacyjny na uczelniach publicznych. Dzieje się tak, mimo iż wzbogacają one swoje oferty kształcenia, modernizują budynki i przyciągają najlepszą kadrę naukową.

216. Dostyc często badanym zagadnieniem są przyczyny powrotu do kraju pochodzenia oraz motywy pozostania w Polsce po ukończeniu studiów wśród absolwentów polskiego pochodzenia z Białorusi, Litwy i Ukrainy.

217. Przeprowadzono 256 wywiadów ankietowych wśród studentów zagranicznych (również pochodzących z krajów UE). Następnie przeprowadzono indywidualne wywiady pogłębione z udziałem 10 zagranicznych absolwentów polskich uczelni, którzy w momencie realizacji badania nadal przebywali w Polsce, w celu uzupełnienia lub weryfikacji informacji zebranych w trakcie badań ilościowych.

nie ma jeszcze sprecyzowanych planów na przyszłość po studiach²¹⁸.

Jak wynika z badań OBM, zdecydowanie częściej pozostanie w Polsce było brane pod uwagę przez osoby pochodzenia polskiego (o ile prawie trzy czwarte z nich zamierzało zostać po studiach w Polsce, o tyle wśród studentów bez polskich korzeni jedna trzecia deklarowała taki zamiar). Tego typu prawidłowość przekładała się na wyniki analizy regionalnej. Największe bowiem zainteresowanie przedłużeniem pobytu w naszym kraju deklarowali studenci z WNP (73%) oraz Stanów Zjednoczonych (67%), wśród których było najwięcej osób pochodzenia polskiego. W wypadku osób z Azji²¹⁹ i Afryki jedynie nieco ponad jedna trzecia badanych (odpowiednio: 36% i 34%) wyraziła taką chęć (w przypadku studentów z Azji i Afryki najważniejszymi powodami przyjazdu do Polski jest centralne położenie Polski i fakt członkostwa w UE, co stwarza możliwość uzyskania dyplomu ułatwiającego dostęp do rynków pracy wielu państw wysoko rozwiniętych). Na podobnym poziomie kształtował się odsetek osób z Europy Wschodniej oraz Zachodniej deklarujących intencję pozostania w Polsce (odpowiednio: 44% i 40%). Swojego pobytu nie zamierzali natomiast przedłużyć wszyscy badani studenci z krajów skandynawskich, a wynikało to przede wszystkim z ich strategii życiowej ukierunkowanej na ukończenie studiów w Polsce, ale w celu uzyskania prawa do wykonywania zawodu (najczęściej lekarza lub psychologa) w kraju pochodzenia^{220 221}.

Osoby zdecydowane pozostać po studiach w Polsce najczęściej uzasadniały swoją decyzję możliwością znalezienia atrakcyjnej pracy lub kwestiami rodzinnymi (w tym założeniem rodziny z obywatelem/-ką polski/-ą)²²².

W tym kontekście niezwykle istotnym jest fakt, iż Polska stopniowo wprowadza (lub zamierza wprowadzić w niedalekiej przyszłości) kolejne ułatwienia mające na celu zachęcenie zagranicznych absolwentów do pozostawania w Polsce. I tak, w 2009 r. umożliwiono absolwentom polskich szkół wyższych podejmowanie zatrudnienia bez zezwolenia na pracę. Obecnie planowane jest również wprowadzenie możliwości udzielenia zezwolenia na pobyt w związku z poszukiwaniem zatrudnienia na polskim rynku pracy na okres jednego roku. W związku z tym, iż większość studentów uzależnia związaną na dłużej swoich losów z Polską od znalezienia odpowiedniej pracy, można się spodziewać, iż stosowne rozwiązania stanowiąc będą dodatkowy czynnik mogący zachęcić absolwentów cudzoziemskich do przedłużenia swojego pobytu w Polsce. Nie bez znaczenia jest jednak fakt, iż najbardziej skłonne do pozostania w Polsce po ukończeniu studiów osoby (posiadające polskie korzenie i pochodzące z krajów postradzieckich nienależących do UE), kończą zazwyczaj kierunki, których absolwenci są mniej poszukiwani na rynku pracy, co znacząco może osłabić pozytywny wymiar wprowadzonego ułatwienia.

218. Sabina Kubiciel-Lodzińska, *Czynniki przesądzające o wyborze przez cudzoziemców studiów w Polsce i w województwie opolskim* (na podstawie wyników przeprowadzonych badań), [materiał nieopublikowany].

219. Podobną prawidłowość potwierdził Instytut Spraw Publicznych w wyniku badań jakościowych przeprowadzonych na studentach z Chin i Indii.

220. Studia w Polsce dają im bowiem możliwość studiowania na kierunkach, w przypadku których istnieje duża konkurencja w państwach stałego zamieszkania.

221. Podobne zależności dotyczące chęci i możliwości pozostania w Polsce po skończeniu studiów deklarowanej przez cudzoziemców pochodzących z różnych regionu świata zaobserwowano pod-

czas zrealizowanego w latach 2011-2012 badania jakościowego przeprowadzonego na 51 cudzoziemcach (z krajów UE oraz spoza UE) studiujących w Lublinie, [w:] R. Furtak, M. Lipowski, *Analiza oferty lubelskich uczelni i możliwości jej dostosowania do aktualnych potrzeb rynku pracy – Raport z badań*, Fundacja Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2012.

222. M. Duszczyk, C. Zołędowski, *Studenci zagraniczni w Polsce - powody przyjazdu, ocena pobytu i plany na przyszłość*, [w:] Biuletyn Migracyjny, nr 26.

4.3. Ryzyko wystąpienia zjawiska „drenażu mózgów”

Analizując kwestie związane z kształceniem studentów zagranicznych w kontekście problemu „drenażu mózgów” z krajów ich pochodzenia, nie sposób pominąć polskich doświadczeń w tym zakresie. Już bowiem w okresie powojennym Polska brała czynny udział w inicjatywie ONZ dotyczącej udzielenia pomocy edukacyjnej krajom rozwijającym się, w wyniku której w Polsce kształcono, na warunkach pełnego stypen-

W roku 1989 podjęto decyzję o przeznaczeniu programu stypendialnego dla młodzieży polskiego pochodzenia w krajach byłego ZSRR

dium rządu polskiego i przy założeniu ich późniejszego powrotu do krajów pochodzenia, kadry dla państw tzw. Trzeciego Świata²²³.

Przełomowym momentem dla tak zaprojektowanego systemu stypendialnego był rok 1989, kiedy to dokonano znacznego przewartościowania założeń programu i przeznaczono je dla młodzieży polskiego pochodzenia w krajach byłego bloku komunistycznego, szczególnie w byłym ZSRR.

Celem podjętej akcji przyznawania „stypendiów polonijnych” było wykształcenie nowej, młodej, polskiej inteligencji, która to następnie będzie miała do spełnienia swego rodzaju „misję” po powrocie do kra-

ju - działanie na rzecz Polaków mieszkających w danym państwie i na rzecz zacieśniania ich związków z Polską (co następnie przekładałoby się m.in. na rozwój obustronnie korzystnej współpracy bilateralnej między krajem pochodzenia absolwenta a Polską). Kluczowym warunkiem powodzenia programu był zatem powrót absolwentów do kraju pochodzenia. Sprzyjać temu miało określone dla poszczególnych krajów kierunków preferowanych, na które w kraju obywatelstwa jest szczególne zapotrzebowanie, a możliwości kształcenia ograniczone, przez co perspektywa znalezienia przez ich absolwentów pracy była relatywnie wysoka. Kwestia powrotów jest tu niezwykle ważna, gdyż miały być one jakoby wskaźnikiem powodzenia akcji stypendialnej.

Pomimo, iż skuteczność prowadzonej przez Polskę od dziesięcioleci akcji stypendialnej pozostaje w dużej mierze niezbadana (brak jest systematycznie prowadzonego monitoringu losów absolwentów – stypendystów rządu polskiego), istnieje jednak pewna wiedza na temat stopnia osiągnięcia przez nią zamierzonych efektów, przy jednoczesnym wykluczeniu zjawiska „drenażu mózgów” z krajów pochodzenia studentów. Jak podaje prof. dr hab. Michał Chilczuk, Przewodniczący Rady Naukowej Ośrodka Łączności z Cudzoziemcami Absolwentami Polskich Szkół Wyższych przy Uniwersytecie Łódzkim²²⁴, wielu cudzoziemskich absolwentów polskich szkół wyższych po powrocie do swych ojczystych krajów włączało się do ich rozwoju gospodarczego, naukowo - kulturalne-

224. Ośrodek funkcjonował w latach 1987-2003 i został powołany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych w celu „inspirowania” i „utrzymywania” stałej łączności z wyższymi uczelniami w kraju kształcącymi studentów zagranicznych oraz stałych kontaktów z zagranicznymi Klubami i Stowarzyszeniami absolwentów polskich uczelni. Do zadań Ośrodka należało również inicjowanie sympozjów i konferencji naukowych, pośredniczenie w rekrutacji kandydatów na studia podyplomowe i doktoranckie, przygotowywanie analiz i informacji potrzebnych dla resortu edukacji, a także prowadzenie „banku danych” zagranicznych absolwentów polskich uczelni.

223.M. Chilczuk, *50 lat kształcenia studentów zagranicznych w Polsce*, czasopismo „Kontakt”.

go czy społeczno - politycznego, pełniąc nieraz wysokie, zaszczytne stanowiska, w tym stanowiska prezydentów (w Mali), ministrów (w Tanzanii, Namibii czy w Wietnamie), deputowanych lub przewodniczących różnych komisji parlamentarnych (np. w Laosie i Wietnamie) czy też funkcje ambasadorów swych państw w różnych krajach, w tym w Polsce (Albania, Chile, Chiny, Kuba, Palestyna, Wietnam). Dziesiątki absolwentów polskich uczelni po powrocie do swych krajów poświęciło się również nauce (będąc profesorami w kilkudziesięciu krajach pełnili funkcje rektorów, dziekanów, kierowników katedr czy instytutów naukowo-badawczych) lub tłumaczeniom polskiej literatury na swój język ojczysty, w tym chiński i wietnamski. Zajmowali oni ponadto liczne ważne stanowiska z punktu widzenia gospodarki swych krajów, m. in. dyrektorów banków, zjednoczeń czy przedsiębiorstw przemysłowych itp. Absolwenci zagraniczni polskich uczelni powołują w swych krajach koła, kluby i stowarzyszenia, których zadaniem jest m. in. utrzymywanie kontaktów z Polską, swymi macierzystymi uczelniami oraz towarzyskich więzi między sobą²²⁵.

Wykształcona młodzież często jednak nie postępowala w myśl niepisanych założeń akcji i pozostawała w Polsce po ukończeniu studiów²²⁶. Reakcją na tego typu

225.M. Chilczuk, *50 lat kształcenia...*, op.cit.

226.Studentami, którzy stosunkowo często powracają do kraju pochodzenia są osoby z Łotwy oraz z Czech (głównie Zaołzie). W szczególnej sytuacji znajdują się jednak studenci i absolwenci z Kazachstanu – od nich bowiem nie wymaga się powrotów. Obejmuje ich prawo repatriacyjne, które daje im możliwość nie tylko pozostania w Polsce, ale i uzyskania w miarę krótkim czasie polskiego obywatelstwa. Wcześniej takie prawo mieli także studenci z Litwy, Białorusi i Ukrainy, ale od 2001 r. nie mogą się już do Polski repatriować. Kwestia powrotu do kraju stałego zamieszkania po studiach była również szeroko dyskutowana w odniesieniu do programu stypendialnego im. Konstantego Kalinowskiego (adresowanego do studentów białoruskich). Od początku istnienia programu pojawiały się bowiem wątpliwości, czy stypendyści po zakończeniu edukacji zechcą i czy będą mieć możliwość powrotu na Białoruś. Zarówno oficjalne media państwowe, jak i część środowisk opozycyjnych określa Program Kalinowskiego mianem drenażu mózgow.

zjawisko było stworzenie równoległego systemu stypendialnego dla młodzieży polonijnej studiującej na uczelniach w krajach urodzenia, co miało przyczynić się do wyeliminowania chęci przedłużenia pobytu w Polsce po studiach.

W świetle zapisów ostatnio przyjętych dokumentów strategicznych, zgodnie z którymi dostrzega się niezwykle cenny potencjał integracyjny cudzoziemskich absolwentów polskich szkół wyższych oraz zapowiadanych w związku z tym działań mających na celu zachęcenie tej kategorii osób do pozostania w Polsce, należy stwierdzić, iż myśleniu o migracjach edukacyjnych do Polski towarzyszy coraz wyraźniejsze myślenie o „pozyskiwaniu mózgow”. Wydaje się, że kwestia wprowadzania wobec studiujących w Polsce cudzoziemców rozwiązań wykluczających zjawisko „drenażu mózgow”, w perspektywie zmian demograficznych, przed którymi stoi Polska, a także korzyści, jakie w tym kontekście może nieść długoterminowa obecność cudzoziemskich absolwentów w Polsce, stopniowo zaczyna tracić na znaczeniu.

Wyjątkiem jest tutaj między innymi napływ studentów z krajów objętych Partnerstwem Wschodnim²²⁷, który w domyśle przyczynić się ma w dłuższej perspektywie do realizacji wielu istotnych celów polityki zagranicznej Polski, tj. politycznego i gospodarczego zbliżenia tych krajów do Unii Europejskiej (dzięki doświadczeniom nabytym podczas pobytu w Polsce osoby te mają przyczynić się do propagowania wzajemnego zrozumienia między dwoma regionami, a także promocji w krajach Partnerstwa poszanowania demokracji, wolności, równości i praw człowieka).

Warto również nadmienić, iż termin „drenaż mózgow” używany jest w Polsce znacznie częściej w kontekście zapoczątkowanego w 2004 roku odpływu polskich

227.Patrz: dokument „*Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania*”, str. 39-40.

absolwentów do innych krajów UE, którego skala oraz charakter sprawiły, iż zaczęto myśleć o nim w kategoriach zjawiska mogącego negatywnie wpływać na przyszłość polskiej gospodarki oraz struktury społecznej.

4.4. Wpływ zjawisk nadużywania procedur legalizacyjnych na kształt krajowej polityki w zakresie przyjmowania studentów zagranicznych

Jak wskazano we wcześniejszych częściach opracowania, zagrożenia związane z procederem wyłudzenia tytułów pobytowych wydawanych w związku z kształceniem się na polskich uczelniach wyższych utrzymują się na niskim poziomie, przez co podmiotom odpowiedzialnym za kreowanie polityki nadal towarzyszy otwarte podejście do kwestii przyjmowania studentów zagranicznych.

Polskie władze państwowe starają się na bieżąco identyfikować próby nadużywania przez cudzoziemców „studenckiej ścieżki legalizacyjnej” (praktyczne działania w celu wykrywania lub zapobiegania nadużyciom podejmowane są przez pracowników urzędów konsularnych, urzędów wojewódzkich oraz funkcjonariuszy Straży Granicznej), a także wprowadzać rozwiązania, które mogłyby zapobiec tego typu praktykom w przyszłości (wprowadzenie obowiązku informowania SG i MNiSW o niestawieniu się przez cudzoziemca na uczelni - wraz z uchwaleniem nowej ustawy o cudzoziemcach katalog informowanych o tym fakcie organów ma zostać poszerzony o wojewodów, tak aby możliwe było wszczęcie procedury cofnięcia udzielonego zezwolenia pobytowego).

4.5. Dochody generowane przez szkoły wyższe

Do 1990 r. resort szkolnictwa wyższego prowadził statystykę dotyczącą przychodów uzyskiwanych z odpłatności za studia na polskich wyższych uczelniach. I tak, przykładowo w 1985 r. przychody z tego tytułu wyniosły 4 mln dolarów amerykańskich. Obecnie resort nauki i szkolnictwa wyższego prowadzi jedynie statystyki w zakresie corocznych wydatków z tytułu stypendiów rządowych, a także działalności dydaktycznej i administracyjnej (wynoszą one średnio ok. 10 mln dolarów USD, w tym na stypendia rządowe ok. 6 mln). Na szczeblu centralnym ani resort nauki, ani GUS nie prowadzą ewidencji przychodów dla budżetu państwa z tego tytułu. Opłaty za studia wpływają bezpośrednio do kas uczelni²²⁸. Szacuje się jednak, iż wkład studentów zagranicznych dla gospodarki Polski wynosi około 100 milionów euro rocznie²²⁹.

Biorąc pod uwagę rosny z roku na rok odsetek cudzoziemców samodzielnie finansujących studia w Polsce (w roku akademickim 2011/2012 wyniósł on 51% wszystkich studentów zagranicznych, w tym prawie połowa osób kształciła się na uczelniach niepublicznych), można sformułować wniosek, iż szkoły wyższe w Polsce w coraz większym stopniu traktują studentów zagranicznych jako element strategii poprawiania swojej sytuacji finansowej.

4.6. Aspekty demograficzne

Pomimo czterokrotnego wzrostu liczby studentów zagranicznych w ciągu ostatnich dwóch dekad, a także relatywnego przyspieszenia tego wzrostu w ostatnich

228.M. Chilczuk, *50 lat kształcenia...*, op.cit.

229.B. Sivińska, *Studenci zagraniczni na polskich uczelniach*, artykuł opublikowany na stronie www.edunews.pl (dostęp: 30 listopada 2012 r.).

latach, udział tej kategorii osób w ogólnej liczbie studentów jest nadal niewielki (niepełna 1%). Biorąc to pod uwagę, a także inne przyczyny składające się na ogólną atrakcyjność danego kraju, migracje edukacyjne do Polski nie mają szans na przekształcenie się w masowe zjawisko społeczne. To wszystko sprawia zatem, iż wpływ cudzoziemskich absolwentów na poprawę niekorzystnej sytuacji demograficznej, w jakiej niebawem znajdzie się Polska oraz sytuacji na rynku pracy, należy oceniać jako marginalny. Oznacza to, iż imigracja absolwentów do Polski, podobnie jak i całościowo rozpatrywana imigracja, nie zrekompensuje zatem dużego odpływu polskich absolwentów szkół wyższych za granicę²³⁰.

4.7. Opinia publiczna, społeczne nastroje wobec imigracji studentów zagranicznych

Liczne dotychczasowe badania na temat postaw Polaków wobec imigrantów wskazują na stosunkowo pozytywny klimat społeczny względem obecności cudzoziemców, w tym studentów zagranicznych w Polsce, co tworzy obraz Polski jako kraju umiarkowanie tolerancyjnego, jednego z najbardziej tolerancyjnych w Europie Środkowo-Wschodniej. Przypadki otwartego negatywnego stosunku do cudzoziemców ze strony różnych grup Polaków odnotowywane są raczej rzadko.

Również sami studenci cudzoziemscy ogólnie oceniają swoje stosunki z Polakami, zarówno z tymi spotykanymi na studiach, jak i z tymi, z którymi mają kontakt poza uczelnią, jako dobre. Z uwagi na zazwyczaj większe kompetencje językowe oraz bliskość kulturowo-obyczajową, najbardziej pozytywnie opinie w tym względzie wyrażały osoby polskiego pochodzenia. Największe trudności adaptacyjne stwierdzono natomiast u studentów spoza

Europy i Ameryki Północnej – pochodzenia afrykańskiego, azjatyckiego i arabskiego. To właśnie ci studenci najczęściej zwracali uwagę na przejawy nieprzyjaznych reakcji ze strony społeczeństwa polskiego.

230.C. Żołędowski (red.), M. Duszczyk, J. Godlewska, E. Jaroszewska, J. Łukaszewska, *Studenci zagraniczni w Polsce...*, op.cit., s. 192-196.

Podsumowanie

migracja studentów zagranicznych jest dla wielu krajów, w tym Polski, zjawiskiem o rosnącym znaczeniu. Wśród korzyści z napływu tej kategorii migrantów wymienia się najczęściej: podnoszenie jakości kształcenia, zwiększanie dochodów generowanych przez uczelnie, poprawę sytuacji demograficznej i ekonomicznej kraju przyjmującego (w konsekwencji pozostawania w nim zagranicznych absolwentów oraz zasilenia tamtejszego rynku pracy), zwiększanie zasobów kapitału społecznego, podnoszenie prestiżu kraju przyjmującego, a także promowanie międzynarodowej współpracy z krajami pochodzenia studentów cudzoziemskich.

Oceniając stopień internacjonalizacji polskiego szkolnictwa wyższego mierzony odsetkiem cudzoziemców w ogólnej liczbie studentów, należy go uznać za niezwykle niski. Pomimo zauważalnego zwiększenia tempa wzrostu liczby studentów zagranicznych kształcących się w Polsce w ciągu ostatnich 30 lat odsetek ten wynosi niespełna 1%²³¹ (w krajach OECD średni odsetek wynosi 6%), co plasuje Polskę na jednej z ostatnich pozycji na arenie międzynarodowej. Powodów tak małej obecności migrantów edukacyjnych należy upatrywać przede wszystkim w niskim poziomie konkurencyjności polskich

uczelni wyższych wobec ich zagranicznych odpowiedników (najlepsze polskie uniwersytety plasują się w międzynarodowych rankingach na dalekich pozycjach, przez co rozpoznawalność i atrakcyjność polskich uczelni na świecie jest dość niska), ale również w niewystarczającym wsparciu instytucjonalnym uczelni wyższych w przyjmowaniu studentów zagranicznych.

Przez lata głównymi aktorami oddolnie kształtującymi politykę w zakresie pozyskiwania studentów zagranicznych były szkoły wyższe, które biorąc pod uwagę swoje zindywidualizowane potrzeby oraz możliwości finansowo-kadrowe wypracowały własne strategie dotyczące sposobu umiędzynarodawiania studiów, promocji oraz rekrutacji studentów zagranicznych.

Jednym z najbardziej widocznych przejawów aktywności uczelni w tym zakresie było uruchomienie w 2005 r. – z pomocą Fundacji Edukacyjnej „Perspektywy” – programu promocji polskiego szkolnictwa wyższego – „Study in Poland”, który to następnie zaczął być wspierany przez inicjatywy promocyjne realizowane w wymiarze lokalnym na poziomie wybranych miast.

Na poziomie państwa z kolei, przez wiele lat nie można było mówić o istnieniu kompleksowej i konsekwentnie realizowanej strategii umiędzynarodawiania uczelni i tak naprawdę podejmowano głównie działania skierowane do studentów polskiego pochodzenia, a także pozwalające

231. W roku akademickim 2011/2012, w prawie dwumilionowej społeczności studenckiej cudzoziemcy stanowili jedynie ok. 14 tysięcy (przy obliczeniu tej liczby zastosowano metodologię, którą opisano we wstępie do niniejszego opracowania).

na uczestniczenie w programach UE oraz wdrażanie procesu bolońskiego.

Polska zawarła szereg umów międzynarodowych w zakresie wymiany studenckiej oraz wzajemnego uznawania świadectw maturalnych i wykształcenia. Dwustronne umowy w zakresie wymiany studentów przewidują jednak niskie limity miejsc na studia w Polsce, a także dotyczą głównie przyjazdów na krótkoterminowe formy kształcenia (tj. letnie kursy języka polskiego, kilku- lub kilkunastomiesięczne staże naukowo-badawcze oraz staże artystyczne), przez co na ich podstawie do Polski przyjeżdża zaledwie niewielki odsetek cudzoziemców studiujących w Polsce w trybie pełnowymiarowym.

Przyglądając się jednak działaniom podejmowanym w ostatnim czasie, na uwagę zasługuje pozytywna zmiana w dotychczasowej optyce patrzenia przez państwo na zjawisko migracji edukacyjnych do Polski, dla której tłem stała się zmniejszająca się liczba potencjalnych kandydatów na studia związana z wchodzeniem w wiek uniwersytecki kolejnych roczników niżu demograficznego.

Wątek umiędzynarodawiania uczelni polskich odegrał niezwykle istotną rolę podczas wizyty polskiego prezydenta w Chinach w grudniu 2011 r., w której uczestniczyła zarówno Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego jak i 20 rektorów polskich wyższych uczelni. Po raz pierwszy bowiem kwestie związane z promocją polskiej oferty dydaktycznej oraz przyciąganiem do Polski studentów zagranicznych były równoprawnym segmentem programu – obok bloku politycznego i gospodarczego – oficjalnej wizyty polskiego przywódcy za granicą, czyniąc tę wizytę wydarzeniem o niewątpliwie przelomowym charakterze.

Kolejne wypowiedzi Prezydenta RP („(...) musimy mieć w sobie siłę i zdolność przyciągania studentów spoza Polski (...)”) oraz Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższe-

go („kierunek, który chcemy wspierać to, jest dalsze wspieranie umiędzynarodowienia wyższych uczelni”) świadczą o coraz większej świadomości politycznej tej tematyki.

W ostatnim czasie polskiemu Ministerstwu Nauki i Szkolnictwa Wyższego udało się zainicjować szereg zmian jakościowych, których celem ma być budowa podwalin systemu wsparcia w zakresie podnoszenia poziomu umiędzynarodowienia polskich szkół wyższych. I tak, wśród nich wymienić można przede wszystkim: wdrażanie kampanii wizerunkowej promującej polskie szkolnictwo wyższe na świecie, wprowadzenie obowiązku uwzględniania przez Państwową Komisję Akredytacyjną podczas dokonywania przez nią oceny jakości kształcenia stopnia umiędzynarodowienia studiów, który ma prowadzić do upowszechnienia strategii internacjonalizacji kształcenia wśród uczelni wyższych, plany ułatwienia cudzoziemcom dostępu do egzaminu z języka polskiego poprzez zwiększenie liczby ośrodków uprawnionych do przeprowadzania tego typu egzaminu, a także wprowadzenie przepisów w sprawie wydawania wspólnego dyplomu z zagraniczną uczelnią.

W 2009 r. przeprowadzono z kolei znaczącą liberalizację dostępu studentów zagranicznych oraz absolwentów polskich uczelni do rynku pracy – osoby, które przebywają w Polsce na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony wydanego w związku z odbywaniem studiów lub ukończyły w Polsce studia wyższe, nie muszą już bowiem uzyskiwać zezwolenia na pracę.

Pojawiające się problemy z naborem studentów na polskich uczelniach są również jednym z kluczowych elementów kształtujących politykę migracyjną, czego dowodem są zapisy dokumentów strategicznych rządu opracowanych w latach 2009-2012. Kluczowym dokumentem wydaje się być „Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego”,

będąca jedną z dziewięciu rządowych strategii rozwoju, określających kluczowe obszary rozwoju Polski w perspektywie do 2020 roku, w której za jeden z celów przyjęto zwiększenie odsetka studentów - cudzoziemców studiujących na polskich uczelniach przynajmniej rok akademicki (wg GUS) z 1,4% w 2011 r. do 5% do 2020 r.

Całkiem nowe podejście do migracji edukacyjnych do Polski prezentuje również przyjęty w lipcu 2012 roku przez Radę Ministrów strategiczny dokument w obszarze migracji - „*Polityka migracyjna Polski – stan obecny*

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego zakłada zwiększenie odsetka cudzoziemców studiujących w Polsce z 1,4% w 2011 r. do 5% do 2020 r.

*i postulowane działania*²³², w który wyraźnie stwierdzono, iż z punktu widzenia polityki przyjmowania cudzoziemców do Polski, studenci i absolwenci polskich uczelni stanowią priorytet. Dostrzeżono w nim również potencjał intelektualno-integracyjny absolwentów polskich uczelni, który należycie wykorzystany może wesprzeć rozwój całego kraju. W tym celu przewidziano podjęcie działań zachęcających tę grupę migrantów do związania swoich losów z Polską na stałe. Pomimo, iż w chwili obecnej trwają prace nad przygotowaniem planu wdrażania dokumentu „*Polityka migracyjna Polski...*”, część zawartych w niej rekomendacji, a w szczególności dotyczących uproszczenia procedur legalizacyjnych w odniesieniu

do studentów zagranicznych, znalazło odzwierciedlenie w projekcie nowej ustawy o cudzoziemcach, której przyjęcie planowane jest pod koniec 2013 roku.

Nie bez znaczenia dla poprawy wizerunku polskiego szkolnictwa wyższego na świecie może w długoterminowej perspektywie okazać się również wdrażana od 2011 roku reforma nauki i szkolnictwa wyższego, która, według założeń, ma prowadzić do poprawy szans absolwentów studiów (zarówno Polaków jak i cudzoziemców) na rynku pracy. Owa inicjatywa doskonale wpisuje się zatem w kontekst tworzonego systemu zachęt, który ma skłaniać absolwentów cudzoziemskich do pozostania w Polsce.

Biorąc pod uwagę szereg wymienionych wyżej działań, można stwierdzić, iż Polska stoi przed przełomowym momentem wejścia w fazę tworzenia świadomej i kompleksowej polityki wobec kwestii przyjmowania studentów zagranicznych. Przyjęcie przez rząd dokumentu pt. „*Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego*” oznacza bowiem podjęcie politycznej decyzji w zakresie roli, jaką migracje edukacyjne mają pełnić w rozwoju społeczno-ekonomicznym Polski oraz nadanie im stosownego priorytetu.

Warto jednocześnie zauważyć, iż Polska dysponuje warunkami do tego, aby zakładane cele powyższych działań przyniosły wymierne skutki. Często podkreśla się bowiem, że studia w Polsce stanowią tańszą alternatywę do kształcenia w krajach Europy Zachodniej, co przy stosunkowo dobrze rozwiniętym systemie szkolnictwa wyższego stanowi dużą przewagę konkurencyjną Polski. Co ważne już teraz, pomimo wielu ograniczeń, wybrane polskie uczelnie oferują wysoki poziom kształcenia oraz pożądaną przez studentów zagranicznych efekt kształcenia. Świadczyć o tym może chociażby wzrastająca renowacja polskich uczelni medycznych, w których stopień umiędzynarodowienia wynosi 3% (a po uwzględnieniu studentów z pozostałych krajów UE oraz Norwegii – niespeł-

232. Obecnie trwa opracowywanie Planu Wdrażania do tego dokumentu, w którym znajdują się już konkretne działania, określone zostaną instytucje odpowiedzialne za ich realizację, terminy realizacji oraz źródła finansowania.

na 9%). Coraz częściej mówi się również o niewykorzystywanym w pełni potencjale polskich szkół wyższych o profilu technicznym, które w przyszłości są typowane przez wielu do rangi jednych z najbardziej umiędzynarodowionych uczelni w Polsce.

Jak wynika z analiz OECD, polityka migracyjna państwa jest jednym z głównych czynników decydujących o wyborze przez studenta zagranicznego kraju, w którym decyduje się on na podjęcie studiów. Biorąc pod uwagę fakt, iż Polska planuje zniesienie w najbliższym czasie kolejnych barier formalnych ograniczających przyjazd na studia oraz podejmowanie pracy podczas i po zakończeniu studiów, a także zamierza wprowadzić bardziej sprzyjające warunki do pozostania absolwentów cudzoziemskich w Polsce po studiach przy stosowanych już w tej chwili stosunkowo korzystnych przepisach w zakresie łączenia rodzin, można założyć, iż wkrótce spełniona zostanie ważne kryterium warunkujące stopień atrakcyjności kraju jako miejsca docelowego europejskich, regionalnych oraz światowych migracji edukacyjnych.

Z uwagi na rejestrowaną przez Polskę relatywnie niską skalę nadużyć procedur wjazdowo-pobytowych wśród studentów cudzoziemskich, a także ogólnie dobry klimat społeczny wobec imigracji w Polsce, można się też spodziewać dalszych działań liberalizujących przepisy z obszaru legalizacji pobytu skierowanych do tej grupy imigrantów.

Analizując rysujący się na najbliższe lata obraz migracji edukacyjnych do Polski, należy mieć również świadomość pewnych ograniczeń w tym względzie. Biorąc bowiem pod uwagę dotychczasową dynamikę wzrostu liczby studentów zagranicznych w Polsce, należy realistycznie założyć, iż istnieje niewielkie prawdopodobieństwo, aby Polska stała się znaczącym aktorem

na edukacyjnej mapie świata, czy chociażby Europy²³³.

Ma to również silny związek z utrzymującą się od lat monolityczną strukturą krajów pochodzenia studentów cudzoziemskich. O ile bowiem w ostatnich latach widoczne są oznaki większego zróżnicowania regionalnego wśród przybywających do Polski studentów (głównie z Turcji, krajów azjatyckich, oraz Arabii Saudyjskiej²³⁴), nadal jest ona nieporównywalna do potencjału tych krajów²³⁵. Jest o tyle ważne, że jak wynika z prognoz ekspertów, połowa światowej populacji studentów w 2025 roku przypadać będzie na dwa kraje azjatyckie – Chiny i Indie. Tymczasem w Polsce, zdecydowana większość studentów zagranicznych od wielu lat pochodzi (i najprawdopodobniej nadal będzie pochodzić) z Ukrainy i Białorusi²³⁶ (w roku akademickim 2011/2012 obywatele tych krajów stanowili ok. 60% ogółu cudzoziemców studiujących w Polsce; w roku poprzednim – 51%), co w obliczu jeszcze silniejszego niż w przypadku Polski kryzysu demograficznego, który czeka te kraje, pod znakiem zapytania stawia ich rolę jako potencjalnego „zaplecza” kandydatów na studentów.

Obserwując ponadto aktualne globalne trendy na rynku usług edukacyjnych, oczywistym staje się, iż do światowego wyścigu

233. C. Żotędowski (red.), M. Duszczyk, J. Godlewska, E. Jaroszevska, J. Łukaszevska, *Studenci zagraniczni w Polsce...*, op.cit., s. 192.

234. W porównaniu do 2001 r., nastąpił też wyraźny wzrost liczebności studentów ze Szwecji, Norwegii, Niemiec i Hiszpanii jednak ze względu na przyjętą metodologię osoby te nie stanowią przedmiotu niniejszego opracowania.

235. W porównaniu ze średnią światową, w Polsce uczy się niewielu studentów z Azji – w roku akademickim 2011/2012 studiowało tylko 424 Chińczyków, 356 Tajwańczyków, 265 Wietnamczyków, 150 Malezyjczyków, 129 Turków, 109 Hindusów, 202 obywateli Arabii Saudyjskiej oraz 19 obywateli Singapuru.

236. Na dominującą rolę Ukrainy i Białorusi w tym zakresie ma wpływ m.in. bliskie sąsiedztwo, długotrwałe związki kulturowe, wysoki odsetek osób polskiego pochodzenia, a także postrzeganie studiów w Polsce (będącej członkiem UE) jako otwierających możliwości kariery międzynarodowej i dających możliwość mobilności na terenie strefy Schengen.

o talenty coraz aktywniej zaczynają wkraczać kolejne kraje, w tym państwa, które dotychczas pełniły rolę krajów wysyłających studentów, np. Chiny, Rosja, Singapur, Malesja, Tajlandia czy kraje Bliskiego Wschodu. To z kolei sprawia, iż skuteczne zabieganie o studentów zagranicznych staje się coraz trudniejsze i wymaga jeszcze większego zaangażowania.

Na atrakcyjność kształcenia w Polsce ma również wpływ mała popularność języka polskiego na świecie, co przy jednoczesnym stosunkowo małym udziale pełnych programów studiów w języku angielskim, plasuje Polskę daleko za państwami, które od lat oferują szkolnictwo na wysokim poziomie w językach kongresowych (angielskim, francuskim, niemieckim, hiszpańskim i rosyjskim).

Oddzielne spojrzenia wymagają z kolei starania państwa w zakresie wpływania na przekształcanie się przyjazdów na studia w imigrację stałą. W świetle ostatnich badań Ośrodka Badań nad Migracjami, najbardziej skłonne do pozostania w Polsce po ukończeniu studiów są bowiem osoby posiadające polskie korzenie i pochodzące z krajów postradzieckich nienależących do UE. Osoby te kończą jednak zazwyczaj kierunki, których absolwenci są mniej poszukiwani na rynku pracy, co de facto może stanowić czynnik wypychający (jak wynika z powyższych badań głównymi czynnikami decydującymi o pozostaniu w Polsce jest bowiem przede wszystkim uzyskanie odpowiednio atrakcyjnej pracy). To z kolei sprawia, iż szanse na zbilansowanie dużego odpływu polskich absolwentów za granicę oraz niżu demograficznego, w który wchodzi Polska, napływem studentów zagranicznych są w dłuższej perspektywie znikome²³⁷.

Biorąc jednak pod uwagę podejmowane przez uczelnie oraz rząd działania zmie-

rzające do zwiększenia umiędzynarodowienia polskiego szkolnictwa, a także rosnącą presję konkurencyjną na uczelnie wywołaną czynnikami demograficznym oraz ze strony uczelni zagranicznych, w nadchodzących latach należy spodziewać się dalszego wzrostu liczby cudzoziemców studiujących w Polsce, sukcesywnego zwiększania jakości kształcenia, poszerzenia oferty edukacyjnej w językach obcych, a także poprawy pozycji polskich uczelni w międzynarodowych rankingach i wzmocnienia ich konkurencyjności na międzynarodowym rynku usług edukacyjnych.

Wzrost obecności studentów zagranicznych wymagał będzie jednakże dalszego usprawniania kwestii związanych z dostępem do pełnej i aktualnej informacji na temat obowiązujących procedur, w tym zasad wydawania wiz i zezwoleń pobytowych oraz możliwości kształcenia w Polsce. Kształtowanie polityki w tym zakresie powinno uwzględniać potrzebę rozwiązania problemów sygnalizowanych przez studentów - cudzoziemców, co pozwoli na bieżące eliminowanie niepożądanych zjawisk.

237.C. Żołędowski (red.), M. Duszczyk, J. Godlewska, E. Jaroszevska, J. Łukaszewska, *Studenci zagraniczni w Polsce...*, op.cit., s. 196.

Załącznik 1. Cudzoziemcy studiujący na polskich uczelniach wyższych

Tabela 9. Liczba studentów, doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych (cudzoziemcy spoza UE oraz obywatele UE, studia stacjonarne) w roku akademickim 2011/2012

Kraj pochodzenia	Suma	Stypendium rządowe - uczelnie MNiSW	Stypendium rządowe - uczelnie MZ	Stypendium rządowe - uczelnie MKiDN	Stypendium inne - uczelnie MNiSW	Stypendium inne - uczelnie MZ	Stypendium inne - uczelnie MKiDN	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MNiSW	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MZ	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MKiDN	Odpłatne - uczelnie MNiSW	Odpłatne - uczelnie MZ	Odpłatne - uczelnie MKiDN	Absolwenci
Albania	120	0	0	0	26	0	0	28	15	0	50	0	1	0
Austria	27	0	0	0	0	0	0	13	0	0	5	8	1	4
Belgia	12	0	0	0	0	0	0	10	0	0	2	0	0	1
Białoruś	2521	893	61	27	154	6	5	737	24	28	578	6	2	204
Bośnia i Hercegowina	13	1	5	0	0	0	0	4	0	1	1	1	0	0
Bułgaria	58	14	0	0	2	1	0	28	0	0	10	0	3	2
Chorwacja	14	3	0	0	0	0	0	3	0	3	5	0	0	0
Cypr	9	0	0	0	0	0	0	4	0	0	4	1	0	1
Czarnogóra	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Czechy	117	63	2	0	1	0	0	37	0	6	8	0	0	19
Dania	37	0	0	0	0	0	0	2	0	0	3	31	1	2
Estonia	4	1	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0
Finlandia	27	0	0	0	1	0	0	5	0	0	8	13	0	0
Francja	71	0	0	0	2	0	0	22	13	3	28	0	3	10
Grecja	25	0	0	0	1	0	0	14	0	0	4	6	0	1
Hiszpania	21	0	0	0	0	0	0	12	0	0	4	5	0	4
Holandia	16	0	0	0	1	0	0	8	0	0	7	0	0	0
Irlandia	34	0	0	0	1	0	0	2	0	0	24	6	1	1
Islandia	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	2	1
Litwa	877	286	7	3	8	0	1	421	2	2	146	1	0	17

Tabela 9. Liczba studentów, doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych (cudzoziemcy spoza UE oraz obywatele UE, studia stacjonarne) w roku akademickim 2011/2012 (ciąg dalszy)

Kraj pochodzenia	Suma	Stypendium rządowe - uczelnie MNiSW	Stypendium rządowe - uczelnie MZ	Stypendium rządowe - uczelnie MKiDN	Stypendium inne - uczelnie MNiSW	Stypendium inne - uczelnie MZ	Stypendium inne - uczelnie MKiDN	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie wMNiSW	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MZ	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MKiDN	Odpłatne - uczelnie MNiSW	Odpłatne - uczelnie MZ	Odpłatne - uczelnie MKiDN	Absolwenci
Łotwa	57	29	1	0	3	0	0	14	0	3	5	1	1	3
Macedonia	5	3	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2
Moldawia	70	34	2	0	1	0	0	26	0	0	6	0	1	3
Niemcy	499	0	0	0	5	0	0	216	0	6	65	198	9	29
Norwegia	1346	0	0	0	0	0	0	3	0	0	84	1254	5	26
Portugalia	25	0	0	0	0	0	0	9	0	0	10	5	1	1
Rosja	472	105	1	0	18	0	0	163	2	0	183	0	0	23
Rumunia	49	30	0	0	3	0	0	8	0	0	7	1	0	3
Serbia	22	5	0	0	1	0	0	8	0	0	7	1	0	1
Słowacja	64	5	0	0	0	0	0	28	1	11	18	0	1	3
Słowenia	3	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0	0	1
Szwajcaria	5	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	1	1	0
Szwecja	718	0	0	0	1	0	0	11	1	2	101	597	5	5
Ukraina	5348	526	17	6	189	3	3	1398	22	15	3139	20	10	424
Węgry	58	14	1	0	6	0	0	28	0	1	8	0	0	3
Wielka Brytania	96	0	0	0	2	0	0	11	0	4	25	53	1	6
Włochy	40	0	0	0	0	0	0	25	0	3	6	6	0	2
Europa	12887	2012	97	36	426	10	9	3306	80	90	4553	2219	49	802
Afganistan	19	2	0	0	8	0	0	1	1	0	7	0	0	0
Arabia Saudyjska	202	0	0	0	0	104	0	0	0	0	26	72	0	1

Tabela 9. Liczba studentów, doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych (cudzoziemcy spoza UE oraz obywatele UE, studia stacjonarne) w roku akademickim 2011/2012 (ciąg dalszy)

Kraj pochodzenia	Suma	Stypendium rządowe - uczelnie MNiSW	Stypendium rządowe - uczelnie MZ	Stypendium rządowe - uczelnie MKiDN	Stypendium inne - uczelnie MNiSW	Stypendium inne - uczelnie MZ	Stypendium inne - uczelnie MKiDN	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MNiSW	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MZ	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MKiDN	Odpłatne - uczelnie MNiSW	Odpłatne - uczelnie MZ	Odpłatne - uczelnie MKiDN	Absolwenci
Armenia	120	0	0	2	1	0	0	62	3	0	50	1	1	6
Azerbejdżan	43	4	0	0	1	0	0	9	0	0	29	0	0	5
Bangladesz	6	0	0	0	1	0	0	3	0	0	2	0	0	0
Bhutan	4	0	0	0	3	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Birma	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Chiny	424	2	0	0	29	0	0	56	0	0	278	4	55	23
Filipiny	4	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gruzja	85	40	0	0	3	0	0	15	0	1	25	0	1	3
Indie	109	2	0	0	13	0	0	13	1	0	61	15	4	27
Indonezja	9	0	0	0	4	0	0	2	0	0	1	2	0	0
Irak	73	3	3	0	24	0	0	10	2	0	20	11	0	3
Iran	63	0	0	0	3	0	0	13	2	0	31	12	2	8
Izrael	43	2	0	0	0	0	0	3	4	0	11	23	0	0
Japonia	32	7	0	1	0	0	0	0	0	3	3	6	12	2
Jemen	17	0	0	0	1	0	0	6	0	0	8	2	0	4
Jordania	16	2	0	0	0	2	0	2	9	0	0	1	0	0
Kazachstan	574	295	1	0	17	1	0	128	0	1	131	0	0	19
Kirgistan	26	3	0	0	2	0	0	12	0	0	9	0	0	1
Korea Płd.	47	0	0	0	7	0	0	3	0	0	5	8	24	0
Kuwejt	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0

Tabela 9. Liczba studentów, doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych (cudzoziemcy spoza UE oraz obywatele UE, studia stacjonarne) w roku akademickim 2011/2012 (ciąg dalszy)

Kraj pochodzenia	Suma	Stypendium rządowe - uczelnie MNiSW	Stypendium rządowe - uczelnie MZ	Stypendium rządowe - uczelnie MKiDN	Stypendium inne - uczelnie MNiSW	Stypendium inne - uczelnie MZ	Stypendium inne - uczelnie MKiDN	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MNiSW	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MZ	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MKiDN	Odpłatne - uczelnie MNiSW	Odpłatne - uczelnie MZ	Odpłatne - uczelnie MKiDN	Absolwenci
Liban	17	0	0	0	0	1	0	7	3	0	4	2	0	2
Malezja	150	0	0	0	0	108	0	0	0	0	5	37	0	9
Mongolia	202	0	0	0	51	0	0	43	5	1	95	7	0	3
Nepal	23	0	1	0	4	0	0	0	0	0	18	0	0	3
Pakistan	30	0	0	0	5	0	0	3	0	0	14	8	0	3
Palestyna	25	8	3	0	0	0	0	4	6	0	3	1	0	1
Singapur	13	0	0	1	0	0	0	12	0	0	0	0	0	0
Sri Lanka	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1
Syria	36	1	0	0	9	0	0	15	2	0	4	2	3	2
Tadżykistan	8	4	0	0	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Tajlandia	7	0	0	0	2	0	0	3	0	0	2	0	0	0
Tajwan	356	5	0	0	5	0	0	2	0	0	2	342	0	8
Turcja	129	1	0	0	0	0	0	14	0	0	101	3	10	5
Turkmenistan	39	22	0	0	1	0	0	4	0	0	11	0	1	0
Uzbekistan	78	21	3	2	4	0	0	14	0	3	30	1	0	2
Wietnam	265	0	0	0	56	0	0	105	3	2	96	3	0	8
Zjed. Emiraty Arabskie	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0	0
Azja	3301	424	11	6	260	216	0	566	41	11	1087	566	113	149
Algieria	10	0	0	0	4	0	0	0	0	0	6	0	0	0
Angola	87	0	0	0	0	0	0	65	0	0	22	0	0	9

Tabela 9. Liczba studentów, doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych (cudzoziemcy spoza UE oraz obywatele UE, studia stacjonarne) w roku akademickim 2011/2012 (ciąg dalszy)

Kraj pochodzenia	Suma	Stypendium rządowe - uczelnie MNiSW	Stypendium rządowe - uczelnie MZ	Stypendium rządowe - uczelnie MKiDN	Stypendium inne - uczelnie MNiSW	Stypendium inne - uczelnie MZ	Stypendium inne - uczelnie MKiDN	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MNiSW	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MZ	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MKiDN	Odpłatne - uczelnie MNiSW	Odpłatne - uczelnie MZ	Odpłatne - uczelnie MKiDN	Absolwenci
Benin	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Botswana	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Czad	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Kongo	28	0	0	0	0	0	0	20	2	0	4	2	0	4
Egipt	14	0	0	0	6	0	0	5	0	0	2	0	1	3
Etiopia	12	0	0	0	1	0	0	5	1	0	4	1	0	1
Gambia	8	0	0	0	0	0	0	2	0	0	6	0	0	0
Ghana	25	0	0	0	1	0	0	8	1	0	9	6	0	4
Gwinea	3	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	0	0	1
Gwinea Bissau	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Gwinea Równikowa	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0
Kamerun	72	0	1	0	4	1	0	25	6	0	32	3	0	2
Kenia	55	0	0	0	0	0	0	27	20	0	6	2	0	16
Kongo	5	0	0	0	0	0	0	3	0	0	2	0	0	1
Libia	10	1	0	0	2	0	0	0	0	0	3	4	0	5
Malawi	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0
Maroko	16	0	0	0	0	0	0	4	0	0	12	0	0	0
Mauretania	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Mauritius	5	2	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0
Nigeria	164	1	2	0	0	2	0	18	5	0	112	24	0	51

Tabela 9. Liczba studentów, doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych (cudzoziemcy spoza UE oraz obywatele UE, studia stacjonarne) w roku akademickim 2011/2012 (ciąg dalszy)

Kraj pochodzenia	Suma	Stypendium rządowe - uczelnie MNiSW	Stypendium rządowe - uczelnie MZ	Stypendium rządowe - uczelnie MKiDN	Stypendium inne - uczelnie MNiSW	Stypendium inne - uczelnie MZ	Stypendium inne - uczelnie MKiDN	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MNiSW	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MZ	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MKiDN	Odpłatne - uczelnie MNiSW	Odpłatne - uczelnie MZ	Odpłatne - uczelnie MKiDN	Absolwenci
Rep. Ziel. Przylądka	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
RPA	13	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	10	0	0
Rwanda	11	0	0	0	0	0	0	9	0	0	2	0	0	0
Senegal	10	0	0	0	0	0	0	6	1	0	2	1	0	2
Sudan	3	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	0	1
Tanzania	25	0	1	0	1	0	0	16	1	0	5	1	0	3
Togo	3	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	0	0	0
Tunezja	22	0	0	0	0	0	0	8	0	0	14	0	0	3
Uganda	4	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	1	0	0
Zambia	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1	0	1
Zimbabwe	7	0	0	0	0	0	0	2	1	0	3	1	0	2
Afryka	626	4	5	0	20	3	0	234	39	0	259	61	1	111
Argentyna	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0
Bolivia	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Brazylia	29	10	0	0	2	0	0	7	1	0	8	0	1	3
Chile	3	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	1	1
Ekwador	8	4	0	0	0	0	0	3	0	0	1	0	0	0
Gujana	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Kolumbia	20	1	0	0	5	0	0	9	0	0	5	0	0	3
Peru	5	0	0	0	0	0	0	2	0	0	3	0	0	2

Tabela 9. Liczba studentów, doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych (cudzoziemcy spoza UE oraz obywatele UE, studium stacjonarne) w roku akademickim 2011/2012 (ciąg dalszy)

Kraj pochodzenia	Suma	Stypendium rządowe - uczelnie MNiSW	Stypendium rządowe - uczelnie MZ	Stypendium rządowe - uczelnie MKiDN	Stypendium inne - uczelnie MNiSW	Stypendium inne - uczelnie MZ	Stypendium inne - uczelnie MKiDN	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MNiSW	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MZ	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MKiDN	Odpłatne - uczelnie MNiSW	Odpłatne - uczelnie MZ	Odpłatne - uczelnie MKiDN	Absolwenci
Wenezuela	4	1	0	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0
Ameryka Południowa	74	18	0	0	7	0	0	23	1	0	22	0	3	10
Kanada	332	0	0	0	1	0	0	7	0	3	19	300	2	20
USA	517	0	0	0	7	0	0	5	0	0	56	446	3	50
Ameryka Północna	849	0	0	0	8	0	0	12	0	3	75	746	5	70
Dominikana	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0
Gwatemala	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Haiti	10	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Honduras	3	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	0	0	0
Jamajka	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0
Kostaryka	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Kuba	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Meksyk	32	1	0	0	3	0	0	8	0	1	12	0	7	0
Salwador	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Trynidad i Tobago	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Ameryka Środkowa	59	13	0	0	3	0	0	12	0	1	17	5	8	1
Australia	11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	8	0	0
Nowa Zelandia	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4	0	0
Australia i Oceania	16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	12	0	0
Suma	17812	2471	113	42	724	229	9	4153	161	105	6017	3609	179	1143

Źródło: BUWiWM

Tabela 10. Liczba studentów, doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych (cudzoziemcy spoza UE oraz obywatele UE, studia stacjonarne) w roku akademickim 2010/2011

Kraj pochodzenia	Suma	Stypendium rządowe - uczelnie MNiSW	Stypendium rządowe - uczelnie MZ	Stypendium rządowe - uczelnie MKiDN	Stypendium inne - uczelnie MNiSW	Bez optat za studia i stypendiów - uczelnie MNiSW	Bez optat za studia i stypendiów - uczelnie MKiDN	Bez optat za studia i stypendiów - uczelnie MZ	Odpłatne	Absolwenci
Albania	148	0	0	0	3	93	0	16	36	1
Austria	32	0	0	0	0	14	1	0	17	3
Belgia	7	0	0	0	0	4	0	0	3	0
Białoruś	2212	811	12	40	125	647	19	6	552	90
Bośnia i Hercegowina	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Bułgaria	50	9	0	0	4	20	1	1	15	5
Chorwacja	10	0	0	0	1	1	0	0	8	1
Cypr	8	0	0	0	0	3	0	0	5	0
Czechy	155	73	0	4	5	46	10	1	16	5
Dania	42	0	0	0	0	5	0	0	37	1
Estonia	5	1	0	0	0	4	0	0	0	0
Finlandia	19	0	0	0	1	3	0	0	15	2
Francja	92	0	1	0	2	37	2	1	49	9
Grecja	35	0	0	0	0	11	0	0	24	1
Hiszpania	54	0	0	0	0	16	0	0	38	1
Holandia	17	0	0	0	0	9	0	0	8	2
Irlandia	39	0	0	0	1	3	0	0	35	1
Islandia	6	0	0	0	0	0	0	0	6	2
Litwa	742	287	1	9	16	408	5	2	14	154
Łotwa	58	39	1	1	2	11	1	0	3	6

Tabela 10. Liczba studentów, doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych (cudzoziemcy spoza UE oraz obywatele UE, studia stacjonarne) w roku akademickim 2010/2011 (ciąg dalszy)

Kraj pochodzenia	Suma	Stypendium rządowe - uczelnie MNiSW	Stypendium rządowe - uczelnie MZ	Stypendium rządowe - uczelnie MKiDN	Stypendium inne - uczelnie MNiSW	Bez optat za studia i stypendiów - uczelnie MNiSW	Bez optat za studia i stypendiów - uczelnie MKiDN	Bez optat za studia i stypendiów - uczelnie MZ	Odpłatne	Absolwenci
Macedonia	6	4	0	0	0	2	0	0	0	2
Moldawia	77	31	0	2	3	27	0	1	13	4
Niemcy	459	0	0	0	8	165	7	0	279	19
Norwegia	1084	0	0	0	0	4	0	0	1080	1
Portugalia	13	0	0	0	0	7	0	0	6	1
Rosja	385	105	1	1	19	127	2	5	125	11
Rumunia	41	21	0	0	5	10	0	0	5	2
Serbia	29	8	0	0	2	11	0	1	7	1
Słowacja	79	7	0	0	3	38	10	1	20	3
Słowenia	7	0	0	0	0	2	3	0	2	0
Szwajcaria	9	0	0	0	0	4	0	0	5	1
Szwecja	1122	0	0	0	1	13	1	0	1107	5
Ukraina	3204	474	3	16	156	982	19	26	1528	158
Węgry	46	9	0	1	3	20	1	1	11	3
Wielka Brytania	88	0	0	0	1	8	0	0	79	4
Włochy	52	0	0	0	1	26	2	0	23	3
Europa	10433	1880	19	74	362	2781	84	62	5171	502
Afganistan	76	0	0	0	14	0	0	1	61	0
Angola	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Arabia Saud.	166	0	0	0	16	9	0	0	141	0

Tabela 10. Liczba studentów, doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych (cudzoziemcy spoza UE oraz obywatele UE, studia stacjonarne) w roku akademickim 2010/2011 (ciąg dalszy)

Kraj pochodzenia	Suma	Stypendium rządowe - uczelnie MNiSW	Stypendium rządowe - uczelnie MZ	Stypendium rządowe - uczelnie MKiDN	Stypendium inne - uczelnie MNiSW	Bez optat za studia i stypendiów - uczelnie MNiSW	Bez optat za studia i stypendiów - uczelnie MKiDN	Bez optat za studia i stypendiów - uczelnie MZ	Odpłatne	Absolwenci
Armenia	109	1	0	0	1	37	0	2	68	5
Azerbejdżan	23	1	0	0	2	4	0	0	16	1
Bangladesz	9	0	0	0	2	2	0	0	5	0
Bhutan	3	0	0	0	2	0	0	0	1	0
Chiny	375	1	0	0	21	25	0	1	327	17
Cypr	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Filipiny	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Gruzja	84	41	0	0	3	10	3	0	27	2
Indie	148	2	0	0	14	16	0	0	116	7
Indonezja	11	0	0	0	2	3	0	0	6	0
Irak	72	2	0	2	40	4	0	3	21	3
Iran	57	0	0	0	7	7	0	2	41	1
Izrael	32	2	0	0	1	3	0	4	22	2
Japonia	31	5	0	0	1	1	5	0	19	3
Jemen	17	1	0	0	0	14	0	1	1	1
Jordania	15	3	0	0	0	2	0	9	1	0
Kazachstan	620	297	1	2	23	185	1	1	110	12
Kirgistan	28	4	0	0	2	14	0	0	8	0
Korea Płd.	48	1	0	0	1	11	0	0	35	1
Korea Płn.	3	0	0	0	0	0	0	0	3	0

Tabela 10. Liczba studentów, doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych (cudzoziemcy spoza UE oraz obywatele UE, studia stacjonarne) w roku akademickim 2010/2011 (ciąg dalszy)

Kraj pochodzenia	Suma	Stypendium rządowe - uczelnie MNiSW	Stypendium rządowe - uczelnie MZ	Stypendium rządowe - uczelnie MKiDN	Stypendium inne - uczelnie MNiSW	Bez optat za studia i stypendiów - uczelnie MNiSW	Bez optat za studia i stypendiów - uczelnie MKiDN	Bez optat za studia i stypendiów - uczelnie MZ	Odpłatne	Absolwenci
Kuwejt	3	0	0	0	0	0	0	0	3	1
Laos	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Liban	18	1	0	1	0	7	0	4	5	1
Malezja	42	0	0	0	0	0	0	0	42	0
Mongolia	161	1	0	0	1	70	1	6	82	0
Nepal	36	0	0	1	3	1	0	0	31	0
Pakistan	44	0	0	0	0	6	0	0	38	0
Palestyna	35	12	0	5	1	4	0	7	6	0
Singapur	14	0	0	0	0	13	0	0	1	0
Sri Lanka	3	0	0	0	0	1	0	0	2	0
Syria	40	3	0	0	0	10	0	6	21	0
Tadżykistan	4	3	0	0	0	0	0	0	1	0
Tajlandia	4	1	0	0	1	1	0	0	1	0
Tajwan	226	14	0	0	0	7	0	0	205	15
Turcja	83	0	0	0	0	5	1	0	77	4
Turkmenistan	34	19	0	0	0	6	0	0	9	0
Uzbekistan	89	28	0	1	3	23	1	0	33	0
Wietnam	279	0	0	0	4	146	1	3	125	22
Zjed. Emiraty Arabskie	3	0	0	0	0	0	0	0	3	0
Azja	3048	443	1	12	165	650	13	50	1714	99

Tabela 10. Liczba studentów, doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych (cudzoziemcy spoza UE oraz obywatele UE, studia stacjonarne) w roku akademickim 2010/2011 (ciąg dalszy)

Kraj pochodzenia	Suma	Stypendium rządowe - uczelnie MNiSW	Stypendium rządowe - uczelnie MZ	Stypendium rządowe - uczelnie MKiDN	Stypendium inne - uczelnie MNiSW	Bez optat za studia i stypendiów - uczelnie MNiSW	Bez optat za studia i stypendiów - uczelnie MKiDN	Bez optat za studia i stypendiów - uczelnie MZ	Odpłatne	Absolwenci
Algieria	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Angola	74	0	0	0	3	54	0	0	17	2
Czad	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Kongo	31	0	0	0	2	20	0	2	7	6
Egipt	12	0	0	0	2	8	0	0	2	0
Erytrea	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Etiopia	13	0	0	0	0	6	0	1	6	1
Gambia	14	0	0	0	0	2	0	0	12	0
Ghana	14	0	0	0	0	7	0	1	6	1
Gwinea	4	0	0	0	0	2	0	0	2	1
Gwinea Bissau	4	0	0	0	0	2	0	0	2	2
Kamerun	74	0	0	1	1	30	0	6	36	2
Kenia	59	0	0	1	1	21	0	26	10	0
Kongo	4	0	0	0	0	4	0	0	0	1
Libia	22	1	0	0	1	2	0	0	18	3
Malawi	4	0	0	0	0	1	0	0	3	0
Maroko	14	0	0	0	0	2	0	0	12	2
Mauretania	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Mauritius	5	2	0	1	0	0	0	0	2	0
Nigeria	182	1	0	0	1	23	0	7	150	31

Tabela 10. Liczba studentów, doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych (cudzoziemcy spoza UE oraz obywatele UE, studia stacjonarne) w roku akademickim 2010/2011 (ciąg dalszy)

Kraj pochodzenia	Suma	Stypendium rządowe - uczelnie MNiSW	Stypendium rządowe - uczelnie MZ	Stypendium rządowe - uczelnie MKiDN	Stypendium inne - uczelnie MNiSW	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MNiSW	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MKiDN	Bez opłat za studia i stypendiów - uczelnie MZ	Odpłatne	Absolwenci
RPA	16	0	0	0	0	1	0	0	15	0
Rwanda	9	0	0	0	1	7	0	0	1	0
Senegal	8	0	0	0	0	5	0	1	2	3
Sudan	4	0	0	0	0	1	0	1	2	1
Tanzania	24	0	0	0	5	13	0	1	5	3
Togo	3	0	0	0	0	2	0	0	1	0
Tunezja	21	0	0	0	0	5	0	1	15	5
Uganda	3	0	0	0	1	0	0	0	2	0
WKS	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Zambia	7	0	0	0	0	1	0	0	6	2
Zimbabwe	10	0	0	0	0	5	0	1	4	5
Afryka	640	4	0	3	19	225	0	48	341	71
Kanada	298	0	0	0	0	13	0	0	285	6
Meksyk	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
USA	470	0	0	0	0	9	0	0	461	34
Ameryka Płn.	769	0	0	0	0	22	0	0	747	40
Dominikana	2	0	0	0	0	1	0	0	1	0
Honduras	3	0	0	0	0	2	0	0	1	0
Jamajka	2	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Kuba	4	2	0	0	1	0	0	1	0	0

Tabela 10. Liczba studentów, doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych (cudzoziemcy spoza UE oraz obywatele UE, studia stacjonarne) w roku akademickim 2010/2011 (ciąg dalszy)

Kraj pochodzenia	Suma	Stypendium rządowe - uczelnie MNiSW	Stypendium rządowe - uczelnie MZ	Stypendium rządowe - uczelnie MKiDN	Stypendium inne - uczelnie MNiSW	Bez optat za studia i stypendiów - uczelnie MNiSW	Bez optat za studia i stypendiów - uczelnie MKiDN	Bez optat za studia i stypendiów - uczelnie MZ	Odpłatne	Absolwenci
Meksyk	19	2	0	0	0	4	1	0	12	4
Salwador	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Ameryka Środkowa	31	4	0	0	1	7	1	1	17	4
Argentyna	3	1	0	0	0	0	0	0	2	1
Boliwia	4	2	0	0	0	2	0	0	0	0
Brazylia	31	7	0	0	0	13	0	1	10	3
Chile	2	0	0	0	0	1	0	1	0	0
Ekwador	13	5	0	0	0	6	0	1	1	3
Gujana	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Gwatemala	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Kolumbia	15	1	0	0	0	1	0	0	13	2
Peru	5	0	0	0	0	1	0	0	4	1
Urugwaj	2	0	0	0	0	1	0	0	1	0
Wenezuela	3	1	0	0	0	0	0	0	2	2
Ameryka Płd.	80	17	0	0	0	25	0	3	35	12
Australia	18	0	0	0	0	2	0	0	16	0
Nowa Zelandia	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Australia i Oceania	19	0	0	0	0	2	0	0	17	0
Suma	15020	2348	20	89	547	3712	98	164	8042	728

Źródło: BUWiWM

Załącznik 2. Wizy i odmowy wizowe wydawane osobom deklaruującym podjęcie w Polsce kształcenia

Tabela 11. Liczba wiz²³⁸ wydanych w latach 2008-2012 osobom deklaruującym podjęcie w Polsce kształcenia, według typu wizy

	2008	2009	2010 do 31.8	2010 od 1.9	2011	2012
wiza C	7583	12742	7843	574	996	1099
wiza D	4483	6544	4358	3622	8540	12547

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MSZ

Tabela 12. Liczba wiz wydanych w latach 2008-2012 w celu odbycia kształcenia lub szkolenia w innej formie niż określona w art. 26 ust. 1 pkt 10 i 11 ustawy o cudzoziemcach, według typu wizy

	2008	2009	2010 do 31.8
wiza C	1018	4204	3709
wiza D	983	3789	4452

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MSZ

238. **Dane za rok 2008 r.** – zawierają liczbę udzielonych wiz oznaczonych celem wydania „9” – w celu naukowym, szkoleniowym i dydaktycznym;

Dane za rok 2009 r. – zawierają liczbę udzielonych wiz oznaczonych celem wydania „9” – w celu odbycia studiów I,II lub jednolitych studiów magisterskich albo studiów III stopnia i „10” – w celu naukowym, szkoleniowym i dydaktycznym innym niż cel, o którym mowa w art. 28 ust. 1 pkt 8 ustawy o cudzoziemcach;

Dane za rok 2010 r. podzielone zostały na dwa okresy:

01.01.2010 – 31.08.2010 – zawierają liczbę wiz zgromadzoną zgodnie z uwagami do roku 2009 r.,

01.09.2010 – 31.12.2010 - zawierają liczbę udzielonych wiz oznaczonych celem wydania „10” – w celu odbycia studiów I,II lub jednolitych studiów magisterskich albo studiów III stopnia;

Dane za rok 2011-2012 r. - zawierają liczbę udzielonych wiz oznaczonych celem wydania „10” – w celu odbycia studiów I,II lub jednolitych studiów magisterskich albo studiów III stopnia.

Tabela 13. Głównie 10 obywatelstw osób, którym w latach 2008-2012 wydano wizę jednolitą (patrz: przypis 238)

2008		2009		2010 do 31.8		2010 od 1.9		2011		2012	
UKRAINA	3425	UKRAINA	4684	UKRAINA	3362	UKRAINA	348	UKRAINA	596	UKRAINA	802
ROSJA	1366	BIAŁORUŚ	2751	ROSJA	1607	BIAŁORUŚ	98	BIAŁORUŚ	130	BIAŁORUŚ	101
BIAŁORUŚ	1099	ROSJA	2391	BIAŁORUŚ	754	KAZACHSTAN	40	ROSJA	58	ROSJA	37
MOLDOWA	490	GRUZJA	604	GRUZJA	415	ROSJA	32	KAZACHSTAN	39	KAZACHSTAN	28
SERBIA	189	MOLDOWA	519	MOLDOWA	196	MOLDOWA	12	CHINY	24	CHINY	12
CHINY	160	SERBIA	467	BOŚNIA I HERCEGOWINA	178	ARABIA SAUDYJSKA	9	AZERBEJDŻAN	21	SYRIA	9
KAZACHSTAN	129	KAZACHSTAN	225	KAZACHSTAN	173	NIGERIA	6	ARABIA SAUDYJSKA	15	MOLDOWA	9
WIETNAM	112	EGIPT	131	CHINY	156	IRAN	5	MOLDOWA	10	AZERBEJDŻAN	8
AZERBEJDŻAN	77	CHINY	113	AZERBEJDŻAN	120	BANGLADESZ	3	KENIA	10	TURCJA	8
TURCJA	68	AZERBEJDŻAN	112	TURCJA	97	KENIA	3	TURCJA	7	KENIA	7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MSZ

Tabela 14. Głównie 10 obywatelstw osób, którym w latach 2008-2012 wydano wizę krajową (patrz: przypis 238)

2008		2009		2010 do 31.8		2010 od 1.9		2011		2012	
UKRAINA	1497	UKRAINA	2444	UKRAINA	1226	UKRAINA	1704	UKRAINA	3954	UKRAINA	6790
BIAŁORUŚ	1096	BIAŁORUŚ	1377	TURCJA	668	BIAŁORUŚ	672	BIAŁORUŚ	1375	BIAŁORUŚ	2184
TURCJA	634	TURCJA	761	BIAŁORUŚ	545	ARABIA SAUD.	163	ARABIA SAUD.	447	ARABIA SAUD.	540
CHINY	226	CHINY	329	USA	358	CHINY	159	USA	353	ROSJA	312
ROSJA	164	TAJWAN	227	CHINY	292	ROSJA	139	ROSJA	271	USA	270
USA	162	KAZACHSTAN	216	ARABIA SAUD.	164	USA	102	CHINY	238	TURCJA	246
KAZACHSTAN	123	ROSJA	212	KANADA	120	TURCJA	87	TURCJA	231	CHINY	242
KANADA	73	TUNEZJA	122	ROSJA	102	INDIE	60	KANADA	151	TAJWAN	191
KOREA PŁD.	30	USA	110	TAJWAN	100	TAJWAN	56	TAJWAN	145	KAZACHSTAN	180
AUSTRALIA	28	EGIPT	85	KOREA PŁD.	82	KANADA	48	KAZACHSTAN	141	KANADA	151

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MSZ

Tabela 15. Główne 10 obywatelstw osób, którym w latach 2008-2012 wydano wizę w celu odbycia kształcenia lub szkolenia w innej formie niż określona w art. 26 ust. 1 pkt 10 i 11 ustawy o cudzoziemcach, według typu wizy

		WIZA C			WIZA D							
		2011		2012	2010 od 1.9		2011	2012				
	2010 od 1.9	590	UKRAINA	2229	UKRAINA	1812	TURCJA	433	TURCJA	2002	TURCJA	2558
		145	ROSJA	642	ROSJA	531	UKRAINA	159	UKRAINA	670	UKRAINA	792
		85	BIAŁORUŚ	452	BIAŁORUŚ	302	CHINY	73	BIAŁORUŚ	188	BIAŁORUŚ	150
		53	KAZACHSTAN	187	KAZACHSTAN	210	MONGOLIA	73	USA	155	CHINY	130
		21	MOLDOWA	147	MOLDOWA	149	BIAŁORUŚ	43	CHINY	138	KAZACHSTAN	117
		17	GRUZJA	93	CHINY	138	USA	39	ROSJA	101	USA	111
		16	CHINY	72	ARMENIA	119	ROSJA	35	MONGOLIA	73	ROSJA	99
		15	ARMENIA	69	GRUZJA	113	TUNEZJA	15	KOREA PŁD.	51	JAPONIA	50
		13	MONGOLIA	48	TURCJA	73	KOREA PŁD.	15	JAPONIA	43	GRUZJA	43
		11	UZBEKISTAN	41	EGIPT	43	JAPONIA	10	KAZACHSTAN	39	MEKSYK	42

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MSZ

Tabela 16. Liczba odmów wizowych (patrz: przypis 250) wydanych w latach 2008-2012 osobom deklarującym podjęcie w Polsce kształcenia, według typu wizy

	2008	2009	2010 do 31.8	2010 od 1.9	2011	2012
wiza C	103	161	161	4	16	10
wiza D	81	293	472	239	206	155

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MSZ

Tabela 17. Liczba odmów wizowych wydanych osobom wnioskującym o wizę w celu odbycia kształcenia lub szkolenia w innej formie niż określona w art. 26 ust. 1 pkt 10 i 11 ustawy o cudzoziemcach w latach 2008-2012, według typu wizy

	2010 od 1.9	2011	2012
wiza C	18	34	48
wiza D	79	237	125

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MSZ

Tabela 18. Głównie 10 obywatelstw osób, którym w latach 2008-2012 odmówiono wydania wizy jednolitej (patrz: przypisy 238)

2008		2009		2010 do 31.8		2010 od 1.9		2011		2012	
BIALORUŚ	35	GRUZJA	36	BIALORUŚ	35	BIALORUŚ	2	AZERBEJDŻAN	6	KONGO, REP.	3
UKRAINA	25	UKRAINA	26	BOŚNIA I HERCEG.	27	WIETNAM	2	KONGO	3	JORDANIA	1
EGIPT	20	EGIPT	20	NIGERIA	18	SRI LANKA	0	ROSJA	1	NEPAL	1
MOLDOWA	9	BIALORUŚ	20	UKRAINA	16	PAKISTAN	0	SRI LANKA	1	UKRAINA	1
CHINY	3	MALI	8	GRUZJA	15	TURCJA	0	SOMALIA	1	ERYTREA	1
MONGOLIA	2	NIGERIA	7	TUNEZJA	5	INDIE	0	TADŻYKISTAN	1	SYRIA	1
ROSJA	2	MOLDOWA	7	EGIPT	5	PALESTYNA	0	BANGLADESZ	1	INDIE	1
NIGERIA	2	CHINY	6	SRI LANKA	4	KAMERUN	0	PAKISTAN	1	WYBRZ. KOŚCI ŚL.	1
SYRIA	1	ROSJA	4	INDIE	4	TUNEZJA	0	ANGOLA	1	ROSJA	0
SUDAN	1	MONGOLIA	3	KONGO, REP. DEM.	4	UKRAINA	0	SUDAN	0	KONGO	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MSZ

Tabela 19. Głównie 10 obywatelstw osób, którym w latach 2008-2012 odmówiono wydania wizej krajowej (patrz: przypis 238)

2008	2009		2010 do 31.8		2010 od 1.9		2011		2012		
CHINY	32	EGIPT	69	INDIE	211	INDIE	170	INDIE	70	NEPAL	50
UKRAINA	12	INDIE	42	EGIPT	80	NEPAL	26	NEPAL	41	INDIE	48
BIALORUŚ	7	GRUZJA	32	BANGLADESZ	43	CHINY	11	PAKISTAN	30	UKRAINA	14
NIGERIA	5	NEPAL	24	CHINY	29	BANGLADESZ	11	CHINY	16	NIGERIA	10
EGIPT	5	PAKISTAN	17	NEPAL	18	UKRAINA	4	SRI LANKA	7	BANGLADESZ	10
PAKISTAN	4	KONGO	14	TUNEZJA	13	KAMERUN	4	NIGERIA	4	SRI LANKA	8
NEPAL	4	UKRAINA	13	MALI	12	BIALORUŚ	2	SYRIA	4	EGIPT	2
TURCJA	3	CHINY	13	PAKISTAN	7	TUNEZJA	2	UKRAINA	4	ROSJA	2
GAMBIA	3	PALESTYNA	11	BEZPANI- STWOWCY	7	SRI LANKA	2	PALESTYNA	4	TURCJA	2
WIETNAM	2	BANGLADESZ	8	KAMERUN	7	PALESTYNA	2	KONGO, REP.	4	PAKISTAN	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MSZ

Tabela 20. Głównie 10 obywatelstw osób, którym w latach 2008-2012 odmówiono wydania wizy w celu odbycia kształcenia lub szkolenia w innej formie niż określona w art. 26 ust. 1 pkt 10 i 11 ustawy o cudzoziemcach, według typu wizy

	WIZA C				WIZA D						
	2010 od 1.9	2011	2012	2010 od 1.9	2011	2012	2011	2012			
BANGLADESZ	4	NIGERIA	7	INDIE	20	TUNEZJA	37	INDIE	75	INDIE	33
NIGERIA	3	MONGOLIA	4	NEPAL	6	TURCJA	17	CHINY	47	CHINY	19
TUNEZJA	2	INDIE	4	NIGERIA	6	CHINY	14	PAKISTAN	22	UKRAINA	18
CHINY	2	ARMENIA	3	MONGOLIA	4	KAMERUN	5	NEPAL	19	TURCJA	13
UKRAINA	2	GRUZJA	3	MOLDOWA	3	KONGO	3	TUNEZJA	18	EGIPT	7
INDIE	1	KAMERUN	3	JORDANIA	2	AZERBEJDŻAN	1	MONGOLIA	13	NIGERIA	4
GWINEA	1	CHINY	2	UKRAINA	2	EGIPT	1	SRI LANKA	8	SYRIA	4
KONGO	1	EGIPT	2	LIBAN	1	ALGERIA	1	ERYTREA	5	PALESTYNA	3
GABON	1	UKRAINA	2	UGANDA	1	NIGERIA	0	TURCJA	4	KAMERUN	3
GHANA	1	TUNEZJA	1	EGIPT	1	GWINEA	0	UKRAINA	4	SRI LANKA	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MSZ

Załącznik 3. Limity przyznawanych przez Polskę stypendiów rządowych

Liczba stypendiów przyznanych cudzoziemcom, będącym stypendystami strony polskiej, którzy podejmują i odbywają kształcenie oraz uczestniczą w badaniach naukowych i pracach rozwojowych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umów międzynarodowych lub decyzji ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, nie może przekroczyć w danym roku akademickim:

- dla osób podejmujących jednolite studia magisterskie - 60 stypendiów;
- dla osób podejmujących studia pierwszego stopnia - 440 stypendiów;
- dla osób podejmujących studia drugiego stopnia - 400 stypendiów;
- dla osób podejmujących studia doktoranckie i podyplomowe - 360 stypendiów;
- dla osób uczestniczących w stażach naukowych lub specjalizacyjnych trwających 12 miesięcy lub dłużej - 200 stypendiów;
- dla osób uczestniczących w stażach naukowych lub specjalizacyjnych trwających krócej niż 12 miesięcy - liczby stypendiów odpowiadającej łącznie okresowi 1.600 miesięcy;
- dla osób uczestniczących w krótkoterminowych stażach naukowych (do 30 dni) - liczby stypendiów odpowiadającej łącznie okresowi 250 tygodni;
- dla osób uczestniczących w letnich kursach języka polskiego - 700 stypendiów.

W roku akademickim 2011/2012 liczba stypendiów przyznanych cudzoziemcom będącym stypendystami strony polskiej w uczelniach nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw kultury

i ochrony dziedzictwa narodowego nie może przekroczyć:

- dla cudzoziemców podejmujących jednolite studia magisterskie, studia licencjackie lub studia magisterskie uzupełniające - 22 stypendia;
- dla cudzoziemców podejmujących studia doktoranckie, podyplomowe lub odbywających staże artystyczne - 8 stypendiów.

Liczba stypendiów przyznanych cudzoziemcom, będącym stypendystami strony polskiej w uczelniach nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw zdrowia, nie może przekroczyć w danym roku akademickim:

- dla cudzoziemców podejmujących jednolite studia magisterskie, studia licencjackie lub magisterskie studia uzupełniające - 15 stypendiów;
- dla cudzoziemców podejmujących studia podyplomowe w zakresie staży podyplomowych lekarzy i lekarzy dentyków, specjalizacji lekarzy i lekarzy dentyków lub studia doktoranckie - 5 stypendiów.

Załącznik 4. Porozumienia do umów międzynarodowych w zakresie współpracy edukacyjnej zawarte przez Polskę

Tabela 21. Porozumienia do umów międzynarodowych w zakresie współpracy edukacyjnej zawarte przez Polskę (stan na 1 marca 2013 r.)

Lp.	Kraj	Nazwa dokumentu	Specyfikacja oferty w ramach umowy
1.	Armenia	„Program wykonawczy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Armenii w dziedzinie kultury, nauki i edukacji na lata 2011-2013”	<p>Strona polska rocznie przyznaje:</p> <ul style="list-style-type: none"> do 4 miejsc na studiach wyższych; 2 miejsca na studiach doktoranckich; łącznie 10 miesięcy na stażach naukowo-badawczych. <p>Przyjęcia odbywają się na warunkach: bez odpłatności i świadczeń stypendialnych.</p>
2.	Chiny	„Porozumienie między Ministrem Nauki i Szkolnictwa Wyższego Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Edukacji Chińskiej Republiki Ludowej o współpracy w dziedzinie szkolnictwa wyższego, podpisanym w Pekinie dnia 20 grudnia 2011r.”	<p>Strona polska rocznie przyznaje:</p> <ul style="list-style-type: none"> 40 miejsc na studia lub staże naukowe. <p>Przyjęcia odbywają się na warunkach: stypendium strony wysyłającej.</p>
3.	Gruzja	„Program współpracy między Rządem RP a Rządem Gruzji w dziedzinie nauki, edukacji, kultury oraz młodzieży i sportu na lata 2011-2013”	<p>Strona polska rocznie przyznaje:</p> <ul style="list-style-type: none"> do 15 stypendiów dla studentów znających język polski - uczestników lektoratów języka polskiego z akredytowanych uczelni gruzińskich, na odbywanie przez okres 9 miesięcy studiów wyższych w polskich uczelniach publicznych; do 10 miejsc na studiach wyższych; do 2 miejsc na studiach doktoranckich; łącznie do 10 miesięcy na stażach naukowo-badawczych. <p>Przyjęcia odbywają się na warunkach:</p> <ul style="list-style-type: none"> w przypadku 9 miesięcznych studiów wyższych – stypendium RP; w przypadku studiów wyższych, doktoranckich i staży naukowych – bez odpłatności i świadczeń stypendialnych.
4.	Japonia	„Porozumienie między Rządem PRL a Rządem Japonii o współpracy kulturalnej zawarte w formie wymiany not”	<p>Strona polska rocznie przyznaje:</p> <ul style="list-style-type: none"> 8 – 24 - miesięcznych staży naukowo-badawczych; 3 miejsca na letni kurs języka. <p>Przyjęcia odbywają się na warunkach: stypendium strony polskiej.</p>
5.	Korea Płd.	„Program Współpracy pomiędzy Rządem RP a Rządem Republiki Korei w dziedzinie kultury, nauki i edukacji na lata 2008-2011”	<p>Strona polska rocznie przyznaje:</p> <ul style="list-style-type: none"> 45 miesięcy stypendialnych na staże i studia; 3 miejsca na letni kurs języka. <p>Przyjęcia odbywają się na warunkach: stypendium strony polskiej.</p>

Tabela 22. Porozumienia do umów międzynarodowych w zakresie współpracy edukacyjnej zawarte przez Polskę (ciąg dalszy)

Lp.	Kraj	Nazwa dokumentu	Specyfikacja oferty w ramach umowy
6.	Mongolia	„Porozumienie wykonawcze między Ministrem Nauki i Szkolnictwa Wyższego Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Edukacji, Kultury i Nauki Mongolii w sprawie realizacji „Programu Stypendialnego” dla studentów mongolskich podejmujących i odbywających studia w polskich uczelniach podpisane w Warszawie dnia 18 lipca 2007 r.”	<p>Strona polska rocznie przyznaje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 10 miejsc na studia I, II, III stopnia, jednolite studia magisterskie lub na kursy przygotowawcze do podjęcia studiów w języku polskim. <p>Przyjęcia odbywają się na warunkach: stypendium strony polskiej lub na zasadach odpłatności.</p>
		„Program współpracy między Ministrem Nauki i Szkolnictwa Wyższego Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Edukacji i Nauki Mongolii w dziedzinie szkolnictwa wyższego z dnia 21 stycznia 2013 r.”	<p>Strona polska rocznie przyznaje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 20 miejsc na studia I, II, jednolite studia magisterskie • 3 miejsca na studia III stopnia • 10 miejsc na 30-miesięczne praktyki dla absolwentów <p>Przyjęcia odbywają się na warunkach: bez odpłatności i świadczeń stypendialnych.</p>
7.	Mołdawia	„Program wykonawczy między Rządem RP a Rządem Rep. Mołdowy w dziedzinie kultury, edukacji i nauki na lata 2012-2014”	<p>Strona polska rocznie przyznaje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5 miejsc na studia I, II stopnia • 5 miejsc na studia III stopnia i staże naukowe <p>Przyjęcia odbywają się na warunkach: bez odpłatności i świadczeń stypendialnych.</p>
8.	Serbia	„Program współpracy w dziedzinie edukacji i kultury między Rządem RP i Rządem Federalnym Federalnej Republiki Jugostawii na lata 2002, 2003, 2004, 2005”	<p>Strona polska rocznie przyznaje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 32 m-ce stypendialnych w ramach staży naukowych od 1-9 miesięcy; • 10 miejsc w ramach studiów semestralnych; • 6 miejsc w ramach kursów letnich. <p>Przyjęcia odbywają się na warunkach:</p> <ul style="list-style-type: none"> • w przypadku staży naukowych oraz studiów semestralnych stypendia wypłaca strona wysyłająca; • w ramach kursów letnich języka i kultury polskiej stypendia wypłaca strona polska.
9.	Turcja	„Program Realizacji Umowy Między Rządem RP a Rządem Republiki Turcji o współpracy w dziedzinie nauki, oświaty i kultury na lata 2003-2006”	<p>Strona polska rocznie przyznaje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 40 miesięcy stypendialnych na staże; • 6 miejsc na letnie kursy języka polskiego. <p>Przyjęcia odbywają się na warunkach: stypendium strony polskiej.</p>

Źródło: MNiSW oraz BUWiWM

Bibliografia

Akty prawa krajowego:

- Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. 1998 Nr 137, poz. 887);
- Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji (j.t. Dz. U. z 2004 r. Nr 53, poz. 532);
- Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (Dz. U z 2011 r. Nr 264, poz. 1574, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. nr 139 poz. 992 z późn. zm.);
- Projekt nowej ustawy o cudzoziemcach, <http://www.bip.msw.gov.pl/bip/projekty-aktow-prawnyc/2012/21637,dok.html>;
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 175 poz. 1362 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U z 2008 r. Nr 69 poz. 415 j.t.);
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U z 2010 r. Nr 220 poz. 1447 j.t.);
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r., Nr 164, poz. 1027);
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka (Dz. U. z 2007 r. Nr 180, poz. 128);
- Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. 2011 Nr 84 poz. 455);
- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 6 kwietnia 2006 r. w sprawie nostryfikacji świadectw szkolnych i świadectw maturalnych uzyskanych za granicą (Dz. U. z 2006 r. Nr 63 poz. 443);
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 października 2006 r. w sprawie podejmowania i odbywania przez cudzoziemców studiów i szkoleń oraz ich uczestniczenia w badaniach naukowych i pracach rozwojowych (j.t. Dz. U. z 2012 r. poz. 572);

- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 grudnia 2006 r. w sprawie stypendiów dla cudzoziemców polskiego pochodzenia studiujących w kraju swojego zamieszkania (Dz. U. z 2006 r. Nr 240 poz. 1743);
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie minimalnych kwot, jakie powinni posiadać cudzoziemcy podejmujący lub kontynuujący studia oraz prowadzący badania naukowe na pokrycie kosztów utrzymania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i powrotu oraz dokumentów, które mogą potwierdzić możliwość uzyskania takich środków (Dz. U. 2009 Nr 222, poz. 1766);
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 22 kwietnia 2011 r. w sprawie wiz dla cudzoziemców (Dz. U z 2011 r. Nr 99, poz.579);
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20 lipca 2011 r. w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę (Dz. U. z dnia 28 lipca 2011 r. poz. 919);
- Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie nostryfikacji dyplomów ukończenia studiów wyższych uzyskanych za granicą (Dz. U. 196 poz. 1168.);
- Rozporządzenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 23 kwietnia 2013 r. w sprawie opłat konsularnych (Dz. U. z 2013 r., poz. 522);
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 23 lipca 2012 r. w sprawie limitu przyjęć na kierunki lekarski i lekarsko-dentystyczny (Dz. U. z 2012 r. poz. 864).

Akty prawa unijnego:

- Konwencja wykonawcza do Układu z Schengen (Dz.U.U.E.L.00.239.19 z 22.9.2000);
- Dyrektywa Rady 2004/114/EC z dnia 13 grudnia 2004 r. w sprawie warunków przyjmowania obywateli państw trzecich w celu odbywania studiów, udziału w wymianie młodzieży szkolnej, szkoleniu bez wynagrodzenia lub wolontariacie (Dz.U.U.E.L.375/12 z 23.12.2004).

Raporty:

- Fundacja Edukacyjna „Perspektywy”, *Study in Poland. Studenci zagraniczni w Polsce 2012*;
- Furtak R., Lipowski M., *Analiza oferty lubelskich uczelni i możliwości jej dostosowania do aktualnych potrzeb rynku pracy – Raport z badań*, Fundacja Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2012;
- OECD, *Higher Education to 2030, vol. 1*, Paryż, 2008;
- *Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania*, <http://bip.msw.gov.pl/bip/polityka-migracyjna-po/19529,dok.html>;

Raport polskiej służby konsularnej za 2010 rok, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Departament Konsularny;

Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 roku (2010), Ernst&Young.

Monografie i publikacje książkowe:

- Głowacka – Gnajper M., Wyszynski R., *Kształcenie polskiej inteligencji z Białorusi, Litwy i Ukrainy w Polsce – idee, realia, konteksty*, [w:] Wyszynski R. (red.), *Mniejszość polska na rozdrożu* Studenci i absolwenci uczelni polskich pochodzący z Litwy, Białorusi i Ukrainy, Instytut Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005;
- Jaroszewska E., *Studenci zagraniczni w Polsce z uwzględnieniem wyników badań przeprowadzonych na Uniwersytecie Warszawskim*, [w:] Rajkiewicz A. (red.), *Zewnętrzne migracje zarobkowe we współczesnej Polsce*, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna, Włocławek 2000;
- Kubiciel-Lodzińska S., *Czynniki przesądzające o wyborze przez cudzoziemców studiów w Polsce i w województwie opolskim* (na podstawie wyników przeprowadzonych badań), [materiał nieopublikowany];
- Naranovich K. (red.), *Mapa drogowa do przyjaźniejszej integracji migrantów i polskiego społeczeństwa – praktyczny poradnik dla odpowiedzialnych za wprowadzenie zmian*, Fundacja Rozwoju Oprócz Granic, Warszawa;
- Rowińska K., Zemanek I., *Informator dla cudzoziemców dotyczący podejmowania w Polsce nauki i studiów*, Okręgowa Izba Radców Prawnych, Warszawa 2009;
- Żołędowski C. (red.), Duszczyk M., Godlewska J., Jaroszewska E., Łukaszewska J., *Studenci zagraniczni w Polsce, motywy przyjazdu, ocena pobytu, plany na przyszłość*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 2010;

Artykuły:

- Chilczuk M., *50 lat kształcenia studentów zagranicznych w Polsce*, [w:] „Kontakt”;
- Duszczyk M., Żołędowski C., *Studenci zagraniczni w Polsce - powody przyjazdu, ocena pobytu i plany na przyszłość*, [w:] Biuletyn Migracyjny, nr 26;
- Łukaszewska J., *Jak szkoły wyższe zabiegają o studentów cudzoziemców*, [w:] Biuletyn Migracyjny, nr 26;
- Siwińska B., *How media reflects and affects issues on internationalization of higher education in Poland?*, [w:] *Journal of University Development and Academic Management*”, www.studyinpoland.pl;
- Siwińska B., *Polska: Bliżej masy krytycznej internacjonalizacji*, artykuł ze strony www.studyinpoland.pl;

- Siwińska B., *Studenci zagraniczni na polskich uczelniach*, artykuł opublikowany na stronie www.edunews.pl;
- „Chcemy konkurować z najlepszymi” - rozmowa z prof. Darią Lipińską-Natęcz, podsekretarz stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego”, [w:] Forum Akademickie, nr 02/2013;
- *Pan XYZZZ o 10:00 po wizę*, [w:] Biuletyn Migracyjny, Nr 38, Październik 2012.

Strony internetowe:

- Biuro Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej, www.buwiwm.edu.pl;
- Urząd do Spraw Cudzoziemców, www.udsc.gov.pl oraz urzędy wojewódzkie;
- Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, www.nauka.gov.pl;
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych oraz strony polskich placówek dyplomatycznych i konsularnych na świecie, www.msz.gov.pl;
- Strony internetowe polskich uczelni wyższych;
- Program „Study in Poland”, www.studyinpoland.pl.

migracja studentów zagranicznych jest dla wielu krajów, w tym Polski, zjawiskiem o rosnącym znaczeniu. Oceniając jednak stopień internacjonalizacji polskiego szkolnictwa wyższego mierzony odsetkiem cudzoziemców w ogólnej liczbie studentów, należy go uznać za niezwykle niski (niespełna 1%).

Przez lata głównymi aktorami oddolnie kształtującymi politykę w zakresie pozyskiwania studentów zagranicznych były szkoły wyższe. Na poziomie państwa z kolei, przez wiele lat nie można było mówić o istnieniu kompleksowej i konsekwentnie realizowanej strategii umiędzynarodawiania uczelni.

Przyglądając się jednak działaniom podejmowanym w ostatnim czasie, na uwagę zasługuje pozytywna zmiana w dotychczasowej optyce patrzenia przez państwo na zjawisko migracji edukacyjnych do Polski, dla której tłem stała się zmniejszająca się liczba potencjalnych kandydatów na studia związana z wchodzeniem w wiek uniwersytecki kolejnych roczników niżej demograficznego.

Pojawiające się problemy z naborem studentów na polskich uczelniach są również jednym z kluczowych elementów kształtujących politykę migracyjną, czego dowodem są zapisy dokumentów strategicznych rządu opracowanych w latach 2009-2012.

Immigration of international students is of increasing importance for numerous countries, including Poland. However, internationalisation of the Polish higher education, measured by the percentage of foreigners in the total number of students, must be considered extremely low (still below 1%).

For many years, universities have been the main actors influencing the policy of foreign student recruitment. At the level of the state, for many years there has not been any comprehensive and consistent strategy for internationalisation of universities.

The analysis of recent activities however shows a positive shift in the approach of the state to educational migration to Poland in the context of a decreasing number of potential students due to subsequent generations from the period of population decline reaching the university starting age.

The problems with recruiting students to Polish universities belong also to key determinants of the migration policy as evidenced by the strategic documents of the government in the years 2009-2012.

ISBN: 978-83-938612-6-2

Krajowy Punkt Kontaktowy Europejskiej Sieci Migracyjnej w Polsce
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych - Departament Polityki Migracyjnej
ul. Stefana Batorego 5, 02-591 Warszawa, Polska
esm@msw.gov.pl
www.emn.gov.pl